

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İKTİSAT ANABİLİM DALI
DOKTORA PROGRAMI**

**POLİTİK KONJONKTÜR DALGALARI VE GELENEKSEL
FIRSATÇI MODELİN TÜRKİYE'YE UYGULANMASI
(1950-2013)**

DOKTORA TEZİ

Süleyman GÖKDEMİR

NİSAN - 2016

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İKTİSAT ANABİLİM DALI
DOKTORA PROGRAMI**

**POLİTİK KONJONKTÜR DALGALARI VE GELENEKSEL
FIRSATÇI MODELİN TÜRKİYE'YE UYGULANMASI
(1950-2013)**

DOKTORA TEZİ

Süleyman GÖKDEMİR

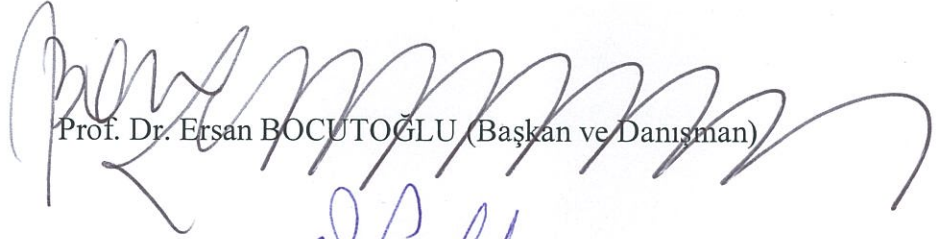
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ersan BOCUTOĞLU

NİSAN - 2016

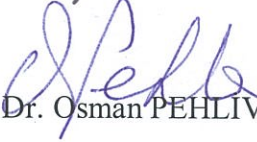
TRABZON

ONAY

Süleyman GÖKDEMİR tarafından hazırlanan “Politik Konjonktür Dalgaları ve Geleneksel Fırsatçı Modelin Türkiye’ye Uygulanması (1950-2013)” adlı bu çalışma 17 / 05 / 2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İktisat Anabilim dalında **doktora tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ersan BOCUTOĞLU (Başkan ve Danışman)

Prof. Dr. Osman PEHLIVAN

Prof. Dr. Lütfü ÖZTÜRK

Doç. Dr. Bülent DOĞRU

Doç. Dr. Mehmet DURKAYA

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. .../.../.....

Prof. Dr. Ahmet ULUSOY

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Süleyman GÖKDEMİR

12.04.2016

ÖNSÖZ

1970’li yıllarda ortaya çıkan stagflasyon olgusu, Keynesyen politikalara olan güvenin sarsılmasına neden olmuştur. Devlet müdahaleleri, aynı anda ortaya çıkan enflasyon ve durgunluğu önlemede yetersiz kalmıştır. Bu durum, ekonomik olayların sebeplerinin her zaman ekonomik olmayabileceğini; politik, sosyolojik ve psikolojik sebeplerinin de olabileceğini göstermiştir. 1975 yılından itibaren Nordhaus ile başlayan çalışmalar; yöneticilerin seçimle belirlendiği, demokratik seçimlerin yapıldığı ülkelerde politikacıların amaçlarına ulaşabilmek için ekonomiyi manipüle ettiklerini ve bu yüzden politika kaynaklı konjonktür dalgalarının ortaya çıktığını göstermiştir. Bu nedenle demokratik seçimlerin yapıldığı ülkelerde, konjonktür dalgaları ile seçim dönemleri arasında bir ilişkinin olup olmadığının analizi önem kazanmıştır.

Bu çalışmada, Türkiye’de demokratik seçimlerin yapılmaya başlandığı tarihten günümüze kadar yapılan genel ve yerel seçim dönemlerinde politik konjonktür dalgalarının varlığı/yokluğu test edilmiştir.

Çalışmanın konusunun belirlenmesinde ve uzun süren hazırlanma sürecinde, değerli bilgilerini ve zamanını esirgemeyerek sabırla her türlü yardımı sağlayan; ilgisini ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Ersan BOCUTOĞLU’na şükranlarımı sunarım. Tez izleme çalışmalarım boyunca, çalışmanın eksikliklerinin giderilmesi adına kıymetli eleştiri ve tavsiyelerini benimle paylaşan Prof. Dr. Osman PEHLİVAN, Prof. Dr. Hasan ÖZYURT ve Prof. Dr. Lütfü ÖZTÜRK hocalarıma katkılarından dolayı teşekkür ederim. Ayrıca huzurlu bir çalışma ortamı sağlayan eşime ve çocuklarıma sevgilerimle...

Trabzon, Nisan 2016

Süleyman GÖKDEMİR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET	X
ABSTRACT	XI
TABLOLAR LİSTESİ	XII
ŞEKİLLER LİSTESİ	XIII
GRAFİKLER LİSTESİ	XIV
KISALTMALAR LİSTESİ	XV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. POLİTİK KONJONKTÜR TEORİLERİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR	5-52
1.1. Ekonomi – Politika	5
1.1.1. Ekonomi	5
1.1.2. Politika	7
1.1.3. Politik Ekonomi	10
1.2. Politik Konjonktür Dalgaları	14
1.2.1. Konjonktür	14

1.2.2. Politik Konjonktür Dalgaları	16
1.3. Siyasal Süreçte Karar Alma	20
1.3.1. Monarşi	22
1.3.2. Oligarşi	23
1.3.3. Demokrasi	24
1.3.3.1. Doğrudan Demokrasi	26
1.3.3.2. Yarı Doğrudan Demokrasi	26
1.3.3.3. Temsili Demokrasi	27
1.4. Politik Konjonktür Dalgalarının Göstergeleri	29
1.4.1. Gayri Safi Milli Hasıla - Gayri Safi Yurt İçi Hasıla	29
1.4.2. Enflasyon	31
1.4.3. İşsizlik	33
1.4.4. Para Arzı	35
1.4.5. Merkezi Yönetim Bütçesi	38
1.4.6. Yerel Yönetim Bütçesi	44
1.5. Phillips Eğrisi	48

İKİNCİ BÖLÜM

2. POLİTİKA-EKONOMİ İLİŞKİSİ	53-105
2.1. Politika Ekonomi İlişkisinde Rol Alan Aktörler ve Davranış Eğilimleri	53
2.1.1. Politikacılar	57
2.1.1.1. Politik Miyopluk	61
2.1.1.2. Politik Hile	62
2.1.1.3. Oy Ticareti	64

2.1.1.4. Ortanca Seçmen Teorisi	66
2.1.2. Seçmenler	70
2.1.2.1. İlgisizlik ve Bilgisizlik	74
2.1.2.2. Unutkanlık ve Miyopluk	75
2.1.2.3. Ekonomik Oylama	77
2.1.2.4. Dalgalı Oylama	78
2.1.2.5. Rasyonel veya Uyarlanmış Beklentiler	80
2.1.3. Baskı ve Çıkar Grupları	82
2.1.4. Bürokratlar	91
2.2. Ekonomik Politika Modelleri	94
2.2.1. Optimizasyon Modeli	95
2.2.2. Tatmin Modeli	101
2.2.3. Taraftarlık Modeli	104

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KAMU TERCİHİ VE POLİTİK KONJONKTÜR TEORİLERİ	106-153
3.1. Kamu Tercih Teorisi	106
3.1.1. Temel Varsayımlar.....	110
3.1.1.1. Metodolojik Bireycilik	110
3.1.1.2. Rasyonelite ve Maksimand	111
3.1.1.3. Politik Mübadele	113
3.1.2. İnceleme Alanları	114
3.1.2.1. Normatif Kamu Tercih	114
3.1.2.2. Pozitif Kamu Tercih	123

3.2. Politik Konjonktür Teorileri	124
3.2.1. Geleneksel Politik Konjonktür Teorileri	130
3.2.1.1. Geleneksel Fırsatçı Model	131
3.2.1.2. Geleneksel Partizan Model	131
3.2.1.2.1. Modelin Varsayımları	133
3.2.1.2.2. Modelin İşleyişi	134
3.2.2. Modern Politik Konjonktür Teorileri	138
3.2.2.1. Rasyonel Fırsatçı Model	139
3.2.2.1.1. Modelin Varsayımları	140
3.2.2.1.2. Modelin İşleyişi	143
3.2.2.2. Rasyonel Partizan Model	147
3.2.2.2.1. Modelin Varsayımları	147
3.2.2.2.2. Modelin İşleyişi	149

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. GELENEKSEL FİSATÇI MODELİN TÜRKİYE'YE UYGULANMASI (1950-2013)	154-225
4.1. Geleneksel Fırsatçı Model	154
4.1.1. Modelin Varsayımları	156
4.1.2. Modelin İşleyişi	159
4.2. Türkiye'ye Uygulanması (1950-2013)	164
4.2.1. 1950-1959 Dönemi	178
4.2.1.1. Genel Seçimler	178
4.2.1.2. Yerel Seçimler	183

4.2.2. 1960 – 1979 Dönemi	188
4.2.2.1. Genel Seçimler	188
4.2.2.2. Yerel Seçimler	192
4.2.3. 1980 – 2000 Dönemi	196
4.2.3.1. Genel Seçimler	196
4.2.3.2. Yerel Seçimler	201
4.2.4. 2001 – 2013 Dönemi	206
4.2.4.1. Genel Seçimler	206
4.2.4.2. Yerel Seçimler	211
4.2.5. 1950-2013 Dönemi	216
4.2.5.1. Genel Seçimler	216
4.2.5.2. Yerel Seçimler	221
SONUÇ VE ÖNERİLER	226
YARARLANILAN KAYNAKLAR	237
EKLER	261
ÖZGEÇMİŞ	278

ÖZET

Seçim dönemlerinde, politik nedenlerden dolayı ekonomik göstergelerde meydana gelen değişim politik konjonktür dalgaları olarak adlandırılmaktadır. Teorinin temelini, oy maksimizasyonu güdüsüyle hareket eden siyasal iktidarın makroekonomik politikalar aracılığıyla, iktisadi dalgalanmaları önlemek yerine bu süreci daha da hızlandırdığı düşüncesi oluşturmaktadır. İktidardaki politikacıların, seçimleri kazanabilmek amacıyla seçim öncesi işsizlikle; seçim sonrası enflasyonla mücadele etmesinin sonucu olarak, ekonomik göstergelerde seçim dönemleriyle eş zamanlı dalgalanmalar olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, geleneksel fırsatçı modele göre Türkiye’de politik konjonktür dalgalarının varlığını analiz etmektir. Bu amaçla 1950-2013 döneminde yapılan 16 genel, 12 yerel seçim dönemi ile seçilen göstergeler arasındaki uyum, oran analizi yöntemiyle test edilmiştir. Politika araçları olarak genel bütçe gelir ve giderleri, M2 para arzı ile belediye gelir ve giderleri; politika çıktıları olarak enflasyon, işsizlik ve GSYİH kullanılmıştır. Göstergelere ait yıllık reel veriler alınarak yıllara göre değişim oranları, beş farklı dönem (1950-1959, 1960-1979, 1980-2000, 2001-2013 ve 1950-2013) halinde analiz edilmiştir. Alt dönemlere ve göstergelere ait ayrıntılar metin içinde yer almaktadır. Tüm yılları kapsayan 1950-2013 dönemi için yapılan analizde, göstergelerin %56,25 oranında teori ile uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlginç olan, bu oranın genel ve yerel seçimler için aynı olmasıdır.

Anahtar Sözcükler: Politik Konjonktür Dalgaları, Seçim Ekonomisi, Geleneksel Fırsatçı Model, Türkiye Ekonomisi, Politik Konjonktür

ABSTRACT

Changes in economic indicators due to the political reasons during election periods are called political business cycles. Political business cycles theories depend upon the idea that the incumbent party acting with the motivation of vote maximization accelerates economic cycles instead of moderating them via macroeconomic policies. It is thought that economic indicators behave simultaneously with business cycles since the incumbent party elites produce policies that tackle with unemployment before election and with inflation after election to come to power.

The aim of this thesis is to investigate whether or not there are political business cycles in Turkey in terms of traditional opportunistic business cycles model. For this end, the consistence among selected economic variables in 16 general elections and 12 local elections held during 1950-2013 period has been tested with ratio analysis method. General budget receipts and expenditures, M2 money supply and municipality budget receipts and expenditures are used as political tools and inflation, unemployment and GDP as political outcomes. Yearly changes in economic indicators are analyzed with respect to five different periods, namely 1950-1959, 1960-1979, 1980-2000, 2001-2013 and 1950-2013. The details in sub-periods and indicators are given in the text. The findings of the analysis are compatible with the theory at the rate of 56,25% for the 1950-2013 analysis that covers whole analysis period. It is interesting that this rate is the same for general and local elections.

Key Words: Political Business Cycles, Election Economy, Traditional Opportunistic Model, Turkish Economy, Political Conjuncture

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Baskı ve Çıkar Grupları	84
2	Devletin Büyümesine Yol Açan Faktörler.....	118
3	Politik Konjonktür Modelleri	129
4	Siyasal Partilerin Ekonomik Hedeflere Yönelik Tercih Sıralaması	136
5	Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları (1949-1959)	179
6	Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları (1949-1959)	183
7	Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları (1960-1979)	188
8	Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları (1960-1979)	192
9	Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları (1980-2000)	196
10	Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları (1980-2000)	201
11	Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları (2001-2013)	206
12	Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları (%) (2001-2013)	211
13	Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları (1949-2013)	216
14	Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları (2001-2010)	221
15	Türkiye’de 1949-2013 Dönemi Makro Ekonomik Göstergeleri	262
16	Türkiye’de Cumhuriyet Tarihi Boyunca Kurulan Hükümetler	266
17	Türkiye Dışındaki Ülkelerle İlgili Yapılan Çalışmalar Hakkında Özet Bilgi	268

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil Nr.</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Konjonktür Dalgaları	17
2	Phillips Eğrisi	49
3	Uzamsal Rekabet (Spatial Competition)	67
4	Tek Zirveli Model	68
5	Optimizasyon Modeli	97
6	Tatmin Modeli	101
7	Mosley Tatmin Modeli	103
8	Politik Konjonktür Dalgaları	126
9	Hibbs Modeli	137
10	Ayrıştırıcı Denge	145
11	Birleştirici Denge	146
12	R Partisinin t=1 ve t=5, L Partisinin t=3 Döneminde Seçimi Kazandığı Varsayımı Altında, R Partisinin Zafer Olasılığı P iken Büyüme Patikası	151
13	R Partisi t=1 ve t=5 ve L Partisi t=3 Döneminde Kazandığı Durumda Enflasyon Patikası	151
14	Nordhaus Tipi Politik Konjonktür Dalgaları	159
15	Nordhaus-Lindbeck Modeli	161

GRAFİKLER LİSTESİ

<u>Grafik Nr.</u>	<u>Grafiğin Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları (1949-1959)	182
2	Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları (1949-1959)	187
3	Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları (1960-1979)	191
4	Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları (1960-1979)	195
5	Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları (1980-2000)	200
6	Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları (1980-2000)	205
7	Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları (2001-2013)	210
8	Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları (2001-2013)	215
9	Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları (1949-2013)	220
10	Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları (1949-2013)	225
11	Enflasyon Oranı (1949-2013)	270
12	İşsizlik Oranı (1949-2013)	271
13	Büyüme Hızı (1949-2013)	272
14	Genel Bütçe Gelirleri Artış Oranı (1949-2013)	273
15	Genel Bütçe Giderleri Artış Oranı (1949-2013)	274
16	M2 Para Arzı Artış Oranı (1949-2013)	275
17	Belediye Gelirleri Artış Oranı (1949-2013)	276
18	Belediye Giderleri Artış Oranı (1949-2013)	277

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BİT	: Belediye İktisadi Teşebbüsleri
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
Ed.	: Editör
GDP	: Gross Domestic Product
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TÜFE	:Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
yy	: Yüz Yıl

GİRİŞ

Adam Smith'ten 19. yy'ın ortalarına kadar yapılan çalışmalardan anlaşılmaktadır ki; düşünürler o dönemde ekonomik ve politik konular arasında çok fazla bir ayırım yapmamışlardır. Normatif kaygıların şekillendirdiği, sözel argümanlara dayalı çalışmalar yapılmıştır. Adam Smith dönemine kadar sosyal bilimlerle ilgili tartışmalar, ahlaki temeller üzerine tesis edilmiştir. Hükümdar, iş adamı ve devlet görevlileri de dahil olmak üzere bütün bireylere ahlaki olarak doğru olan şeyler tavsiye ediliyordu. Yönetici konumundaki bütün insanların toplum refahını arttırmak için çalıştığı varsayılıyor; ahlakilik ve kamu yararı düşüncesinin davranışları yönlendirdiği kabul ediliyordu. Smith ile birlikte, bireylerin öncelikle bireysel çıkar güdüsüyle hareket ettikleri kabul edilmiş ve bunun iktisadi sonuçları analiz edilmeye başlanmıştır.

Bununla birlikte 20.yy'ın ikinci yarısında, kamu tercihi teorisinin gelişimine kadar siyaset bilimine, politik aktörlerin şahsi çıkar güdüsüyle değil kamu yararı düşüncesiyle hareket ettikleri düşüncesi hakim olmaya devam etmiştir. İnsanların birey olarak şahsi çıkar güdüsüyle hareket ettikleri kabul edilirken politikacı olduklarında kamu yararı güdüsüyle hareket edecekleri varsayımı ikili bir yapı ortaya çıkarmıştır. Kamu tercihinin gelişimi ile birlikte bu ikili yapı ortadan kalkmıştır. “*İnsan her yerde aynı insandır*” görüşünden hareketle, *politik ve ekonomik insanın* aynı olduğu ve her zaman kişisel çıkar güdüsüyle hareket ettiği kabul edilmiştir.

1970'li yıllara gelindiğinde, devlet müdahalelerinin ekonomik sorunları çözmede yetersiz kalışı, Keynesyen politikalara olan güvenin sarsılmasına neden olmuştur. Ekonomik olayların sebeplerinin her zaman ekonomik olmayabileceği ortaya çıkmıştır. Bu dönemde ekonomi ile diğer sosyal bilimler, özellikle de siyaset bilimi arasındaki etkileşimi konu alan çalışmalar hızlı bir artış göstermiştir. Siyasi kararların ekonomik faaliyetleri etkilediği; ekonomik kuralların da siyasi kararlar üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Buna rağmen politikanın, konjonktür dalgaları üzerine etkisi 1975 yılına kadar dışsal olarak

kabul edilmiştir. Ancak bu tarihte, William D. Nordhaus politik faktörleri içsel bir faktör olarak değerlendirerek politik konjonktür dalgaları teorisini geliştirmiştir. Bütün bu gelişmeler ekonomi ile siyaset biliminin birlikte incelenmesi gereğini ortaya çıkarmıştır.

1975 yılında Nordhaus tarafından yapılan öncü çalışmaların arkasından literatür, rasyonel ve partizan modelleri de kapsayacak şekilde hızlı bir gelişme göstermiştir. Öncelikle gelişmiş ülkelerle ilgili olarak yapılmaya başlanan çalışmalar zamanla, gelişmekte olan ülkeleri de kapsayacak şekilde genişlemiştir. Ancak Türkiye için yapılan çalışmalar, 1990'lı yıllardan sonra artmaya başlamış ve büyük ölçüde geleneksel fırsatçı model esas alınmıştır. Genel seçim dönemlerini analiz eden çalışmalarda sayısal bir artış görülmesine rağmen yerel seçimlerin teori ile uyumluluğunu inceleyen az sayıda çalışma yapılmıştır. Genellikle yapılan çalışmalarda analiz yöntemi olarak ekonometrik modeller kullanılmıştır. Bu çalışmada, konunun daha geniş bir okuyucu kitlesi tarafından rahatlıkla anlaşılabilmesi amacıyla, oran analizi yöntemi kullanılmıştır. Yöntemin basitliği ve kolaylığı, çalışmanın rahatlıkla anlaşılabilmesini sağladığı gibi sonuçların, ekte sunulan veriler sayesinde bütün okuyucular tarafından kolaylıkla sınanabilmesine de imkân sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışma, Türkiye'de demokratik seçimlerin yapılmaya başladığı tarihten günümüze kadar ki uzun bir süreyi kapsamı ve hem genel hem de yerel seçim dönemlerinin birlikte incelenmesi bakımından da benzerlerinden farklılık göstermektedir. Bu yönüyle literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bununla birlikte, araştırma esnasında karşılaşılan bazı güçlükler, çalışma için bazı kısıtların oluşmasına neden olmuştur. Analiz dönemi, uzun bir süreyi kapsadığı için yıllık verilerin kullanılması düşünülmüş, buna rağmen belediyelere ait 1972-1979 arası bazı verilere ulaşılamamıştır. Ayrıca bazı yıl değişiklikleri, fiyat endekslerini değiştirerek reel değerlerin ve yıllar arası değişim oranlarının hesaplanmasını zorlaştırmakta, veriler arası uyumu bozmaktadır. Bu sorunu aşmak için 1923 yılından itibaren verileri içeren TÜİK yayınları kullanılmış, ancak bu durumda da son yıllara ait yeni verilere ulaşma sorunu ortaya çıkmıştır. Çünkü yıllık veriler kısa sürede açıklansa bile 1923'ten günümüze istatistik göstergelerin yayınlanması gecikmektedir. Bu da 2014 ve 2015 yıllarına ait yıllık veriler yayınlanmış olsa bile çalışmanın 2013 yılında sonlandırılmasına neden olmuştur.

Geleneksel fırsatçı modelin esas alındığı çalışma, yukarıda bahsedilen açıklamalar doğrultusunda dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, politik konjonktür teorileri ile ilgili kavramlar tanımlanmış; seçim ekonomisi uygulamalarını ölçmede kullanılan politika araçları ve politika çıktıları ile Phillips eğrisi hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca bu tür konjonktür dalgaları, sadece demokratik ülkelerde ortaya çıktığı için yönetim biçimleri hakkında da teorik açıklamalar yapılmıştır.

İkinci bölümde, politika-ekonomi ilişkisinde rol alan aktörler ve davranış eğilimleri üzerinde durulmuş; davranış biçimleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Siyasal iktidarların ekonomik politika modellerini kullanarak ekonomik çıktıları ve süreci, sürekli etkilemeye çalıştıkları varsayıldığı için bu amaçla kontrol edebildikleri farklı ekonomik politika modelleri hakkında teorik bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde, politik konjonktür teorilerine temel teşkil eden kamu tercihi teorisi hakkında teorik bilgiler verilmiştir. Daha sonra politik konjonktür teorileri, gelişim süreçleri ve modellerin işleyişi hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Dördüncü bölümde, çalışmanın temelini teşkil eden geleneksel fırsatçı model ve işleyişi hakkında ayrıntılı bilgi verilmiş; teorinin Türkiye'ye uygulaması, oran analizi yöntemiyle yapılmıştır. Bu amaçla ilk olarak kullanılacak politika araçları (genel bütçe gelir ve giderleri, M2 para arzı, belediye gelir ve giderleri) ve politika çıktıları (enflasyon, işsizlik, GSYİH)'na ait yıllık veriler kaynaklardan toplanmıştır. Toplanan nominal veriler, enflasyonist şişkinliği ortadan kaldırmak amacıyla, 1938 yılından itibaren yayınlanan tüketici fiyat endeksi (TÜFE)'ne göre reel hale getirilmiş ve yıldan yıla ortaya çıkan değişim oranları hesaplanmıştır. Uzun bir süreyi (1950-2013 arası yapılan 16 genel, 12 yerel seçim) kapsayan dönem, yapılan önceki çalışmaların ışığında, nispeten kendi içerisinde tutarlı olabileceği düşünülen dört farklı gruba ayrılmıştır. Ayrılan dönemlerde, göstergelerde meydana gelen değişim oranları tablo haline getirilerek seçim öncesi, seçim sonrası ve seçim yıllarına ait değişim oranları yorumlanmıştır. Son kısımda dönemin tamamı, tek bir tabloda ve tek bir dönem olarak analiz edilmiştir. Çalışma hem genel, hem de yerel seçimleri kapsadığı için her dönem için iki farklı tablo hazırlanmış; böylece incelenen dönem, her iki seçim (genel ve yerel) yılları esas alınarak iki farklı şekilde analiz

edilmiştir. Bütün göstergelerdeki (seçim öncesi, seçim sonrası ve seçim yıllarına ait) değişimler, hem genel hem de yerel seçimler için uyumluluk bakımından tek tek yorumlanmıştır.

Sonuç ve değerlendirme bölümünde, önce alt dönemleri daha sonra da analiz edilen tüm dönemi kapsayacak genel değerlendirmeler yapılmıştır. Daha sonra, elde edilen bulgular ışığında çözüm önerileri sunulmuş ve gelecekte yapılacak çalışmalar için tavsiyelerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. POLİTİK KONJONKTÜR DALGALANMALARI İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

1.1. Ekonomi – Politika

1.1.1. Ekonomi

Ekonomi, Antikçağda yaşamış büyük düşünür Aristoteles tarafından ileri sürülen Yunanca'daki “*oikos*” (ev) ve “*nomos*” (yönetim) sözcüklerinden türemiş “*oikonomike*” kelimesinin karşılığı olup, kelime olarak “ev yönetimi” anlamına gelmektedir. Ekonomi, İngilizce'de economy; Osmanlıca'da iktisat kelimesiyle ifade edilmektedir (Hançerlioğlu, 2006: 78-79). İktisat sözcüğünün; tutum, biriktirme, tasarruf gibi farklı anlamları da olmakla beraber çalışma boyunca iktisat ve ekonomi kelimeleri, aynı anlamda kullanılmıştır.

Ekonominin tanımı konusunda görüş birliğine varılamamıştır. Farklı tanımlamalardan bazıları şu şekilde sıralanabilir (Seyidoğlu, 2002: 158): Ekonomi, kişiler arasındaki mübadele işlemlerinin incelenmesidir; kıt üretim faktörlerinin çeşitli mal ve hizmetlerin üretiminde kullanılmak üzere nasıl seçileceğinin, üretilen malların toplumun bireyleri arasında nasıl dağıtılacağına incelenmesidir; insanların günlük faaliyetlerini, gelir kazanmasını ve yaşamını sürdürmesini inceleyen bir bilim dalıdır. Ekonomi, servetin incelenmesidir; insanların sınırsız ihtiyaçlarının sınırlı kaynaklarla en iyi ölçüde nasıl karşılanacağını inceleyen bir bilim dalıdır; insanların üretim ve tüketim faaliyetlerini nasıl planladıklarının incelenmesidir.

H. Gossen'e göre ekonomi, “*birey ve topluma en az uğraşla en çok tatmini sağlamayı gösteren yöntemler teorisi*”dir (Unay, 1984: 1). Ekonomi, toplumların değerli malları üretmek için kıt kaynakları nasıl kullandıklarını ve farklı insanlar arasında nasıl dağıttıklarını incelemektedir. Ekonomi bilimi, kıt kaynakların alternatif kullanım alanlarıyla ilgilenir (Samuelson ve Nordhaus, 2001: 4).

Görüldüğü gibi, tarihi süreç içerisinde ekonomi terimi farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Bir dönem, üretimde toprak en önemli üretim faktörü iken sanayileşme ile birlikte üretimde toprağın etkisi azalmaya başlamıştır. Sanayi devrimiyle beraber kas gücüne dayalı üretimden makine ve teçhizatları kullanma yoluyla kitle üretimine geçilmiştir. Günümüzde ise bilginin öneminin arttığı bir üretim sürecindeyiz. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı değişim “*bilgi çağı*” olarak adlandırılabilir yeni bir dönem başlatmıştır. Emek yoğun üretimden sermaye yoğun üretim dönemine ve nihayet bilgi yoğun bir üretim sürecine geçilmiştir. Bilgi, en çok katma değer oluşturan temel bir üretim faktörü haline gelmiştir. Üretim süreci bu şekilde değişirken tüketim kalıpları da değişmiştir. Bir dönem ihtiyaç olarak görülen mamuller, bugün talep edilmezken; önceden ihtiyaç listelerinde yer almayan birçok mamul, bugün temel ihtiyaç olarak görülmeye başlanmıştır. Toplumların gelişimine paralel olarak yapılan farklı tanımlar birbirinden farklı gibi görünse de temelde çok önemli bir farklılık yoktur. Bütün tanımlar, esas olarak ekonominin temel ilgi alanlarına dikkat çekmektedir.

Ekonominin temel ilgi alanları ve sorunları şu şekilde sıralanabilir (Samuelson ve Nordhaus, 2001: 7): Hangi mal ve hizmetler, ne kadar üretilecek? Üretilen mal ve hizmetler kimler için üretilecek? Üretimde hangi faktörler kullanılacak ve üretim hangi yöntemlerle nasıl yapılacaktır? Ekonomi bilimi genel anlamda bu sorunların cevaplarını aramaya ve sonuçlarının incelenmesiyle ilgilenmektedir.

Ekonomi bilimi, ekonomik olayları inceleme biçimine göre makro ve mikroekonomi olarak iki kısma ayrılmaktadır. Makroekonomi, ekonominin genel performansı ile ilgilenir (Samuelson ve Nordhaus, 2001: 5). Ekonomik olayları ve konuları toplu olarak, bir bütün halinde toplu olarak inceler. Milli ekonominin bütünü veya bir

sektörün tümünü, bütün bir bölgesini yada faaliyet konusunu kapsayan teoriler, araştırmalar ve incelemeler makroekonomi çerçevesine girmektedir. Bireylerin, işletmelerin veya küçük ünitelerin analizi ise mikroekonomi kapsamına girmektedir (Ergin, 1973: 606). Örneğin; toplam üretim, tüketim, yatırım, tasarruf, istihdam ile enflasyon, ödemeler bilançosu açık ve fazlaları, kamu harcamaları, vergiler, para politikasının genel ekonomik faaliyet hacmi üzerindeki etkileri gibi konular makroekonominin başlıca ilgi alanlarını oluşturur. Tüketici gelirlerinin harcanması, üretici ve tüketici dengesi, faktör fiyatlarının oluşumu gibi küçük karar birimlerinin davranışları ile ilgili konular ise mikroekonominin inceleme alanını oluşturur.

Makroekonomi, statik veya dinamik denge şartları altında, genel değişkenler arasındaki ilişkileri inceler ve bu ilişkilere dayanarak ekonomideki değişimler hakkında tahmin yapılmasına olanak sağlar. Mikroekonomi ise, toplumu oluşturan ekonomik karar birimlerinin, birey ve işletmelerin ekonomik olarak nasıl davrandıklarını ve/veya davranmaları gerektiğini açıklamaktadır (Unay, 1984: 2).

1.1.2. Politika

Köken itibariyle Yunan’ca “*bağımsız şehir devleti*” anlamına gelen “*polis*” sözcüğünden türemiştir. Antik (eski) Yunan’da “politika” devlete ait işleri, “politikos” ise devlet adamını ifade ediyordu. Sözlük anlamı; bir kişi, kurum veya hükümetin amaç ve felsefesinin belirli şekilde ifadesi, bu doğrultuda bir hareket planı uygulamasıdır. Kısaca politika, “*önceden belirlenen amaca yönelik genel plan*” şeklinde tanımlanabilir. Amaca ulaşmak için izlenecek yolu göstermektedir (Daver, 1993: 3-5; Seyidoğlu, 2002: 509). Siyaset kelimesiyle eş anlamlı olarak da kullanılmaktadır.

Politikanın, ekonomi ile ilişkili olma potansiyeline sahip üç farklı tanımı yapılabilir (Telatar, 2004: 5-6):

1- Politika devlet olgusuna özdeş olarak ele alınmakta ve bir ülkedeki yasaları, kurumları, kamu politikalarını ve temel aktörleri ifade etmektedir. Burada politika kavramı devlet uygulamalarına ithafen kullanılmakta, devlete ait her uygulama politik iken, dışında kalan işlemler de politika-dışı kabul edilmektedir. Burada devlet ve hükümet kavramlarının farklılığına işaret etmek faydalı olacaktır. Devlet, hükümet kavramına nazaran daha geniş bir yasalar, kurallar ve kurumlar bütünüdür. Ekonomik analizlerde devlet, aktör olarak kabul edilmezken, hükümet önemli bir aktördür. Demokrasilerde egemenliğin millete ait olduğu kabul edilmekle birlikte egemenlik, her biri anayasal bir kurum olan yasama, yürütme ve yargı organları tarafından milleti temsilen kullanılmaktadır. Yasamayı temsil eden parlamento ve yürütmeyi temsil eden hükümet ile birlikte diğer anayasal kurumlar da devlet kapsamında yer almaktadır.

2- Politika, ekonomiyi “özel”; politikayı ise “kamusal” ile ilişkilendirmektedir. “Özel”, mübadeleye doğrudan katılan birey veya gruplar arası sınırlı ilişkileri ifade ederken, “kamusal”, diğer birey ve grupları içeren alanı da kapsamaktadır.

3- Her ikisinin de bir dağıtım yöntemi olduğundan hareketle, ekonomi ve politikanın benzer kabul edilmesidir. Bu yönden ekonomiyi politikadan ayıran tek husus, ekonomide gönüllü değişim işlemleri vurgulanırken, politikada otoritenin ön plana çıkmasıdır.

Politika kavramı, geniş bir açıdan düşünüldüğünde; *“belli bir amaca ulaşmak için karar alınması ve bu kararın uygulanması”* olarak tanımlanabilir. Her iktisat politikasının uygulanabilmesi, politik bir kararı gerektirmektedir. Ekonominin yapısı ve işleyişi ile politik yapı ve işleyiş arasında çok sıkı bir ilişki ve karşılıklı etkileşim vardır. Ekonomik sorunları ve çözüm yollarını sadece ekonominin kuralları içinde aramak yanlış değilse de eksiktir. Ekonominin kurallarına göre bulunacak çözüm yollarının, politik yönden uygulanabilir olup olmadığı da önemlidir. Bu sebeple ekonomik politika önerilerinin, politik yapılabirliği mutlaka dikkate alınmalıdır (Savaş, 1998: 9-13).

James M. Buchanan politikayı şöyle tanımlamaktadır (Alp, 1998: 518):

... Politika, fertler arasında mevcut karmaşık bir mübadele yapısıdır. Bu yapı içinde kişiler, basit piyasa mübadelesi ile etkin bir şekilde sağlanamayan kendi özel amaçlarını topluca sağlamaya çalışırlar. Ferdi çıkarın olmadığı yerde başka bir çıkar yoktur. Piyasada fertler elmalarla portakalları değiştirirler; politikada ise, yerel itfaiye teşkilatı hizmetinden yargı hizmetine kadar toplum olarak ihtiyaç duyulan hizmetlerin maliyetini karşılamak için anlaşılabilir katkı paylarını mübadele ederler.

Politika ve ekonomi, tarihsel gelişimleri içinde birbirlerine yaklaşıp ayrılırsalar da iki ayrı sosyal bilim dalı olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Her iki bilim dalı, insanı ve toplumu incelemekle beraber aralarında farklılıklar vardır. Bu farklılıklar üç madde halinde özetlenebilir (Savaş, 1998: 9-13):

1- Ekonomi, bireyler arası mübadele işlemini esas alırken politika, iktidarı esas almaktadır.

2- Ekonomi, tüketici olarak ferdi, üretici olarak firmayı incelerken politika, grupları incelemektedir.

3- Ekonomistler bireylerin rasyonel davrandığını kabul ederler. Rasyonellik formülü, optimizasyon kavramıyla ifade edilmektedir. Tüketici ve üreticiler mevcut kaynaklarını kullanırken optimizasyon güdüsüyle hareket ederler. Yani tüketicilerin faydalarını maksimize, masraflarını minimize etmeye çalıştıkları; üreticilerin ise kâr maksimizasyonu ve maliyet minimizasyonu güdüsüyle hareket ettikleri kabul edilmektedir. Ekonomide farklı gelir dağılımı ihtimalleri için farklı optimal durumlar söz konusudur. Politikacılar, kaynakların ve iktidarın eşit dağılmaması durumunda rasyonellik varsayımını gerçekçi bulmamaktadırlar. Davranış kalıplarının oluşmasında toplumsal ilişkileri belirleyen hukuk kurallarının, alışkanlıkların, ideolojilerin, liderlerin fikir ve görüşleri ile haberleşme araçlarının önemli etkisi olduğu kabul edilmektedir.

Maurice Duverger'e göre, “politika bilimi” çatışma ve iktidar kavgasını inceleyen bir bilimdir (Kapani, 2004: 18). Politikacıların amacı, ekonomistlere göre, oy maksimizasyonu; politika bilimcilerine göre, kişisel çıkar maksimizasyonudur. Toplum içinde, bireyler arasındaki çıkar çatışmaları kolektif kararların alınmasını güçleştirmektedir. Politik iktisat, bu sorunların ekonomik boyutunu incelemektedir. Genel olarak politika; herhangi bir kişi veya kurumun amaç ve felsefesinin ifadesi, bu doğrultuda hareket planı uygulaması anlamına gelmekle beraber yaygın olarak, hükümet uygulamalarını ifade etmek için kullanılmaktadır (Bakırtaş, 2005: 10).

Siyasal partiler kuruluş aşamasında politikalarını; yani amaçlarını, kuruluş felsefelerini ve iktidar olmaları durumunda hareket planlarını parti tüzüklerinde beyan ederler. Tüzüklerinde belirledikleri politikaları, iktidara gelmeleri halinde uygulamaya koyarlar. Buna göre uygulamalar politik; uygulayanlar politikacı olarak adlandırılmaktadır. Çalışma boyunca politika kelimesi ile hükümeti kuran bir veya birkaç partinin uygulamaları kastedilmektedir.

1.1.3. Politik Ekonomi

Politik ekonomi kavramı, Eski Yunanca'da politika ve ekonomi kelimelerinin karşılığı olan “*polis*” (bağımsız şehir devleti) ve “*oikonomike*” (ev yönetimi) kelimelerinden türetilmiştir. Kelime olarak, bir ülke halkının ya da devletin yönetimi anlamına gelmektedir (Seyidoğlu, 2002: 509). Politik ekonomi, devletin ekonomik rolünü belirlemek, açıklamak ve düzenlemek amacıyla iktisat ile siyaset ilminin kurallarını bir arada inceleyen bir bilimdir. Ekonomi ile politika arasındaki bu ortak alan, politik ekonominin, yani politik iktisadın alanını oluşturmaktadır (Savaş, 1998: 2).

Ekonomi bilimi, ilk olarak *politik ekonomi* olarak adlandırılmıştır. 17.yy'da politik aritmetikçilerle başlayan ekonomik araştırmalar daha sonra Merkantilistlerin çalışmalarıyla

devam etmiştir. Merkantilistler ekonomiyi “*bireyi yönetme sanatı*”, politik ekonomiyi ise “*devleti yönetme sanatı*” olarak tanımlamışlardır (Savaş, 1998: 7-8). Kazgan (1997: 35)’a göre, politik iktisat deyimini ilk olarak Merkantilistler tarafından kullanılmıştır

Adam Smith'ten 19. yy'ın ortalarına kadar önde gelen düşünürlerin yazılarında, ekonomik ve politik konular arasında çok fazla ayırım yapmadıkları gözlenmektedir. Söz konusu çalışmaların, daha çok normatif kaygıların şekillendirdiği sözel argümanlara dayalı olduğu söylenebilir. 1871'lerde Marjinalist okulun ortaya çıkmasıyla ekonomi ile siyaset birbirinden ayrılmıştır. Ekonomi bilimi, matematiksel ve pozitif bir bilim haline gelirken siyaset bilimi, normatif içeriğini koruyarak sözel bir alan olarak gelişimini sürdürmüştür (Telatar, 2004: 174).

John Neville Keynes'in 1891'de, pozitif ve normatif bilgi topluluğu ve sanat şeklinde üç farklı tanımlamasına kadar politik ekonomi deyimini uzun süre kullanılmıştır. Keynes, “sistemli bir bilgi topluluğu olup sadece ne olup bittiği ile ilgilenen pozitif bilim” tanımını ekonomi bilimi olarak adlandırmış; normatif yönünün bir bilim olarak kabul edilebileceğini ancak pozitif yönden ayrı tutulması gerektiğini belirtmiştir. Sanat anlamında politik ekonomiyi, sınırlarını belirlemenin zorluğu nedeniyle iktisat bilimi dışında bırakmıştır. Bu dönemden itibaren politik ekonomi yerine “*iktisat*” adı kullanılmaya başlamıştır. Alfred Marshall'ın 1890'da yazmış olduğu “The Principles of Economics” (İktisadın İlkeleri)” adlı eseri de “*politik ekonomi*” yerine “*iktisat*” adının kullanılmasında etkili olmuştur. Marshall ile birlikte siyaset ve iktisat kavramları birbirinden ayrılmış; iktisat, siyasetten bağımsız pozitif bir bilim olarak gelişmeye başlamıştır (Eren ve Bildirici, 2001: 28; Keynes, 1999: 51; Savaş, 1997: 636; 1998: 7-8).

20. yy'ın ortalarına kadar, ekonomi ve siyaset birbirinden ayrı bilim dalları olarak gelişimlerini sürdürmüşlerdir. Ekonomistler, matematiksel araçlarla iktisadi olayları açıklamaya çalışırken, politik aktör ve kurumları analiz dışında tutmuşlardır. Siyaset bilimciler de politika değerlendirmelerinde ekonomik araç ve kavramları dikkate almamışlardır. John M. Keynes ile birlikte iktisat ve politika kavramları tekrar birlikte

kullanılmaya başlamıştır. Başlangıçta iktisat daha sonra istikrar politikaları gereği, siyasetin istikrar getirmesi amacıyla ekonomiye müdahalesi anlamında, siyaset-iktisat ilişkisi ortaya çıkmıştır. Yani siyasi iktidarın ekonomiyi belirlenmiş hedefler doğrultusunda yönetebilmesi, ancak ekonomiye müdahale etmesi ile mümkündür. Nihayet 20. yy'ın ikinci yarısına gelindiğinde, demokratik rejimlerin yaygınlaşması ve hükümet politikalarında Keynesyen uygulamaların ağırlığının artması ile birlikte, ekonomi ile siyaset arasındaki etkileşimin araştırılması gereği dile getirilmeye başlanmıştır. Ekonomi politikalarının uygulanması, politik kararların alınmasını gerektirmekte; politik kararların da kazanılan/kaybedilen oylarla ölçülen bir maliyeti olmaktadır. 1954'te Samuelson (1954: 387-389) ve 1957'de Downs (1957b: 149-150), ekonomi ile siyaset arasındaki etkileşime dikkat çekerek literatüre “*ekonomik siyaset teorisi*” ismi verilmesine öncülük etmişlerdir (Eren ve Bildirici, 2001: 28).

1970'lerin sonları ile 1980'lerin başlarına doğru “ekonomi” yerine “politik iktisat” adı tekrar kullanılmaya başlanmıştır. Liberal iktisatçılar, yukarıda işaret edilen, Keynes'in üç farklı tanımını bağdaştırmaya yönelmişlerdir. Çok sayıda siyaset bilimci, siyasi kararların ekonomik yönü üzerinde çalışmalar yapmaya başlamıştır. Ne iktisat ne de politika, ekonomik sorunların çözümünde tek başına etkili olabilmektedir. Bu iki bilim dalının kesişim alanını ilgilendiren bu çalışmalar “yeni politik iktisatı” ortaya çıkarmıştır (Savaş, 1998: 7-8).

Ekonomik sorunlara bakış gelişerek değişmiştir. Bir dönem diğer bilim dallarından bağımsız olarak değerlendirilen ekonominin günümüzde politikadan psikolojiye, sosyolojiye kadar birçok sosyal bilimle ilişkisi incelenmektedir. Özellikle ekonominin politikadan bağımsız düşünülmemeyeceği bilimsel çalışmalarla tespit edilmiştir. Tufte (1978: 65), ekonomi ile seçimlerin karşılıklı etkileşim içerisinde olduğuna dikkat çekmektedir. Ekonomik uygulamalar siyasi kararları gerektirmekte; siyasi kararlar ekonomi üzerinde etkili olmaktadır.

Ekonomi ile politika arasındaki ilişki bir örnek yardımıyla şöyle açıklanabilir: Piyasada enflasyon oranının yüksek olduğu kabul edilsin. Bu durumda, enflasyonu düşürmek için iktisat politikası araçlarından biri veya birkaçı birlikte kullanılabilir. Kamu harcamalarının kısılması, para arzının düşürülmesi, vergi oranlarının artırılması veya faiz oranlarının yükseltilmesi gibi politika araçları tavsiye edilebilir. Ekonomistlerin enflasyonla mücadele amacıyla teklif etmiş oldukları politika araçları her ne kadar ekonomik açıdan uygulanabilir olsa da politik bir kararı da gerektirmektedir. Politikacılar, politika seçimine karar verirken uygulanacak politikanın fayda maksimizasyonu ile birlikte kazandıracağı veya kaybettireceği oyları da hesap ederler. Kamu harcamalarının düşürülmesi, toplumun bu kaynaktan yararlanan kesimini zarara uğratacaktır. Vergi oranlarının yükseltilmesi, vergiye muhatap kitlenin kullanılabilir gelirini azaltacaktır. Bu uygulamalardan zarar gören kesimler tepkilerini politikacılara değişik araçlarla, özellikle de seçimlerde vereceği oylarla gösterecektir. Politikacı, ekonomi politikasının getirisi (kazandıracağı oy) götürüsünden (kaybettireceği oy) fazla ise belirlenen politikayı uygulayacak aksi takdirde uygulamaktan vazgeçecektir (Savaş, 1998: 5).

Benzer şekilde siyasi kararların da ekonomik sonuçları olabilmektedir. Herhangi bir ülke ile yaşanan siyasi bir kriz nedeniyle aradaki gümrük kapısının kapatıldığı veya o ülkenin mallarına kota uygulanmaya başlanıldığı kabul edilsin. Bu durumda o ülke ile ticaret yapan firmalar bu karardan olumsuz etkilenecek, ekonomik olarak krize gireceklerdir. Yapılan ticaretin türüne ve hacmine bağlı olarak, iç piyasa da bu durumdan az ya da çok zarar görecektir. Görüldüğü gibi, ekonomik uygulamaların gerisinde siyasi kararlar; siyasi kararların da ekonomik sonuçları olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle ekonomi ile politikanın birbirinden bağımsız düşünülmesi mümkün değildir. Her iki bilim dalı da çağdaş toplumun, ekonomik ya da politik sorunlarını tek başına çözmeye yeterli değildir (Savaş, 1998: 6-7).

Türkiye'de, Kamu İktisadi Teşebbüsleri gibi politik otoritenin kontrolünde ticari kuruluşların olması ekonomi-politika ilişkisine ayrı bir önem kazandırmaktadır. Politikacılar seçim dönemlerinde oy maksimizasyonu güdüsüyle hareket ederek kamusal ürün fiyatlarını düşük belirleyebilmekte ve/veya zamları seçim sonrasında

erteleyebilmektedir. Ayrıca, istihdamı gereğinden fazla arttırabilmekte ve personel maaşlarına gereğinden fazla zam verebilmektedirler. Böylece seçmenlere şirin görünmek için ekonomik sonuçları olan siyasi kararlara imza atabilmektedirler. Bu uygulamalar kısa dönemde oy maksimizasyonu sağlarken, uzun dönemde görev zararları olarak bütçeye yansımakta ve ekonomiyi olumsuz etkilemektedir. Bu yüzden gelişmiş ülkelerde devletin üretim araçlarına sahip olması oldukça sınırlandırılmıştır. Bu nedenle politikacıların ekonomiyi manipüle edebilme ihtimali, gelişmekte olan ülkelere göre çok daha düşüktür. Bu ülkelerde, politika-ekonomi ilişkisi gözetim ve denetim düzeyine çekilebilmiştir. Türkiye'de yapılan özelleştirme çalışmalarına rağmen hükümet hâlâ en büyük üretici ve tüketici olarak etkin durumdadır. Politik otorite, gelişmiş ülkelerdeki gibi gözetim ve denetim yapan bir konuma gelememiştir. Bu nedenle Türkiye'de politika-ekonomi ilişkisi hâlâ önemini korumaktadır (Eğilmez ve Kumcu, 2004: 42).

1.2. Politik Konjonktür Dalgaları

1.2.1. Konjonktür

Konjonktür, latince “bağlantı” anlamındaki “juncture” sözcüğünden türemiştir. İngilizce'de “conjuncture”, “business cycles”; Osmanlıca'da “temevvücat-ı iktisadiye”; Fransızca'da “conjoncture”; Almanca'da “konjunktur” şeklinde ifade edilmektedir (Hançerlioğlu, 2006: 238). Konjonktürün tanımıyla ilgili fikir birliği yoktur. Yapılan tanımlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

Konjonktür, kapitalist ekonominin ortaya çıkardığı, bir çok nedene bağlı olarak meydana gelen ekonomik dalgalanmaları ifade eden bir terimdir. Kısaca, “*bir ülkenin ekonomik durumunu belirleyen bütün etmen ve ögeler*” şeklinde tanımlanmaktadır. (Hançerlioğlu, 2006: 238).

Savaş (1998: 157) konjonktürü şu şekilde tanımlamaktadır:

Ekonomik hayat, genellikle iniş-çıkışlarla doludur. Bir başka deyişle iktisadi yaşamda kıtlık, işsizlik, hızlı enflasyon, artan dış borçlar vb. olumsuz olaylar, kısa veya uzun bir dönem sonunda yerlerini bolluk, tam istihdam, fiyat istikrarı, ödemeler dengesi gibi olumlu gelişmelere terk ederler. Ekonomik hayattaki bu tür dalgalanmalara iktisatçılar “konjonktür” (business cycles) adını verir.

G. Haberer'e göre konjonktür, “refah ve bunalım dönemlerinin birbirini izlemesi”; A.G. Pigou "ya göre, “istihdam düzeyindeki dalgalanmalar” ve A.H. Hensen'e göre, “bir ekonomide istihdam, milli gelir ve fiyatlar genel düzeyindeki dalgalanmadır” (Unay, 1984: 100).

Onur (2001:159)'a göre, konjonktür ve dalgalanma kavramları anlam olarak birbirine benzemekle birlikte aralarında farklılık vardır:

Çalışmada aynı anda kullanılan Konjonktür ve Dalgalanma, tek başlarına farklı anlamlara sahiptir; Konjonktür, bunalım ve refah dönemlerindeki iniş ve çıkışı, Dalgalanma ise, dönem ayrımı yapılmaksızın ortaya çıkan değişimi göstermektedir. Konjonktür belli dönemlerde, belli dip ve zirvelere sahipken, dalgalanma dağınık bir seyir izlemektedir. Dalgalanmaların belli dip ve zirveleri mevcut olmadığı için, dalgalanmalar ya dalgalanmayı oluşturan serilerin bir ortalaması alınarak, ya da çalışmanın türüne bağlı olarak azalma ve/veya artma oranları baz alınarak açıklanabilmektedir.

Görüldüğü gibi, tek başlarına farklı anlamlara sahip olan bu kavramlar, “konjonktür dalgaları” şeklinde birlikte kullanıldığında, genel ekonominin canlanma ve durgunluk dönemleri arasındaki hareketini ifade etmektedir.

Konjonktür konusunda genel kabul gören tanımı Arthur Burns ve Wesley Claire Mitchell şu şekilde yapmaktadır (Burns ve Mitchell, 1946: 3; Kalça ve Ekinci, 2008: 212):

Konjonktür dalgalanmaları, toplam ekonomik faaliyetlerin ağırlıklı olarak firmalar tarafından organize edildiği uluslarda ortaya çıkan bir dalgalanma türüdür. Bir çevrim, birçok ekonomik faaliyette hemen hemen aynı zamanda gerçekleşen genişlemeler, benzer şekilde takip eden genel durgunluklar ve daralmalar ile bir sonraki çevrimin genişleme

dönemiyle birleşen canlanmalardan oluşur; değişimlerdeki bu birbirini izleyen sıralanma tekrarlanmakla birlikte, periyodik değildir...

Burns ve Mitchell (1946: 3) bu tür dalgalanmaların, ağırlıklı olarak ekonomik faaliyetlerin firmalar tarafından organize edildiği ülkelerde ortaya çıktığına dikkat çekmektedir. Ayrıca bir konjonktür döneminin genişleme, durgunluk, daralma ve canlanma olmak üzere dört aşamadan oluştuğunu vurgulamaktadır. İktisadi şartlar daima bir değişim halindedir. Refahın arkasından panik ve çöküntü ortaya çıkmakta; üretim, istihdam ve milli gelir azalmaktadır. Sonunda belli bir asgari sınıra ulaşıldıktan sonra canlanma başlamaktadır. Canlanma ile birlikte talep artışına bağlı olarak; üretim, istihdam ve milli gelir artmaktadır. Ekonomide belirli bir refah seviyesine ulaşıldıktan sonra yeniden tekrar başa dönmekte ve benzer hareketler, süreleri ve nedenleri farklı olsa da sürekli tekrarlanmaktadır (Hançeroğlu, 2006: 238).

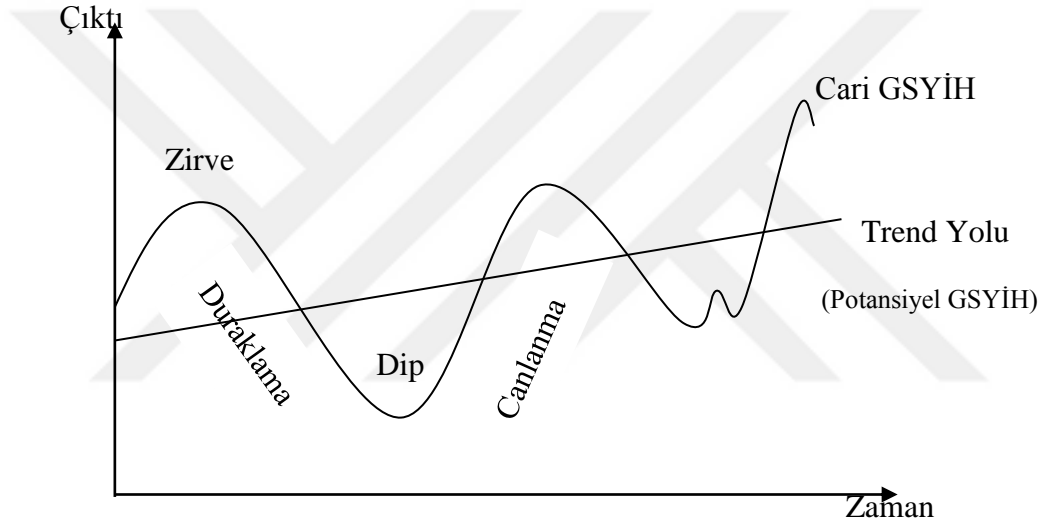
1.2.2. Politik Konjonktür Dalgaları

Konjonktür dalgaları, iktisadi faaliyet hacminde zaman içinde tekrarlanan iniş ve çıkışlara denilmektedir. Özel girişimin ve pazar ekonomisinin gelişmesine paralel olarak kapitalist ülkelerde görülmeye başlamıştır (Arda, 2002: 256). Reel GSYİH, bir konjonktür devresi içinde, potansiyel GSYİH etrafında dalgalanır. Potansiyel GSYİH, üretim faktörlerinin tamamının kullanılması durumunda GSYİH'nın izleyeceği yolu, yani ilgili ülkenin trend büyüme yolunu göstermektedir. Üretim faktörlerinin kullanımında meydana gelebilecek artış ve azalışlar, reel çıktı ile potansiyel çıktının çakışmasına engel olur. Eksik veya aşırı kapasite kullanımları, reel GSYİH'nın potansiyel GSYİH etrafında az çok düzenli iniş ve çıkışlar göstermesine neden olur. Reel GSYİH'nın, potansiyel GSYİH trend yolu etrafındaki genişleme ve daralma hareketleri, konjonktür dalgalarını oluşturmaktadır (Dornbusch ve Fischer, 1998: 14-16).

Konjonktür dalgaları, canlanma ve duraklama (daralma) olmak üzere iki ana aşamadan meydana gelmektedir. S. Aren'e göre konjonktür devresi, iktisadi faaliyet

hacminin birbirini izleyen iki en düşük noktası arasındaki mesafedir (Unay, 1984: 101). Canlanma, reel GSYİH'nın artış dönemini; duraklama ise azalma dönemini ifade etmektedir. Şekil 1'de görüldüğü gibi, canlanma dönemi sona erip duraklama dönemi başladığında oluşan eğrinin dönüm noktası, zirve noktası; duraklama dönemi sona erip canlanma dönemi başladığında oluşan eğrinin dönüm noktası, dip noktası olarak adlandırılır (Parkin, 2012: 711-713).

Şekil 1: Konjonktür Dalgaları

Kaynak: Dornbush ve Fischer, 1998: 15; Parasız ve Bildirici, 2006: 10

Ülgener (1973: 548)'e göre konjonktür, ekonomik hayatın yükselme ve alçalma yönünde gösterdiği inişli çıkışlı, dalgalı hareketlerin tümüne verilen isimdir. Ekonomik göstergeler (yatırım, istihdam, gelir, üretim, para hacmi vb.) bir takım gecikmelerle beraber bu safhalar içinde bir yönde olarak değişirler. Bu manada konjonktür, ekonominin bir kesiminin değil tüm ekonomik hareketlerin toplamıdır. Hançerlioğlu (2006: 238)'na göre, konjonktürel dalgalanmalar, kapitalist ekonominin iç çelişkilerinin mutlak bir sonucudur. Kapitalist üretici, yapısı gereği her an daha fazla üretim yaparak sermayesini arttıracaktır. Sermaye birikimi arttıkça, çalışan insanların fakirleşmesi tüketimi zorunlu olarak kısar. Bu çelişki sonucu tüketilemeyen üretim, doğal olarak bunalımı doğurur.

Literatürde, konjonktür dalgaları ile eş anlamlı olarak; iktisadi dalgalanmalar, ekonomik dalgalanmalar, devresel dalgalanmalar, iş çevrimleri, ekonomik çevrimler, ticari çevrimler, iş döngüleri deyimleri de kullanılmaktadır (Ekinci, 2006: 5).

Konjonktür dalgaları, zaman boyutuna göre; Kitchen dalgalanmaları (3-4 yıllık), Juglar dalgalanmaları (8 yıllık), Kuznetz dalgalanmaları (25-30 yıllık), Konratieff dalgalanmaları (50 yıllık) olmak üzere dört kısımda incelenmektedir (Polat, 2004: 18-22). Konjonktür dalgalanması terimi, genellikle Juglar dalgalarıyla eş anlamlı olarak kullanılır. Juglar dalgalanmaları ortalaması 8 yıl olmakla beraber uzunluğu 2 ila 10 yıl arasında değişmektedir. Konjonktür dalgaları ortalama sürelerine göre sınıflandırılır. Ortalama süre ise, zirveden zirveye veya dipten dibe hesaplanmaktadır (Arda, 2002: 257).

Konjonktür dalgaları ile ilgili teoriler, genel olarak içsel ve dışsal olmak üzere iki grupta incelenmektedir. İçsel teoriler konjonktür dalgalarını üretim, tüketim, yatırım, para arzı gibi ekonominin iç dinamikleriyle; dışsal teoriler ise savaş, devrim, deprem, kuraklık gibi ekonomi dışı faktörlerle açıklamaktadır. Politikanın konjonktür dalgaları üzerindeki etkisi Nordhaus'a kadar dışsal teoriler içerisinde değerlendirilmiştir. İlk olarak Nordhaus politik faktörleri içsel olarak değerlendirerek politik konjonktür dalgaları literatürünü geliştirmiştir (Polat, 2004: 64; Telatar, 2004: 387; Unay, 1984:102-103).

Politik konjonktür dalgaları, ekonomik ve politik avantajlar elde etmek amacıyla ekonomiyi yöneten politikacıların seçim döneminde ekonomiye pompaladığı fonlarla artan kişisel gelir ve ekonomik teşviklerle, seçim beklentilerine uyarlanmış politikaların seçim rekabeti sonucu makro ekonomik değişkenler üzerinde, kısa ve uzun dönemde devresel bir etki yapması olarak tanımlanmaktadır. Kısaca, seçim dönemlerinde politik nedenlerden dolayı ekonomik göstergelerde meydana gelen değişimi ifade etmektedir (Amacher ve Boyes, 1978: 7; Cameron, 1978: 1246; Onur, 2004:5). İktidardaki politikacıların yeniden seçilebilmek amacıyla seçim öncesi işsizlikle, seçim sonrası enflasyonla mücadele etmeleri şeklinde ekonomiyi yönlendirme hareketinin bir sonucu olarak göstergelerde meydana

gelen değişmeler, politik konjonktür dalgaları olarak adlandırılmaktadır (Shughart ve Tollison, 1985: 43).

Teorinin temelini, oy maksimizasyonu güdüsüyle hareket eden siyasal iktidarın makroekonomik politikalar aracılığıyla, iktisadi dalgalanmaları önlemek yerine bu süreci daha da hızlandırdığı düşüncesi oluşturmaktadır (Erkişi, 2007: 7; Paldam, 1997: 342-343). Teoriyi geliştiren ekonomistler, iktidarı elinde bulunduran politikacıların tekrar seçilmelerini sağlayacak iktisat politikaları uygulamaları sonucu ekonominin her dört beş yılda bir dalgalanmaya maruz kaldığını ileri sürmüşlerdir. Teoriye göre politikacılar seçimlerden önce, seçmenlerde iyimserlik havası oluşturacak genişletici ekonomi politikaları uygulurlar. Kamu harcamalarının artırılması, açıkların emisyon veya borçlanma yoluyla finansmanı ve vergilerin azaltılması gibi uygulamalar; istihdamın artması, faizlerin düşmesi gibi kısa dönemde politik açıdan önemli sonuçlar doğuracaktır. Ekonomideki bu gelişmeleri hükümetin başarısı olarak değerlendiren seçmenler, oylarıyla iktidar partisini ödüllendirirler. İktidarını sürdürme hakkını kazanan siyasal parti bu defa genişletici politikaların zararlarını ortadan kaldırmak için daraltıcı politikalar izlemeye başlar. Kamu harcamalarını ve para arzını düşürür, vergileri ise artırır. Bu uygulamalar, makroekonomik göstergelerde, süresi bir seçimden diğerine eşit olan dalgalanmalara neden olur. Bu tür dalgalanmalara *politik konjonktür dalgaları* denilmektedir (Tollison ve Ekelund, 2002: 95).

Çoğu makroekonomik çalışmada politik faktörler, konjonktür dalgalarını etkileyen dışsal bir faktör olarak kabul edilirken politik konjonktür dalgaları teorisinde içsel bir faktör olarak kabul edilmektedir. Literatür, ekonomi ile politikanın karşılıklı etkileşimi sonucunda ne tür iktisadi sonuçların doğacağını araştırmaktadır (Nordhaus, 1989: 2). Teori, makroekonomik dalgalanmaların politik sebeplerini ortaya koymaya çalışır. Bu konuda yapılan çalışmalar, politik faktörlerin; işsizlik, enflasyon, büyüme ve bütçe açıkları gibi makroekonomik göstergeler üzerindeki etkilerini incelemekte (Erdoğan, 2009: 205; Snowdon ve Vane, 1999: 19-20); kısaca, ekonomi ile politika arasındaki etkileşimi analiz etmektedir. Literatürde, politik konjonktür dalgaları yerine seçim çevrimleri ya da politik iş çevrimleri deyimleri de kullanılmaktadır.

1.3. Siyasal Süreçte Karar Alma

Toplumsuz devlet düşünülemez. Hobbes (1651)'e göre devlet, insanların çıkarlarına uygun olduğu için kendi rızaları ile oluşturdukları bir kurumdur. Toplumun iradesi ve sözleşmesi sonucu doğmuştur. Devletsiz toplum olabilir. Ancak, güvenlik ve adaletin sağlanması gibi tam kamusal hizmetler aksayacağından toplumun huzur ve güven içinde yaşamını uzun süre, düzenli bir şekilde devam ettirebilmesi oldukça zordur. Bu nedenle bireyler kendi istek ve arzularıyla bir araya gelerek; mallarını, canlarını ve özgürlüklerini korumak amacıyla devlet adı verilen kurumsal yapıyı oluşturmuşlardır. Bu kurumsal yapının devamı için gerektiğinde mallarından, canlarından ve özgürlüklerinden fedakârlık yapmaya razı olmuşlardır. Tarih boyunca devletin gerekli olup olmadığından daha çok, ne kadar gerekli olduğu tartışma konusu olmuştur (Aktan, 1998: 307; Özçelik, 2013: 143-146).

Devletin ekonomideki rolü ve etkisi en eski tartışma konularından birisidir. Adam Smith *“her tür devlet mükemmel olmayan bir çaredir”* diyerek devletin gerekliliğine işaret etmektedir. James Madison ise *“Eğer insanlar melek olsalardı, o zaman devlete gerek olmazdı. Eğer melekler insanları yönetselerdi, o zaman da devleti kontrol etmeye ve sınırlamalar getirmeye gerek olmazdı”* demektedir (Aktan, 2002: 722-723).

Merkantilistler “politik ekonomi” deyimini, “devleti yönetme sanatı” anlamında kullanmışlardır. Ulusal devletlerin tarih sahnesinde ilk defa görülmeye başladığı bu dönemde merkantilistlerin bütün gayreti, devletin izlediği politikaları savunmak ve ulusal devlete, ihtiyaç duyduğu kaynakları sağlama yöntemlerini göstermekti (Savaş, 1998: 7). Merkantilistler, daha büyük kamusal harcamanın daha fazla gelir ve istihdam yarattığı görüşünü savunmuştur. Harcamalarda artış, lüks ve büyük binalar teşvik edilmiş, kamu yatırımları planlanmıştır (Kazgan, 1997: 37). Merkantilistlerin devlet müdahalesinin ekonomiye yardımcı olacağı görüşüne karşın, Klasikler zarar vereceği görüşünü savunmuşlardır. Keynesyen iktisatçılarda, Klasik iktisatçıların sınırlı devlet düşüncesine

karşı, müdahaleci devlet anlayışı hâkim olmuştur. Keynesyenler devlet müdahalesinin ekonomik açıdan yararlı olduğunu savunmalarına karşın, Monetaristler devletin ekonomiye faydalı olabileceğini ama genellikle zarar verdiğini ileri sürmüşlerdir. Kamu Tercih teorisyenleri devlet müdahalesinin ekonomiye genellikle zarar verdiğini savunurken, rasyonel beklentileri esas alan Yeni Klasikler, devlet müdahalesini, gerçeği değiştirmeyen sihirbazın hilesine benzetmişlerdir (Telatar, 2004: 5).

Kamu ekonomisinde toplumsal tercihlerin tespiti, önemli sorunlardan birisidir. Birey tercihlerinin tespiti yoluyla toplumsal tercihlere ulaşmanın zorluğu nedeniyle, toplumsal tercihlerin tespitinde siyasal süreç önem kazanmaktadır. Siyasal süreç, iktidarı elinde bulunduran kişi veya grupların kontrolü altındadır. Siyasî iktidarı kontrol eden kişi veya grupların isteklerinin toplumsal tercihleri temsil ettiği varsayılmaktadır (Aktan ve Dileyici, 2002: 35-37; Erdem ve diğerleri, 2012: 22).

Milli ekonomi, piyasa ve kamu ekonomisinden oluşmaktadır. Piyasa ekonomisinde üretim, tüketim ve bölüşüm ile ilgili kararlar fiyat mekanizmasına göre alınırken; kamu ekonomisinde siyasal iktidar tarafından alınmaktadır. Kamusal malların bölünememesi ve pazarlanamaması gibi temel özelliklerinden dolayı kamu ekonomisinde bedavacılık sorunu ortaya çıkmaktadır (Gruber, 2005: 169; Stiglitz, 1988: 123). Kamusal mal ve hizmetlerin kullanımından hiç kimsenin dışlanamaması nedeniyle bireyler tercihlerini açıklamak istemeyebilirler. Bireysel kararların açıklanmaması, kamu ekonomisinde alınan kararların toplumsal tercihleri yansıtmasının önünde önemli bir engeldir. Buna rağmen kamu ekonomisinde hangi malların nasıl, ne kadar ve kimler için üretileceği gibi temel ekonomik sorunlar siyasal süreç aracılığı ile belirlenmektedir (Aktan ve Dileyici, 2002: 35-37; Erdem ve diğerleri, 2012: 1-2).

Burada farklı yönetim biçimlerinde, toplumsal tercihlerinin nasıl belirlendiği ve siyasal süreçte karar alma farklılıkları önem kazanmaktadır. Siyasal süreç, devletlerin örgütlenme yapılarına göre farklı unsurlardan oluşmaktadır. Devlet yönetim şekilleri, tarihi süreç içerisinde değişme ve gelişmeler göstermiştir. Tek kişinin yönetimi elinde

bulundurduğu monarşi idaresinden, küçük bir zümrenin yönetimi elinde bulundurduğu oligarşi idaresine ve nihayet halkın seçtiği temsilcileri vasıtasıyla kendi kendini yönetmesi anlamında demokratik yönetim sistemine geçilmiştir. Genel olarak yönetimin tek bir kişi, bir grup ya da bir zümrenin elinde olması otokrasi; halkın elinde olması, yani halkın demokratik seçimler yoluyla belirlemiş olduğu temsilcileri aracılığıyla kendi kendini yönetmesi, demokrasi olarak adlandırılmaktadır (Aktan, 1999: 142).

Çalışmada yönetim şekilleri hakkında genel bir bilgi verilirken konuyla ilgisi nedeniyle demokrasi hakkında daha ayrıntılı bilgi verilmektedir. Çünkü politik konjonktür dalgaları, belirli aralıklarla seçimlerin yapıldığı demokratik ülkelerde ortaya çıkmaktadır. Teori, seçmenlerin oylarıyla vekillerini seçerken fayda; iktidarı elinde bulunduranların, oy maksimizasyonu güdüsüyle hareket ettikleri varsayımına dayanmaktadır.

1.3.1. Monarşi

Monarşi Yunanca “monos” (yalnız) ve “arkhein” (emretmek) sözcüklerinden türemiştir. Siyasi otoritenin, bir kişinin elinde bulunduğu yönetim biçimidir. Saltanatın bir başka adıdır. Türkçe’de otoriteyi elinde bulunduran bu kişi; hükümdar, kral, imparator, şah, padişah, prens ve emir gibi isimler alabilir. Monarşiyi diğer yönetim şekillerinden ayıran en belirgin özellik, devlet başkanının bu yetkiyi hayatı boyunca kullanmasıdır (Kılıçoğlu ve diğerleri, 1990: 887-889).

Monarşi, yüzyıllarca en yaygın yönetim biçimi olarak uygulanmıştır. Bu yönetim biçiminde otorite, genellikle Tanrısal hakka dayanmaktaydı. İktidarı elinde bulunduran kişi, yetkiyi Tanrı’dan aldığı için ondan başka kimseye hesap vermek zorunda değildi. Diğer bir deyişle, monarkın iktidarını sınırlayan herhangi bir objektif hukuk kuralı yoktur (Aktan ve Dileyici, 2002: 36). 18. yy'a gelindiğinde, toplumsal ve siyasal gelişmeler, meşrutî adı verilen, hükümdarın yetkilerinin anayasa ile sınırlanmış olduğu yeni bir monarşik sistem ortaya çıkarmıştır. Bu sistemde hükümdar devletin sembolü olarak

kalmakla birlikte, yürütme yetkisini hükümete bırakmaktadır. Hükümetin de halk tarafından seçilen meclisin kararlarına uyması zorunludur (Kılıçoğlu ve diğerleri, 1990: 887-889).

Egemenliğin tek kişiye ait olduğu yönetim biçimlerinde siyasal süreç, tek unsurdan oluşmaktadır. Mutlak monarşide, egemenliğin sahibi yetkileri sınırsız bir kişidir. Bu kişi kamu ekonomisi ile ilgili kararları tek başına almakta ve herhangi bir sorumluluğu da bulunmamaktadır. Kamusal malların üretimi ve bölüşümü hakkında tek söz sahibidir. Onun isteklerinin toplum tercihlerini yansıttığı kabul edilmektedir. Meşrutî monarşide ise durum biraz farklıdır. Monark, egemenliği parlamento ile paylaşmaktadır. Hem monarkın hem de diğer devlet organlarının yetkileri kanunlarla belirlenmiştir (Aktan ve Dileyici, 2002: 35-38).

1.3.2. Oligarşi

Yunanca “oligoî” (bir kaç kişi) ve “arkhe” (kumanda) kelimelerinin birleşmesiyle oluşturulmuştur. Yunanca'da “oligarkhia”, Fransızca'da ise “oligarchie” şeklinde ifade edilmektedir. Küçük bir zümrenin, mutlu bir azınlığın iktidarı elinde bulundurduğu bir yönetim şeklidir. Genellikle yönetim, askeri veya siyasi yönden ya da varlık yönünden önde olan kişilerden oluşur. Oligarşi, monarşi ile demokrasi arasında kalan bir yönetim biçimidir. Birden fazla kişinin yönetimde söz sahibi olması yönüyle demokrasiye benzerken; halkın yönetimde söz sahibi olmaması ve küçük bir azınlığın bütün devlet kurumlarının yönetimine hakim olması yönleriyle monarşiyi andırmaktadır. Bazı siyaset bilimciler ise yönetim biçimine bakılmaksızın, bütün devlet yönetimlerinde oligarşinin hakim olduğunu ileri sürmektedirler (Kılıçoğlu ve diğerleri, 1990: 514).

Oligarşide egemenlik bir grubun elindedir. Siyasal süreç tamamen bu grubun kontrolündedir. Kamusal malların üretimi ve bölüşümü ile ilgili kararları, halk adına alıp uygulamaktadırlar. Monarşide kararlar bir kişi tarafından alınırken, oligarşide bir grup

tarafından alınmaktadır. Bu grubun kararlarının toplumsal tercihleri yansıttığı kabul edilmektedir.

1.3.3. Demokrasi

Demokrasi, “demos” (halk) ve “kratos” (otorite) kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuş, halkın egemenliği anlamına gelen bir terimdir. “Halkın kendi kendini yönetmesi” ya da ABD’nin 16. başkanı Abraham Lincoln’un ifadesiyle “*halkın, halk için, halk tarafından yönetimi*” şeklinde tanımlanabilir. Diğer bir deyişle, halkın yönetimde doğrudan veya dolaylı olarak söz sahibi olmasıdır. İlk olarak eski Yunan’da, şehir devletlerinde uygulanmıştır. Doğrudan demokrasiye çok yakın olan bu sistemde, uygulamada olmasa da teoride halkın tümü mecliste oy verme ve fikrini söyleme hakkına sahiptir (Kılıçoğlu ve diğerleri, 1990: 514-521; Özbudun, 1988: 43).

“*İnsan aklının düşünebildiği en iyi siyasal rejim*” olarak nitelendirilen demokrasi, bütün halkın siyasal iktidarı belirlemede eşit hakka sahip olduğu yönetim biçimidir. Buna rağmen ana yurdu olan Eski Yunan’da Aristo ve Eflatun tarafından eleştirilmiş, o dönemlerde “*ayak takımının idaresi*” gibi aşağılayıcı ifadeler kullanılmıştır. Jean Jacques Rousseau’ya göre gerçek demokrasi, gerçekleşmesi imkânsız bir idealden başka bir şey değildir. Buna rağmen yüzyıllar boyunca uygulanan, farklı yönetim biçimleri arasında en çok kabul gören ve en yaygın olarak uygulanan yönetim biçimi haline gelmiştir (Aktan, 2002: 327; Savaş, 1997: 1).

Demokratik rejimler ile demokratik olmayan rejimler arasındaki en belirgin fark, alternatif partilerin de katılabildiği özgür seçimlerin, belirli aralıklarla yapılıp yapılmamasıdır. Seçimler demokrasinin kalbidir. Gerçek anlamda seçimlerin yapılmadığı bir ülkede demokrasiden söz edilemez. Alternatif adayların katılmadığı, sonucu önceden belli olan ve bir daha ne zaman yapılacağı belli olmayan seçimler, gerçek anlamda bir seçim değildir. Alternatifin olmadığı veya baskının olduğu bir seçim sisteminde, seçim

sandıklarının belirli periyotlarla seçmenlerin önüne konulup kaldırılması ile demokratik anlamda bir seçim yapılmış olmayacaktır. Böyle bir yönetim biçimi demokratik olmaktan oldukça uzaktır (Akgün, 2002: 8).

Downs'a göre, bir yönetim biçiminin demokratik olabilmesi için taşıması gereken özellikler şu şekilde sıralanabilir (Downs, 1957a: 23-24; 1957b: 137):

- a. Yönetimi ele geçirmek amacıyla seçimlere birden fazla parti katılmalı,
- b. Bütün seçmenler her seçimde sadece bir oy hakkına sahip olmalı,
- c. Seçimler periyodik olarak yapılmalı, seçim tarihleri tek bir parti tarafından keyfi olarak değiştirilememeli,
- d. Seçimler sonucunda bir parti veya parti koalisyonu iktidara gelmeli,
- e. Çoğunluk oylarını alan parti, tek başına veya koalisyon yaparak gelecek seçime kadar yönetim gücünü elde edebilmeli,
- f. Seçimi kaybeden partiler, kazanan partinin veya partilerin iktidara gelmelerini önlememeli/önleyememeli, kazanan partilerde kaybedenlerin gelecek seçimlerde rekabet etmesine engel olmamalı,
- g. İktidardaki parti, güç kullanarak devleti yıkma amacı olmadıkça hiçbir vatandaşın veya partinin politik faaliyetlerini sınırlayamamalı,
- h. Yasal olarak oy kullanma hakkına sahip bireylerin her seçim döneminde oylarını kullanmalarına herhangi bir engel bulunmamalıdır.

Bu maddelere “*oy verme işlemi gizlilik içinde gerçekleşmeli ve oyların sayımı açık bir şekilde yapılarak tutanaklara geçirilmelidir*” kriteri de ilave edilmelidir (Akgün, 2002: 9). Oy verme işleminin gizli olmaması durumunda, seçmenler özgür bir ortamda gerçek tercihlerini ortaya koyamazlar. Oy sayımı işlemlerinin kamuoyuna, ve kamuoyunu bilgilendirme görevi olan basın yayın kuruluşlarına açık olmadığı durumlarda da sonuçlara hile karıştırılabilecek, sonuçlar olduğundan farklı gösterilebilecektir.

Demokrasilerde egemenlik, kişi veya gruplara değil halka aittir. Ancak tam rekabet piyasasının, gerçek hayatta gerçekleşmesi mümkün olmayan ideal bir piyasayı temsil etmesi gibi gerçek demokrasi, Jean Jacques Rousseau tarafından uygulanması mümkün olmayan bir ideal olarak görülmüştür. Demokrasilerde halk, egemenliği ya doğrudan doğruya ya da temsilcileri vasıtasıyla kullanır. Dolayısıyla kamusal kararlar, ya doğrudan halk tarafından ya da temsilcileri vasıtasıyla alınır. Bireysel tercihler toplumsal tercihlere bu şekilde yansıtılır (Odabaş ve Güngör, 1999: 607). Demokrasi, tarihi süreç içerisinde farklı şekillerde uygulanmıştır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Çam, 2005: 390-405; Öztekin, 2013: 87-89): Doğrudan demokrasi, yarı doğrudan demokrasi ve temsili demokrasi.

1.3.3.1. Doğrudan Demokrasi

Doğrudan demokrasilerde halk, egemenliği bizzat kendisi kullanır; yasama ve yürütme faaliyetlerine bizzat katılır. Böylece bireysel istekler, toplumsal tercihlere doğrudan yansıtılmış olur. Gerçek demokrasi uygulamasını temsil eder. Uygulamanın zorluğu nedeniyle ancak küçük şehir devletlerinde uygulanabilmiştir. İlk olarak eski Yunan şehir devleti Atina'da uygulandığı için “Atina demokrasisi” diye de adlandırılmaktadır (Öztekin, 2013: 87).

1.3.3.2. Yarı Doğrudan Demokrasi

Yarı doğrudan demokrasi, doğrudan demokrasi ve temsili demokrasi arasında bir yönetim şeklidir. Doğrudan demokrasinin zorluklarını ortadan kaldırmak amacıyla yarı doğrudan demokrasiye ihtiyaç duyulmuştur. Bu sistemde halk, temsili demokrasilerde olduğu gibi temsilcileri vasıtasıyla yönetilirken aynı zamanda çeşitli yollarla yasama faaliyetlerine katılabilmektedir. Halkın, toplumsal tercihlerin belirlenmesinde kullandığı üç

yöntem vardır. Bunlar (Öztekin, 2013: 88-89); referandum, halk teşebbüsü ve halk vetosudur.

Referandum, kamusal kararların halk oylamasına sunulmasıdır. Bireysel tercihlerin toplumsal tercihlere yansıtılmasında kullanılan en önemli tekniktir. Hazırlanmış bir kanun tasarısı, halkın kabul oyu vermesi sonucu yürürlüğe girmektedir. Toplumsal tercihleri belirlemede etkili bir yöntem olmakla birlikte maliyetli bir yöntemdir.

Halk teşebbüsü, halkın bizzat kanun teklifinde bulunmasıdır. Halk bu şekilde toplumsal kararlara ilişkin tercihlerini yansıtmaktadır. ABD ve İsviçre gibi ülkelerde halen uygulama alanı bulabilmektedir. Temsili demokrasilerde yalnız hükümet ve milletvekilleri kanun teklifi verebilirken bu sistemde halk, doğrudan kanun teklifinde bulunabilmektedir.

Halk vetosu, yasama organı tarafından kabul edilmiş bir yasanın halkın belli bir çoğunluğu tarafından iptal edilmesidir. Halk, kendi tercihini açıklayabilmekte ve istemediği bir kanunun (yasalaşmış olsa da) uygulanmasına engel olabilmektedir.

1.3.3.3. Temsili Demokrasi

Yirminci yüzyıldaki gelişmeler, temsili demokrasiyi günümüzde uygulanan en yaygın siyasal yönetim biçimi haline getirmiştir (Uluatam, 2001: 96). Temsili demokrasi, halkın egemenliği bizzat değil, temsilcileri ve organları eliyle kullandığı yönetim biçimidir. Toplumsal tercihlerin belirlenmesinde en büyük zorluk, temsili demokrasilerde ortaya çıkmaktadır. Bu sistemde bireysel tercihlerin toplumsal tercihlere yansıtılması, yani kamusal mal ve hizmetlere olan talep seçimler vasıtasıyla belirlenmektedir (Ünlükaplan, 2003a: 46). Bu sistemde halk, belirli periyotlarla yapılan seçimler yoluyla temsilcilerini seçerek parlamentoya gönderir. Seçilen temsilciler, mecliste halkı temsilen yasama faaliyetlerine katılırlar. Demokratik rejimlerde halk, seçmiş olduğu yöneticileri belirli aralıklarla

yenilenen seçimler yoluyla denetlemekte ve değiştirebilmektedir. Seçimleri kazanarak hükümeti kuran siyasal parti, iktidarını sürdürebilmek için seçmenleri memnun edecek icraatlar yapmak zorundadır. Aksi durumda seçmenler bir sonraki seçimde oylarıyla muhalefet partisini destekleyerek iktidar partisini cezalandıracaktır.

Milletvekili tercihlerinin halkın isteklerini temsil ettiği kabul edilir. İktidar partisi veya partilerinin aldığı kamusal kararlar toplumun çoğunluğu tarafından alınmış kabul edilmektedir. Ancak kamu tercihi teorisi ve politik konjonktür dalgaları teorisi varsayımlarına göre, iktidar partisinin kararı çoğunluğun kararı anlamına gelmemektedir. İktidardaki politikacılar, oy maksimizasyonu güdüsüyle hareket ettiği için kamusal kararları alırken etki altında kalmaktadır. Seçmenler, bürokratlar, baskı ve çıkar grupları gibi politik aktörler tarafından etkilenmektedir. Politikacılar, oy kazandırıcı kararlar almaya meyillidirler. Bundan dolayı bireysel tercihlerin toplumsal tercihlere yansımada sorunlar yaşanmaktadır (Aktan ve Dileyici, 2002: 35-38).

Downs (1957b: 137; 1960: 541)'a göre demokratik sistemlerde, kaynakların kamu ve özel sektör arasında taksiminde seçmen tercihleri önemli rol oynar. Seçmenlerle birlikte kamusal karar alma sürecinde etkili olan karar birimleri rasyonel hareket ederler. Marjinal maliyet ve marjinal hasılat hesabı yaparak, en az maliyetle en yüksek fayda elde etmek isterler. Seçmenlerin amacı fayda maksimizasyonu iken, siyasal partilerin amacı oy maksimizasyonu yoluyla iktidarı ele geçirebilmek ve sürdürebilmektir.

Temsili demokrasilerde, başkanlık ve parlamenter sistem olmak üzere iki tür yönetim sistemi uygulanmaktadır. Başkanlık sisteminde, yasama ve yürütme organları birbirinden bağımsızdır. Yürütmenin başı olan başkan, halk tarafından belirli bir süre için seçilmektedir. Başkan yardımcıları ve bakanlar kurulu üyeleri başkan tarafından meclis dışından görevlendirilir. Parlamenter sistemde de yasama ve yürütme birbirinden bağımsızdır. Ancak, devlet başkanı parlamento tarafından seçilmektedir. Başkanlık sisteminde yürütmenin kanun teklif etme yetkisi yok; parlamenter sistemde ise vardır.

Hükümetin kanun teklifleri parlamentonun kabulü sonucu yasalaşır ve hükümet tarafından ilan edilir (Aktan ve Dileyici, 2002: 37).

Türkiye'de 1946 yılında çok partili parlamenter hükümet sistemi uygulamasına geçilmiştir. 1946 yılında yapılan seçimlerde kısmen, 1950 seçimlerinden itibaren tamamen çok partili sistem uygulanmaya başlamıştır.

1.4. Politik Konjonktür Dalgalarının Göstergeleri

1.4.1. Gayri Safi Milli Hasıla- Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) 'nın daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)'nin açıklanması faydalı olacaktır. GSYİH, bir ekonomide belli bir dönemde üretilen bütün nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları ile değeridir. Doğrudan kullanıma hazır olan, tüketicilerin ihtiyaçlarını doğrudan karşılayan mallara nihai mal denilmektedir. Doğrudan kullanıma hazır olmayan, nihai malların üretiminde kullanılan mallara ise ara malı denilmektedir. Tanım gereği GSYİH değeri hesaplanırken ara malları değil nihai mallar dikkate alınır. Ara mal ve nihai mal kavramları örneklerle açıklanabilir. Buğday, deri, iplik ara malları iken; ekmek, ayakkabı ve kazak nihai mallardır. İthal mallarının değeri GSYİH'ya dâhil edilmez, yalnızca bu mallara ödenen vergiler dahil edilir (Dornbusch ve Fischer, 1998: 9).

GSYİH, cari dönemde üretilen çıktının değerinden oluşur. Cari dönemde yapılan konutlar hesaba dâhil edilirken, geçmiş dönemlerde yapılmış konutlar hesaba dahil edilmez. Ancak, eski konutların satışıyla ilgili emlakçı komisyonları cari bir hizmet sağladığı için hesaba dâhil edilir. GSYİH hesaplarında, mal ve hizmetler piyasa fiyatları üzerinden değerlendirilir (Dornbusch ve Fischer, 1998: 30).

GSYİH hesaplanırken birim değerleri açısından iki farklı ölçü esas alınmaktadır. Ürünlerin değeri nominal olarak alınır, yani cari fiyatlar üzerinden hesaplanırsa nominal GSYİH bulunur. Şayet ürün değerleri reel olarak alınır, yani sabit fiyatlar üzerinden hesaplanırsa reel GSYİH bulunur. Reel GSYİH, nominal GSYİH'nın enflasyondan arındırılmış halidir. Yani enflasyonun sıfır olduğu bir ülkede reel ve nominal GSYİH'nın birbirine eşit olacağı söylenebilir.

GSYİH ile GSMH arasında, dış âlem gelirleri farkı vardır. Dış âlem gelirleri, bir ülke vatandaşlarının diğer ülkelerde kazandıkları ve ülkelerine getirdikleri faktör gelirleri ile o ülkede çalışan yabancıların kazanıp ülkelerine götürdükleri faktör gelirleri arasındaki fark şeklinde tanımlanabilir. Tanımdan da anlaşılacağı gibi dış âlem gelirleri pozitif veya negatif değerler olabilir. GSYİH ile GSMH arasındaki fark, yabancıların kazandıkları net gelire eşit olacaktır. Dış ülkelere giden faktör gelirleri, dış ülkelere gelen faktör giderleri birbirine eşit olduğu durumda GSMH ve GSYİH birbirine eşit olacaktır. GSYİH ülkenin iç kaynakları ile üretim gücünü gösterirken GSMH ekonominin toplam üretim gücünü göstermektedir. Reel GSMH, ekonominin reel üretim gücünün ve büyüklüğünün bir göstergesidir (Bocutoğlu, 2014: 34-35).

GSMH'nın reel olarak artması, iktisadi büyüme olarak adlandırılır. Yani ekonominin üretim kapasitesinin artırılması, daha fazla mal ve hizmet üretilmesidir. Bir ekonomide reel GSMH bir önceki yıla göre artmışsa ilgili ülke ekonomisinin büyüdüğünü, azalmışsa küçüldüğünü gösterir. Yıllara göre, ekonominin üretim hacmindeki değişme ölçüsü “büyüme hızı” kavramı ile ifade edilmektedir. Büyüme hızı, reel GSMH'nın bir önceki yıla göre artış oranıdır. Artış oranı; ilgili yılın reel GSMH'sı ile bir önceki yılın reel GSMH'sı arasındaki fark alındıktan sonra bir önceki yılın reel GSMH'sına bölünerek bulunmaktadır. (Bocutoğlu ve Berber, 2010: 37-38; Ertek, 2008: 53).

Ekonomide fiyat istikrarı sürerken, tüm kaynakların tam istihdamı durumunda, elde edilebilecek maksimum üretim değerine potansiyel GSMH veya GSMH'nın trend yolu denir. Ekonomide potansiyel GSMH seviyesinde üretim olması durumunda; üretim en

yüksek, işsizlik ise en düşük seviyede gerçekleşecektir. Potansiyel çıktı sermaye, işgücü, doğal kaynaklar gibi elverişli girdilere ve ekonominin teknolojik etkinliğine bağlı olarak belirlenir. Zamanla faktör girdileri artar ve teknoloji gelişir. Bu yüzden potansiyel GSMH düzenli bir büyüme gösterir. Ekonomi politikaları, potansiyel GSMH'nin trend yolunu etkilemez. Ancak reel GSMH, para ve maliye politikası gibi ekonomi politikaları tarafından kolaylıkla etkilenebilir. Bu nedenle bazı dönemlerde ekonomi politikaları, reel GSMH'nin potansiyel GSMH etrafında dalgalanmasına neden olur. Aşırı ve eksik kapasite kullanımı nedeniyle reel GSMH, potansiyel GSMH trend yolunun bazen üstünde bazen de altında gerçekleşir. Zaman içerisinde reel GSMH'nin potansiyel GSMH etrafında meydana getirdiği bu dalgalı hareketler konjonktür dalgalarını meydana getirirler (Samuelson ve Nordhaus, 2001: 70-72).

Politik konjonktür dalgaları teorisine göre yeniden seçilmek isteyen iktidar partisi; seçim öncesi genişletici, sonrası daraltıcı ekonomi politikaları uygulayacaktır. Uygulanan bu ekonomi politikaları, işsizlik ve enflasyon göstergelerini etkilediği gibi reel GSMH ve reel GSYİH rakamları ile büyüme hızını etkileyecektir. Seçim dönemlerinde reel GSMH-reel GSYİH rakamlarındaki ve yıllara göre büyüme hızındaki değişimler analize dahil edilmektedir.

1.4.2. Enflasyon

Latince, şişkinlik anlamına gelen “inflare” teriminden türemiştir. Mübadele vasıtası olarak kullanılan araçların, ürün hacmine oranla artış göstermesi sonucu para miktarındaki şişkinliği ifade etmektedir (Hançerlioğlu, 2006: 106). Para miktarının ürün hacmine oranla şişkinlik göstermesi sonucu, ürün fiyatlarında artış meydana gelmektedir. Dolayısıyla paranın satın alma gücü düşmektedir. Fiyatlar genel seviyesinin sürekli olarak yükselmesi ve paranın satın alma gücünün düşmesi şeklinde de tanımlanabilir (Seyidoğlu, 2002: 171).

Enflasyon genel olarak, talep enflasyonu ve maliyet enflasyonu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Toplumun oluşturan ekonomik birimlerin, piyasada mevcut olan miktardan daha fazla mal ve hizmet talep etmeleri ve bunun doğal sonucu olarak, fiyatlar genel seviyesinin yükselmesine talep enflasyonu denilmektedir. Üretim faktörü fiyatlarında meydana gelen artış, önce maliyetleri; daha sonra da enflasyonu arttıracaktır. Hammadde ve enerji fiyatlarında veya ücretlerde meydana gelecek bir artış, maliyetleri, maliyetlerdeki artış da fiyatları yükseltir. Bu tür enflasyona da maliyet enflasyonu denilmektedir (Parasız, 2001: 3).

Ekonomi eksik istihdam seviyesinde ise talepte meydana gelen artış, enflasyona neden olmaz. Talep artışı, üretim artışı ile dengelenir. Ancak ekonomi tam istihdam seviyesinde ise talepteki artış sadece fiyatlar genel seviyesini, yani enflasyonu arttıracaktır. Enflasyonun sebebi, toplam talebin toplam arzı aşmasıdır. Hükümetlerin açık bütçe uygulamaları, açıkların vergileme yerine borçlarla veya emisyon yoluyla finanse edilmesi talep enflasyonunun en önemli sebeplerindedir. Satın alma gücü artarken üretim aynı ölçüde arttırılmazsa enflasyon kaçınılmazdır.

Enflasyon, ekonomik açıdan olduğu kadar sosyal ve siyasal açıdan da istenmeyen bir durumdur. Enflasyon ekonomiyi olumsuz olarak etkiler. Paranın reel değerinin düşmesi, tasarrufları azaltırken paradan kaçış olgusunu hızlandırır. Tasarruflar azaldığı gibi yapılan tasarruflar da verimli alanlar yerine; döviz, altın, gayrimenkul gibi daha cazip görülen alanlara kaydırılır. Enflasyon zincirleme etki yaparak ekonominin iç ve dış dengelerini bozar. İthalatın ucuz, ihracatın pahalı hale gelmesi nedeniyle dış ticaret dengesi bozulur. Sabit gelirlilerin satın alma güçlerini düşürerek âdil olmayan bir gelir dağılımına neden olur. Bundan dolayı politikacıların ve ekonomistlerin en önemli ekonomik hedeflerinden birisi fiyat istikrarıdır. Enflasyon oranı, politikacıların performanslarını değerlendirmede önemli bir göstergedir (Dinler, 2010: 451-470).

Politik konjonktür dalgaları oluşumunun temelinde, politikacıların seçim dönemlerinde enflasyon ile işsizlik arasında yaptıkları düşünülen değiş-tokuş yatmaktadır.

Seçmenler işsizlik ve enflasyon oranlarına bakarak iktidar partisinin performansını değerlendirmektedir. İşsizlik ve enflasyon oranının düşük olmasını istemekte ve beklemektedirler. Oranların düşük olması, iktidarın başarısı; yüksek olması ise başarısızlığı olarak algılanmaktadır. Ancak hem enflasyonu hem de işsizliği düşürmek oldukça zordur. Bu nedenle politikacılar, seçim öncesi ve sonrası işsizlik-enflasyon arasında değiş-tokuş yapmaktadırlar. Seçim öncesi genişletici politikalar uygulanır; böylece işsizlik oranı düşürülerek ekonomide iyimserlik havası oluşturulmaya çalışılır. İşsizliğin azalması ancak enflasyonun artması pahasına gerçekleştirilebilir. Uygulanan genişletici politikaların etkisi, bir dönem gecikmeyle ortaya çıktığı için enflasyondaki artış seçimlerden sonra ortaya çıkmaktadır. Seçimlerden önce işsizliği azaltmak amacıyla uygulanan genişletici politikaların yerini, seçimlerden sonra artan enflasyonu düşürmek için uygulanacak daraltıcı politikalar alacaktır. Bu nedenle enflasyon oranındaki değişimler, politik konjonktür dalgalarının varlığı ya da yokluğunun tespitinde önemli bir göstergedir.

1.4.3. İşsizlik

İşsizlik, işgücüne dahil bireylerin iş bulamama durumudur. Nüfusun 15-64 yaş aralığında bulunan kısmına faal nüfus denilmektedir. Çalışamaz durumda olan özürülüler ile kendi isteği ile çalışmak istemeyenler, faal nüfustan çıkarıldığında toplam işgücü ortaya çıkar. İşgücünün, çalışma isteği ve gücü olup da kabul edilmiş çalışma saatleri içerisinde, geçerli ücret karşılığı çalışmaya razı olduğu halde iş bulamayan kesimine işsiz denir (Bocutoğlu, 2014: 75). İşgücü ile istihdam arasındaki fark işsizliği vermektedir.

Ekonomi tam istihdam seviyesinde iken var olan işsizliğe doğal işsizlik; eksik istihdamda iken var olan işsizliğe ise devresel işsizlik denilmektedir. Ücretli olarak çalıştığı halde üretime herhangi bir katkısı olmayan, yani marjinal produktivitesi sıfır olan işgücüne de gizli işsiz denilmektedir (Bocutoğlu, 2014: 75-79).

İşsizlik, işgücü arz ve talebi arasındaki uyumsuzluktan doğmaktadır. Bu durum işgücü arzı, işgücü talebinden daha fazla olduğunda ortaya çıkar. İşsizliğin nedeni, gelişmekte olan ülkelerde sermaye yetersizliği iken, gelişmiş ülkelerde teknik ilerlemelerdir. Teknik gelişmeler işgücüne olan ihtiyacı azaltarak işsizliğe neden olmaktadır (Kutal, 1973: 465).

ABD eski başkanlarından Truman; “iş arayanların daima bulunması ekonominin sağlığı bakımından iyi bir şeydir” demiştir. Bazı ekonomistler de; “tam istihdam, önce ücretleri daha sonra da enflasyonu arttırır” demektedir (Hançerlioğlu, 2006: 190). Her ne kadar bu tür görüşler ileri sürülse de işsizlik arzu edilmeyen bir durumdur. Ekonomik açıdan kayıplara, sosyal ve siyasal açıdan sorunlara neden olmaktadır. Bu nedenle tam istihdam; yani çalışma gücü ve isteği olan herkesin iş bulabilmesi, ekonomik olarak iktisatçıların, sosyal ve siyasal bakımdan siyasetçilerin önemli hedeflerden birisidir.

Politik konjonktür dalgalarının varlığının yada yokluğunun tespitinde en önemli gösterge enflasyon oranı ile birlikte işsizlik oranıdır. Çünkü seçmenler iktidarın başarısını öncelikle işsizlik oranına göre değerlendirmektedir. Seçmenlerin çoğunluğu, diğer ekonomik göstergeler hakkında bilgi sahibi değildir. Bilgiye ulaşabilse dahi onu yorumlayabilecek birikime sahip değildir. Bu yüzden iktidarın performansı hakkında dikkat ettikleri en önemli gösterge işsizlik oranıdır. Çünkü işsizlik seçmenlerin refah seviyeleri ile doğrudan ilişkilidir. Bundan dolayı işsizlik oranı yüksek ise seçmenler iktidarın başarısız olduğunu düşünerek gelecek seçimlerde muhalefeti; aksi durumda başarılı olduğunu düşünerek iktidar partisini destekleyeceklerdir. Politikacılar bu durumun farkında oldukları için yeniden seçilebilmek amacıyla seçim öncesi, işsizliği önleyecek genişletici ekonomi politikaları uygularlar. Uygulanan genişletici politikalar seçim öncesi işsizliği azaltır ve seçmenlerde ekonomik anlamda iyimser bir havanın oluşmasına neden olur. Böylece iktidardaki politikacıların gelecek seçimleri kazanma ihtimali artmış olur. Ancak seçim öncesi uygulanan genişletici politikaların doğal bir sonucu olarak, bir dönem gecikmeyle, seçim sonrası enflasyonda artış ortaya çıkar. Seçimlerden önce işsizlikle mücadele eden, bu amaçla genişletici ekonomi politikaları uygulayan iktidardaki politikacılar, seçim sonrası enflasyonla mücadele edebilmek için sıkı ekonomi politikaları

uygulamak zorunda kalırlar. Uygulanan bu tür politikalar sonucu, seçim öncesi işsizlik oranında azalma görülürken seçim sonrası artış ortaya çıkacaktır. Bu yüzden işsizlik oranlarında seçim dönemleri ile çakışan dalgalanmaların meydana geleceği tahmin edilmektedir.

1.4.4. Para Arzı

Takasın zorlukları, tarihi süreç içerisinde para sisteminde yeni uygulamalar ortaya çıkarmıştır. Mal-para sisteminden metal-para sistemine ve %100 altın-gümüş karşılığı olmaksızın çıkarılan banknot sisteminden kâğıt para sistemine geçilmiştir. Genel olarak mübadele aracı olarak kullanılan para, aynı zamanda değer ölçme ve tasarruf aracıdır. Bunlara ilave olarak günümüzde, işsizlik ve enflasyonla mücadele aracı olarak da kullanılmaktadır (Hiç, 1992: 3-6).

Para, sadece kâğıt ve madeni paralardan ibaret değildir. Para tanımına giren üç tür para vardır. Bunlar; asli para, kaydi para ve para benzeri likiditelerdir. Merkez bankaları tarafından çıkarılan kâğıt paralar ile Hazine tarafından çıkarılan ufaklık paralar, asli para olarak kabul edilmektedir. Bankalardaki bir kısım mevduat da asli para ile aynı fonksiyonları gördüğü için para tanımına girmektedir. Bunlara kaydi para denilmektedir. Bir kısım aktif kalemler ve mevduat çeşitleri ise, asli ve kaydi paranın fonksiyonlarını tam ikame edememekle beraber bu fonksiyonları kısmen başarabilmekte ya da yardımcı olabilmektedirler. Bu tür paralara, para benzeri likiditeler denilmektedir (Hiç, 1992: 3-6). Para benzerleri; vadeli mevduat, devlet tahvili, yatırım fonu gibi değer saklama amacıyla muhafaza edilen ve istenildiğinde kolaylıkla paraya veya vadesiz banka mevduatına çevrilebilen varlıklardır (Bocutoğlu ve Berber, 2010: 78; Özyurt, 2012: 18-19).

Geçmişte çeşitli araçlar para olarak kullanılmıştır. Para yerine mübadele aracı olarak kullanılan mallar ve madenlerin itibari değerlerinin yanında zati değerleri de vardır. Ancak günümüzde kullanılan kâğıt ve madeni paraların zati değerleri önemsenecek

kadar küçüktür. Esas değeri, üzerinde yazılı olan itibari değeridir. Özellikle kâğıt paraların zati değeri ile itibari değeri arasında büyük fark vardır. Bu fark politikacıların para arzını manipüle etmelerine fırsat vermektedir.

Belirli bir ülkede ve belirli bir anda, dolaşımdaki para miktarına para arzı denilmektedir. Dolaşımdaki para miktarı, kabul edilen para tanımına bağlıdır. Para arzının dar, geniş ve en geniş anlamli olmak üzere üç tür tanımı yapılmaktadır. Dar anlamli para arzı, likiditesi yüksek aktifleri içermektedir. Geniş anlamli tanım, dar kapsamlı para tanımına ilave olarak daha az likit olmakla beraber ödeme vasıtası olarak yardımcı aktifleri de içermektedir. En geniş para arzı tanımında ise, geniş anlamli tanıma menkul değerler ilave edilmektedir. Dikkat edilirse, esas alınan tanıma göre para arzı değişmektedir. Para arzı, dar kapsamlı tanım esas alındığında küçük; en geniş kapsamlı tanım esas alındığında yüksek çıkacaktır (Özyurt, 2012: 101-102; Parasız, 2007: 446).

T.C.M.B (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası) tarafından kullanılan para arzı tanımları şöyle sıralanabilir (Özyurt, 2010: 123; 2012: 101-102):

M1: Dolaşımdaki Para + Vadesiz Mevduatlar (TL ve döviz hesapları)

M2: M1 + Vadeli Mevduatlar (TL ve döviz hesapları)

M3: M2 + Repo + Para Piyasası Fonları + İhraç Edilen Menkul Değerler

Para arzı, piyasada harcama düzeyinin ve fiyatlar genel seviyesinin önemli bir belirleyicisidir. Bu nedenle para arzının kontrolü ekonomik açıdan oldukça önemlidir. Hükümetlerin bütçe ve maliye politikalarının yanında ekonomik hayata müdahalede kullandıkları önemli bir politika aracıdır. Para arzının ne kadar artırılacağından hükümetler yetkili ve sorumludur. Ancak bu yetkilerini merkez bankaları vasıtasıyla kullanmaktadırlar. Ekonominin ihtiyacı olan para miktarı, hükümetlerin kontrolünde merkez bankaları tarafından sağlanmaktadır. Dolaşımdaki para miktarı çok önemlidir. Çünkü piyasada ihtiyaç fazlası para olması durumunda, fiyatlar genel seviyesi yükselirken; aksi durumda

ekonomide durgunluk ortaya çıkacaktır. Merkez bankaları, para politikası araçlarını kullanarak fiyat istikrarını sağlamakla görevlidir. Türkiye'de, TCMB'nin 2001 yılına kadar tamamen siyasi iktidarların kontrolü altında olduğu söylenebilir. Bu tarihe kadar hükümetler kanunları değiştirerek TCMB kaynaklarını istedikleri gibi kullanabilmişlerdir. 2001 yılında çıkarılan 4651 sayılı kanun çerçevesinde yapılan değişikliklerle TCMB tam bağımsız, hesap verebilir ve şeffaf hale gelmiştir. Tam bağımsızlıktan kasıt araç bağımsızlığıdır, amaç bağımsızlığı değildir. Bu kanunla TCMB'nin hazineye, kamu kurum ve kuruluşlarına doğrudan avans vermesi, kredi açması yasaklanmış; üst yöneticilere görev süresi güvencesi verilmiştir. TCMB'nin temel amacı “fiyat istikrarı” olarak belirtilmiş; fiyat istikrarı ile çelişmemek kaydıyla hükümetin büyüme ve istihdam politikalarını destekleyebileceği hüküm altına alınmıştır (Bocutoğlu ve Berber, 2010: 80-83; Özyurt, 2012: 60-66).

Siyasetçiler para arzını, politik amaçlarına ulaşmak için kullanabilmektedirler. Seçimlere yakın genişletici para politikaları uygulanmasını sağlayarak ekonomide canlanma havası oluşturabilir, böylece kısa dönemde milli geliri ve istihdamı artırıcı etki meydana getirerek yeniden seçilebilme ihtimalini artırabilirler. Genişletici para politikasının enflasyon üzerindeki etkisi seçim sonrası ortaya çıkacağı için iktidar partisinin seçimleri kazanmasına olumlu katkısı olacaktır. Seçim sonrası ise önceki uygulamaların sonucu olarak ortaya çıkan enflasyonu, sıkı para politikası uygulamalarıyla önlemeye çalışacaklardır. Bu durum para arzı göstergelerinde, seçim dönemleriyle çakışan dalgalanmalar meydana getirecektir. Türkiye'de 2001 yılında çıkarılan 4651 sayılı Kanun çerçevesinde TCMB'nin tam bağımsız, şeffaf ve hesap verebilir hale gelmesiyle siyasi iktidarlar tarafından politik amaçlarla kullanılmasının önüne geçilmiştir. Bu nedenle, para arzı verilerinin 2001 öncesi yıllara ait önemli bir gösterge olacağı düşünülmekle beraber 2001 yılı sonrası için politik konjonktür dalgalarının varlığı ya da yokluğu hakkında önemli bir gösterge olmayacağı düşünülmektedir. Konuyla doğrudan ilgili olmamakla beraber 2001 yılı sonrası verilerin, çıkarılan 4651 sayılı yasanın etkilerini göstermesi açısından da önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4.5. Merkezi Yönetim Bütçesi

Toplumun ihtiyacı olan mal ve hizmetler, ya piyasa tarafından ya da piyasa dışı tarafından üretilmektedir. Üretici ve tüketicilerin oluşturdukları mübadele ağına piyasa denilmektedir. Piyasa ekonomisinde, üretici ve tüketici isteklerinin karşılanmasında fiyat mekanizması önemli rol oynar. Üreticiler hangi mamullerden ne kadar üretip arz edeceklerine; tüketiciler hangi mallardan ne kadar talep edeceklerine piyasada oluşan fiyat mekanizmasına göre karar verirler. Toplumun ihtiyacı olan bazı ürünler, piyasa dışı olarak isimlendirilen kâr amacı gütmeyen kurumlar tarafından karşılanır. Dernek, vakıf gibi kuruluşlar da bu kavramın içine girmekle beraber, esas olarak piyasa dışı denildiğinde kamu kurumları, yani devlet kastedilmektedir.

Genel olarak bütün kişi ve kurumlar yaşamlarını sürdürebilmek için çeşitli kaynaklara ihtiyaç duyarlar. Bu kaynakların temin edilmesi de ancak belli bir gelirle mümkündür. Genel olarak bireyler ihtiyaç duymasalar da gerek özel kurumlar gerekse kamu kurumları önlerini görebilmek amacıyla gelir ve gider tahminlerini belli bir denklik düzeni içinde hazırlayıp takibini yaptıkları bir belgeye ihtiyaç duyarlar. Özel kurumlar gibi kamu kurumları da belirli mal ve hizmetleri üretmek amacıyla kurulurlar. Mal ve hizmet üretebilmek için belli bir kaynağa ihtiyaç duyarlar. Kaynak, gelir ve harcamaların kayıtlı olduğu belge, bütçe olarak adlandırılmaktadır. Kısaca, kamu hizmetlerinin bir sipariş listesi olarak adlandırılabilir. (Bulutoglu, 1997: 192; Erdem ve diğeri, 2012: 287). Kamu kurumları, yasalardan aldıkları güçle bütçede gösterilen kaynakları tahsil eder; yine bütçede gösterilen amaçlar için kullanırlar. Bütçe, bir yıllık dönemde elde edilecek gelirleri ve yapılması planlanan harcamaları gösteren tablo, şeklinde de tanımlanabilir (Seyidoğlu, 2002: 78; Uluatam, 2001: 111). Daha geniş bir tanımlama şu şekilde yapılabilir (Kılıçoğlu ve diğeri, 1990: 681): Bütçe, belli bir döneme ait gelir ve gider tahminlerini içeren ve ait olduğu kurumun özelliğine göre biçimi, nitelikleri ve onay makamı değişen bir hesap cetvelidir.

Kamu gelir ve harcamalarının kaynağı devlet bütçesidir. Devlet bütçesi, merkezi yönetim bütçesi olarak adlandırılmaktadır. Merkezi yönetim bütçesi, kamu kurumlarının bir yıl içerisinde yapacakları harcamaları ve bu harcamaların finansman kaynaklarını gösteren hesap cetvelidir. Kamu kuruluşları bütçede belirtilen gelirleri tahsil eder ve harcamalarını bu kaynaklardan finanse ederler. Kamu harcamaları genel olarak cari, yatırım ve transfer harcamaları olmak üzere üç kısma ayrılmaktadır. Cari harcamalar, kamu kurumlarının tüketim amacıyla yaptıkları harcamaları; yatırım harcamaları, kamu kuruluşlarının sermaye birikimini arttırmaya yönelik harcamalarını kapsar. Transfer harcamaları ise; emekli, dul, yetim aylıkları, işsizlik primi, sosyal yardımlar gibi cari hizmet beklenmeyen kişilere yapılan ödemelerdir. Transfer harcamaları, servetin yeniden dağılımına yönelik harcamalardır (Erdem ve diğerleri, 2012: 312-313; Seyidoğlu, 2002: 324).

Kamu kelimesi, bir ya da bir kaç kişiye değil bütün topluma, devlet veya hükümete ait olan anlamında kullanılmaktadır. Kamu harcamaları denildiğinde, devlet kurumlarının (merkezi ve yerel) faaliyetlerini yerine getirebilmek için bütçelerinden yaptıkları harcamalar ifade edilmektedir (Seyidoğlu, 2002: 324).

Buchanan (Aktan, 1994: 134; 2002: 6) “*Piyasada fertler elmalarla portakalları değiştirirler, politikada ise, yerel itfaiye teşkilatı hizmetinden yargı hizmetine kadar toplum olarak ihtiyaç duyulan hizmetlerin maliyetini karşılamak için anlaşılan katkı paylarını mübadele ederler*” demektedir. Kamusal harcamalar, toplumsal oluşu için finansmanı da bütün toplumu ilgilendirmektedir. Toplumdaki bireyler kamusal harcamaların maliyetine katkı paylarını politika yoluyla mübadele ederler. Yani kamu harcamalarından kimin ne kadar yararlanacağı ve maliyetin ne kadarına katlanacağı politika yoluyla belirlenmektedir.

Mal ve hizmetler genel olarak, özel ve kamusal olmak üzere iki kısımda incelenmektedir. Özel mal ve hizmetlerin talep ve arzı tamamen serbest piyasa koşullarında belirlenmektedir. Üreticiler ne kadar üreteceklerine, tüketiciler ne kadar tüketeceklerine fiyat mekanizmasına göre karar verirler. Kamusal mal ve hizmetlerde, piyasa dengesinin oluşumu özel mal ve hizmetlerden farklıdır.

Kamusal mal kavramına bugünkü anlamda ilk izah getiren yazar, Samuelson olmuştur. Günümüze kadar farklı tanımları yapılmakla birlikte; toplumun bütün bireyleri tarafından birlikte tüketilen ve faydasından kimseyi mahrum etme imkânı olmayan mallara kamusal mal denilmektedir. Ancak kamusal mallar üretimi, piyasaya sunumu ve finansman biçimi açısından tam ve yarı kamusal mallar olmak üzere iki kısımda incelenmektedir. Bölünmezlik ve dışlanmazlık özelliğine sahip, faydası bölünemeyen, kolektif tüketimim olduğu ve kimsenin tüketimden mahrum edilemediği mallar tam kamusal mallardır. Adalet ve güvenlik hizmetleri, bu tür mallara örnek olarak verilebilir. Faydası bölünebilen, pazarlanabilen ve topluma önemli ölçüde dışsal faydalar yayan mallara ise yarı kamusal mallar denilmektedir. Bölünebilme ve pazarlanabilme özelliği bu tür malların özel sektör tarafından da sunulabilmesine imkân vermektedir. Ancak topluma önemli ölçüde dışsal faydalar sağlamaları nedeniyle büyük ölçüde devlet tarafından sunulmaktadır. Dışsal etkileri büyük olan eğitim ve sağlık hizmetleri bu tür mallara örnek gösterilebilir. Bu tür mamullerin üretilmesi durumunda elde edilecek kazanç ya da üretilmemesi durumunda karşılaşılabilecek kayıp normalden daha fazla olmaktadır. Yarı kamusal mal ve hizmetler, özel sektör tarafından da arz edilebilmektedir. Özel sektör kâr güdüsüyle hareket ettiği için, kârın olmadığı ya da düşük olduğu alanlara yatırım yapmamaktadır. Dolayısıyla bu tür mal ve hizmetleri üretmekte ve herkese sunmakta isteksiz olmakta ve yetersiz kalmaktadır. Güvenlik (iç ve dış), adalet gibi tam kamusal mal ve hizmetlerin özel sektöre devri mümkün değildir. Bu nedenle, tam kamusal mal ve hizmetlerin tümünün, yarı kamusal mal ve hizmetlerin büyük bir kısmının devlet tarafından arz edilmesi zorunlu olmaktadır (Aktan, 2002: 112; Aktan ve diğerleri, 2012: 11; Erdem ve diğerleri, 2012: 22-25).

Kamu sektöründe ve özel sektörde, piyasa dengesinin oluşumu birbirinden farklıdır. Özel mal ve hizmetlerin talep ve arzı serbest piyasa koşullarında oluşur. Üreticiler hangi mal ve hizmetleri üreteceklerine, kar maksimizasyonu ve maliyet minimizasyonu güdüsüyle karar verirler. Tüketiciler taleplerini, fayda maksimizasyonu ve masraf minimizasyonu güdüsüne göre tespit ederler. Özel mal ve hizmetlerden ne kadar üretilip tüketileceği, tüketicilerin talep eğrisi ile üreticilerin arz eğrisinin kesişmesi sonucu serbest piyasada oluşan denge fiyat ve miktarına göre belirlenir. Birey tercihleri, serbest piyasada

fiyat mekanizması yoluyla toplumsal tercihlere yansıtılmaktadır. Oluşan denge fiyatına göre üreticiler hangi mal ve hizmetlerden ne kadar üreteceklerine; tüketiciler de hangi mal ve hizmetlerden ne kadar tüketeceklerine karar vermektedirler.

Kamusal mal ve hizmetlerin bölünememesi, pazarlanamaması, birlikte tüketilmesi ve tüketimden kimsenin dışlanamaması gibi özellikleri nedeniyle piyasa dengesinin oluşumu serbest piyasa dengesinden farklıdır. Bu tür mal ve hizmetler pazarlanamadığı için piyasa fiyatı, talep miktarına göre değişmez. Kamusal mal ve hizmetler vergilerle finanse edildiği için faydalananlar ile finansmanını sağlayanlar çoğu zaman farklı kişilerdir. Bu durumda seçmenlerde “*mali yanılma*” ortaya çıkmaktadır (Öztürk, 2011: 210). Yani seçmenler, kamusal malların ucuz ve hesaplı; faydasının maliyetinden yüksek olduğu zannıyla kamu harcamalarındaki artışa tepki göstermezler. Mali yanılmanın ortaya çıkışında etkili olan bir diğer etken de, seçmen çoğunluğunun vergi mükellefi olmayışı; tersinden ifade edilecek olursa, seçmenlerin çok küçük bir kısmının vergi mükellefi oluşudur. Ertekin (2015: 222)’e göre, Türkiye’de 1983’te %9.52 olan mükellef/seçmen oranı; 1999’da %14.47, 2014’te %9.20 olmuştur. Yani her on seçmenden sadece bir tanesi, kamusal harcamaların finansmanına katılmakta; diğer dokuz tanesi ise katılmamaktadır. Katılmayanlar, kamusal mal ve hizmetlerin artışından doğrudan yararlanırken; bunların finansman kaynağı olan vergi artışlarından doğrudan etkilenmemektedir. Dolaylı olarak etkilense de farkındalık oluşmamaktadır.

Buchanan (Aktan, 1997: 29)’a göre seçmenler, kamu harcamalarının faydalarını olduğundan fazla görürken; bu harcamaları finanse edecek vergi yükünü olduğundan daha küçük algılamaktadırlar. Ayrıca kamusal mal arz edenler de bu harcamaların faydalarını abartma, maliyetini ise göz ardı etme eğilimindedirler. Maliyetler çok sayıda seçmen arasında paylaştırıldığı için kişi başı maliyet çok küçük kaldığından kamu harcamalarındaki artış seçmenlerden gereken tepkiyi almaz. Kamusal mallara olan talep artışı sonucu kamu harcamaları sürekli artış gösterir (Öztürk, 2007a: 250-251; Alp, 1998: 527).

Kamusal mal ve hizmetlerin kullanımından bireylerin bir kısmını mahrum bırakmak mümkün değildir. Taleplerini açıklamamaları, mal ve hizmetlerden faydalanmalarına engel olmayacağı için tüketiciler çoğu zaman taleplerini açıklama gereği duymazlar. Buna kamu ekonomisinde “*bedavacılık sorunu*” denilmektedir. Bedavacılık sorunu ve bölünmezlik özelliklerinden dolayı tüketicilerin taleplerini açıklamamaları bu tür mal ve hizmetlere olan toplumsal talebin belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Bedavacılık sorunu ve mali yanılma nedeniyle bireysel tercihlerden yola çıkarak toplumsal tercihleri tespit etmek neredeyse imkânsız hale gelmektedir (Aktan, 2002: 8-9).

Kamu ekonomisinde, hangi mal ve hizmetlerin ne kadar üretileceğine fiyat süreci tarafından değil siyasal süreç tarafından karar verilmektedir. Özel mal ve hizmetlerden faydalananlar ile maliyetine katlananlar aynı kişiler iken; kamusal mal ve hizmetlerden faydalananlarla maliyetine katlananlar genellikle farklı kişiler olmaktadır. Bu durum, faydasını maksimize, maliyetini minimize etmek isteyen kişi ve kurumlar için siyasal süreci cazip hale getirmektedir.

Temsili demokratik rejimlerde, halk bu tür mal ve hizmetlere olan talebini politikacıların dolayısıyla parti programlarının oylandığı seçimler yoluyla yansıtabilmektedir. Belirli aralıklarla yapılan seçimler yoluyla bireyler tasvip ettiği programı yapan politikacıları seçmekte, uygulamada başarılı olan hükümetleri bir sonraki seçimde oylarıyla ödüllendirmektedir. Oy birliği ilkesini sağlamak mümkün olmayacağı için seçilen hükümet programının, bütün bireylerin tercihlerini yansıtacağını söylemek mümkün değildir. Buna rağmen, kamusal mal ve hizmetlerle ilgili hükümet kararının toplumsal tercihleri yansıttığı kabul edilmektedir. Siyasal iktidar, serbest piyasadaki monopolcü gibi hangi mal ve hizmetlerden ne kadar üretileceğine ve hangi fiyatla arz edileceğine karar verecektir.

Demokratik rejimlerde, devleti temsilen kamu harcamalarını planlama ve uygulama yetkisi hükümetlere verilmiştir. Hükümeti kurma yetkisini elde etmiş bulunan iktidar partisi veya partileri kamu harcamalarını, özellikle transfer harcamalarını kendi amaçlarını

gerçekleştirecek şekilde kullanabilir. Hükümetlerin harcamaları finanse etmek için kullanabilecekleri üç çeşit gelir kaynağı vardır (Dornbusch ve Fischer, 1998: 578):

1- Hükümet, yapmayı planladığı harcamaları finanse etmek amacıyla vergi koymaya ve mevcut vergi oranlarını değiştirmeye yetkilidir. Yapılacak kamu hizmetlerinin bedeli olarak tahsil edilecek olan vergiler devletin en temel gelir kaynağıdır.

2- Bugünkü vergileri arttırmamak için harcamalarını borçlanma yoluyla finanse edebilir. Borçlanma da aslında bir vergidir. Çünkü borçlanma, gelecekte daha yüksek vergi anlamına gelmektedir.

3- Hükümet, harcamalarını emisyon yoluyla finanse etme yoluna gidebilir. Emisyon, paranın reel değerini düşürmek suretiyle alınan bir tür enflasyon vergisi olmaktadır. Bu tür vergi sabit gelirlilerden alınan adaletsiz bir vergidir. Günümüzde hükümetlerin emisyon yetkileri yasalarla sınırlandırılmaktadır.

Kamu harcamalarının gerek finansman şekli, gerekse harcama kalemleri ekonomide büyük etkiler meydana getirmektedir. İktidar partilerinin amaçlarına ulaşmak için doğrudan kullanabileceği en önemli araç, merkezi yönetim bütçesidir. Özellikle transfer harcamaları, seçim öncesi dönemlerde kullanılarak seçmenlerde iyimserlik havası oluşturulabilir. Seçim öncesi, yeni istihdam imkânları sağlamak suretiyle veya kamu işçi ve memurlarına yüksek zam vererek, cari harcamalar kalemi seçmenleri manipüle etmek amacıyla kullanılabilir. Yatırım harcamaları kalemi, uzun vadeli yatırımlar yerine etkisi seçim öncesi ortaya çıkacak kısa vadeli yatırımlar için kullanılabilir. Yerel seçim dönemlerinde, merkezi yönetim bütçesinden yerel yönetimlere doğrudan veya dolaylı kaynak aktarılabilir. İktidar partisi, merkezi yönetim bütçesinin gider kalemlerini özel amaçlarına ulaşmak amacıyla kullanabileceği gibi gelir kalemlerini de kullanabilir. Vergi oranlarını düşürme, bütçe açıklarını yeni vergiler yerine borçlanma veya emisyon yoluyla finanse etme ya da kamusal mal ve hizmet fiyatlarına yapılacak zamları seçim sonrasına

erteleme gibi yöntemlerle iktidar partisi merkezi yönetim bütçesinin gelir kalemlerini de oy maksimizasyonu amacıyla manipüle edebilecektir. Bu durumun merkezi yönetim bütçesinin gelir ve gider kalemlerinde, seçim dönemleriyle çakışan dalgalanmalar meydana getireceği düşünülmektedir (Buchanan, 2009: 13).

1.4.6. Yerel Yönetim (Belediye) Bütçesi

Yerinden yönetim ilkesinin bir sonucu olarak, merkezi yönetim dışında, belirli bir alanla sınırlı olarak, orada oturanların ortak ihtiyaçlarını karşılamaları için ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olarak kurulan idari birimler vardır. Bu idari birimler, genel olarak mahalli idareler olarak adlandırılmaktadır. Mahalli idareler İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Köylerden oluşacak şekilde tasnif edilmiştir (Erdem ve diğerleri, 2012: 319-320).

Türkiye'de il özel idareleri, köyler ve belediyelere yerel yönetimler denilmektedir. İl özel idareleri, seçimle değil atama yoluyla göreve gelen valiler tarafından yönetilmektedir. Köy yönetimleri ise seçimler yoluyla belirlenmektedir. Ancak adayların doğrudan herhangi bir partiyle organik bir bağı yoktur. Köyler, siyasal partilerden bağımsız adaylar tarafından yönetilmektedir. Bütçeleri de ihmal edilebilecek ve sonucu değiştirmeyecek kadar küçüktür. Belediye yöneticileri, siyasal partilerin gösterecekleri adaylar arasından, seçim yoluyla belirlenmektedir. Bazı belediye yönetimlerini siyasal partilerden bağımsız adaylar kazansa da sonucu etkilemeyecek kadar azınlıkta kalmaktadır (Savaşan ve Dursun, 2006: 195). İl özel idaresi yönetiminin, seçimlerden bağımsız olarak belirlenmesi; köy yönetiminin ise hem siyasal partilerden bağımsız olması hem de bütçelerinin sonucu etkilemeyecek kadar küçük olması nedeniyle çalışmada sadece belediye gelir ve giderlerine ait veriler incelenmiş ve çalışma boyunca yerel yönetim ve belediye kavramları aynı anlamda kullanılmıştır.

Belediye mahalleden daha büyük olan yerleşim yerlerinin temizlik, aydınlatma, su gibi kamu hizmetlerini sağlayan; meclis üyeleri ve başkanı halk tarafından seçilen; tüzel

kişiliği olan bir teşkilattır. Belediyeler bu hizmetleri sağlamak amacıyla kurulan, merkezi yönetimden ayrı bir bütçesi olan yerel yönetim birimidir. Bütçe giderleri, verilen görevleri yerine getirmek amacıyla yapmış oldukları harcamalardan oluşur. Gelirler ise kendilerine tahsis edilen vergi gelirleri, merkezi bütçeden ayrılan paylar ve borçlanmadan oluşur (Bağdigen, 2003: 72-74; Kılıçoğlu ve diğerleri, 1990: 262). Belediye yöneticileri de iktidardaki politikacılar gibi gelecek seçimleri kazanmak amacıyla bütçe kaynaklarını kullanabilirler. Ayrıca merkezi yönetimle aynı siyasi partiye mensup olan belediyelerin, merkezi hükümet kaynaklarını da kullanabilecekleri varsayılmaktadır. Yerel seçim sonuçlarının kendisi için bir güven oylaması olduğunu düşünen merkezi hükümet, yerel seçim dönemleri yaklaşırken özellikle kendi partisine mensup belediyelere doğrudan veya dolaylı olarak kaynak transferi yapabilecektir.

Türkiye'de yerel yönetim temsilcileri (belediye başkanları), milletvekilleri gibi seçimler yoluyla belirlenmektedir. Bireysel kararların toplumsal kararlara yansıtılması, genel yönetimlerde olduğu gibi yerel yönetimlerde de seçimler yoluyla gerçekleşmektedir. Seçmenler, genel seçimler yoluyla genel yönetim temsilcilerini; yerel seçimler yoluyla yerel yönetim temsilcilerini seçmektedir. Yani genel kamusal kararlar gibi yerel kamusal kararların belirlenmesi süreci de seçimler yoluyla yapılmaktadır. Muhtarların dışında seçimle işbaşına gelen yerel yönetim temsilcileri, genellikle herhangi bir siyasi partinin temsilcileridir. Siyasi partilerden bağımsız adaylar da yerel seçimlere katılabilmekle beraber kazanma oranları sonucu etkilemeyecek kadar düşük olmaktadır.

Çoğunlukla genel ve yerel seçimler farklı tarihlerde yapılmaktadır. Genel seçim tarihleri, parlamentonun erken seçim kararı alması, hükümetin kurulamaması veya düşürülmesi gibi farklı nedenlerle değişebilmektedir. Yerel seçim tarihleri siyasi gelişmelerden, genel seçimlere göre daha az etkilenmektedir. Bu nedenle genel seçimlere göre seçim aralığı daha düzenlidir. Yerel seçimler de genel seçimler kadar olmasa da siyasi partiler için önemlidir. Çünkü yerel seçimler, iktidar partisi için bir nevi güven oylaması niteliği taşır. Yerel seçimleri kazanarak iktidar partisi gücünü pekiştirmek isterken, muhalefet partisi de iktidar partisine halk desteğinin azaldığını göstermek suretiyle erken seçim kararı aldirmaya veya bir sonraki seçimler için prestijini arttırmaya

çalışacaktır. Özellikle il genel meclisi üyeliği seçimleri, genel seçim sonuçları gibi yorumlanmaktadır. İktidar partisinin oylarını genel seçimlere göre arttırması halktan güvenoyu aldığı anlamına gelirken, oylarının azalması güvensizlik oyu şeklinde algılanmakta ve iktidar partisi için alarm zillerinin çalması şeklinde yorumlanmaktadır. Bu sebeple siyasal partiler yerel seçimlere de büyük önem verirler. Özellikle iktidar partisi seçimleri kazanmak amacıyla kamusal kaynakları oy maksimizasyonu sağlayacak şekilde (yerel yatırımlara hız vermek, merkezi fonlardan yerel hizmetlere takviyeler yapmak, yeni işçi ve memur kadroları ihdas ederek istihdamı arttırmak gibi) kullanabilir (Akgün, 2002: 88).

Türkiye'de belediyeler oldukça geniş kapsamlı hizmetler sağlamalarına rağmen yeterli gelir kaynakları yoktur. 1980'lerden itibaren yerinden yönetim ilkesi gereği, yerel yönetimlere daha fazla önem verilmeye başlanmış; yeni gelir kaynakları ihdas edilmiştir. Türkiye'de belediyelerin belirli gelir kaynakları oluşturulmakla birlikte gelişmiş ülkelerde olduğu gibi vergi gelirlerinin oran ve miktarını belirleme yetkileri yoktur. 1982 Anayasasının 73. maddesi gereği vergiler kanunla konular ve değiştirilir. 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununda belediyelerin finans kaynakları belirlenmiştir. Emlak vergisi, çevre temizlik vergisi, iş yeri ruhsatı harçları, belediyece yönetilen işletmelerin kârları bu kaynaklardan bazılarıdır. Özel yardımlar da ilave bir finansman kaynağıdır. Ancak gelir kaynakları içindeki en büyük payı, merkezi hükümetin genel bütçe vergi gelirlerinden yerel yönetimlere aktardığı transferler oluşturmaktadır (Tekeli ve Akdede, 2007: 62). Nitekim Balyemez (2008: 215), seçim ekonomisi uygulamalarının kamu maliyesine yansımalarını incelemiş ve genel seçim dönemlerine oranla daha düşük olmakla birlikte yerel seçim dönemlerinde de merkezi yönetim bütçesinin önemli ölçüde açık verdiğini tespit etmiştir. Toplam bütçe açık tutarı gerçekleştirmelerinin toplam bütçe gider tutarı gerçekleştirmelerine oranı, genel seçim yılları (1987, 1991, 1995, 1999, 2002) ortalaması %34; mahalli idareler genel seçimlerinin yapıldığı yıllar (1984, 1989, 1994, 1999, 2004) ortalaması %23 olarak gerçekleşmiştir.

Merkezi yönetim bütçesinden yapılan transferler, belediye gelirlerinin yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Bazı belediyelerde bu oran daha da yükselmektedir. Başlangıçta

belediyelerin kullanımına tahsis edilen vergi ve harç, gelirlerinin yaklaşık yarısını oluştururken merkezi yönetim bütçesinden pay verilmesiyle bu oran beşte birlere gerilemiştir. Belediyelerin üzerinde söz sahibi oldukları gelir kaynakları oldukça sınırlıdır. Sadece su ücreti gibi yerel mal ve hizmet sunumundan elde ettikleri gelirlerin miktar ve oranlarını değiştirebilirler. Türkiye'nin 1980-2003 yılları arası verileri incelendiğinde, vergi dışı gelirlerin toplam gelirlerinin yaklaşık üçte birine denk geldiği görülmektedir. Yani belediyeler gelir kalemlerinin üçte birlik kısmında inisiyatif sahibidirler (Tekeli ve Akdede, 2008: 100-103).

Türkiye'de 1980-2003 yılları arası belediye gelirlerinin yaklaşık üçte ikisi merkezi hükümet tarafından belirlenmektedir. Bu da yerel yöneticilerin gelirlerini değiştirebilmeleri üzerinde bir kısıt oluşturmaktadır. Bununla birlikte harcamaların belirlenmesi aşamasında belediyelerin etkinliği daha fazladır. Belediyeler her yıl ne kadar harcama yapacaklarına ve bu harcamaların bütçe içindeki dağılımına kendileri karar vermektedir. Belediye harcamaları genel olarak cari, yatırım ve transfer harcamaları şeklinde tasnif edilebilir. Personel giderleri, yolluklar, yönetim giderleri, hizmet alımları, malzeme ve demirbaş alımları, tüketim malları ve diğer kurum giderleri, cari harcamalar kalemini oluşturmaktadır. Belirtilen dönemde, belediye giderleri arasında, ortalama %53 ile en büyük payı cari harcamalar oluşturmaktadır. Bunu, ortalama %27 ile yatırım harcamaları ve %20 ile transfer harcamaları izlemektedir (Tekeli ve Akdede, 2008: 100-103).

Belediyeler yukarıda belirtilen gelirlerden başka borçlanma yoluyla geçici olarak gelirlerini artırabilirler. Buna rağmen belediyelerin bütçe kaynakları merkezi yönetim bütçesine göre oldukça kısıtlıdır. Bunun yanında belediye gelir ve giderleri merkezi yönetimin denetimi altındadır. Bu yüzden belediyelerin oy maksimizasyonu amacıyla kullanabilecekleri gelir kaynakları oldukça sınırlıdır (Sağbaşı, 2003: 45-47; Savaşan ve Dursun, 2006: 195-197). Buna karşılık gelirlerin harcanacağı kalemleri ve miktarı belirlemede belediye yönetiminin etkinliği oldukça fazladır.

Belediye yöneticilerinin, yeniden seçilebilmek amacıyla bütçe gelirlerini, özellikle de harcama kalemlerini manipüle edebileceği düşünülmektedir. Böylece yerel seçimlerin konjonktür dalgaları üzerinde etkili olabileceği ileri sürülmektedir (Rogoff, 1990: 34). Seçim sonuçlarını etkilemek amacıyla genel bütçe kalemleri gibi yerel bütçe kalemlerinin de kullanılabilmesi düşünülmektedir. Bu nedenle yerel yönetim bütçe gelir ve giderleri ile değişim yüzdeleri analize dahil edilmiştir.

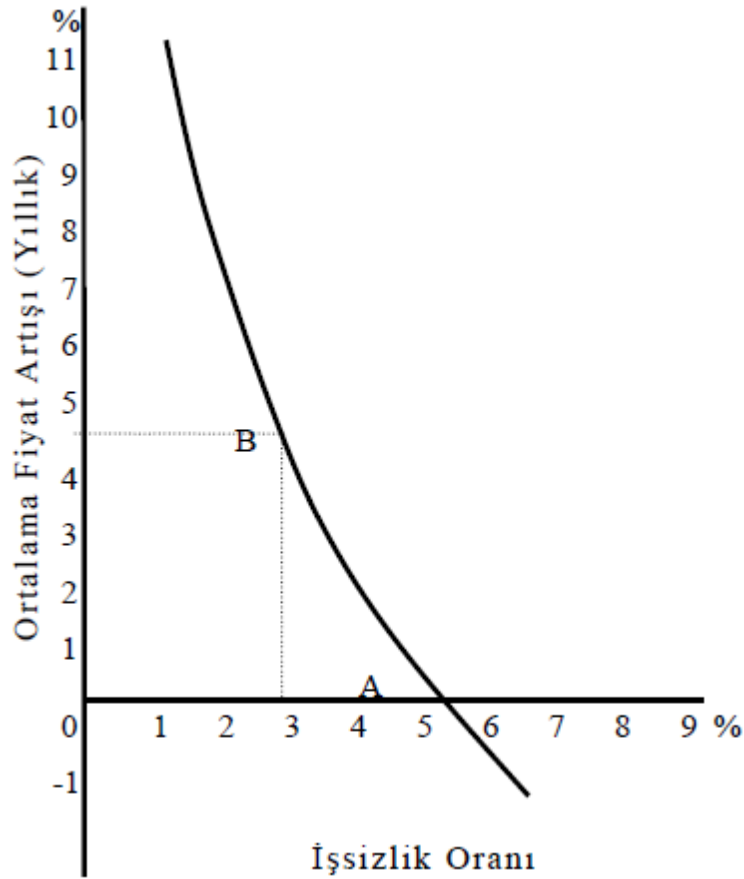
1.5. Phillips Eğrisi

Phillips eğrisi, enflasyon ile işsizlik arasındaki karşılıklı değişimi gösteren bir eğridir. Parasal ücretlerdeki artışın işsizliği azaltacağı veya bu durumun tersini gösteren eğriye Phillips eğrisi denilmektedir (Ertek, 2008: 279; Unay, 1984: 239). Bu eğri, daha fazla işsizliğin maliyetlerine katlanmak şartıyla daha düşük enflasyona veya daha yüksek enflasyona razı olmak şartıyla da her zaman daha düşük işsizliğe ulaşılabileceğini ortaya koymaktadır. Phillips eğrisi kısa dönemde kararlı olmadığı için enflasyonla ilgili beklentiler değiştikçe yer değiştirir. Uzun dönemde ise enflasyon oranı, işsizlik oranından bağımsızdır (Dornbusch ve Fischer, 1998: 30).

Adını ilk ortaya atan kişi olan Alban William Phillips'den almıştır. Phillips, 1958 yılında yayınlanan “The Relation between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom:1861-1957” adlı makalesi ile konu üzerine dikkatleri toplamayı başarmıştır. Bu makalesinde (Phillips, 1958: 283-299) İngiltere’de 1861-1957 yılları arası yaklaşık yüz yıllık uzun bir dönemi kapsayan verileri analiz ederek parasal ücretler ile işsizlik arasında doğrusal olmayan, ters yönlü ve istikrarlı bir ilişkinin varlığını tespit etmiştir. Richard Lipsey (1960: 13-15) yapmış olduğu çalışmasıyla modelin teorik temellerinin oluşmasına önemli katkıda bulunmuştur. Lipsey, emek talebi fazlası ile parasal ücret değişimleri arasındaki doğrusal ilişkiyi ve emek talebi fazlası ile işsizlik oranı arasındaki ters yönlü ilişkiyi analiz ederek Phillips eğrisinin teorik temellerini sağlamlaştırmıştır. Phillips eğrisi denildiğinde akla gelen şekil, Paul Samuelson ve Robert Solow tarafından çizilmiştir. Yazarlar parasal ücretlerdeki değişim ile işsizlik oranı

arasındaki ilişkiyi gösteren Phillips eğrisini, enflasyon ve işsizlik oranı arasındaki ilişkiyi gösterecek şekilde dönüştürmüşlerdir. Samuelson ve Solow'un 25 yıllık ABD verilerinden hareketle çizdikleri Phillips eğrisi şeklinin altına düştikleri not, dönüştürme faaliyetinden daha fazla ilgi çekmiştir. İfade şu şekildedir: “*Bu (modifiye edilmiş Phillips eğrisi), işsizlik ve fiyat istikrarının farklı düzeyleri arasındaki tercih menüsünü gösterir*”. Bu tarihten itibaren Phillips eğrisi politikacılar tarafından kullanılan bir politika aracına dönüşmüş, bu şekilde, uyguladıkları ekonomi politikalarını meşrulaştırma yoluna gidebilmişlerdir (Büyükakın, 2008: 136-139; Samuelson ve Solow, 1960: 192).

Şekil 2: Phillips Eğrisi

Kaynak: Büyükakın, 2008:140-141; Samuelson ve Solow, 1960: 192

Phillips eğrisi 1970'li yıllarda yaşanan, enflasyon ve işsizliğin aynı anda artışını ifade eden stagflasyon olgusuna kadar enflasyon ve işsizlik arasındaki ilişkilerin açıklanmasında yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Yüksek işsizlik ile beraber yüksek enflasyonun aynı anda görülmesi, Phillips eğrisine olan güveni sarsmıştır. Daha sonraki dönemlerde adaptif ve rasyonel beklentilere uyarlanarak Phillips eğrisi geliştirilmiştir. E.S. Phelps (1967) ve M. Friedman (1968), beklentilerin analize dahil edilmesiyle Phillips eğrisinde meydana gelen kaymaların açıklanabileceğini ileri sürmüşlerdir. Phelps ve Friedman'a göre bireyler uyumcu (adaptive) beklentilere sahiptirler. Yani bireyler beklentilerini geçmişe bakarak, geçmiş tecrübelerinden yararlanarak oluşturmaktadır. Bu nedenle kısa dönemde enflasyon ve işsizlik arasında değiş-tokuş olmakla birlikte uzun dönemde kalıcı bir ilişki den bahsetmek mümkün değildir (Friedman, 1968: 11). Phelps ve Friedman'a göre beklenen enflasyon oranı, geçmiş dönemdeki beklenen ve gerçekleşen enflasyon oranlarına göre şekillenecektir. Gerçekleşen oran, beklentileri aşarsa beklentiler yukarıya doğru; altında kalırsa aşağıya doğru uyarlanacaktır. Bu nedenle farklı enflasyon beklentileri için farklı kısa dönem Phillips eğrileri vardır ve beklenen enflasyon oranına paralel olarak kaymaktadır. O halde uzun dönemde yapılacak tercih, enflasyonla işsizlik arasında değil; doğal işsizlik oranı ile daha düşük veya daha yüksek enflasyon oranı arasında olacaktır. İşsizliği düşürmek amacıyla uygulanacak genişletici bir politika, kısa dönemde etkili olsa da uzun dönemde işsizlik oranını değiştiremeyecektir. Uzun dönemde ekonomi, uyarlayıcı beklentiler nedeniyle tekrar doğal işsizlik oranına geri dönecek fakat enflasyon oranı değişmeyecektir. Uzun dönemde enflasyon yükseldiği yerde aynen kalırken işsizliği doğal oranının altına indirebilmek mümkün olmayacaktır. İşsizliği doğal oranın altına indirebilmek için uygulanacak genişletici politikalar her defasında daha yüksek bir enflasyona neden olacaktır (Büyükakın, 2008: 144-147; Friedman, 1977: 456-458; Phelps, 1967: 255).

Beklentilerin adaptif olması durumunda, karar birimlerini manipüle etmek oldukça kolaydır. Çünkü karar birimleri, beklentilerini geçmişe bakarak uyarlamakta, bugünkü uygulamaların gelecekteki etkilerini tahmin edememektedirler. Enflasyonun devamlı artmasını göze alabilen politikacılar, sürekli olarak beklenen enflasyonu fiili enflasyonun

altında tutacak ekonomi politikaları izleyerek işsizliği doğal oranın altına düşürebilirler. Buna karşın Yeni Klasik İktisatçılar beklentilerin adaptif olmasını kabul etmemektedirler. Mikro açıdan rasyonel olduğu kabul edilen karar birimlerinin, beklenti oluşum sürecinde irrasyonel davrandıklarını kabul etmenin tutarlı olmayacağını belirtmektedirler. Karar birimlerinin üretim ve tüketim kararlarını verirken rasyonel davrandıkları gibi beklentilerin oluşturulması sürecinde de rasyonel davranacakları kabul edilmektedir. Buna göre, bireyler rasyonel oldukları için beklentilerin oluşum sürecinde sadece geçmiş dönem bilgilerini değil aynı zamanda mevcut bilgileri de kullanırlar. Elde edebildikleri tüm bilgileri kullanacakları için sürekli olarak aldatılamazlar. Bu durum, rasyonel karar birimlerinin tahmin hatası yapmayacakları anlamına gelmemekte; sürekli olarak hatalarını düzelttikleri için sistematik olarak kandırılmayacakları anlamına gelmektedir (Büyükakın, 2008: 147; Stein, 1981: 140).

Robert E. Lucas (1973: 333-334)'a göre, karar birimleri sadece öngörülemeyen politikaların uygulanması durumunda tahmin hatası yaparlar. Ancak hatalarını fark ettiklerinde, elde ettikleri yeni bilgiler ışığında hatalarını düzeltirler. Yani karar birimleri rasyonel oldukları ve davrandıkları için sistematik hata yapmazlar. Politikaların öngörülmesi durumunda, ne uzun ne de kısa dönemde tahmin hatası olmayacak ve karar birimleri yanıltılamayacaktır. Bu nedenle enflasyonu veya işsizliği önlemeye dönük politikalar neticede etkisiz kalacaktır (Barro, 1977: 101; Büyükakın, 2008: 148).

İşsizlik ve enflasyon arasındaki ilişkinin açıklanmasına yönelik Phillips'den önce bazı çalışmalar yapılmıştır. Ancak bunlar arasında Phillips'in çalışması yaygın olarak kabul edilmiş ve onun ismiyle literatürde yerini almıştır. Bunun çeşitli nedenlerinden bahsedilmekle birlikte belki de en önemlisi hükümet politikalarının meşrulaştırılmasına temel oluşturmasıdır. Siyasal partiler, iktidara geldiklerinde uyguladıkları ekonomi politikalarının sonuçlarını Phillips eğrisine dayanarak meşrulaştırabilmişlerdir (Büyükakın, 2008: 141-143).

Phillips eğrisinin politik konjonktür dalgaları kapsamında değerlendirilmesi Nordhaus ile başlamıştır. Nordhaus teorisini Phillips eğrisi üzerine kurmaktadır. Ona göre, işsizlik ve enflasyon oranları seçmen tercihlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Seçmenler hem enflasyonun hem de işsizliğin düşük olmasını arzu ederler ve hükümetin performansını bu göstergelere göre değerlendirirler. Politikacılar da bu durumun farkındadır. İktidarda bulunan siyasal parti ya da partiler, Phillips eğrisinin kısıtlamaları içerisinde, her ikisini düşürmek mümkün olmadığı için enflasyon ve işsizlik arasında bir tercih yapmak zorundadır. Nordhaus politikacıların oy maksimasyonu güdüsüyle hareket ederek seçimleri kazanmak amacıyla ekonomiyi manipüle ettiklerini Phillips eğrisi yardımıyla açıklamaktadır. Politikacılar yeniden seçilebilmek amacıyla seçimden önce düşük işsizliği, seçimden sonra düşük enflasyonu tercih ederler. Bu durum ekonomik göstergelerde, seçim dönemleri ile çakışan dalgalanmaların meydana gelmesine neden olmaktadır. Ekonomide seçim dönemleri ile çakışan bu devresel hareketler, politik konjonktür dalgaları olarak adlandırılmaktadır (Varım, 1997:7-8).

İKİNCİ BÖLÜM

2. POLİTİKA-EKONOMİ İLİŞKİSİ

2.1. Politika Ekonomi İlişkisinde Rol Alan Aktörler ve Davranış Eğilimleri

Adam Smith'ten 19. yy'ın ortalarına kadar, ekonomi ile politika gelişimlerini birlikte sürdürmüşler; bilim dalı olarak “politik ekonomi” ismi kullanılmıştır. 1870'lerde Marinalist okulla birlikte, ekonomi ve politika birbirinden ayrılmıştır. 20. yy'ın ortalarına kadar ekonomi, sayısal pozitif bir bilim dalı olarak gelişirken, siyaset bilimi sözel normatif bir bilim dalı olarak gelişimini devam ettirmiştir. Bu dönemde Samuelson ve Downs, çalışmalarıyla ekonomi ile siyaset arasındaki etkileşime dikkat çekmiş ve iki bilim dalının tekrar birlikte incelenmesine öncülük etmişlerdir (Telatar, 2004: 174).

Klasik dönemde, her arzın kendi talebini yaratacağı ve fiyat mekanizmasının piyasayı daima dengeye ulaştıracağı kabul edilmiştir. Smith, “*mükemmel olmayan bir çözüm*” diyerek devlet müdahalelerini gereksiz görmüştür. Ancak neo-klasik iktisatçılar; aksak rekabet, sermaye yetersizliği gibi nedenlerle piyasanın tam istihdamı sağlamada yetersiz kalacağını kabul ederek “piyasanın başarısızlığı teorisini” geliştirmişler ve devletin tam istihdamı sağlamak için ekonomiye müdahale etmesi gerektiğini savunmuşlardır (Emiroğlu ve diğerleri, 2006: 697-698).

John Maynard Keynes, efektif talep yetersizliği nedeniyle piyasaların tam istihdamı sağlamada başarısız olacağı ve ekonominin genel kural olarak eksik istihdam seviyesinde dengede bulunacağı tespitini yapmıştır. Keynes'e göre eksik istihdamın nedeni, efektif

talep yetersizliği olduğu için devlet müdahalesi yoluyla efektif talebi arttırarak ekonomiyi tam istihdam seviyesine ulaştırmak mümkün olacaktır (Bocutoğlu, 2013: 68).

1929'dan sonra Klasik Teori, büyük bunalımı açıklamada yetersiz kaldığı için Keynes'in teorisi, ekonomik ve politik alanda büyük kabul görmüştür. Teorisini açıkladığı 1936 yılından 1970'li yıllara kadar Keynesyen politikalar, ekonomi politikalarına büyük ölçüde hakim olmuştur. 1970'lerde yaşanan petrol krizi sonucu ortaya çıkan stagflasyon olgusu Keynesyen politikalara güvenin sarsılmasına neden olmuştur. Devlet müdahaleleri, aynı anda ortaya çıkan enflasyon ve durgunluğu önlemede yetersiz kalmıştır. Bu durum ekonomik olayların sebeplerinin her zaman ekonomik olmayabileceğini; politik, sosyolojik ve psikolojik sebeplerinin de olabileceğini göstermiştir. Bu dönemde ekonomi ile diğer sosyal bilimler, özellikle de siyaset bilimi arasındaki etkileşimi konu alan çalışmalar hızlı bir artış göstermiştir. Siyasi kararların ekonomik faaliyetleri etkilediği; ekonomik kuralların da siyasi kararlar üzerinde etkili olduğu görülmüştür (Savaş, 1998: 8-9).

Buchanan, geliştirdiği “kamu tercihi teorisi” ile politikanın ekonomik analizini yaparak ekonomi-politika ilişkisine yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Nordhaus'a kadar, politik faktörlerin konjonktür dalgaları üzerindeki etkisi dışsal olarak kabul edilirken, onunla birlikte içsel bir faktör olarak analize dahil edilmiştir. Bütün bu gelişmeler ekonomi ile siyaset biliminin birlikte incelenmesi gereğini ortaya çıkarmıştır (Telatar, 2004: 387).

19. yy'ın ortalarından itibaren başlayan demokratikleşme hareketleri 20. yy'da hız kazanmıştır. Bu durum, ekonomi ve siyaset ilişkisini açıklayan farklı teorilerin gelişmesine neden olmuştur. Otoriter rejimlerden farklı olarak demokratik rejimlerde halk, yöneticilerini belirli aralıklarla yapılan seçimlerle belirlemektedir. Demokratik sistemlerde, birey tercihlerinin toplumsal tercihlere yansıtılması seçimler vasıtasıyla olmaktadır.

Ekonomi, mübadele konusu olan mal ve hizmetlerin üretim ve tüketim kararlarının alınmasındaki işleyiş farklılığı açısından, piyasa ve kamu ekonomisi olmak üzere iki

kısımda incelenmektedir. Mal ve hizmetlerin alınıp satıldığı, alıcı ve satıcıların bulunduğu ya da arz ve talebin karşı karşıya geldiği yer, piyasa olarak adlandırılmaktadır. Günümüzde iletişim ve ulaşım kanallarının gelişmesi ve hız kazanması ile tanımdaki yer kavramının anlamında genişleme olmuştur. Genel olarak, alıcı ve satıcılar arasında oluşan mübadele ağı olarak da tanımlanabilmektedir. İster yüz yüze isterse iletişim araçları yoluyla, alıcı ve satıcının karşı karşıya geldiği her yer piyasa tanımının içine girmektedir (Emiroğlu ve diğerleri, 2006: 697-698; Savaş, 2000: 9).

Piyasa ekonomisi denildiğinde, ekonomik faaliyetlerin devlet müdahalesi gibi herhangi bir engelle karşılaşmadan gerçekleştiği piyasa anlaşılmaktadır. Piyasa ekonomisinin temel aktörleri, üreticiler ve tüketicilerdir. Üreticiler kâr maksimizasyonu, tüketiciler ise fayda maksimizasyonu güdüsüyle hareket etmektedirler (Acar, 2005: 86-87).

Devlet tarafından yürütülen ekonomik faaliyetler ise kamu ekonomisinin konusunu oluşturmaktadır. Kapitalist ekonomik sistemde, devletin ekonomik faaliyetlerinin minimum düzeyde olması beklenirken; sosyalist ekonomik sistemde tüm ekonomik faaliyetler devlet tarafından planlanmakta ve uygulanmaktadır. Türkiye gibi karma ekonomik sistemin uygulandığı ülkelerde, devlet ekonomik faaliyetlere katılmakta ve farklı gerekçelerle zaman zaman ekonomiye müdahale edebilmektedir. İktisadî alanda ticari esaslara göre faaliyet gösterebildiği gibi; milli geliri ve istihdamı artırmak ya da toplumsal hizmetleri sağlamak gibi amaçlarla bazen üretici-işveren olarak, bazen de tüketici olarak ekonomik faaliyetlere katılmaktadır. Serbest piyasa şartlarının dışında işleyen piyasa dışı ekonomi, kamu ekonomisi olarak tanımlanmaktadır (Emiroğlu ve diğerleri, 2006: 697-698).

Kamu ekonomisinde talep ve arzın oluşumu ile denge fiyat ve miktarının belirlenmesi piyasa ekonomisinden oldukça farklıdır. Piyasa ekonomisinde hangi mal ve hizmetlerin ne kadar üretileceği, tüketicilerin talebine göre belirlenmektedir. Maliyetleri, fiyat mekanizması tarafından belirlenen fiyat üzerinden tüketiciler tarafından karşılanmaktadır. Kamu ekonomisinde üretilen mal ve hizmetler toplumun geneli için bir bütün halinde üretilmekte; maliyetleri devlet bütçesinden karşılanmaktadır. Kamusal mal

ve hizmetlerden faydalananların doğrudan herhangi bir bedel ödememesi, ürünlerin tür ve miktarının tespitinde ve bölüşümünde sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bireysel tercihlerin açıklanmaması, toplumsal tercihlerin doğru bir şekilde tespit edilmesini imkânsız kılmaktadır (Bulutoglu, 1997: 130; Downs, 1957a: 52; Sakal, 1998: 212).

Kamusal mal ve hizmetlerin maliyeti bütçeden karşılandığı için faydalananlarla külfetine katlananlar genellikle farklı kişiler olmaktadır. Kamu ekonomisinde toplumsal tercihler; yani hangi mal ve hizmetlerin nasıl ve ne kadar üretileceği, bölüşümün nasıl yapılacağı siyasal süreçte belirlenmektedir. Siyasal süreçten kastedilen, siyasal iktidarın belirlenmesi ile başlayan, kararların alınması ile devam eden ve alınan kararların uygulanması ile sona eren eylemler bütünüdür. Siyasal süreçte son kararı, seçmenlerin oylarıyla seçilen siyasal iktidar vermektedir. Oy birliğinin imkânsızlığı nedeniyle birey tercihleri tam olarak toplumsal tercihlere yansıtılamaz. Demokratik rejimlerde, çoğunluk esasına göre karar verildiği için azınlıkta kalan bireylerin tercihleri dikkate alınmamakta, ya da iktidarın insafına bırakılmaktadır.

Siyasal süreç, devletin sürekli büyümesi ve ekonomiye müdahalesinin artması nedeniyle giderek daha fazla önem kazanmış; süreci etkileyerek faydalarını maksimize etmek isteyen aktörlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu aktörler, kamusal mal ve hizmetlerin üretim ve bölüşüm kararlarının alınmasından uygulanmasına kadar etkili olmaktadır. Bu aktörler şu şekilde sıralanabilir: Politikacılar, seçmenler, bürokratlar, baskı ve çıkar grupları (Buchanan, 1999: 3-10). Siyasal aktör denilen bu gruplar, kamusal mal ve hizmetlerin bölüşümünde faydalarını maksimum kılacak şekilde davranırlar. Kamu tercihi teorisine göre; politikacılar oy, seçmenler fayda, bürokratlar bütçe, baskı ve çıkar grupları rant maksimizasyonu güdüsüyle hareket etmektedirler (Akalin, 1986: 132; Aktan ve Dileyici 2002: 38-44). Siyasal kararların ekonomik sonuçlarını analiz edebilmek için aktörlerin ve aralarındaki ilişkilerin bilinmesi yararlı olacaktır. Bu bölümde, politik aktörler arası etkileşim ve siyasal iktidarın karar alma yöntemleri incelenmiştir.

2.1.1. Politikacılar

Adam Smith dönemine kadar sosyal bilimlerle ilgili tartışmalar, ahlaki temeller üzerine tesis edilmiştir. Hükümdar, iş adamı ve devlet görevlileri de dâhil olmak üzere bütün bireylere ahlaki olarak doğru olan şeyler tavsiye ediliyordu. Yönetici konumundaki bütün insanların toplum refahını arttırmak için çalıştığı varsayılıyor; ahlakilik ve kamu yararı düşüncesinin davranışları yönlendirdiği kabul ediliyordu. Smith ile birlikte, bireylerin öncelikle şahsi çıkar güdüsüyle hareket ettikleri kabul edilmiş ve bunun iktisadî sonuçları analiz edilmeye başlanmıştır. O dönemden itibaren birey davranışlarını belirleyen en önemli etkenin şahsi çıkar güdüsü olduğu düşüncesi iktisadi analizlerin temelini oluşturmuştur. Bununla birlikte kamu tercihi teorisinin gelişimine kadar siyaset bilimine, politik aktörlerin şahsi çıkar güdüsüyle değil kamu yararı güdüsüyle hareket ettikleri düşüncesi hâkim olmaya devam etmiştir. İnsanların birey olarak şahsi çıkar güdüsüyle hareket ettikleri kabul edilirken politikacı olduklarında kamu yararı güdüsüyle hareket edecekleri varsayımı ikili bir yapı ortaya çıkarmıştır. Kamu tercihinin gelişimi ile birlikte bu ikili yapı ortadan kalkmıştır. “*insan her yerde aynı insandır*” görüşünden hareket ederek politik ve ekonomik insanın aynı olduğu ve her zaman kişisel çıkar güdüsüyle hareket ettiği kabul edilmiştir. Politikacılar, onlara görev veren seçmenlerden daha iyiliksever kimseler değildir (Kinnear, 1999: 32; Telatar, 2004: 219-221).

Devleti yönetme tarzına politika, yönetenlere politikacı denilmektedir. Abraham Lincoln’e göre politikacılar, halkın çıkarlarından farklı çıkarlara sahip insanlar topluluğudur. Siyasal aktörler içerisinde en etkili grup politikacılarıdır. Meclisteki bütün vekillere politikacı denilmekle birlikte en etkili politik grup, siyasal iktidardır. Demokratik yönetimlerin gereği devleti yönetme, kamusal mal ve hizmetlerin üretimi ve bölüşümü konusunda karar alma yetkisi büyük ölçüde iktidardaki politikacıların kontrolündedir. İktidarı elinde bulunduran siyasal parti bu güce sahip olmaktadır. Sahip olduğu bu güç sayesinde kamusal mal ve hizmetlerin bölüşümünde, kendilerinin ve seçmenlerinin faydalarını maksimize edebilmektedir. Bundan dolayı politikacılar oy maksimizasyonu güdüsüyle hareket ederek; önce iktidarı ele geçirmek, sonra da onu sürdürebilmek amacıyla faaliyet gösterirler (Alesina ve Cukierman, 1990: 829; Kalaycı, 1999: 29-30).

Temsili demokratik sistemlerde halk, egemenlik güç ve yetkisini anayasal kurumlar aracılığı ile kullanmaktadır. Bu kurumlar içerisinde, ekonomi politikaları üzerinde en etkili kurum yürütmeyi temsil eden siyasal iktidardır. Siyasal iktidar, eşit oy esasına göre belirli aralıklarla yapılan seçimlerle seçmenler tarafından belirlenir. Seçmenler oylarıyla temsilcilerini seçerek parlamentoya gönderirler (Sakal, 1998: 219). Oy çokluğu esasına göre parlamentoda iktidar ve muhalefet partileri belirlenir. Siyasal partiler, seçmenlerin desteğini sağlayarak iktidarı ele geçirmeye ya da bunu sürdürmeye çalışan, sürekli ve istikrarlı bir örgüte sahip olan organize birliklerdir (Downs, 1957a: 24; Özbudun, 1964: 46-47).

Bütün siyasal partiler, iktidarı ele geçirebilmek için aralarında rekabet ederek parti programlarını seçmenlere tanıtmaya çalışırlar. Siyasal partiler, kamusal karar alma sürecini basitleştirici ve istikrar sağlayıcı bir işlev görmektedir. Ancak partiler arası olumsuz bir rekabetin olması durumunda, istikrarı bozucu etki yaptığı gibi aynı zamanda seçmen tercihlerinde sapmalar meydana gelmesine neden olmaktadır (Peters, 1987: 202; Sakal, 1998: 214). Seçmenler hangi partinin programı, faydalarını maksimize edecekse o partiyi destekleyerek tercihlerini açıklamış olmakta; böylece demokratik sistemlerde birey tercihleri parti programları ile toplumsal tercihlere yansıtılmaktadır.

Silberman ve Durden'e göre, politik insan, ekonomik insan gibi faydasını maksimize etme peşindedir. Yani, politikacılar da girişimciler gibi fırsat kollamaktadır. Oy çokluğu ilkesi gereği politikacılar oylarını arttırma çabası içerisinde. Politikacılar açısından oy maksimizasyonu ve fayda maksimizasyonu birbirleriyle oldukça ilişkilidir (Şener, 1998: 159).

Politikacılar demokratik seçimleri kazanmak için birbirleriyle rekabet ederler. İktidarda bulunan parti seçimleri tekrar kazanabilmek için kamusal imkânları kullanarak seçmenleri etkilemeye ve bu yolla oylarını arttırmaya çalışır. Eğer seçilmiş bir politikacı, kendi koltuğunda sonraki seçime kadar rekabetten uzak kalırsa politik faaliyetler periyodik

olacaktır. Nordhaus'a göre, “*politikacının ilk iktidara geldiği dönemde parasızlıktan dolayı masraftan kaçınılırken, seçimler yaklaştıkça hediye yağmuru başlar*”. Genişletici ekonomi politikaları ile ekonomik politikalar, popüleritenin artırılması için kullanılır. Frey ve Schneider (1978a: 174-183; 1978b: 243-253) yaptıkları ampirik çalışmalarda, tekrar seçileceklerinden emin olmayan hükümetlerin diğer göstergelerin sabit olması durumunda, seçimlerden önce genişletici politikalar izledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Sadece seçimi kazanacağından emin olmaları durumunda, ideolojik davranabileceklerine işaret etmişlerdir.

Downs (1957a: 28-35)'a göre, siyasi partilerin öncelikli hedefi seçimleri kazanabilmek, böylece iktidarı ele geçirebilmek ve sürdürebilmektir. Bu nedenle politikalar, oyları maksimize ederek bu amaca götüreceği şekilde planlanır ve uygulanır. Yani belirli politikaları uygulayarak toplumsal refahı maksimum kılmak yerine, seçimleri kazanma ihtimalini maksimum kılmayı amaçlamaktadırlar. Politikacılar, iktidara gelerek kendi politikalarını uygulamak yerine, önce iktidara gelmelerini sonra da iktidarda kalmalarını sağlayacak politikalar formüle etmeye çalışırlar. Geliştirilen ekonomi politikaları, ekonomik olmaktan daha çok politiktir (Erkişi, 2007: 17; Öztürk, 2011: 181).

Temsili demokrasinin gereği olarak yapılan seçimler, iktidara aday birden fazla partinin olduğu, kendi aralarında serbestçe ve eşit şartlarda rekabet edebildikleri bir ortamda gerçekleşmelidir. Böylece çoğunluğun idaresi anlamına gelen demokratik sistemde parlamento, iktidar ve muhalefet olmak üzere en az iki partiden oluşacaktır. İki'den fazla parti olsa da hükümeti kuranlar iktidarı, diğerleri muhalefeti temsil ederler. Çalışmada hükümet, iktidar partisi, iktidardaki politikacılar ve siyasi iktidar aynı anlamda kullanılmaktadır.

Politikacıların davranış biçimleri ve etkinlikleri, iktidarda veya muhalefette olmalarına göre farklılık göstermektedir. İktidar partisi ekonomi politikalarını etkilemede aktif, muhalefet partisi ise pasif bir rol oynamaktadır. Siyasi partiler, muhalefette iken eleştirdikleri ekonomi politikalarının aynısını veya benzerini iktidara geldiklerinde

kendileri de uygulamaktadır. Yani, aynı partinin davranışı iktidarda veya muhalefette oluşuna göre değişmektedir.

İktidar partisi, seçim sonucunda çoğunluk oylarını alarak kamusal kararları alma ve uygulama yetkisine sahip olan partidir. Partilerin aldıkları oy oranlarına göre bazen hükümeti bir parti tek başına kurarken bazen bir kaç parti iktidarı paylaşmak zorunda kalmaktadır. İkinci durumda, iktidarda birden fazla parti bulunmaktadır. İktidarda bulunan politikacıların ellerinde bulunan kamusal gücü, gelecek seçimlerde tekrar seçilebilmek amacıyla kullanacakları düşünülmektedir. Bunun için seçmenlerin çoğunluğunun oylarını alabilecekleri ekonomi politikaları uygulayacakları varsayılmaktadır (Varım, 1997: 16).

Downs (1957a: 73-74), iktidar partilerinin siyasal süreçteki rollerini, fiyat sürecinde firmaların oynadığı rollere benzer bir şekilde analiz etmiştir. Firmanın marjinal maliyet, marjinal hasılat eşitliğinde dengeye gelmesi gibi iktidar partisi de marjinal oy kaybının, kazancına eşit olduğu noktaya kadar vergileri ve kamu harcamalarını arttıracak/azaltacaktır. İktidardaki politikacılar, marjinal vergi artışı nedeniyle kaybedilen oy sayısını; kamu harcamaları nedeniyle kazanılan oy sayısına eşitlemeye çalışacaktır. Başka bir deyişle, kamu harcamalarından yararlananlardan kazanılacak oy kazancını, bu harcamaların külfetine katlananlardan kaybedilecek oy kaybına eşitlemeye çalışacaktır (Bulutoglu, 1997: 130). Mueller (2003: 429)'e göre enflasyon, işsizlik, gelir düzeyi gibi makroekonomik değişkenler siyasal iktidarın popülaritesini etkilemektedir. Bu nedenle iktidar partileri, seçmen nazarında popülaritelerini arttıracak makroekonomik politikaları uygulayacaklardır.

Muhalefet partisi, seçmenlerden yeterli oyu alamadığı için iktidar güç ve yetkisini elde edemeyen partidir. Her ne kadar kamusal kararların alınması ve uygulanması, iktidar partisinin kontrolünde olsa da muhalefet partisi/partileri demokratik rejimlerin vazgeçilmez unsurlarındandır. Parlamentoda iktidarın yanlış uygulamalarını eleştirerek, yanlış kararlar alınmasını ve bu kararların uygulanmasını önleyici çalışmalar yapar. Bir nevi parlamento içi yasal, otokontrol mekanizması görevi yapar. Gensoru, soru önergesi ve kanun teklifi

gibi yollarla parlamento içi denetim yapar. Bağımsız yargıya müracaat yoluyla parlamento dışı denetim yapılmasını; halkı ve basını bilgilendirerek, iktidar üzerinde, kamuoyu baskısının ve denetiminin oluşmasına sağlar (Eryılmaz, 2010: 177; Aktan ve Dileyici, 2002).

Muhalefet bu görevleri yaparken toplumsal refahı değil kendi menfaatini maksimum kılmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmalarla, gelecek seçimlerde kendi seçmenlerinin dışındaki seçmenlerin oylarını da alarak iktidarı ele geçirmeyi hedeflemektedir. Bütün siyasal partilerin amacı oy maksimizasyonudur. Bu yolla muhalefet partisi, iktidarı ele geçirmeyi hedeflerken iktidar partisi, tekrar seçilerek iktidarını sürdürebilmeyi amaçlamaktadır (Varım, 1997: 16).

Kamusal kararların alınması sürecinde etkili olan aktörlerden politikacıların davranış eğilimleri, farklı özellikler göstermekle birlikte genel olarak dört başlık altında incelenmektedir. Bunlar politik miyopluk, politik hile, oy ticareti ve ortanca seçmen teorisi olarak sıralanmaktadır.

2.1.1.1. Politik Miyopluk

Politikacıların, uzun dönemde ortaya çıkaracağı olumsuzlukları göz ardı ederek kısa dönemde seçmeni memnun edecek politikalar uygulamalarına “*politik miyopluk*” denilmektedir (Öztürk, 2007b: 157-159; Savaş, 1997: 18-20). Politikacılar faydaları uzun vadede ortaya çıkacak yatırımların yapılması ve teşvik edilmesi yerine, faydaları seçim döneminden önce görülecek harcamaları tercih ederler. Çünkü uzun vadeli yatırımlar daha maliyetlidir, faydaları da ancak uzun dönemde görülebilir. Bütçe kaynaklarının bu tür yatırımlara tahsisi, politik amaçlı kullanılacak kaynakların azalması anlamına gelmektedir. Politikacılar miyop oldukları için uygulanan ekonomi politikalarının seçim dönemlerindeki sonuçlarıyla ilgilenmektedirler (Varım, 1997: 7).

Genel olarak siyasal iktidarlara göre en iyi politikalar, seçimi kazandıracak politiklardır. Politikacılar büyük yatırım projeleri ile istihdamı arttırıp işsizliği azaltarak gelir seviyesini arttırmak yerine, transfer harcamaları ile seçmenlerin gelir seviyelerinde sun'î bir artış meydana getirmeyi tercih ederler. Transfer harcamaları, vergi gelirleri ile değil borçlanma yoluyla veya emisyon yoluyla finanse edilir. Gelir seviyesinde iyileşme meydana gelen seçmenler bunu siyasal iktidarın başarısı olarak görüp seçimlerde oylarıyla ödüllendirirler. Hâlbuki bu tür politikalar uzun vadede yüksek enflasyon olarak politikacıların karşısına çıkacaktır. İşte bu duruma uzağı görememe anlamında politik miyopluk denilmektedir. Yerel yöneticilerin altyapı hizmetleri yerine park, bahçe düzenlemesi gibi üst yapı hizmetleri yapmaları da bu şekilde değerlendirilebilir (Aktan, 2001: 87).

2.1.1.2. Politik Hile

Siyasal iktidarın, ekonomi politikalarını oy maksimizasyonu sağlayacak şekilde manipüle etmesine “*politik hile*” denilmektedir (Aktan, 1992: 32-45). Demokratik rejimlerde halk, seçimler vasıtasıyla egemenlik hakkını siyasal iktidara devretmektedir. İktidar partisi, seçimler yoluyla, bir sonraki seçimlere kadar devlet kurumlarını yönetme güç ve yetkisini elde etmektedir. Siyasal iktidardan beklenen, toplumsal refahı arttıracak kararlar alması ve uygulamasıdır. Kamu tercihi teorisinin gelişimine kadar geçen dönemde, politikacıların bu güdüyle hareket ettikleri kabul edilmiştir.

Buchanan'ın öncülüğünde geliştirilen kamu tercihi teorisi, ekonomik insanla politik insan ayrımını kaldırmıştır. Teoriye göre, markette alışveriş yapan birey ile seçmen sandığı başında oy kullanan birey ve iktidara talip politikacılar aynı güdülerle hareket etmektedir. Yani insan her yerde aynı insandır. Genel seçimler ile özel seçimler arasında fark olması fertlerin her iki durumda farklı güdülerle hareket etmelerinden değil, karar alma sürecindeki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Serbest piyasada faydasını maksimize etmeye çalışan bireylerin tercihleri sadece kendilerini etkilerken, siyasal karar alma sürecinde diğer insanları da etkilemekte ve onlardan etkilenmektedir (Tullock, Seldon ve Brady,

2002: 5-6). Bu durum siyasal karar alma sürecini karmaşık hale getirerek siyasal aktörler arası çıkar maksimizasyonu rekabetini ortaya çıkarmaktadır.

Gerek piyasadaki gerekse politikadaki bütün insanlar, genel anlamda bireysel çıkar güdüsüyle hareket etmektedir. Politikacıların bireysel çıkarlarını elde edebilmeleri, iktidarı ele geçirebilmelerine ve sürdürebilmelerine; bu da seçimlerde alacakları oyları maksimize etmelerine bağlıdır. Bu nedenle, seçmenlerin kendilerini oylarıyla ödüllendireceklerini tahmin ettikleri politikaları uygulama eğilimindedirler. Seçim öncesi transfer harcamalarını arttırma, enflasyon oranının üzerinde maaş artışları yapma, kamusal mal ve hizmet fiyat artışlarını ve vergi artışlarını seçim sonrasına erteleme gibi uygulamalar, uzun vadede ekonomiye zarar vermesine rağmen kısa vadede hükümete oy kazandıracaktır (Eğilmez, Kumcu, 2002: 271-272). Bu nedenle iktidardaki politikacılar, uzun vadede toplum çıkarlarını maksimize etme yerine, kısa vadede kendi çıkarlarını maksimize etme peşindedir.

Seçmenler, siyasal iktidarın performansını, ekonomik göstergelere göre değerlendirmektedir. Düşük işsizlik ve enflasyon oranlarında, iktidarı oylarıyla ödüllendirirler. Ancak Phillips eğrisi gereği, enflasyon ve işsizlik oranları ters orantılı olarak değişmektedir. Düşük işsizlik, enflasyona neden olurken deflasyon, yüksek işsizliğe neden olmaktadır. Her ikisini birden düşürmenin imkânsız olduğunu ve seçmenlerin de unutkan ve miyop olduğunu bilen iktidardaki politikacılar, seçim öncesi işsizliği, sonrasında enflasyonu düşürmeye yönelik politikalar izleyerek seçmenleri kandırabilmek için politik hileye başvuracaktır. Seçim öncesi genişletici politikalar izleyerek ekonomide iyimserlik havası oluşturulur. Böylece kişisel gelirinde artış, işsizlikte azalma hisseden seçmenler bunu hükümetin başarısı olarak değerlendirerek oylarıyla ödüllendirirler. İktidar partisi seçim sonrasında, önceki uygulamaların bir sonucu olarak ortaya çıkan enflasyonu düşürmeye çalışır. Bu uygulamalar, ekonomik göstergelerde seçim dönemleri ile çakışan konjunktür dalgalarının oluşumuna neden olmaktadır (Onur, 2004: 46-50).

Politikacılar, seçmenleri yanıltmak amacıyla başka hilelere de başvurabilirler. Örneğin; medya organları kullanılarak hükümetin performansı olduğundan daha iyi gösterilebilmektedir. Hükümetin yanlışlarını seçmenlere duyuran muhalif bir medya gücünün olması durumunda, karmaşık bilgiler sunularak usulsüz uygulamaların seçmenler tarafından anlaşılması güçleştirilmekte veya gizlilik politikası izlenebilmektedir. Devlet güvenliği dışında, yönetimde şeffaflık (Saygılıoğlu ve Arı, 2003: 133) esas olması gerekirken politikacılar gizlilik perdesi arkasına saklanarak politik hileler yapabilmektedir. Politikacılar seçimleri kazanabilmek amacıyla; göz boyama, bilgi karmaşası yaratma ve gizlilik politikaları izleyerek politik hile yapmaktadırlar (Aktan, 1992: 47).

Politikacılar seçimler yoluyla iktidarı ellerinde tutabilmek amacıyla politik hileye başvurmaktadır. Seçmenlerin hile ile aldatılabilmesi; bilgisiz, unutkan ve miyop olmalarının yanında, toplumsal fayda yerine bireysel faydalarını düşünmelerinden kaynaklanmaktadır. Seçmenler, kamusal mal ve hizmetlerden daha fazla yararlanmak isterken maliyetlerine daha az katlanmak istemektedirler (Kovancılar, 1997: 211-212). Bu durum politikacılara, politik hile yaparak iktidarı elde edebilme ve sürdürebilme fırsatı sunmaktadır.

2.1.1.3. Oy Ticareti

Toplumda yaşayan bireyler bazen aynı duygu ve düşünceyi paylaşsalar da çoğu zaman birbirlerinden farklıdırlar. Bireylerin birbirinden farklı düşüncelere ve dolayısıyla farklı tercihlere sahip olması, temsili demokratik rejimlerde toplumsal tercihlerin belirlenmesinde sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Demokratik rejimlerde toplumsal tercihler, seçmenlerin oylarıyla belirlenmektedir. Seçmenler oylarıyla vekillerini seçerek parlamento'ya göndermekte ve çoğunluğun oylarını alan siyasal parti hükümeti kurmaktadır. Kamusal kararlar parlamentoda vekillerin oylarıyla alınmaktadır. Siyasal partiler bazı kararların alınmasında yeterli çoğunluğu sağlayamadıkları zaman hazırladıkları kanun tekliflerinin desteklenmesi için anlaşma yaparak karşılıklı oy alışverişi yapabilmektedir. Milletvekili transferleri de bir çeşit oy alışverişidir. Buna İngilizce'de

“logrolling” yani, “oy ticareti” veya “oy satın alma” denilmektedir (Aktan, 1997: 24, 180-181; 2002: 9; Tullock, 1959: 571-579). Oy ticareti bazen karşılıklı destek şeklinde, bazen de aynî veya nakdî bir menfaat karşılığı olabilmektedir.

Downs (1961: 198)'a göre bazı koşullar ortaya çıktığında, oy ticareti kaçınılmaz olur. Bu koşullar şunlardır: a. Seçmenlerin değerlendireceği iki veya daha fazla konunun olması b. Küçük bir seçmen grubunun pazarlık için yeterli olması. c. Bireysel pazarlık ve oy ticaretinin yasal olması. d. Konular hakkında seçmenlerin farklı görüşlerinin olması. e. Konular hakkında görüşlerin farklı yoğunluklarda olması. f. Oylanacak konu üzerindeki farklılıklar yerine birleştirilmiş bir programın gündeme gelmesi.

Kau ve Rubin (1979: 366)'e göre, siyasal karar alma sürecinde, politikacıların oy kullanma davranışını etkileyen üç ana faktör vardır. İlk olarak, kullanacakları oyun kendi seçim bölgesindeki seçmenlere faydasını dikkate alırlar. Oylama sonucu uygulanacak politika, seçmenlerinin faydasını arttıracaksa kabul, aksi durumda ret oyu kullanırlar. İkinci olarak, oylama konusunun kendi ideolojik görüşüne uygunluğuna bakarlar. Oylama konusu ideolojisine uygun ise kabul, değilse ret oyu verirler. Son olarak, oylama konusu kendisi ve seçmenleri ile doğrudan ilgili olmamakla birlikte, ileride yapacağı herhangi bir kanun teklifine destek alabilmesi, oy kullanması şartına bağlanmış olabilir. Tekliflerin kabulü belirli bir sayı şartına bağlanmışsa politikacılar karşılıklı destek anlaşması yapabilmektedir. Son durum “oy ticareti” olarak adlandırılmaktadır (Savaş, 1997: 13-16; Ünlükaplan, 2003b: 19).

Oy ticaretinin iki şekilde gerçekleştiği kabul edilmektedir (Buchanan ve Tullock, 1999: 158-161; Tullock, 1959: 571-572). Bunlardan birincisi açık oy ticareti, ikincisi gizli oy ticaretidir. Açık oy ticareti, tarafların karşılıklı politika tekliflerine desteklerini açıkça beyan etmeleri; gizli oy ticareti, tarafların karşılıklı tekliflerini üstü kapalı olarak desteklemeleridir. Birinci durumda, taraflar arasında açık bir anlaşma varken ikinci durumda, gizli bir anlaşma söz konusu olmaktadır.

Özellikle karşılıklı destek anlaşması yoluyla oy ticareti, “*bugün bana, yarın sana*” felsefesinin bir sonucudur (Savaş, 1998: 121). Bu yolla siyasal partiler kendilerine büyük maliyetler yüklemeyecek teklifleri destekleyerek kendi projelerini destekleme sözü almaktadırlar. Oy ticareti yasal olmamakla birlikte uygulamada sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Toplumsal faydayı arttırması durumunda olumlu karşılanırken azaltması durumunda olumsuz karşılanmaktadır. Kimi zaman da kamusal kararların alınmasında seçmen tercihlerinden sapmaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Oy ticareti, kamusal kararların alınmasında çoğunluğun tercihlerinden sapmaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ortanca seçmen teorisine göre, kamusal kararlar ortanca seçmen tercihlerini yansıtması gerekirken, oy ticareti nedeniyle daha çok baskı ve çıkar gruplarının tercihlerini yansıtmaktadır (Telatar, 2004: 268- 269).

2.1.1.4. Ortanca (Medyan) Seçmen Teorisi

Ortanca seçmen yaklaşımını literatüre kazandıran Anthony Downs olmuştur. 1957 yılında yazmış olduğu “An Economic Theory of Democracy” adlı eserinde, politikacıların oy maksimizasyonu güdüsüyle hareket ettiklerini ve bu amaçlarına ulaşabilmelerinde ortanca seçmenin en önemli belirleyici olduğunu ortaya koymuştur (Güneş, 2001: 142-143).

Ordershook (Ordershook, 1997: 256) ortanca (medyan) seçmeni, “*uç noktalar arasında yer alan seçmen*” olarak tanımlamaktadır. Gelir seviyesi bakımından, alt gelir grubu ile üst gelir grubu arasında bulunan; siyasal tercihler açısından değerlendirildiğinde ise sağ ve sol seçmenler arasında kalan seçmenleri temsil etmektedir. Demokratik rejimlerde kararlar genel olarak oy birliği ya da oy çokluğu esasına göre alınmaktadır. Seçmen sayısının fazla olduğu ülkelerde, oy birliğinin sağlanması çok zor olduğu için oy çokluğu esas alınmaktadır. Her iki grup için, ortanca seçmen tercihleri en az refah kaybı anlamına gelmektedir. Bu nedenle politikacılar, oylarını artırabilmek ve hedeflerinden önemli ölçüde sapmamak için tercihlerini ortanca seçmen tercihlerine yaklaşıtırlar.

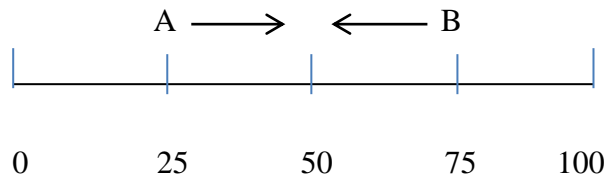
Böylece oy çokluğu esasına göre alınan kararlar, genellikle ortanca seçmen tercihine yakın olmaktadır (Aktan, 1994: 138; Frey, 2011: 7-8; Kovancılar, 1997: 212; Savaş, 1998: 119).

Demokratik yönetimlerde alınan kolektif kararlar, gittikçe daha fazla ortanca seçmen tercihlerine yaklaştığı için bazı yazarlar medyan seçmeni, demokrasinin “*meçhul diktatörü*” olarak adlandırmaktadır. Sonuçta kararlar büyük ölçüde ortanca seçmen tercihlerini yansıtmaktadır (Akalin, 1998: 20; 2000: 97).

Belirli koşullar oluştuğu zaman, tercilerin medyanına sahip olan seçmenler, siyasi iktidarın belirlenmesinde etkili olacaktır. Bu koşullar şu şekilde sıralanabilir (Renaud, 1989: 12-13): İlk olarak, seçmenlerin tamamı oy kullanmaktadır. İkinci olarak seçmenler, hükümet politikaları ve onların sonuçları konusunda iyi bilgilendirilmiştir. Üçüncü olarak, politikacılar seçmen tercihlerine göre karar vermektedir. Son olarak, karar alma süreci tek boyutlu olduğu için kararlar arasında ödünleme yapılamamaktadır.

Downs (1957b: 143), medyan seçmenin parti politikalarının yanında, partiler arası rekabet yoluyla hükümet politikalarını belirlemede etkin olacağını öngörmüştür. Modelini soldan sağa doğru, sıfırdan 100'e kadar sıralanan doğru üzerinde açıklamaktadır. Seçmenlerin kişisel tercihleri üzerinde değil yalnızca parti sıralaması hakkında uzlaşmış oldukları kabul edilmektedir (Hotelling, 1929: 45; Miller, 1997: 1183; Telatar, 2004: 295).

Şekil 3: Uzamsal Rekabet (Spatial Competition)

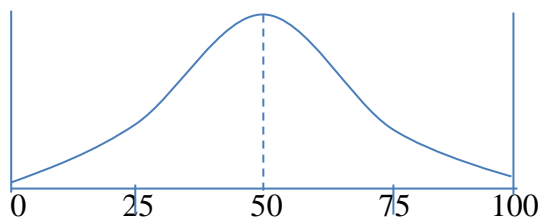

Kaynak: Telatar, 2004: 296

Analizde seçmen tercihlerinin, doğrunun ortasında tek bir zirve oluşturduğu ve uçlara doğru azalma eğiliminde olduğu kabul edilmiştir. Modele göre seçmenler, kendi tercihlerine yakın olan noktaları uzak olanlara tercih etmektedir. Doğru üzerindeki rakamlar farklı tercihleri temsil etmektedir. Tercih 25 rakamı ile temsil edilen bir seçmen, farklı bir tercih yapma durumunda kaldığında 30'u 35'e, 20'yi 15'e tercih etmektedir. Modelde iki parti olduğu varsayılmaktadır. Bu durumda sıfır rakamının ideolojik olarak sol partiyi temsil ettiği kabul edilirse, 100 rakamı sağ partiyi temsil edecektir. İki rakam arasında, kayıtsızlık derecesine göre seçmen tercihleri sıralanacaktır (Telatar, 2004: 296).

Downs, modelini H. Hotelling'in (1929: 41-57) yapmış olduğu "Stability in Competition" adlı eserinden esinlenerek geliştirmiştir. Hotelling, iki partinin iktidarı elde etmek amacıyla rekabet ettikleri bir ortamda, partilerin gittikçe medyan seçmen tercihlerine yaklaşacağını tespit etmiştir. Seçmen tercihlerinin düz bir çizgi üzerinde eşit olarak dağıldığı varsayımı altında, seçim rekabeti partileri birbirine yaklaştıracaktır. Bu durum partilerin uç noktalarda bulunan seçmenlerin daima kendilerini, rakip partiye tercih edeceklerini bilmelerinden kaynaklanmaktadır. Çünkü her parti, rakip partiye göre uç noktalarda bulunan seçmenlere daha yakındır. Partiler oylarını arttırabilmek için zorunlu olarak rakiplerine doğru yaklaşırlar. Böylece her iki parti programı gittikçe birbirine yaklaşır ve daha ılımlı hale gelir. Rakip partilerin karşılıklı hareketi, seçmenlerin partiler arasında fark görmeyecekleri noktaya kadar devam eder (Telatar, 2004: 296- 297).

Şekil 4: Tek zirveli model

Kaynak: Telatar, 2004: 298

Seçmen tercihleri, başlangıcı ve sonu belirli bir doğru üzerinde sıralandığında yoğunluğun orta noktalarda arttığı, uç noktalara doğru gidildikçe azaldığı görülmektedir. İdeolojik olarak tercihlerin sıralandığı düşünüldüğünde doğrunun iki ucu aşırı sağ ve sol tercihleri temsil etmektedir. Doğrunun ortasına doğru gidildikçe, sağ ve sol tercihlerin gittikçe birbirine yaklaştığı görülmektedir. Seçmen tercihlerinin, doğrunun ortasına yaklaşıldıkça yoğunlaşması, ortanca seçmenin politika belirlemede etkinliğini artırmaktadır. Tek amacı, oy maksimizasyonu yoluyla seçimleri kazanmak olan partiler için ortanca seçmen belirleyici olacaktır. Siyasi partiler, uçlarda yer alan seçmen tercihlerinin değişmeyeceğini bildikleri için oylarını arttırabilmek amacıyla politikalarını ortanca seçmen tercihlerine doğru yaklaşıtırlar. Downs'a göre, siyasal partiler seçimi kazanmalarını sağlayacak politikaları tercih ederler (Alesina ve Rosenthal, 1995: 17; Downs, 1957a: 28). Bu nedenle ortanca seçmen, parti politikaları ve dolayısıyla hükümet politikaları üzerinde belirleyici olmaktadır (Savaş, 1998: 137-140).

Demokratik bir ülkede politika çıktıları; seçmenlerin iyi bilgilendirilmemiş olması, kendi çıkarları istikametinde hareket etmemesi veya karar verici konumda olmaması gibi durumlarda ortanca seçmen tercihlerinden sapma gösterebilir (Willett ve Banaian, 1988: 102). Ayrıca, asil-vekil problemi de politika çıktılarında sapmalara neden olabilmektedir. Asil, vekile iş yaptırır; vekil ise asil adına iş yapandır. Asil, seçmenleri; vekil politikacıları ifade etmektedir. Asil-vekil problemi, asil lehine iş yapması gereken vekilin, kişisel çıkarı yüzünden müvekkilinin çıkarını ihmal etmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Buchanan'ın dediği gibi, eğer bütün bireylerin davranışları “*homoeconomicus*” yaklaşımı ile açıklanırsa, asil-vekil problemi kolaylıkla açıklanabilir. Seçimle iş başına gelen politikacılar, seçmenlerin menfaatlerini düşünmek yerine kendi çıkarları peşinde koşarlar. Önce seçimleri kazanmak için çalışan politikacılar, kazandıktan sonra makam imtiyazlarını sürdürmeye çalışırlar (Öztürk, 2007b: 141-144).

Demokratik sistemlerde seçmenler, egemenlik haklarını seçimler yoluyla politikacılara devretmektedir. Politikacılar, vekil sıfatıyla kamusal kararların alınmasında asil adına karar vermektedir. Çoğu kamusal kararlar, halka danışmadan seçilmiş veya atanmış görevliler tarafından alınmaktadır. Asil'in, politika kararlarının belirlenmesi

sürecinde, vekilini seçme dışında herhangi bir fonksiyonu olmamaktadır. Vekil adaylarının belirlenmesi sürecinde, seçmenin herhangi bir belirleyici etkisi yoktur. Parti genel başkanları tarafından belirlenmiş adaylar arasında oylama yapılmaktadır. Bu anlamda, vekilin hangi ölçüde asil'i temsil ettiği ayrıca tartışma konusudur. Asil-vekil probleminin ortaya çıkmasının bir diğer nedeni, seçmenlerin rasyonel hata yapmalarıdır. Hata yapmamaları durumunda katlanacakları maliyet, hata yapmaları durumunda katlanacakları maliyeti aşarsa bu durumda seçmenler bilerek hata yapacaklardır. Seçmenin daha çok istemediği bir adayı engellemek için daha az istemediği adaya oy vermesi rasyonel hatalı bir davranış olacaktır (Öztürk. 2007b: 143).

Vekiller de rasyonel bireyler oldukları için kişisel çıkarları ile toplum çıkarları arasında çatışma ortaya çıkmaktadır. Bireysel çıkar güdüsüyle hareket ettikleri zaman, asile hizmet vekil için sadece bir yan kısıt olmaktadır. Politikacılar bu yan kısıtlar altında kişisel çıkarlarını maksimize etmeye çalışırlar. Bu durumda politika sonuçları, ortanca seçmen tercihlerinden sapma gösterebilmektedir (Telatar, 2004: 195, 228).

2.1.2. Seçmenler

Toplumların yapısına göre kısmi değişiklikler göstermekle beraber, demokratik rejimlerde yasaların öngördüğü şartları sağlayarak, politikacıların seçiminde oy kullanma hakkına sahip bireylere “seçmen” denilmektedir (Özbudun, 1962: 96). Temsili demokratik rejimlerde seçmenler, kamusal karar alma mekanizmasında rol alan önemli siyasal aktörlerdendir. Siyasal süreçte etkili olan bütün aktörler (politikacılar, bürokratlar, baskı ve çıkar grupları)'in her biri öncelikle, seçme ve seçilme hakkına sahip bireylerdir.

Bireyler, kamusal tercihlerini farklı şekillerde açıklayabilirler. Bunun en kolay ve etkili yolu, oy kullanma haklarıdır. Homo-economicus varsayımı gereği, seçmenler de politikacılar gibi kişisel çıkar güdüsüyle hareket ederler. Hangi siyasal parti, faydasını maksimum kılacaksa o partiyi oyu ile destekler. Stigler (1973: 162)'e göre seçmenler,

seçtikleri politikacıları kendi hak ve menfaatlerini koruyacak araçlar olarak görürler. Toplum çıkarı yerine, şahsi çıkarını maksimize edebilecek aday lehine oy kullanırlar. Kamusal karar alma sürecinde tek başlarına etkisiz eleman gibi görülseler de, baskı ve çıkar gruplarına (sendikalar, siyasi partiler, dernekler, odalar vb.) üye olarak kamusal karar alma mekanizmasında etkili olabilirler (Varım, 1997: 12).

Buchanan kamu tercihini, “*politikanın ekonomik analizi*” olarak tarif etmiştir. Yani ekonominin analizinde kullanılan araçlar, politik sürece uygulanmaktadır. Bu açıdan seçim süreci, piyasa olarak tanımlandığında; politikacılar arz cephesindeki üreticileri; seçmenler, talep cephesindeki tüketicileri temsil etmektedir. Seçmenler politikacıların ürettikleri veya üretmeyi vadettikleri politikalara olan taleplerini, kullanacakları oylar vasıtasıyla beyan ederler. Ancak seçim sürecinde, kamusal mal ve hizmetlere talebin arz tarafından karşılanması ile mal piyasasındaki durum farklılık göstermektedir. Mal piyasasında tüketicinin talebi, fiyatını ödemesi durumunda anında karşılanırken; kamusal mallara olan talebin karşılanması, bir sürecin sonunda ortaya çıkmaktadır. Kamusal mal piyasasındaki arz ve talep, diğer seçmenlerin oyları ve politik aktörlerin davranışları tarafından etkilenebilmektedir. Siyasal süreç, seçmenlerle politikacılar arasında oynanan siyasal-ekonomik bir oyunu andırmaktadır (Mueller, 1976: 410-412).

Siyasi-ekonomik oyun olarak adlandırılan bu süreç üzerine yapılan çalışmalarda seçmen davranışları analiz edilmektedir. Çalışmalar seçmenlerin, politikacıların performansını değerlendirirken hangi unsurlara dikkat ettikleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Çünkü siyasal iktidarın tekrar seçilebilmesi, seçmen tercihlerine uygun ekonomi politikaları uygulamasına; muhalefetin seçilebilmesi, programlarını seçmen tercihleri istikametinde düzenlemesine bağlıdır. Seçmenler oylama kararını verirken iktidarın uygulamalarını, muhalefetin vaatlerini dikkate alırlar. Bu nedenle temsili demokrasilerde iktidar yarışına giren bütün politikacılar açısından, seçmen tercihlerinin bilinmesi büyük önem arz etmektedir (Frey ve Schneider, 1988: 242).

Mueller (2003: 429)'e göre seçmenler; gelir seviyesi, işsizlik, enflasyon gibi makroekonomik göstergelere önem verir ve hükümetin başarısını bu göstergelere göre değerlendirirler. Seçimlerde oy kullanmanın seçmen açısından bir maliyeti vardır. Bilgi edinme ve oy kullanacağı yere gidip gelme maliyetine katlanmak zorundadır. Aynı zamanda bu süreçte vazgeçmesi gereken alternatif fırsat maliyetlere katlanmak zorundadır. Seçmenler, kazandıracağı fayda maliyetinden yüksek olduğu zaman, yani net fayda pozitif olduğu zaman oy kullanma faaliyetine katılacak aksi durumda katılmayacaktır. Marjinal faydası marjinal maliyetinden yüksek olduğu sürece oy kullanmayı; aksi takdirde ise kullanmamayı tercih edecektir (Bulutoğlu, 1997: 134-135; Şener, 1998: 158). Yani seçmenin oy kullanması için beklenen faydanın oy kullanma maliyetinden yüksek olması gerekmektedir.

Seçmenler, oylamadan beklediği fayda ile oylamaya katılma maliyeti ve vazgeçtiği faaliyetin değeri arasındaki fark pozitif olduğunda oylamaya katılacaklardır. Bu durum matematiksel formül yardımıyla gösterilebilir. Seçmen i 'nin; oylamaya katılmaktan beklediği fayda: F_i ; oylamaya katılmanın maliyeti M_i ve vazgeçtiği faaliyetin değeri F_{io} ise $F_i - (F_{io} + M_i) > 0$ şeklinde formüle edilebilir. Yüksek ceza ve mükâfatların uygulanması ile bireylerin seçime katılmayı önemli bir vatandaşlık görevi olarak kabul etmeleri oylamaya katılım oranını önemli ölçüde artıracaktır. Seçmen i 'nin; seçim sonuçlarından beklediği fayda F_i , kendisine sandığa gitmesi için sağlanan özel çıkar \bar{O}_i ; oy verme eyleminden duyduğu tatmin O_t ; oy vermesi ya da vermemesi için kendisine yapılan baskılara bağlı olduğu ağırlık, katılmama halinde C_i ; katılma halinde T_i olursa oylamaya katılma şu şekilde formüle edilir. $(F_i + \bar{O}_i + O_t + C_i) - (F_{io} + M_i + T_i) > 0$ Beklenen fayda ile karşılaştırılması muhtemel zarar arasındaki fark pozitif olarak arttıkça oylamaya katılım artacak, aksi durumda azalacaktır (Aktan, 2002: 39; Bulutoğlu, 1997: 134-135).

Temsili demokrasilerde, gerek iktidar, gerekse muhalefetteki politikacılar seçmenlerin kullandığı oylarla belirlenmektedir. Seçmenler, siyasal iktidarı belirlemede etkili aktör oldukları halde birey olarak neredeyse etkisiz eleman durumundadır. Seçmenlerin birey olarak etkili olamamaları iki nedene dayandırılabilir (Bulutoğlu, 1997: 136-137): İlk olarak, seçmenlerin organize olmaları çok zordur. Özellikle nüfusun

kalabalık olduğu büyük ülkelerde birbirlerini görmeleri tanınmaları dahi mümkün olmaz. Bu nedenle fikir birliği içerisinde hareket etmeleri mümkün değildir. Seçmenler, birey olarak sahip oldukları bir oy'un, alınacak kararlar üzerindeki etkisinin çok küçük olduğunu bilmektedirler. Yeterli bilgiye sahip olmadıkları, olamayacakları için baskı ve çıkar grupları tarafından kolaylıkla manipüle edilebilirler. İkinci olarak, politikacılar kamusal çıkarlardan ziyade şahsi çıkarlarını düşünmektedir. Bunun için baskı ve çıkar grupları tarafından rahatlıkla etkilenebilmekte ve toplumsal çıkarı, en azından seçmenlerinin çıkarını düşünmesi beklenen politikacılar, tam aksi kararlara imza atabilmektedir. Parlamentoda yapılan milletvekili transferleri ve oy ticareti sonucu seçmenlerin kime oy verdiklerinin herhangi bir önemi kalmamaktadır.

Seçmenler, siyasal iktidarın uygulamış olduğu ekonomik politikalardan elde edilen toplam faydaya göre değil, bireysel olarak elde ettikleri marjinal faydaya göre oylama yaparlar (Sakal, 1998: 212). Yani mevcut hükümet döneminde, toplumsal fayda artmış olsa bile eğer bireyin marjinal faydasında artış olmamışsa iktidar partisine değil muhalefet partisine oy vermesi beklenmektedir. Seçmenlerin ideolojik güdülerle hareket etmesi durumunda, oylama tercihinde herhangi bir değişiklik olmayacaktır. İki partili sistemde, ideolojik seçmenler her seçimde aynı partiyi desteklerken; çok partili sistemde, kazanma şansı daha yüksek benzer bir partiye oylarını kaydırabilirler (Smith ve Banks, 1996: 43-44).

Politika ekonomi ilişkisinde rol alan diğer aktörler her yönetim biçiminde görülmekle birlikte, seçmenler sadece demokratik sistemlerde ortaya çıkmaktadır. Kamusal kararların alınması sürecinde ilk belirleyici aktör olmaları nedeniyle, davranış eğilimlerinin analizi önem arz etmektedir. Davranış eğilimleri farklılık göstermekle birlikte seçmen davranışları; ilgisizlik ve bilgisizlik, unutkanlık ve miyopluk, ekonomik oylama, dalgalı oylama, rasyonel veya uyarlanmış beklentiler şeklinde beş kısımda incelenmektedir.

2.1.2.1. İlgisizlik ve Bilgisizlik

Kamu tercihi teorisi seçmenleri, serbest piyasada fayda maksimizasyonu güdüsüyle hareket eden tüketicilere benzetmektedir. Tüketiciler ihtiyacı olan mallara ilgisiz kalmadıkları gibi, bilgi eksikliğini gidermek için; emek, zaman ve gerektiğinde para harcarlar. Ancak bireylerin, seçmen olarak siyasal sürece aynı ilgiyi göstermedikleri, seçimlere katılım oranlarından anlaşılmaktadır. Seçmenlerin ilgisizliği ve bilgisizliği, demokratik sistemlerde siyasal karar alma sürecinde yaşanan problemlerden birisidir.

Seçmenlerin ilgisiz davranmalarının değişik sebepleri vardır. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir (Onur, 2004: 43-44): İlk olarak, siyasal karar alma sürecine katılmayan seçmenlerin kamusal mal ve hizmetlerden faydalanmalarının engellenememesi söylenebilir. Kamusal mal ve hizmetlerin pazarlanamaması, bölünememesi ve kimsenin kullanımdan dışlanamaması gibi özellikleri gereği, bedavacılık sorunu ortaya çıkmaktadır. Seçmenler, seçim faaliyetlerine katılmamaları halinde de kamusal mal ve hizmetlerden yararlanabileceklerini bildikleri için oylama faaliyetlerine katılmaktan vazgeçebilmektedir (Bakırtaş, 2005: 68). İkinci sebep, çok sayıda seçmen arasında, bir oy'un, sonucu değiştirmeyeceğini düşünmeleridir. Gerçekten genel ve eşit oy ilkesinin geçerli olduğu demokratik bir ülkede seçmenler, tek başına sonucu değiştiremeyen tam rekabet piyasasındaki alıcılara benzemektedir (Savaş 1998: 142-143). Üçüncü olarak, seçmenlerin bilgisiz olması ve bilgi edinme maliyetinin yüksek olması söylenebilir. Eğitim seviyesinin düşük olması ve aşırı bilgi kirliliğinin olması, bilgisizliğin yanında ilgisizliğe de neden olabilir. Siyasi partiler ve ekonomik göstergeler hakkında bilgi sahibi olmanın maliyeti faydasından yüksek ise bu durumda seçmenler siyasal sürece ilgisiz kalırlar. Bu ilgisizlik, toplumsal kararların alınmasında sapmaların ortaya çıkmasına neden olacaktır (Aktan, 1994: 23; Kinnear, 1999: 32). Bu durum, baskı ve çıkar gruplarının etkinliğinin artmasına neden olur. Siyasal iktidarı, kendi çıkarlarını maksimize edecek şekilde etkileyebilmeleri için fırsat oluşturur. Böylece kamusal kararlar, toplum tercihlerini değil bu grupların isteklerini yansıtır (Tullock, 1959: 571-579).

Bütün seçmenler, eğitim ve kültür seviyelerinin farklı olması nedeniyle, uygulanan politikaları tam olarak anlayamazlar. Gerek bilgi kaynaklarının yetersizliği, gerekse bilgiye ulaşmanın zorluğu gibi nedenlerle uygulanan ekonomi politikalarını sağlıklı değerlendirememeleri durumu “seçmenlerin bilgisizliği” olarak adlandırılmaktadır (Aktan, 1994: 137). Siyasal süreçte belirsizlikler vardır. Seçmenler hükümetin uyguladığı politikaları ve bu politikaların faydalarıyla ilişkilerini tam olarak bilemezler. Downs'a göre bilgi edinmek, belirsizliği önemli ölçüde azaltır (Downs, 1957a: 78). Tercihlerinin rasyonel olması, seçmenlerin alternatifler hakkında yeterli bilgiye sahip olması ile mümkündür. Bilgi yetersizliği durumunda, toplumsal tercihlerin doğru bir şekilde tespiti mümkün değildir. Downs'a göre, rasyonel seçmenler bilgilendirilmeyi önemsemezler. Çünkü atacakları oy'un toplam refah seviyeleri üzerine etkisi zayıftır. Bu nedenle seçim sürecine ilgisiz kalırlar. Yapılan ampirik çalışmalar, seçmenlerin bilgisizliğini ve ilgisizliğini desteklemektedir (Tullock, 1987: 106).

Rasyonel seçmenler, mevcut bilgileri etkin bir şekilde kullanarak geleceğe dönük isabetli kararlar alabilir ve siyasal iktidarlar tarafından manipüle edilemezler. Ancak bilgi yetersizliği ve bilgi asimetrisi olması durumunda rasyonel seçmenler de manipüle edilebilmektedir (Telatar, 2004: 378). Siyasal iktidarın uygulamış olduğu politikalar hakkında seçmenlerin bilgilendirilmemesi, yetersiz veya yanlış bilgilendirilmesi oylama kararlarını değiştirecek ve yanlış sonuçların ortaya çıkmasına neden olacaktır. Rasyonel seçmenler için maliyeti faydasından büyük olduğu sürece, bilgi toplama ve oylama faaliyetine katılmamak daha rasyonel olacaktır. Bu durum rasyonel ilgisizlik ve bilgisizlik olarak adlandırılmaktadır (Downs, 1957a: 69; Uluatam, 2001: 100; Ünlükaplan, 2003b: 17-19).

2.1.2.2. Unutkanlık ve Miyopluk

Seçmenler geçmişini çabucak unutmakta ve seçimlerde iktidarın performansını değerlendirmede kullanamamakta; seçim öncesi vaatleri ile iktidar süresince yapmış olduğu uygulamaları değerlendirememektedirler. Seçmenlerin, seçim öncesi verilen

vaatlerin uygulanıp uygulanmadığına ya da bir önceki seçim döneminde yaşananlara göre değil de seçim dönemindeki ekonomik durumu dikkate alarak oylama yapmasına “seçmenlerin unutkanlığı”; bu gün uygulanan politikaların, gelecekte meydana getireceği etkileri görememelerine ve gelecekte ne olacağı ile ilgilenmemelerine “seçmenlerin miyopluğu” denilmektedir (Savaş, 1998:152-153).

Seçmenler, siyasal partilere, öncelikle parti programlarına göre oy verirler. Parti programı, seçmenlerinin bireysel tercihlerini en iyi temsil eden toplu hale getirilmiş tercihler bütünüdür. Benzer tercihlere sahip bireyler bir araya gelerek parti programını ve partiyi oluştururlar. Seçmenler de bu programı hazırlayan partiyi oylarıyla onaylayarak iktidara taşırlar. Siyasal partilerden iktidara geldiklerinde programlarında yazmış ve ilan etmiş oldukları politikaları uygulamaları beklenir. Aksi takdirde gelecek seçimlerde seçmenleri memnun edemediği için yeniden seçilemeyecektir. Bu durumun istisnası, seçmenlerin unutkanlığıdır.

Nordhaus tarafından geliştirilen fırsatçı politik konjonktür dalgaları modeline göre, seçmenler unutkandır ve siyasal partiler bu durumun farkındadır. Modelde seçmenler, ekonomide ne olup bittiğini anlamayan ve geçmişi hızla unutan karar birimleri olarak tanımlanmaktadır. Onlar ekonomide ne olup bittiğini anlamadıkları için politikacıların enflasyon ve işsizlik arasında yaptıkları değiş tokuşun farkında değildir. Seçmenler bir sonraki seçime kadar, bir önceki seçim sonrası katlanmak zorunda kaldıkları resesyonu çoktan unutmuşlardır. Unutkan seçmenler, geçmişten ders çıkaramadıkları için sistematik hata yaparlar ve her seçim döneminde politikacılar tarafından kandırılabilirler (Alesina, 1997: 119).

Fırsatçı politik konjonktür dalgaları modelinde, dar ufuklu ve kısa vadeci anlamında seçmenlerin miyop olduğu kabul edilmektedir. Miyopluk, kısa vadeli bakış açısını ifade etmektedir. Seçmenler, politika çıktılarını öngörme yeteneğine sahip olmadıkları için “*miyop*” olarak adlandırılmaktadır (Alt ve Chrystal, 1983: 165-167). Bu özelliklerinden dolayı seçmenler, hükümetin uyguladığı ekonomi politikalarının

gelecekteki etkilerini göremezler. Miyop seçmenler, seçim öncesi uygulanan genişletici politikaların seçim sonrası enflasyona; enflasyonu düşürmek amacıyla uygulanacak daraltıcı ekonomi politikalarının da resesyona neden olacağını öngöremedikleri için ekonomideki canlanmayı başarı olarak değerlendirerek seçimlerde iktidar partisini oylarıyla ödüllendirirler. Seçmenlerin unutkan ve miyop olmaları siyasal iktidara, seçim öncesi genişletici sonrası daraltıcı politikalar izleyerek yeniden seçilebilme şansını artırma fırsatı vermektedir (Telatar, 2004: 392-393).

Seçmenlerin unutkanlığı, sistematik hata yapmalarına neden olmakta; miyopluğu ise uzun vadeli düşüncelerine engel olmaktadır. Seçmenler, kısa vadede marjinal faydasında artış olup olmadığına göre değerlendirme yapmaktadır. Kısa vadede harcanabilir gelirden meydana gelen artışlar ekonominin iyiye doğru gittiği; azalışlar ise kötüye gittiği hissini verecektir. Onlar ekonominin geçmiş ve gelecekteki durumuyla değil o andaki durumuyla ilgilenirler. Ekonominin gelecekteki durumu ile ilgili beklentiler, oy tercihlerini etkilemezken seçimlere yakın dönemde uygulanan ekonomi politikaları seçmenlerin oy tercihlerini önemli derecede etkilemektedir (Tuftu, 1978: 58). Her ne kadar Genç ve diğerleri (2002: 14) Türkiye’de seçmenlerin miyop olduğuna dair kanıt bulamamaları da iktidardaki politikacıların, seçim sonuçlarını kendi lehlerine etkilemeye çalıştıklarına dair bazı kanıtlara ulaşımlardır.

2.1.2.3. Ekonomik Oylama

Ekonomik seçmen davranışı teorisine göre, seçmen davranışlarını belirleyen ana unsur, beklenen fayda ve katlanılan maliyettir. Yani seçmenler, seçimlere katılma maliyeti ile seçim sonuçlarından elde etmeyi beklediği fayda arasındaki net farkı maksimum kılmayı amaçlamaktadır. Seçmenlerin oy kullanması zorunlu bir kamu görevidir. Maddi manevi çeşitli yaptırımlarla seçmenler oy kullanmaya zorlanmaktadır. Seçmenlerin az olduğu bir toplumda bir oy, çok önemli olmakla beraber seçmen sayısının artmasıyla önemi azalmaktadır. Bu aşamada seçmenler oy kullanıp kullanmayacaklarına, kullanacaklarsa hangi partiyi destekleyeceklerine karar verirler. Tek bir seçmenin

kullanacağı oy önemsiz olsa da, oy kullanmak için katlanmak zorunda olduğu bir maliyet ortaya çıkmaktadır. Oy kullanmak için vazgeçmek zorunda kalacağı alternatif kazançların maliyetine ve sandık başına gidip gelmesi için gerekli maliyetlere katlanmak zorunda kalacaktır. Seçmenlerin, seçim sonucunda elde etmeyi beklediği fayda katlanacağı maliyetten fazla ise oy kullanacak, aksi durumda kullanmayacaktır. Genel olarak, seçim sonuçlarından beklenen fayda yüksek ise oylamaya katılım artacak, düşük ise azalacaktır (Downs, 1957b: 138; Frey ve Schneider, 1988: 242; Riker ve Ordeshook, 1968: 25-27).

Seçmenlerin, kullanacağı oyun önemsiz ve katlanması gereken maliyetin faydasından yüksek olduğuna kanaat getirmeleri durumunda oy kullanmaktan vazgeçmelerine “rasyonel ihmalkârlık” denilmektedir. Seçmenlerin rasyonel karar verebilmeleri için genel ekonomik durum ile iktidar ve muhalefet partilerinin parti programları hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Oy kullanmanın bir maliyeti olduğu gibi, bilgi edinmenin de seçmene bir maliyeti olmaktadır. Maliyeti faydasından büyük olması durumunda seçmen, rasyonel bir tüketici gibi davranarak oylama faaliyetine katılmayacaktır (Mueller, 1976: 413-414).

2.1.2.4. Dalgalı Oylama

Seçmen tercihlerinin seçim dönemlerinde değişebileceği, Mosley (1976: 375-394) tarafından incelenmiştir. Mosley'e göre seçmenler, ekonomideki değişiklikleri sürekli olarak takip edemezler. Ancak ekonomide olumsuz bir gelişme olduğunda durumun farkına varabilirler. Ekonomideki olumsuz gelişmeler iktidar partisinin tekrar seçilmesini zora sokacağı için iktidar partileri, uzun dönemli amaçlar yerine ekonomiyi bunalımlardan uzak tutacak kısa vadeli politikalar uygulamayı tercih ederler. Siyasal iktidarın ekonomiyi bunalımdan uzak tutmak için uyguladığı politikalar seçmen tercihlerini etkilemektedir.

Seçmenler, oy kullanma alışkanlıklarına göre iki kısımda incelenmektedir. Ekonominin bunalımda olup olmamasına göre, oylama davranışı değişen seçmenlere “dalgalı seçmen” veya “esnek seçmen”; değişken oylara “dalgalı oy” denilmektedir. Oylama davranışını duruma göre değiştirmeyen seçmene ise “rijit” seçmen denilmektedir.

Rijit seçmenlerin genellikle ideolojik nedenlerle her seçim döneminde aynı partiyi destekledikleri kabul edilmektedir (Onur, 2004: 45; Varım, 1997: 9).

Mosley (1976a: 383), seçmen tercihlerinin değişkenliği nedeniyle, iktidar partilerinin seçim dönemlerinde uyguladıkları ekonomi politikalarının altı aşamadan oluştuğu tespitini yapmaktadır. Birinci aşamada, enflasyonun yükseldiğini kabul etmiştir. İkinci aşamada, enflasyon oranı seçmen tercihlerini olumsuz olarak etkileyecek seviyeye geldiği için iktidar partisi enflasyonla mücadele kararı almaktadır. Üçüncü aşamada, para ve maliye politikası araçlarını kullanarak anti-enflasyonist (vergi oranlarını artırma gibi) ekonomi politikaları uygulamaya başlamaktadır. Dördüncü aşamada, enflasyonu düşürme amacıyla uygulanan daraltıcı politikalar enflasyonu düşürürken işsizliğin artmasına neden olmaktadır. Beşinci aşamada, işsizlik oranları seçmen tercihlerini olumsuz etkileyecek seviyeye gelir. Altıncı aşamada, genişletici politikalar uygulayarak işsizliği tekrar azaltmaya çalışacaktır. Kamu harcamalarını arttırma, vergi oranlarını düşürme gibi genişletici politikalar yeniden enflasyonu arttıracak ve tekrar birinci aşamaya dönecektir. Böylece bir seçim döneminden diğerine periyodik olarak devam eden uygulamalar ekonomide konjonktür dalgalarının oluşmasına neden olacaktır.

Seçmenlerin dalgalı oy vermelerinin bir diğer nedeni, uyarlanmış beklentilere sahip olmalarıdır. Uyarlanmış beklentilere göre seçmenler, iktidar partisinin geçmiş performansını dikkate alarak oylama kararını vermektedirler. Ekonomide olumsuz bir gelişme olmamışsa iktidar partisine oy verirken aksi durumda muhalefet partisine oy vermektedirler (Onur, 2004: 45).

Downs'a göre, seçmeler, rasyonel hareket ederek kendilerine en yüksek faydayı sağlayacak partiye oy verirler. İki partili sistemde seçmenler partileri, iktidarda olmaları durumunda bireysel faydalarına etkileri açısından karşılaştırırlar. İktidar ve muhalefet partisinin sağlayacakları fayda arasındaki fark pozitif ise iktidarı; negatif ise muhalefeti tercih ederler. Eşit olması durumunda ise çekimser kalırlar. Çok partili sistemde seçmenler öncelikle kendilerine en yüksek faydayı sağlayacak partiyi tercih ederler. Tercih ettikleri

partinin kazanma şansı düşük olduğu durumda oyunu, kazanma şansı daha yüksek olan diğer bir partiye kaydırırlar. Dolayısıyla, çok partili sistemde diğer seçmen tercihlerinin tahmini önem kazanmaktadır. Diğer seçmenlerin tercihleri hakkında herhangi bir bilgileri olmadığı takdirde ise seçmenlerin her zaman tercih ettikleri partiye oy vermeleri beklenmektedir (Şener, 1998: 158-159).

2.1.2.5. Rasyonel veya Uyarlanmış Beklentiler

Beklentiler, iktisat literatüründe kullanılan ve birey davranışlarını etkilediği kabul edilen bir kavramdır. Ortodoks Paracı Makro İktisat Teorisi uyarlanmış beklentiler hipotezini benimserken, Yeni Klasik, Yeni Keynesyen Makro İktisat Teorisi ve Reel Konjonktür Teorisi rasyonel beklentiler hipotezini kabul etmişlerdir (Bocutoğlu, 2008: 157).

Uyarlanmış beklentiler hipotezine göre, karar birimleri sadece geçmişi dikkate alırlar ve geçmişte uygulanan politikaların aynen devam edeceğini varsayarak kararlarını verirler. Bireyler karar vereceği zaman, mevcut bilgileri yorumlayarak gelecekte ne olabileceğini öngöremediği için sürekli hata yaparlar. Rasyonel bekleyişler hipotezine göre, karar birimleri ileriye doğru bakarlar ve mevcut enformasyonu etkin bir şekilde kullandıkları için hata yapmazlar. Farklı beklentilere sahip karar birimlerinin davranışları şu şekilde açıklanabilir: Enflasyonun düşme eğiliminde olduğu bir ekonomide, uyarlanmış beklentilere sahip karar birimleri enflasyonun düşmeye devam edeceğini düşünerek karar verirken, aynı dönemde hükümet istihdamı arttırmaya yönelik ekonomi politikaları uygulamaya başlamışsa hatalı karar vermiş olacaklardır. Çünkü istihdam artışı, enflasyonda düşme değil artış meydana getirecektir. Rasyonel karar birimleri, istihdamı arttırmaya yönelik uygulanan politikaların gelecekteki etkisini tahmin edebildikleri için hata yapmayacaktır. Sadece enformasyon yetersizliği durumunda hata yaparlar. Ancak hatalarından ders çıkarabildikleri için sistematik hata yapmazlar (Bocutoğlu, 2008: 191-194).

Seçmen tercihlerinde, beklentilerin önemli bir yeri vardır. Seçmenlerin oylama kararlarını verirken geçmiş ya da geleceği dikkate alacakları kabul edilmektedir. Uyumcu beklentilere sahip seçmenler, geçmişe dönük oylama yaparken rasyonel beklentilere sahip seçmenlerin geleceğe dönük oylama yapmaları beklenmektedir. Uyumcu beklentilere sahip seçmenlerin oylama kararlarında siyasal iktidarın geçmişteki performansı etkili olmaktadır. Seçmenler geçmişte uygulanan ekonomi politikalarının aynen devam edeceğini varsayarak oylama kararlarını verirler. Seçim zamanı uygulanan ekonomi politikalarının gelecekteki etkilerini öngöremezler. Oysaki rasyonel beklentilere sahip seçmenler bu günkü uygulamaların gelecekteki etkilerini öngörebilirler ve geleceğe dönük oylama yaparlar. Geleceğe dönük oylama yönteminde seçmenler hükümetin gelecekteki performansını oylama kararlarına dahil ederler (Varım, 1997: 14).

Fırsatçı politik konjonktür teorisinde, beklentilerin uyarlanmış olması temel bir varsayımdır. Seçmenler uyarlanmış beklentilere sahip oldukları için seçim döneminde yaratılan ekonomik genişleme politikası yoluyla kandırılabilir. Seçim dönemlerinde, hükümet tarafından sun'ı olarak yaratılan ekonomik canlanma, uyarlanmış beklentilere sahip seçmenler tarafından iktidarın başarısı gibi algılanacaktır. Bundan dolayı seçmenler, gelecek seçimlerde iktidar partisini oylarıyla ödüllendirecektir. Seçmenler, oylama kararlarını mevcut ekonomik duruma göre verirler; uygulanan ekonomi politikalarının gelecekteki etkileri oylama kararlarında dikkate alınmaz. Uyumcu beklentiler varsayımı, iktidarı ele geçirmeyi ve sonrasında da yeniden seçilerek iktidarını sürdürmeyi amaçlayan siyasal partiler için sömürülebilir bir alan oluşturmaktadır. Bu nedenle iktidar partileri her seçim döneminde, seçim öncesi genişletici politikalar uygulayarak seçilme şanslarını arttırabileceklerdir (Telatar, 2004: 377-379).

Rasyonel beklentilerin, politik konjonktür modellerine uygulanmasıyla “rasyonel fırsatçı model” ortaya çıkmıştır. Rasyonel beklentilerin dahil edildiği modellere göre, seçmenleri kandırmak neredeyse olanaksız hale gelmektedir. Çünkü rasyonel seçmenler seçim öncesi uygulanan ekonomi politikalarının gelecekte meydana getireceği muhtemel sonuçları oylama kararlarına dahil ederler. Seçmenler, seçim öncesi yaratılan ekonomik canlanmanın seçim sonrasında enflasyonist etkiler meydana getireceğini tahmin

edebilmektedirler. Aynı zamanda rasyonel seçmenler hatalarından ders çıkardıkları için sürekli kandırılmazlar. Bu durumda iktidar partisine, seçimleri kazandırabilecek tek unsur seçmenlerin bilgi eksikliği ya da bilgi asimetrisidir. Rasyonel seçmenler, seçim döneminde oylama kararını verirken mevcut ekonomik koşulları dikkate alırlar. Çünkü ekonomik göstergeler iktidarın performansı hakkında bilgi vermektedir. Ekonomik sonuçların ne kadarının siyasal iktidarın yetenek düzeyinden kaynaklandığının seçmenler tarafından bilinmemesi, iktidar partisine tekrar seçilebilme avantajı sağlamaktadır. Burada uyarlanmış beklentiye sahip seçmenler ile rasyonel beklentiye sahip seçmenler arasında, dışsal şans faktörünü hükümetin yetenek düzeyinden ayırabilme açısından bir fark ortaya çıkmaktadır. Uyarlanmış beklentiye sahip seçmenler, dışsal faktörleri dikkate almaksızın ekonomik canlanma durumunda iktidarı oylarıyla ödüllendirirken; dışsal nedenlerle şanssız bir dönem geçirmiş olsa da iktidarı oylarıyla cezalandırırlar. Rasyonel seçmenler ise dışsal faktörleri de oylama kararlarına dahil ederler. Seçmenlerin beklenti düzeyi rasyonelleştikçe politik konjonktür dalgalarının süresi ve büyüklüğü azalmaktadır (Telatar, 2004: 377-379).

2.1.3. Baskı ve Çıkar Grupları

Seçmenlerin çok sayıda olduğu ülkelerde, bireylerin kamusal karar alma sürecini etkilemesi neredeyse imkânsız gibidir. Seçmenler, gerek bilgi edinme maliyetinin, getireceği faydadan yüksek olması ve gerekse bir oy'un karar alma sürecindeki etkisinin çok küçük olması nedeniyle oylama faaliyetine ilgisiz kalabilmektedir. Ancak bireyler bir araya gelerek bu olumsuzlukları ortadan kaldıracak veya asgariye indirebilirler. Bir araya gelerek oluşturdukları organize gruplar vasıtasıyla, bilgi edinme maliyetini, faydasına göre önemli ölçüde düşürebilirler. Oy birliği yapmaları, siyasal karar alma sürecinde etkili olmalarını sağlayabilecektir (Bulutoğlu, 1997: 123-125; Uluatam, 2001: 100-101).

Bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları bu gruplar, siyasal karar alma sürecinde etkili olan aktörlerdendir. Bireylerin ayrı ayrı elde edemeyecekleri amaçlarına ulaşmak için bir araya gelerek oluşturdukları, hükümet dışı organize gruplara “*çıkar grupları*” denilmektedir. Çıkar gruplarını siyasal partilerden ayıran en belirgin fark, iktidar

mücadelesinin dışında kalmalarıdır. Arthur Bentley (1908) ve Davit Truman (1960) gibi bazı siyasal bilimcilere göre bu gruplar demokratik sistemin işleyişinde önemli rol oynarlar. Seçmen taleplerinin iktidara iletilmesinde önemli rol oynadıkları gibi ülkenin dört bir tarafına yayılmış örgüt yapılarıyla politikacıların coğrafi temsilini de tamamlayıcı rol oynarlar. Ancak Olson (1965: 126-127), yaygın ortak çıkarlar için örgütlenmenin zor olduğuna işaret etmiştir. Çünkü örgütlenmenin bir maliyeti vardır. Yoğun çıkarların olması durumunda, elde edilecek fayda katlanılacak maliyeti aşarken; yaygın çıkarlar söz konusu olduğunda, çoğulcu kayıtsızlık durumunun ortaya çıkması nedeniyle sonuç tam tersi olmaktadır. Yaygın ortak çıkar sahiplerinin örgütlenme maliyeti daha yüksek olduğundan elde edilecek fayda, maliyetin altında kalmaktadır. Bunun sebebi yaygın ortak çıkar sahiplerinin, maliyetine katlanmadan da yarar sağlayacaklarına inanmalarıdır. (Buchanan-Tullock, 1999: 282-287).

Öncelikle kendi üyelerinin çıkarlarını korumak ve savunmak için oluşturulmuş insan grupları, bazı kaynaklarda sivil toplum örgütü, bazı kaynaklarda baskı ve çıkar grubu olarak adlandırılmaktadır (Öztekin, 2013: 118). Genel olarak, “*ortak menfaatler etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için yetkilileri etkilemeye çalışan örgütlü ve bilinçli gruplar*” şeklinde tanımlanabilir. Ancak, “baskı ve çıkar grubu” kavramları birlikte kullanılmalarına rağmen aralarında anlam farkı bulunmaktadır (Ay, 1998: 417-455; Eryılmaz, 2010: 206). Dillon, baskı ve çıkar grupları arasındaki farkı şu şekilde açıklamaktadır: Ortak amaçların bir araya getirdiği grup, çıkar grubu olarak adlandırılırken; aynı grup, ortak çıkarlara ulaşmak amacıyla faaliyete geçtiğinde baskı grubu adını almaktadır (Abadan, 1959: 233-234; Aybay, 1962: 272-274). Çıkar grubu, pasif bir birliği ifade ederken baskı grubu, aktif hale gelmiş bir çıkar grubu olmaktadır. Her baskı grubu bir çıkar grubu olduğu halde, her çıkar grubu bir baskı grubu olmayabilir. Baskı grupları, çıkar gruplarına göre daha organize gruplardır. Amaç birliği daha güçlü olduğu için yasama, yürütme ve yargı organlarını etkileme güçleri çıkar gruplarına göre daha fazladır (Ay, 1998: 417- 419; Aktan ve diğerleri, 2007: 206; Kuzu, 1985: 74).

Baskı grupları, yöneticiler üzerinde etkili olan çıkar gruplarının adeta özel bir türüdür. Bunlar üyelerinin ekonomik çıkarlarını gözetken meslek kuruluşları olabileceği

gibi, siyasal hedefleri olan ideolojik gruplar da olabilir. Bu gruplar çıkarlarını korumak ya da maksimize etmek amacıyla faaliyetlerini üç hedefe yöneltirler: Parlamento, yürütme (hükümet ve bürokrasi) ve kamuoyu. Yürütmeyi kendi çıkarları istikametinde etkileme amacıyla etkin fakat sessiz olarak faaliyet gösteren gruplar çıkar grubu olarak; kamuoyu oluşturmaya yönelik gruplar ise baskı grubu olarak adlandırılmaktadır (Gürbüz, 1987: 57-59; Öztekin, 2013: 119).

Baskı grupları, maddi veya manevi çıkarlarını korumak amacıyla oluşmuş olabilir. Bu gruplar yürütme ve idareyi, ikna (birebir veya medya yoluyla), tehdit veya rüşvet gibi yöntemleri kullanarak etkilemeye çalışır. Bunların yeterli olmaması durumunda, hükümet faaliyetlerini engellemeye yönelik sabotaj girişimlerinde bulunabilirler. Grupların yöneticiler üzerindeki etkisi üye sayılarına, mali kaynaklarına, organizasyon yapılarına ve sosyal statülerine bağlı olarak artmaktadır. Baskı grupları, iktidarı ele geçirmek amacıyla siyasal partiler gibi seçimlere katılmaz, hükümette görev almazlar. Bu nedenle sorumlulukları yoktur. Sonuçlardan sorumlu olmadıkları için bu gruplar literatürde; “*sorumsuz hükümet*”, “*anonim imparatorluk*” gibi isimlerle anılmaktadır. Buna rağmen demokratik sistemlerde, bu tür grupların oluşumunu engellemek mümkün değildir. Çünkü politika dışı grup olarak tanımlanan sivil toplum kuruluşları demokrasinin vazgeçilmez unsurlarındandır (Daver, 1993: 236-250; Meynaud, 1975: 65-76).

La Palombara ise baskı ve çıkar grubu ayırımı yapmamış, bu gibi grupları “politik çıkar grubu” olarak adlandırmıştır. Kamusal karar alma sürecini, kendi menfaatleri istikametinde etkilemek amacıyla faaliyet gösteren, birden fazla kişiden oluşan hükümet dışı grupları “*politik çıkar grubu*” olarak adlandırmaktadır (Ünlükaplan, 2003b: 23). Baskı ve çıkar gruplarına, sivil toplum kuruluşları ya da hükümet dışı organizasyonlar da denilmektedir. Hükümet dışında oluşan, belli çıkarların bir araya getirdiği formel ya da informel bütün gruplar çıkar grubudur. Siyasal partiler de çıkarlarını maksimize etmeye çalışan baskı ve çıkar grubudur. Bununla birlikte diğer baskı ve çıkar gruplarından önemli bir farkla ayrılırlar. Siyasal partilerin öncelikli hedefleri, iktidarı ele geçirmek sonra da onu sürdürebilmektir. Diğer baskı ve çıkar gruplarının, siyasal partiler gibi iktidarı ele geçirme

hedefleri yoktur. Onların amacı, hükümet kararlarını etkilemek suretiyle üyelerinin çıkarlarını maksimize edebilmektir (Çam, 2005: 451; Oktar, 1996: 5- 13).

Ay (1998: 431), baskı ve çıkar grupları arasındaki benzerlik ve farklılıkları tablo halinde özetlemektedir.

Tablo 1: Baskı ve Çıkar Grupları

Baskı Grupları	Çıkar Grupları
Siyasi karar merkezlerine etki yaparlar	Siyasi karar merkezlerine etki yapamazlar
Devamlı ve ortak bir çıkarı savunurlar	Devamlı ve ortak çıkarları her zaman yoktur
Şuurlu ve teşkilatlıdırlar	Teşkilatlı değildirler
Organize olmuşlardır	Organize olmaları güçtür
Disiplinlidirler	Disiplin yoktur
Demokratik kitle örgütleridirler	Demokratik kitle örgütleridirler
Demokratik katılımı temin ederler	Demokratik katılımı temin ederler

Kaynak: Ay, 1998: 431

Kamu tercihi teorisine göre, baskı ve çıkar gruplarının amacı rant maksimizasyonudur. Rant “*getirinin fırsat maliyetini aşan kısmı*” olarak tanımlanmaktadır (Tollison, 1982: 575). Tollison, fiyat mekanizmasının işleyişinden kaynaklanan rant ve kamusal kaynakların hükümet eliyle maliyetsiz veya çok küçük maliyetlerle dağıtılmasından kaynaklanan rant olmak üzere iki çeşit ranttan bahsetmektedir (Mueller ve Murrell, 1986: 126-127; Rowley, 2004: 14-16; 2008: 15-16). Baskı ve çıkar grupları, fiyat mekanizmasının işleyişinden kaynaklanan ranttan değil, hükümet eliyle dağıtılan ranttan elde edecekleri faydayı maksimize etmek amacıyla faaliyet göstermektedir.

Bireyler, amaçlarına göre farklı çıkar grupları oluşturabilirler (Potters ve Winden, 1992: 269- 271). İşçilerin, işverenlerin, memurların ve belirli meslek mensuplarının bir araya gelerek oluşturdukları sendikalar, dernekler ve odalar bu tip kuruluşlardandır. Bu gruplar, kamusal kaynakların bölüşümünden alacakları payı arttırmaya; katlanmak zorunda kalacakları maliyetlerden olabildiğince kaçınmaya çalışırlar (Alesina ve Perotti, 1995: 17). Bu çıkar grupları, siyasal karar alma sürecini etkileyerek baskı grubu haline gelmektedir (Aktan, 2001: 330-331; Aktan ve Dileyici, 2002: 41).

Legal çıkar grupları olduğu gibi illegal çıkar grupları da olabilmektedir. Kanunların verdiği bir hak sonucu oluşan örgütlenmeler legal, herhangi bir kanuna dayanmayan örgütlenmeler ise illegaldir. Kanunî olanlar, üyelerinin hak ve menfaatlerini resmi yollardan korumaya çalışır. Kendi grubunun menfaatine olan yasal düzenlemelerin yapılması, hızlandırılması; aleyhine olan düzenlemelerin iptali için hükümet üyeleri üzerinde baskı oluştururlar. Örneğin, işçi ve işveren sendikaları asgari ücretin belirleneceği dönemlerde hükümet üzerinde baskı oluşturarak kararın kendi menfaatleri istikametinde çıkmasını sağlamaya çalışırlar. İşveren birlikleri (ticaret ve sanayi odaları, işveren sendikaları, ulusal ve uluslararası büyük şirketler), İşçi kuruluşları (sendikalar) ve çiftçi birlikleri, kooperatifler meslek mensuplarını ilgilendiren yasal düzenlemeler yapılacağı zaman aynı şekilde davranırlar. Temsil ettikleri oy sayısı ne kadar çok ise hükümet üzerinde o derece etkili olurlar. İlegal baskı ve çıkar grupları, yasal olmayan yollarla hükümet üzerinde baskı oluşturarak kamusal kararlar üzerinde etkili olabilmektedir (Erdoğan, 2004: 125-129; Kapani, 2008: 218). Baskı ve çıkar grupları, tüm seçmenlerin sayısına oranla küçük bir grup olmalarına rağmen birlikteliğin sağladığı sinerji ile diğer seçmenlere göre, kamusal kararlar üzerinde daha etkili olabilmekte ve bölüşümden diğer seçmenlere oranla daha fazla pay alabilmektedirler.

Seçmenler arasındaki çıkar heterojenliği, siyasal süreçte çıkar çatışmalarına neden olmaktadır. Organize olamayan seçmenler, uygulanacak politikaları belirleme sürecinde etkin olamamaktadır. Ancak çıkarları ortak olan gruplar, karar alma ve uygulama makamı

olan siyasal iktidarı kendi tercihleri istikametinde daha kolay etkileyebilmektedir (Drazen, 2000: 173).

Genel olarak seçmenlerin ilgisizliği ve bilgisizliği düşünüldüğünde, baskı ve çıkar gruplarının siyasal karar alma sürecindeki etkinliği daha belirgin hale gelmektedir. Birey, tek başına hükümet politikalarını etkileyemez ve bilgi toplama maliyeti, faydasından yüksek olduğu için rasyonel karar veremez. Grup için bilgi toplama maliyeti, faydasından düşük olacağı için grup halindeki bireyler daha rasyonel karar verebilir; oy sayıları ile seçim sonuçlarını etkileyebilirler. İktidar partisinin amacı oy maksimizasyonu yoluyla iktidarını devam ettirebilmek olduğu için karar alma sürecinde bu grupların isteklerini dikkate almak zorundadır (Ünlükaplan, 2003b: 23). Baskı ve çıkar grupları, siyasal iktidarı ve bürokrasiyi etkileyerek kendi menfaatlerine uygun kamusal kararlar alınmasını sağlamaya çalışırlar (Alp, 1998, 504).

Baskı ve çıkar gruplarının etkinliği, grubun gücünün yanında siyasal partilerin gücüne ve diğer sivil toplum kuruluşlarının yaygınlığına bağlı olarak değişmektedir. Amerika gibi gelişmiş bazı ülkelerde bu tür gruplar sistemin dahili bir unsuru olarak kabul edilerek yasal bir statü kazandırılmış ve “lobicilik” faaliyeti olarak kurumsallaştırılmıştır. Hükümetler toplumsal kararlar alırken bu grupların görüşlerini dikkate almakta, müzakeresiz politikalar oldukça sınırlı kalmaktadır. Bu gibi gelişmiş ülkelerde baskı gruplarının etkinliği artmaktadır. Ancak bazı ülkelerde durum tam tersine işleyebilmektedir. Hükümet önemli bazı kamusal kararları, çıkar birliği yaptığı güçlü birkaç baskı grubu ile alabilmektedir. Bu gruplar da gerek üyelerine gerekse halka, alınan kararları benimsetme görevini üstlenmektedir. Bu durumda oluşan grup, baskı grubu olmaktan çıkıp “*bastırılmış grup*” haline gelmektedir (Aktan, 2001: 330-331; Eryılmaz, 2010: 208-213; Öztekin, 2013: 124-126).

Kimi siyaset bilimcilere göre, sivil toplum kuruluşları demokrasinin vazgeçilmez unsurlarındandır. Çünkü birey tercihlerinin toplumsal tercihlere yansımada önemli bir rol oynamaktadırlar. Birey, tek başına hak ve menfaatlerini koruyamaz ve kamusal

kararları tek başına etkileyemez. Hâlbuki oluşturdukları bu organizasyonlar vasıtasıyla haklarını, menfaatlerini koruyabilir ve kamusal karar alma sürecini etkileyebilirler. Kimi siyaset bilimcilere göre ise bu kuruluşlar demokrasinin işleyişini zorlaştırmaktadır. Özellikle zenginler, oluşturdukları işveren sendikaları aracılığı ile politikacıların üzerinde etkili olabilmekte ve siyasal iktidarı kendi menfaatleri istikametinde karar almaya zorlayabilmektedirler (Aktan ve Dileyci, 2002: 41; Şener, 1998: 173).

Siyasal iktidarı etkilemede etkili olan bir diğer baskı ve çıkar grubu, medyadır. Medya organları, kendileri baskı ve çıkar grubu olmakla birlikte aynı zamanda diğer gruplar tarafından kullanılabilir. Medya vasıtasıyla, gerek seçmenler gerekse politikacılar yanlış bilgilendirilerek toplumsal tercihler olduğundan farklı gösterilebilmektedir. Medya büyük ölçüde zenginlerin kontrolündedir. Medya kullanılarak siyasal iktidar baskı altına alınabilir ve böylece kendi menfaatleri için toplumun diğer kesimlerin aleyhine de olsa kamusal kararların alınmasını sağlayabilirler. Bu sayede, demokrasiye halk egemenliği yerine, baskı ve çıkar gruplarının egemenliği hakim olabilmektedir. Bu durum M. Friedman'ın "*toplumsal çıkar grupları, görünmez politik el ile kendi öz çıkarlarını arttıırırlar*" sözünü haklı çıkarmaktadır (Eryılmaz, 2010: 209; Öztürk, 2011: 180; Tullock, 2005: 44-46).

ABD'nde 2008 öncesi, finansal piyasalarda ortaya çıkan oligopol yapının toplumun dikkatinden kaçırılabilmesi, yine oligopolistik bir yapıya sahip olan medya sayesinde olmuştur. 2012 yılına ait verilere göre, 6 dev şirket ABD medyasının %90'ını kontrol etmektedir. Medyayı kontrol eden, gündemini belirleyen ve yönlendirenlerin de; 2010 verilerine göre, toplam gelirden aldıkları pay %7,5 olan, %0,1'lik elitler olduğu ileri sürülmektedir. Dördüncü kuvvet olarak adlandırılan medya, bazı dönemlerde yasama organı üzerinde de etkili olarak, çıkarılacak yasalar üzerinde etkili olmakta; neredeyse onun yerine geçerek birinci kuvvet olabilmektedir. Elitler tarafından kontrol edilen medya, kriz öncesi usulsüzlüklerin görülmesini engellemekte; kriz çıktığı zaman da faturanın toplum tarafından sindirilmesini sağlamaktadır. Böylece, kazançlar özelleştirilirken zararlar kamusallaştırılmaktadır (Bocutoğlu: 2015: 76-112).

Seçmenlerin bir kısmının, baskı ve çıkar grupları oluşturarak siyasal karar alma sürecini kendi menfaatlerine etkilemeleri, diğer seçmenlerin faydalarında azalmaya neden olacaktır (Kuzu, 1985: 65; Sakal, 1998: 215). Gelişmiş ülkelere kıyasla, az gelişmiş ülkelerde bu grupların etkinliği daha fazladır. Az gelişmiş ülkelerde siyasal partiler güçlü bir yapıya sahip olmadıkları için dış telkinlere daha açık haldedir. Çıkar grupları, seçim öncesi siyasal partilere mali destek ve oy desteği sağlar; seçim sonrası da kamusal kararlar yoluyla mali avantajlar sağlayarak desteklerinin karşılığını fazlasıyla alırlar (Sakal, 1998: 217; Savaş, 1998: 144).

Baskı ve çıkar grupları, siyasal iktidarı kontrol altına aldıktan sonra rant kollamaya başlarlar. Ekonomi biliminde “*rant*” denildiğinde, doğal kaynakların (toprağın) üretimden aldığı pay akla gelmektedir. Ancak burada kullanılan “rant kollama” kavramı farklı anlamda kullanılmaktadır. Doğal kaynakların (toprağın) üretimden aldığı pay, kaynakların kıtlığının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Burada kastedilen rant, devlet tarafından bazı ekonomik faaliyetlere sınırlama konulması veya ekonomik faaliyetlerin devlet tarafından düzenlenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Yani doğal değil, suni olarak ortaya çıkan veya çıkarılan bir rant söz konusudur.

Rant kollama kavramını literatüre kazandıran Anne Krueger (1974: 291-303) olmuştur. Bazı ekonomistlere göre, her ne kadar “rant kollama” deyimini kullanmamış olsa da konunun incelenmesinde öncülük Tullock (1967: 224-232)’a aittir. Krueger, baskı ve çıkar gruplarının ithalat lisans belgesi alabilmek için giriştikleri faaliyetleri, “rant kollama faaliyeti” olarak incelemiştir. Tullock ise, tarife kollama ve/veya bir monopol imtiyazı elde edebilmek için giriştikleri faaliyetleri, bu faaliyetlerin sonucunda elde ettikleri kazanç veya kayıpları incelemiştir.

Literatürde, aynı anlamda farklı kavramlar kullanılmakla birlikte, rant kollama kavramı yaygın olarak kullanılmaktadır. Devlet tarafından suni olarak yaratılmış bir ekonomik transferi elde edebilmek amacıyla baskı ve çıkar gruplarının girişmiş oldukları faaliyetler “*rant kollama*” olarak adlandırılmaktadır. Rant kollama genel olarak; monopol,

tarife, lisans, kota, sosyal yardım ve teşvik kollama gibi şekillerde ortaya çıkmaktadır (Aktan, 1992: 67- 68, 24; Altay, 1993: 94-96; Krueger, 1974: 291-293; Mueller, 1976: 399- 402). Baskı ve çıkar grupları oy güçlerinin yanında; lobi faaliyetleri, rüşvet, tehdit, grev ve lokavt gibi farklı yollarla da siyasal kararları etkileme gücüne sahiptir (Aktan, 1994: 12). Bu yollarla maliyetlerinin çok üzerinde rant elde edebilirler.

Rant kollama faaliyeti, kamusal kararları almak ve uygulamakla görevli olan hükümeti etkileyerek kamusal mal ve hizmetlerin bölüşümünden daha fazla pay alma faaliyeti olmaktadır. Tullock (2002: 157-162; 2005: 30-31)'a göre, bu yolla toplumun bir kesiminden diğer bir kesime gelir transferi sağlanmaktadır (Varım, 1997: 15). Devletin ekonomi üzerindeki etkinliği ne kadar fazla ise rant kollama faaliyetleri de o ölçüde büyük olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde devletin ekonomiye müdahalesi önemli ölçüde sınırlandırılmışken, gelişmekte olan ülkelerde halen hükümetler ekonomiye önemli ölçüde müdahale etmektedir. Devletin ekonomiye müdahalesi sınırlandırılmadıkça Frederic Bastiat'ın "*yasal soygun*" dediği, rant kollama faaliyetleri artarak devam edecektir (Aktan, 2002: 154). Bu sayede siyasal partiler, oy maksimizasyonu yoluyla yeniden seçilme ihtimalini arttırırken baskı ve çıkar grupları da rant gelirlerini maksimize ederler. Kazançlar özelleştirilirken zararlar da kamusallaştırılır. Sonuçta baskı ve çıkar gruplarının gelir ve servetleri, politikacıların da oyları artarken ortaya çıkan zarar alt ve orta gelir gruplarının üzerine kalmaktadır (Bocutoğlu: 2015: 115).

Kamusal rant paylaşımının seçim dönemlerinde artacağı tahmin edilmektedir. Seçim öncesi dönemde iktidardaki politikacılar, oy maksimizasyonu güdüsüyle kamusal rant dağıtımını arttıracaktır (Meynaud, 1975: 142-148). Seçim dönemlerinde artan rant paylaşımı politik konjonktür dalgalarının oluşumunda etkili olacaktır.

2.1.4. Bürokratlar

Bürokrasi kavramının, ilk olarak Fransız bir iktisatçı olan Vincent de Gournay (1712-1759) tarafından kullanıldığı ve “bureau” teriminden türemiş olduğu kabul edilmektedir. Öncelikle “*memurların çalıştığı büro ya da devlet dairesi*” anlamında kullanılmış ise de zamanla günümüzde kullanıldığı hale dönüşmüştür. Bürokrasi kavramının anlamı konusunda farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Bu farklılıklar genel olarak bakış açısına bağlı olarak değişmektedir. Yapısal açıdan, “işbölümü, hiyerarşi ve prosedür sistemi gibi belirli özelliklere sahip bir örgüt biçimi” olarak tanımlanmaktadır. Davranışsal açıdan, “objektiflik, kesinlik, doğruluk, dosya bilgisi ve tutarlılık” gibi olumlu yönlerine olduğu kadar; “sorumluluktan kaçma, kırtasiyecilik, katılık, aşırı gizlilik, yetki devretmekte ve kullanmakta isteksizlik” gibi olumsuz yönlerine dikkat çekilmektedir (Eryılmaz, 2010: 5-7).

Dillon'a göre, devlet kurumlarında görevli bütün memurlara “*bürokrat*” denmektedir (Ünlükaplan, 2003b: 25). Başka bir tanımlamaya göre, seçimle değil, atamayla göreve gelen ve belirli bir hiyerarşi içerisinde siyasal iktidara bağlı olarak, kamusal görevleri yerine getirmekle görevli bireylere bürokrat denilmektedir (Bulutoğlu, 1997: 158). Devlet kurumlarına ait işlemleri yapan ve hükümet politikalarını uygulayan bürokratların oluşturduğu idari yapıya da bürokrasi denilmektedir. Bürokrasi, kelime olarak kırtasiyecilik ve gereksiz formaliteler anlamında da kullanılmaktadır (Bakırtaş, 2005: 110; Sakal, 1998: 223).

Kamu ekonomisi karar alma sürecinde etkili aktörlerden bir diğeri olan bürokratlar, siyasal iktidarın almış olduğu kararları uygulayan devlet memurlarıdır. Bu yönüyle bürokratlar siyasal iktidar ile seçmenler arasında köprü vazifesi görmektedir (Gruber, 1987: 85). Temsili demokrasilerde kamu bütçesi hakkındaki kararlar siyasal iktidar tarafından alınır; bürokratlar tarafından uygulanır (Ünlükaplan, 2003b: 25). Politikacıların çoğu, yetkili oldukları konularda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmadıkları için kamusal karar alma sürecinde bürokratların yardımına ihtiyaç duyarlar. Bürokratlar görevli

oldukları kurum hakkında politikacılara göre daha bilgili ve daha tecrübelidirler. Bu yüzden kamusal karar öncesi uygulanacak politikaların belirlenmesi aşamasında önemli rol oynamaktadırlar (Çam, 2005: 196).

Kamu tercihi teorisine göre bürokratlar, toplumsal faydayı değil kendi faydalarını maksimize etmeyi düşünmektedir. Bürokratlar kararların alınması ve uygulanması aşamasında bütçe maksimizasyonu güdüsü ile hareket ederler. Çünkü elde edecekleri menfaatler bütçe büyüklüğü ile doğru orantılı olarak artacaktır (Buchanan, 2009: 13; Hyman, 2010: 217; Niskanen, 1971: 41-42; Renaud, 1989: 16). Bürokratlar terfi etmek veya en azından makamlarını korumak isterler (Romer ve Rosenthal, 1979: 564). Bütçe maksimizasyonu ile elde edecekleri diğer faydalar; maaş artışı, yan gelirler, yakınlarını işe yerleştirebilme imkânı, çalışma koşullarının iyileşmesi, iş güvenliği, kamusal itibarı, şöhret ve emeklilik sonrası elde edilecek faydalar şeklinde sıralanabilir (Aktan, 1994: 71-72; 1997: 113; Bakırtaş, 2005: 115).

William A. Niskanen 1971 yılında yapmış olduğu “Bureaucracy and Representative Government”, (Bürokrasi ve Temsili Devlet) adlı çalışmasında, bürokratların bütçelerini maksimuma çıkarmaya çalıştıklarını ortaya koymaktadır (Niskanen, 1975: 618; 1991: 18; 2008: 196; Rowley, 2004: 20; 2008: 20-23). Teoride bürokratların, çıkarlarını artırabilmek amacıyla bütçelerini maksimize etmeye çalıştıkları; hükümetin ve bürokrasinin monopol gücüne sahip olduğu kabul edilmektedir. Siyasal iktidar, kamusal kararların alınmasında; bürokratlar da alınan kararların uygulanması konusunda monopolcü gibidir (Bakırtaş, 2005: 126; Bulutoğlu, 1997: 159-160).

Niskanen bütçe maksimizasyonunu, bürokratların görevde kaldıkları süre boyunca bütçelerini büyütme gereksinimleri olarak tanımlamaktadır (Bulutoğlu, 1997: 159; Romer ve Rosenthal, 1979: 563- 565). Alacakları maaşlar ve yan gelirler gibi şahsi menfaatler ile yakın çevresine sağlayacağı menfaatler, bütçe büyüklüğüne göre artacaktır. Bunun için bürokratlar bütçelerini maksimum kılmak için çalışır ve diğer bürokratlarla bu konuda rekabet ederler (Stiglitz, 1994: 251). Bağdigen (2001: 15-33) tarafından 216 bürokrat ile

anket çalışması yapılmış ve katılımcılara, mevcut bütçenin gelecek yıl nasıl olması gerektiği sorulmuştur. Ankete katılanların %90,3'ü bütçenin artırılması, %6,9'u azaltılması, %2,8'i aynı kalması gerektiğini belirtmiştir. %38,6'lık kesim, artış oranının ne kadar olması gerektiği sorusuna %80 üzeri şeklinde cevap vermiştir. Görüldüğü gibi ankete katılanların büyük çoğunluğu bütçenin bir önceki yıla göre artması gerektiğini belirtmiştir.

Devlet bürokrasisi ve yerel bürokrasi modeline göre bürokratlar, ortanca seçmenin talepleriyle bütçenin üretim ve personel kalemlerini arttırarak faydalarını maksimize etmeye çalışırlar. Merkezi ve yerel devlet daireleri, yüksek maliyetlerle aşırı üretim yaparlar ve fazla işgücü kullanma eğilimindedirler. İktidar partileri, bürokratların taleplerini dikkate almak zorundadır. Bu zorunluluğun nedenlerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir (Niskanen, 1991: 16-17): İlk olarak, bürokratlar da bir seçmendir. Oy maksimizasyonu güdüsüyle hareket eden hükümet bu durumun farkındadır. İkinci olarak, politikacılar yetkili oldukları konularda bürokratlar kadar yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmadıkları için kamusal karar alma sürecinde onların yardımına ihtiyaç duyarlar. Üçüncü olarak, bürokratlar siyasal iktidarın politikalarını uygulama aracı durumundadır. Kararlar her ne kadar politikacılar tarafından alınsa da bürokratlar tarafından uygulanmaktadır (Sakal, 1998: 224).

Taleplerinin dikkate alınmaması verim düşüklüğüne, bu da hükümetin başarısızlığı nedeniyle oy kaybına neden olacaktır. Bürokrasinin genişlemesi, siyasal iktidarın hareket alanını genişletecek ve oy potansiyelini arttıracaktır. Dördüncü olarak, bürokratlar politikacılar karşısında o kadar güçlüdür ki hükümeti alternatif bütçe tercihleri arasında seçim yapma veya yapamama durumuna getirebilirler. Kurumların faaliyetleri ile ilgili raporlar, ilgili büro tarafından düzenlenerek gerek meclise ve gerekse kamuoyuna sunulmaktadır. Raporlar iktidar partisinin karar alma sürecinde etkinliğini arttırıp kamuoyunda, performansı hakkında iyimser bir hava oluşturabileceği gibi tam aksi bir duruma da neden olabilir. Son olarak, bürokratlar da baskı ve çıkar grubu gibi hareket edebilirler (Eryılmaz, 2010: 24; Kapani, 2008: 222-223). Baskı ve çıkar grubu gibi siyasal iktidarı etkileyerek kendi kurum bütçelerini, dolayısıyla elde edecekleri ek faydaları maksimize etmeye çalışırlar.

Yukarıda sıralanan nedenlerle bürokratlar, ekonomi ile politika ilişkisinde rol alan diğer aktörler gibi toplumsal tercihlerde sapmaların meydana gelmesine neden olmaktadır. Seçim dönemine yakın, iktidar partilerinin uyguladıkları genişletici politikalardan bürokratlar da paylarını alırlar. Bu davranış eğilimleri, ekonomik göstergelerde seçim dönemleri ile çakışan dalgalanmaların meydana gelmesine neden olmaktadır.

2.2. Ekonomik Politika Modelleri

Temsili demokratik sistemlerde seçmenler, kamusal mal ve hizmet taleplerini belirli aralıklarla yapılan seçimlerde kullandıkları oyları aracılığı ile açıklamaktadır. Seçmenlerin oyları ile iktidarı ele geçiren siyasi parti, programındaki ekonomi politikalarını uygulamaya koyacaktır. 1970'li yıllara kadar, iktisat politikalarının ekonomik yönü üzerinde durulmuş politik yönü önemli ölçüde ihmal edilmiştir. Politika otoritesinin, toplumsal refahı maksimize edecek politikalar uygulayacağı kabul edilmiştir. Diğer koşullar sabit olmak şartıyla yapılan ekonomik analizlerde, hükümet politikalarının ekonomi üzerindeki etkisi sabit kabul edilmiştir.

1970'lerden itibaren iktisat politikalarının politik yönü dikkate alınmaya başlamıştır. İktidarın uygulayacağı iktisat politikalarındaki amacı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. W. Frever'e göre iktidar partisi, iktisat politikalarını uygularken biri ekonomiyi düzenleme, diğeri politik amaçlarını gerçekleştirme olmak üzere iki amaçla hareket etmektedir (Varım, 1997: 17). Yani hükümetler ekonomiye müdahale ederken ekonomiyi düzenleme amacıyla birlikte, yeniden seçilmelerini kolaylaştıracak politik amaçlar gütmektedirler.

C. Kindleberger'e göre iktisat politikalarının esas amacı ekonomik değil politiktir (Varım, 1970: 17). Yani siyasi iktidarlar, politik amaçlarına ulaşmak amacıyla ekonomiye müdahale etmektedir. 1970'li yıllara kadar iktisat politikasının politik yönünün ihmal

edilmesi ne kadar yanlış ise, hükümetlerin yalnızca politik amaçlarla ekonomiye müdahale ettiğini kabul etmek de o kadar yanlış olacaktır.

Hansen'e göre siyasal iktidar, ekonomik politika modellerini kullanarak ekonomik çıktıları ve süreci etkilemeye çalışır (Telatar, 2004: 89). Politika hedefleri, siyasal iktidarın tercihlerine göre değişebilmektedir. Hükümet, hedeflerini belirlerken takdir yetkisini kullanır. Takdir yetkisini kullanarak toplumsal refahı maksimize edecek, çıkarlar arasında düzenleme yapacak veya popüleritesini artırarak yeniden seçilmesini sağlayacak politikalar belirleyebilir. Ancak hükümetler bu politikaları belirlerken takdir yetkisine sahip olmakla birlikte bazı tahditlerle de karşı karşıyadır. Politika modelleri hükümetlere kontrol edebildikleri araçları kullanarak amaçlarına nasıl ulaşabileceklerini göstermektedir (Savaş, 1998, 145).

Kamu tercihi teorisi, ekonominin analizi için kullanılan modelleri politik yapıya uyarlamıştır. Hangi konumda olursa olsun, insanın her yerde aynı insan olduğu düşüncesinden hareketle politikanın ekonomik analizini yapmaktadır. Kamu tercihi ve politik konjonktür teorilerine göre, siyasal iktidarların amacı oy maksimizasyonu yoluyla iktidarını sürdürebilmektir. Bu nedenle, özellikle seçim dönemlerinde seçmen tercihlerini etkileyecek ekonomi politikalarını uygulayacakları kabul edilmektedir (Varım, 1997: 18).

İktidarı elinde bulunduran siyasal partiler, bunu sürdürebilmek amacıyla kontrol edebildikleri farklı politika modellerini uygulamaya koyarlar. Genel olarak uygulanabilecek politika modelleri; optimizasyon, tatmin ve taraftarlık modeli olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir.

2.2.1. Optimizasyon Modeli

Bireylerin tamamen özdeş olduğu bir ülkede, toplumsal tercihleri tespit etmek zor olmayacaktır (Telatar, 2004: 91). Çünkü özdeş birey tercihlerinin toplamı, toplumsal

tercihleri verecektir. Bu durumda hükümetler toplumsal tercihleri kolaylıkla tespit ederek toplumsal faydayı maksimize edecek politikalar uygulayabilecektir. Piyasalarda tam rekabetin olması durumunda, hükümetin ekonomiye müdahale etmesine gerek kalmadan piyasalar kendiliğinden optimum dengeyi sağlayacaktır. Rekabetin aksaması durumunda, piyasalar optimum dengeyi sağlamakta başarısız olacak ve hükümete ekonomiye müdahale alanı doğacaktır. Gerçek hayatta bireyler özdeş olmadığı gibi piyasalarda da tam rekabet sağlanamamaktadır. Bu nedenle hükümetler, farklı ekonomik politika modelleri ile mevcut dağılımı iyileştirmek amacıyla ekonomiye müdahale etmektedir (Telatar, 2004: 90-91).

Hükümetlerin politika, amaç ve araçlarını belirlemede kullanabilecekleri ekonomi modellerinden birisi optimizasyon modelidir. Bu model, geleneksel ekonomik yaklaşıma uygun bir modeldir. Amaca ulaşmak için uygun araçlar, öncelik sırasına göre belirlenmeli ve uygulanmalıdır. Modelde, politika tercihleri açısından bireyler arasında uzlaşma olduğu ve politika otoritesinin toplumsal refahı maksimize etme güdüsüyle hareket ettiği kabul edilmektedir (Telatar, 2004: 91).

Optimizasyon modelinin temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Savaş, 1998: 127- 128):

- a- Politika otoritesinin görevi, sosyal refahı maksimize etmektir.
- b- Piyasa başarısızlıklarını telafi etmek amacıyla, hükümet ekonomiye müdahale etmelidir.
- c- Toplumsal refahı arttırmak amacına ulaşmak için; işsizliğin ve enflasyonun düşürülmesi, yatırımların artırılması ve ödemeler bilançosu dengesinin sağlanması gibi daha somut ara amaçlar belirlenmelidir.
- d- Ara amaçlar ve aralarında çıkması muhtemel uyuşmazlıklar öncelik ve ağırlık derecesine göre açık bir şekilde belirlenerek giderilmelidir.

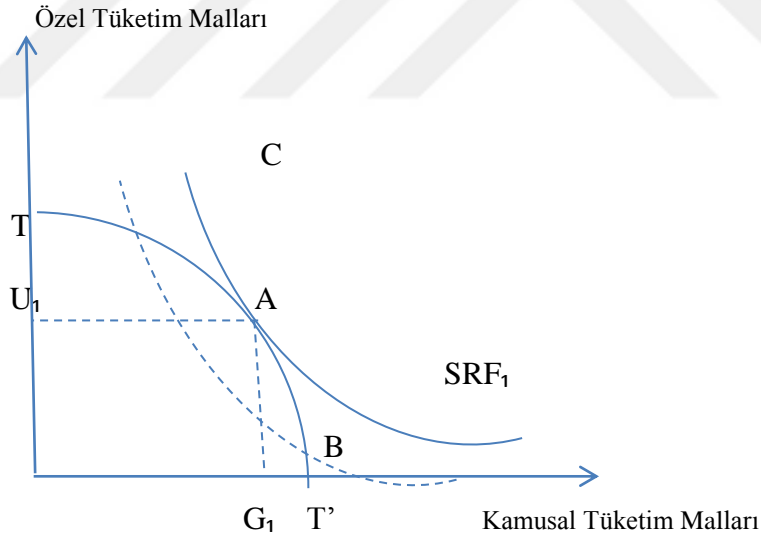
e- Bu şekilde belirlenen tercihlere, toplumsal talepleri göstermeleri nedeniyle “sosyal refah fonksiyonu” denilmektedir.

f- Sosyal refah fonksiyonu belirlendikten sonra, politika otoritesi bu amaca ulaşmak için alternatif politikaları belirlemeli ve bunların arasından en etkin olanı seçmelidir.

g- Politikalar bu sürece uygun olarak belirlenir ve uygulanırsa optimum çözüme ulaşılmış olacaktır. Benzer sorunlara aynı yöntem uygulandığında ekonomi Pareto optimum seviyesine ulaşır. Bu durumda, bir başkasının refahını azaltmadan hiç bir ferdin refahını arttırmak mümkün olmayacaktır.

Optimizasyon modeli, üretim olanakları eğrisi ve farksızlık eğrileri yardımıyla şu şekilde açıklanabilir (Savaş, 1998: 128):

Şekil 5: Optimizasyon Modeli

Kaynak: Savaş, 1998: 128

Şekil 5'te dikey eksen özel, yatay eksen kamusal tüketim mallarını göstermektedir. Üretim olanakları eğrisi; sadece iki mal üretildiği, teknolojinin veri olduğu ve bütün üretim faktörlerinin kullanıldığı varsayımı altında, belirli bir dönemde üretilebilecek farklı mal bileşimlerinin üst sınırını göstermektedir (Dinler, 1994: 5). Şekildeki T noktası, mevcut

bütün kaynakların özel tüketim malları üretiminde kullanılması durumunda üretimin sınırını göstermektedir. T' noktası, bütün kaynakların kamusal tüketim malları üretiminde kullanılması durumunda üretimin sınırını göstermektedir. TT' eğrisi, her iki maldan birlikte üretilmesi durumunda, farklı mal bileşimlerini göstermektedir. Eğrinin eğimi; marjinal dönüşüm oranını, yani, bir maldan daha fazla üretebilmek için diğer maldan ne kadar vazgeçilmesi gerektiğini göstermektedir.

Toplumsal tercihlerin optimize edilebilmesi için TT' eğrisinin hangi noktasında ekonomi dengeye gelecektir? Modelde, politika tercihleri açısından bireyler arasında uzlaşma olduğu ve hükümetin toplumsal tercihleri tespit edebildiği kabul edilmektedir. Toplumsal tercihler, farksızlık eğrileri ile gösterilmektedir. Farksızlık eğrisi, tüketicilere aynı tatmin düzeyini sağlayan farklı mal bileşimlerini göstermektedir. Farksızlık eğrileri, TT' eğrisi ile aynı şekil üzerinde çizilmektedir. Aynı farksızlık eğrisi üzerinde, tercih edilecek farklı özel ve kamusal mal miktarı tüketicilere aynı tatmini sağlamaktadır. Farksızlık eğrileri birbirlerini kesmezler ve orjinden uzaklaştıkça daha yüksek bir tatmin seviyesini temsil ederler. Farksızlık eğrisinin eğimi marjinal ikame oranını, yani bir maldan bir birim daha fazla alınması durumunda diğer maldan vazgeçilmesi gereken miktarı göstermektedir (Dinler, 1994: 42-46).

Şekle göre A noktası, toplumun mevcut koşullar altında ulaşabileceği maksimum üretim ve tatmin seviyesini göstermektedir. Bu nedenle, A noktası optimum denge seviyesini göstermektedir. Bu noktanın altında veya üstünde herhangi bir noktada optimum dengenin sağlanması mümkün değildir. Örneğin B noktası daha düşük bir tatmin seviyesini temsil etmektedir. Çünkü bu nokta, daha düşük bir tatmin seviyesini temsil eden farksızlık eğrisi üzerinde bulunmaktadır. C noktası daha yüksek bir tatmin seviyesini temsil eden farksızlık eğrisi üzerinde olmakla beraber, TT' eğrisinin dışında olduğu için mevcut kaynaklar ve veri teknoloji ile ulaşılması mümkün olmayan bir üretim seviyesini göstermektedir. A noktasında marjinal değişim oranı (TT' eğrisinin eğimi), marjinal ikame oranı (SRF eğrisinin eğimi)'na eşittir. Dolayısıyla A noktasında OU_1 kadar özel, OG_1 kadar da kamusal tüketim malı üretilerek toplumsal fayda optimumuna ulaşmaktadır.

Optimizasyon modeline göre ekonomik politika, açıkça tanımlanmış tercihlere sahip bir hükümet tarafından belirlenmekte ve uygulanmaktadır (Telatar, 2004: 93). İktidar partisi bazı politika araçlarını kontrol edebilmektedir. Kontrol edebildiği bu araçları toplumsal faydayı maksimize edecek şekilde kullanmaktadır. Şekil üzerinde, optimal nokta belirlendikten sonra hükümetin amacı, para ve maliye politikası araçlarını kullanarak toplumun A noktasının gösterdiği üretim ve tüketim seviyesine gelmesini sağlamaktır (Savaş, 1998: 129-130).

Model, teorik olarak yol gösterici olmakla beraber gerçek hayatta gerçekleşmesi, bazı temel varsayımların varlığına bağlıdır. Bu varsayımlar şu şekilde sıralanabilir (Savaş, 1998: 130): İlk olarak, hükümet toplumsal tercihleri bilmekte ve bu tercihleri sosyal refah fonksiyonuna dönüştürebilmektedir. Ekonomi politikalarını, amaçlara uygun olarak belirlemekte ve uygulamaktadır. İkinci olarak, toplumu oluşturan bireyler arasında amaçlar ve öncelikler konusunda görüş birliği vardır. Ancak bu durumda hükümet sosyal refah fonksiyonunu tespit edebilecektir. Üçüncü olarak, devlet güçlü olduğu için baskı ve çıkar gruplarının etkisi altında kalmamaktadır. Dördüncü olarak, devlet gücü büyük ölçüde merkezde toplanmıştır. Gücün diğer kurumlar ve yerel yönetimler arasında paylaşılmış olması durumunda ekonomi politikalarının uyum içerisinde tatbiki imkânsız hale gelecektir. Son olarak, eksiksiz bir bilgi akışı vardır ve hükümet bu bilgileri zamanında değerlendirmektedir. Karşılaşılan sorunlar, muhtemel çözüm yolları ve sonuçları hakkında belirsizlik yoktur.

Model bazı yönlerden eleştirilmektedir. Öncelikle, normatif bir teori olduğu gerekçesiyle eleştirilmektedir. Yani model, hükümetlerin gerçek hayatta nasıl davrandığı değil nasıl davranması gerektiği üzerine kurulmuştur. Bu nedenle gerçekleri yansıtmaktan uzak kalmaktadır. Toplumsal tercihleri yansıttığı kabul edilen sosyal refah fonksiyonu da eleştirilmektedir. Çünkü bireysel tercihleri toplayarak toplumsal tercihlere ulaşmak düşünüldüğü kadar kolay değildir. Toplumda bireylerin tamamen özdeş olması mümkün olmadığı gibi, özelliklerinden dolayı kamusal mal ve hizmetlere olan talep miktarını tam

olarak tespit etmek de mümkün değildir. Seçmenlerin sayısı arttıkça kamusal kararların alınmasında oy birliğini gerçekleştirmek zorlaşmaktadır. Temsili demokrasilerde, seçmenlerin kullanacakları oylarla toplumsal tercihlerini açıkladıkları kabul edilmekte ve çoğunluk oylarını alan parti iktidarı ele geçirmektedir. İktidarın alacağı kamusal kararların da toplum tercihlerini yansıtacağı kabul edilmektedir. Oy çokluğu kuralının uygulanması durumunda azınlıkta kalan birey tercihleri ihmal edilecektir. Hatta oyların, aynı çizgide siyaset yapan bir kaç parti arasında bölünmesi durumunda, siyasal iktidara oy verenlerin sayısı diğer partilere oy veren seçmen sayısından daha az olabilmektedir. Bu durumda, azınlık değil çoğunluk tercihleri ihmal edilmiş olacaktır (Savaş, 1998: 131).

Baskı ve çıkar gruplarının etkinliği ihmal edilmektedir. Özellikle gelişmemiş ülkelerde, bu gruplar kamusal kararları önemli ölçüde etkilemektedir. Bu da toplumsal tercihlerde sapmalara neden olmaktadır. Ülkelerin gelişmişlik seviyesine göre güç, merkezî olmaktan çıkmaktadır. Güç, diğer kurumlar ve yerel yönetimler arasında paylaşılmaktadır. Bilgi akışının eksiksiz ve kusursuz işlediği varsayımı da eleştirilmektedir. Alt ve Chrystal'a göre, politika kararları alınırken bazı politika hedeflerinin bugünkü değerleri dahi bilinmemektedir. Bu durumda tahmin yapmak gerekmektedir. Fayda fonksiyonu ile amaçlar ve araçlar arasındaki ilişki, tahmin yapanlar tarafından da bilinmiyor olabilir (Alt ve Chrystal, 1983: 135-139).

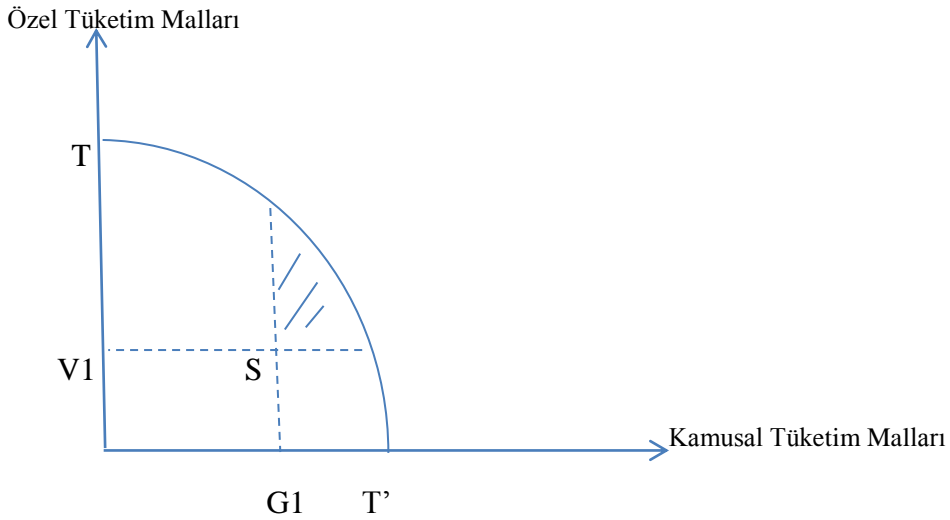
Kamu tercihi ve politik konjonktür teorilerinde ileri sürüldüğü gibi siyasal iktidarlar, toplumsal faydayı maksimize etmek yerine yeniden seçilebilme güdüsüyle hareket edebilmektedir. Bu gibi sebepler optimizasyon modelinin kuşkuyla karşılanmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte, ekonomik politika kararları alınırken siyasal iktidarın tercih ve kararlarının önemli olduğuna dikkat çekmesi yönüyle yararlı görülmektedir (Savaş, 1998: 132).

2.2.2. Tatmin Modeli

Tatmin modeli, optimizasyon modelinin eksikliklerini telafi etmek amacıyla ortaya atılmıştır. Optimizasyon modeli normatif bir teori iken, tatmin modeli pozitif bir teoridir. Model, olması gereken değil mevcut hükümet davranışları üzerine kurulmuştur. Optimal çözüm değil, taraftarların desteğini kesmeyeceği ve karşı olanların da büyük tepki göstermeyeceği iyi bir çözüm amaçlanmaktadır. Modelde, hükümetin maksimum değil minimum hedefi belirlemesi gerekmektedir. Bu durum hükümet davranışlarına esneklik kazandırmaktadır. Minimum hedefin belirlenmesinden sonra hükümet, geçmiş dönem politika göstergelerine göre hedefini maksimuma doğru yükseltebilecektir. Ancak öncelikli hedef maksimum noktaya ulaşmak değil minimum seviyenin altına düşmemektir. Optimum seviyeye çıkılabilir, ancak bunu ölçmek mümkün değildir (Telatar, 2004: 102).

Model, optimizasyon modelini açıklarken kullanılan şekle benzer bir şekil yardımıyla açıklanabilir (Savaş, 1998: 134).

Şekil 6: Tatmin Modeli

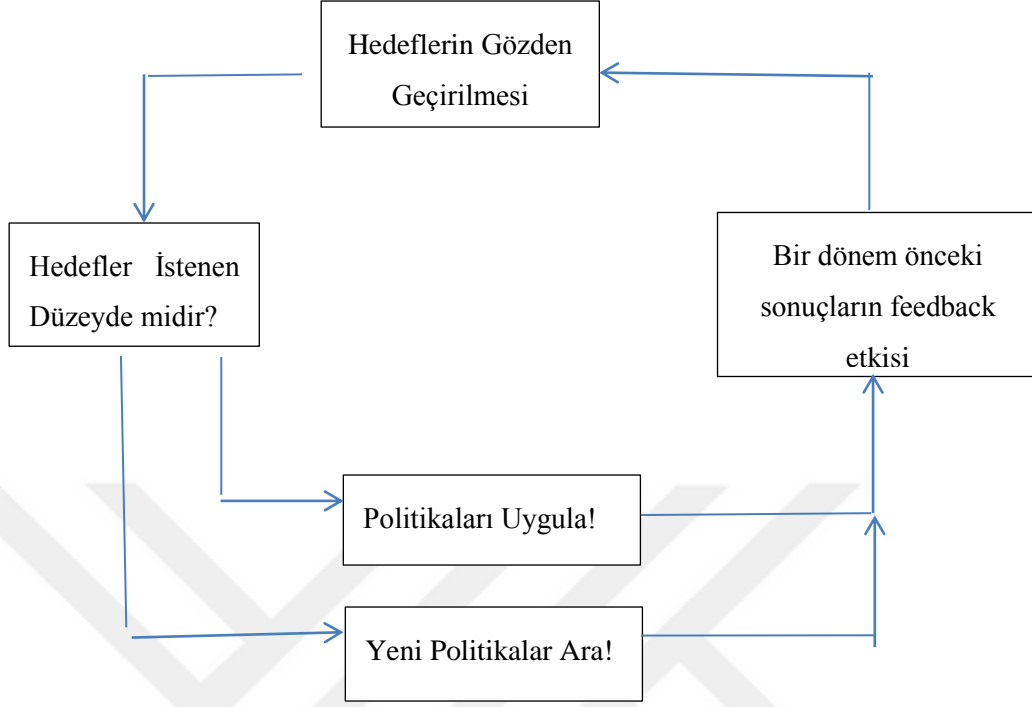

Kaynak: Savaş, 1998: 134

Şekil 6’da dikey eksen özel tüketim mallarını, yatay eksen kamusal tüketim mallarını göstermektedir. TT' eğrisi, üretim olanakları eğrisini göstermektedir. Diğer şekilden farklı olarak, burada sosyal refah fonksiyonunu temsil eden SRF farksızlık eğrileri kullanılmamaktadır. Çünkü bu modele göre hükümetin amacı maksimum değil minimum tüketim düzeyini belirlemektir. Minimum düzey, taraftarların desteklerini kesmeyecekleri, muhaliflerin aşırı tepki göstermeyecekleri bir noktayı ifade etmektedir.

Siyasal iktidar, kamusal tüketim malları üretiminin minimum noktasını, faydalananların önemli ölçüde tepki göstermeyeceği kabul edilen G1 noktasında belirleyecektir. Özel tüketim malları üretiminin minimum miktarını da bireylerin ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri V1 noktasında belirleyecektir. Bu durumda G1 ve V1 noktalarının kesiştikleri S noktası hükümetin ulaşmak için politikalar geliştireceği minimum seviyeyi göstermektedir. S noktası, hükümetin politika belirlerken dikkat etmesi gereken sınırı, aynı zamanda hedefini göstermektedir. Hükümet, S noktası veya üzerindeki taralı alanda kalan herhangi bir noktaya ulaştırabilecek politikaları seçerek uygulamalıdır. S noktası ile üretim olanakları eğrisi arasında kalan taralı alan, mevcut kaynak ve teknolojik imkânlarla ulaşılabilecek alanın içerisinde kalmaktadır (Savaş, 1998: 134).

Şekil 7: Mosley Tatmin Modeli

Kaynak: Savaş, 1998: 135; Telatar, 2004: 103

Mosley'in tatmin modelinin işleyişi şekil:7'de özetlenmektedir. Modele göre, hükümetin uygulamış olduğu politikaların doğru olup olmadığı, bir dönem önceki sonuçların geri bildirim etkisi sayesinde ortaya çıkacaktır. Önceki dönem politika sonuçları, hedeflerle karşılaştırılarak yeni dönem politika hedefleri belirlenecektir. Önceki dönemde belirlenmiş hedeflere ulaşılmışsa hedefler yükseltilmeli, ulaşılamamışsa düşürülmelidir. Diğer bir deyişle, uygulanan politikalar sonucu taraftarlardan yoğun destek alınırken muhalif olanlardan çok az bir tepki alınmışsa hedefler yükseltilmeli; taraftarlardan çok az destek, muhaliflerden yoğun tepki alınmışsa hedefler küçültülmelidir. Optimizasyon modelinde, politikalar belirlenen optimal hedefe ulaşmak amacıyla belirlenip uygulanırken tatmin modelinde önceki dönem politika sonuçlarına ve toplumdaki güç dengesine göre belirlenip uygulanmaktadır (Savaş, 1998: 135, Telatar, 2004: 103).

Tatmin modeli, politika sonuçlarına göre yeni alternatif politikalar geliştirmeyi ve uygulamayı gerektirdiği için dinamik bir modeldir. Model, optimizasyon modelindeki marjinal ikame ve dönüşüm oranları gibi hesaplamalar gerektirmediği için daha esnektir. Minimum noktası belirlendikten sonra siyasal iktidara daha fazla hareket alanı bırakmaktadır. Bu modelde iktidar partisi, karar alma sürecinde taraftarların desteğini dikkate aldığı gibi muhaliflerin tepkilerini de dikkate almaktadır. Bu nedenle tatmin modelinin, demokrasilerde gerekli olan uzlaşma kültürüne uygun bir model olduğu söylenebilir (Savaş, 1998: 136).

Mosley (1976b: 59-60)'e göre konjonktür dalgaları, optimizasyon politikalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Optimizasyonu hedefleyen hükümetler, uzun vadeli hedeflere ulaşmak amacıyla ekonomiyi manipule ettikleri için konjonktür dalgalarına neden olmaktadır. Tatmin modelinde, geri bildirim sistemine göre ekonomiye yapılacak aralıklı müdahalelerin konjonktür dalgalarını önleyebileceği düşünülmektedir (Telatar, 2004: 103).

2.2.3. Taraftarlık Modeli

Seçim dönemlerinde, ekonomi politikalarının ideolojik güdülerle belirlenmesine “taraftarlık kuramı” denilmektedir. Brooah ve Pleg, iktidar partilerinin yeniden seçileceklerinden emin olmaları durumunda, ekonomi politikalarını oy maksimizasyonu güdüsüne göre değil ideolojik amaçlarına göre belirleyeceklerini iddia etmektedir. Modele göre seçmenler de politikacılar gibi değerlendirmelerini benimsedikleri ekonomi politikalarına ve ideolojilerine göre yapmaktadır (Varım, 1997: 26).

Buchanan tarafından geliştirilen kamu tercihi ve Nordhaus tarafından geliştirilen politik konjonktür modellerinde, iktidar partileri oy maksimizasyonu güdüsüyle hareket ederek yeniden seçilmeyi amaçlamaktadır. Taraftarlık modelinde, taraflar ideolojik amaçlarına ulaşmayı hedeflemektedir. Model, Hibbs ve Alesina tarafından geliştirilen partizan modellere benzemektedir. Taraftarlık modelinde olduğu gibi, partizan modellere

göre de ekonomi politikaları, hükümetin ideolojisine göre değişmektedir. Partizan modellerde, sol partilerin iktidarı ele geçirmeleri durumunda öncelikle işsizliği; sağ partilerin iktidarı ele geçirmesi durumunda, öncelikle enflasyonu düşürmeye yönelik ekonomi politikaları uygulayacakları varsayılmaktadır (Aktan ve Dileyici, 2002: 58-59).

Optimizasyon ve tatmin modellerinde, politikaların ekonomik yönü ağır basmaktadır. Ancak politik yönü ağır basan ekonomik politika modelleri de vardır. Bu tür modellerden, kamu tercihi ve politik konjonktür modelleri sonraki bölümde ayrıntılı olarak inceleneceğinden, burada yalnızca taraftarlık modeli üzerinde durulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KAMU TERCİHİ TEORİSİ VE POLİTİK KONJONKTÜR TEORİLERİ

3.1. Kamu Tercih Teorisi

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra geliştirilen teorilerden birisi de Toplumsal Seçim Teorisi (Theory of Public Choice) ya da daha yaygın olarak kullanılan adıyla Kamu Tercih Teorisi olmuştur. Genel olarak bütün dünyada, yönetim biçimlerinin monarşiden demokrasiye doğru değişmesinin bir sonucu olarak bireysel tercihlerden toplumsal tercihlere ulaşmanın analizi önem kazanmaya başlamıştır. Bu manada ilk çalışmaların Bergson (1938: 310-334), Black (1948-1958) ve Arrow (1951) tarafından yapıldığı kabul edilmektedir (Küçükcalay, 2010: 456-457; Savaş, 1997b: 1009-1012).

Teorinin 20. yy'ın ikinci yarısından itibaren Buchanan ile birlikte hızlı bir gelişme gösterdiği kabul edilmekle birlikte, temelleri 18. yy'a dayandırılmaktadır. Jean-Charles de Borda (1733-1799), Marguis de Condorcet (1743-1794) ve Marguis de Laplace (1749-1827) gibi matematikçiler daha 18. yy'da toplumsal seçim sürecinin, seçmen oylarından yola çıkarak analizini yapmışlardır. Oylama kurallarının matematiksel analizinin yapıldığı bu araştırmalar, siyasal karar alma süreci ile ilgili ilk çalışmalar olarak kabul edilmektedir. Çalışmalar 19. yy.'da da devam etmiştir. Charles L. Dodgson 1876'da oylama süreçleri ile ilgili çalışmalar yapmıştır. John Stuart Mill'in 1861 tarihli "Considerations on Representative Government" (Temsili Yönetim Üzerine Düşünceler) isimli eseri öncü çalışmalar arasında zikredilmektedir. Ancak Buchanan'a göre, Knut Wicksell'in 1896 tarihli "Finanz Theoretische Untersuchungen" (Maliye Teorisi Araştırmaları) adlı doktora çalışması, bu alanda yapılan en önemli çalışmadır. Buchanan, Wicksell'in kendi üzerindeki

etkisini; “*özellikle politik iktisat ve maliye teorisi alanındaki kişisel katkıları pek çoğu, Wicksell tarafından ele alınan konuların tekrarı, geliştirilmesi ve genişletilmesinden ibarettir*” sözleriyle özetlemektedir (Buchanan, 1991c: 299-300; Küçükkalay, 2010: 456-457; Mueller, 1997: 1; Savaş, 1997b: 1012; Telatar, 2000: 101).

Literatür 20. yy'ın ortalarından itibaren önemli bir gelişme göstermiştir. Bu dönemde 18. ve 19. yy'da yapılan çalışmalar tekrar ortaya çıkarılmıştır. Bu çalışmaların gün ışığına çıkarılmasında Abram Bergson (1938)'un, Duncan Black'in ve Kenneth Arrow'un önemli katkıları olmuştur. Refah Teorisi, üretim ve mübadele ilişkilerinde optimaliteyi analiz ederken; Bergson (1938: 310-334) “Refah İktisadının Bazı Yönlerinin Yeniden İfadesi” (A Reformulation of Certain Aspects of Welfare Economics) adlı makalesi ile analize normatif sorunların dahil edilerek “Toplumsal Refah Fonksiyonu” (Social Welfare Function) oluşturulmasını öneriyordu. Daha sonra Samuelson tarafından da desteklenen bu fonksiyon, tüketicinin farklı mallara atfettiği önem derecesini gösteren fayda fonksiyonuna benzemekle beraber, burada sıraya konuların bireysel tercihler değil toplumsal tercihler olması yönüyle ondan ayrılmaktadır. Çağdaş toplumların büyük çoğunluğu demokratik bir rejimi benimsedikleri için toplumsal refah fonksiyonunun hangi yönüme göre belirleneceği konusu önem kazanmıştır (Savaş, 1997b: 1010-1011).

Bergson'dan sonra, demokratik rejimlerde toplumsal seçimlerin nasıl olması gerektiği ile ilgili ilk çalışmayı yapan Duncan Black olmuştur. Black (1948: 23-34), “On the Rationale of Group Decision-Making” (Grupça Karar Almanın Mantığı) adlı makalesi ile konuyu incelemiş, 1958 yılında yazmış olduğu “The Theory of Committees and Elections” (Komiteler ve Seçimler Teorisi) adlı çalışmasıyla daha da geliştirmiştir. Bir toplulukta, üyelerin farklı düşüncelerde olması durumunda kararların nasıl alınacağını incelemiştir. Kenneth Arrow, 1950 (328-346)'de “A Difficulty in the Concept of Social Welfare”, 1951'de “Social Choice and Individual Values” adlı çalışmaları ile demokratik seçim mekanizması ile bireysel tercihlerden toplumsal tercihlere nasıl ulaşılacağını incelemiştir. “İmkân teoremi” adını verdiği, ancak literatürde yaygın olarak, “İmkânsızlık teorisi” olarak adlandırılan teoriyi geliştirmiştir. Arrow, “seçim paradoksu” diye de adlandırılan bu teori ile demokratik seçim mekanizmaları kullanılarak bireysel tercihlerden

toplumsal tercihlere ulaşmanın imkânsız olduğunu; bunu sağlayacak, ahlâkî yönden kabul edilebilir bir yöntem olmadığını göstermektedir (Arrow, 1963: 92-120; Savaş, 1997b: 1012-1013).

Ayrıca Anthony Downs'un 1957 tarihli “An Economic Theory of Democracy” (Demokrasinin Ekonomi Teorisi) ve Mancur Olson'un 1965 tarihli “The Logic of Collective Action” (Kollektif Hareketin Mantığı) isimli çalışmaları da teorinin gelişimine önemli katkıda bulunmuştur. Ancak bu alanda en önemli eser, James M. Buchanan ve Gordon Tullock tarafından 1962 yılında yazılan “The Calculus of Consent” (Oy Birliğinin Hesabı) adlı çalışma olmuştur. Bu alandaki çalışmalarından dolayı Buchanan'a 1986 yılında Nobel Ekonomi Ödülü verilmiştir. Buchanan, Knut Wicksell'in 1896 yılındaki çalışmasından büyük ölçüde etkilendiğini belirtmektedir. Wicksell'in incelemeleri büyük ölçüde normatif nitelikte olmakla birlikte, daha sonra yapılacak pozitif çalışmaların temelini oluşturmuştur (Aktan, 1997: 16; Buchanan, 2002: 87; Mueller, 1997: 1-3).

Kamu tercihi literatürünün oluşmasında; Sax, Mazzola, Pantaleoni, De Viti De Marco, Laplace, Lewis Carol, Harold Hotelling (1929), R. A. Musgrave (1938), Schumpeter (1942) ve Howard R. Bowen (1943)'un çalışmaları da öncü çalışmalar arasında sayılmaktadır. Daha 1880'li yıllarda Sax, Mazzola, Pantaleoni ve De Vitti de Marco kamu ekonomisini, bir mübadele çatısı içinde çözümlenmeye çalışmışlardır. Condorcet, Borda, Laplace ve Lewis siyasal karar alma sürecinde oylama mekanizmasının matematiksel analizi ile ilgilenmişler. Musgrave (1938: 213-237), kamu ekonomisinde “gönüllü mübadele” olarak adlandırılan teoriye önemli eleştiriler yöneltmiştir. Bowen (1943: 27-48) ise, kamu malları talep teorisi ile oylama teorisini birleştirmiştir (Aktan, 1994: 131-132; 1997: 16; Buchanan, 1975: 384-385; 1991a: 5-8; 1991b: 44; 1991c: 38; Mueller, 2003: 3).

Siyasal karar alma mekanizmasının ekonomik analizini yapan kamu tercihi kuramı, demokratik rejimlerde kamusal mal ve hizmetlerin etkin bir şekilde sunulması açısından son derece önemli bir rol oynamaktadır. Piyasanın ekonomik teorisi, yeni politik iktisat,

kolektif karar alma teorisi, piyasa dışı karar alma teorisi gibi adlarla da anılan kamu tercihi teorisi, politik süreçte alınan karar ve uygulamaları iktisat biliminin kullandığı araç, metot ve varsayımlara dayalı olarak açıklayan bir disiplindir. Kısaca, “*kamu ekonomisinde karar alma sürecinin ekonomik analizi*” şeklinde tanımlanmaktadır (Macey, 1998: 176; Öztürk, 2011: 139). Buchanan teoriyi şu şekilde tanımlamaktadır (Aktan, 1990: 38; 1994: 131; Buchanan, 1979: 3; 1991e: 61; 1999b: 48):

Kamu tercihi teorisi, esas olarak ekonomi teorisinde oldukça ayrıntılı analizler için geliştirilmiş araç ve metotları almakta ve bu araç ve metotları politik süreçte, kamu sektörüne, politikaya ve kamu ekonomisine uygulamaktadır. Kamu tercihi analizi, ekonomi teorisinde olduğu gibi, kamu sektöründeki bireysel edimcilerin; örneğin seçmenlerin, yönetime aday olanların, milletvekillerinin, siyasi partilerin liderleri ya da üyelerinin, bürokratların (Bunların hepsi kamu tercihinde rol oynayan edimcileri belirtmektedir.) davranışlarını gözlemlediğimiz veya gözlemleyebileceğimiz sonuçların bileşimi ile ilişkilendirmeye çalışmaktadır.

Kamu tercihi teorisi kamu açıklarının sürekli büyümesi, çıkar gruplarının artması ve kamu organlarının tüketicilerden daha çok ticari firmaları korumalarının açıklanabileceği düşüncesi üzerine kurulmuştur. Teori, siyasal iktidar davranışları ile birey davranışlarının bilimsel analizini yapmaktadır (Tullock ve diğerleri, 2002: 3-6). Kısaca, iktisadın siyaset bilimine uygulanması veya piyasa-dışı karar alma sürecinin ekonomik analizi şeklinde ifade edilmektedir (Mueller, 2003: 1-2).

Kamu Tercihi, 1930 ve 1940'lı yılların refah ekonomisinden ortaya çıkan, piyasa ekonomisinin başarısızlığına karşılık “kamu ekonomisinin yetersizliği” ya da piyasa-dışının yetersizliğini ortaya koymaktadır. Konusu siyaset bilimi ile aynı olmakla beraber analizlerde iktisadî araç ve yöntemler kullanılmaktadır. Siyasal karar alma süreci ile piyasa karar alma sürecinin benzer olduğunu öngören teori; metodolojik bireycilik, politik mübadele, rasyonelite ve maksimand olmak üzere üç varsayım üzerine oturmaktadır (Buchanan, 1987b: 244-246; 1991c: 301-307; Savaş, 1997: 60-71). Kamu tercihi teorisinin kavranabilmesi için öncelikle bu temel varsayımların anlaşılması gerekmektedir.

3.1.1. Temel Varsayımları

3.1.1.1. Metodolojik Bireycilik

Siyaset biliminde bireycilik, iki farklı anlamda kullanılmaktadır (Alp, 1998: 516; Buchanan ve Tullock, 1999: 315-316; Savaş, 1997: 60-61). İlk olarak birey seçen, değerlendiren, karar veren ve ona göre davranan temel bir karar birimi olarak değerlendirilmektedir. İkinci olarak, bireycilik toplumsal organizasyon yapısı olarak ele alınmakta ve “her şey insan içindir” kuralı ile şekillenmektedir. Analiz yöntemlerinde ilk anlamı esas alınırken devleti açıklamaya yönelik teoriler, ikinci anlamda bireycilik tanımına dayanmaktadır. Kamu tercihinde bireycilik, bir analiz yöntemi olarak kullanıldığı zaman buna “metodolojik bireycilik” denilmektedir (Aktan, 1997: 60-61).

Ekonomik analizlerde, bireysel kararlar analizin temelini oluşturmaktadır. Bireyler, belirli amaç ve tercihlere sahip üretici ve tüketiciler olarak piyasada etkileşim halindedir. Piyasa kararları karşılıklı iletişim ve etkileşim sonucu alınmaktadır. Bu noktadan hareketle kamu tercihi, kamusal kararların birey tercihlerine göre şekillendiğini belirtmektedir. İnsan faaliyetlerinin “özel” ve “toplumsal” olarak ikiye ayrılmasına karşılık. Toplumsal davranışlar da, tıpkı özel davranışlarda olduğu gibi bireysel tercihlere ve bireysel amaçlara dayanmaktadır. Buna göre pazarda, belirli bir zamanda belirli bir miktar elma veya portakal satılması ile seçim sandığından A veya B partisine belli bir miktar oy çıkması bireysel tercihlere dayanmaktadır. Serbest piyasada üretici ve tüketici rolündeki bireyler, kamu tercihinde; seçmen, politikacı ve bürokrat rolünde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca seçmenlerin bir araya gelerek oluşturdukları baskı ve çıkar grupları da kamusal kararları etkileyen önemli bir aktördür. Siyasal aktörler olarak adlandırılan bu grupları oluşturan fertler; seçen, değerlendiren, tercihte bulunan ve ona göre davranan anlamında bireycidirler. Teori, politikanın ekonomik analizini yaparken bu ilkeye dayanarak, kamusal kararların aynen piyasa ekonomisinde olduğu gibi birey tercihlerine göre belirlendiğini kabul etmektedir (Aktan, 1997: 61; 2002: 5; Buchanan, 1987b: 244).

Buchanan'a göre kamu tercihi teorisi, ekonomi teorisi gibi metodolojik olarak bireycidir. Bu varsayımı şöyle açıklamaktadır (Buchanan, 1991e: 62): Tercihle bulunan

temel birimler; partiler, eyalet veya devlet gibi organik birimler değil çeşitli eylem ve davranış motiflerine sahip kişilerdir. Bu yönüyle kamu tercihi “*politikanın bireyci teorisi*” adını almaktadır (Aktan, 1990: 39; Buchanan, 1979: 3; 2002: 67; 1999b: 48). Metodolojik bireycilik, her türlü seçim ortamında kararların birey tarafından verildiğini ve bu nedenle bireysel tercihlerin esas alınması gerektiğini savunmaktadır (Savaş, 1997a: 62).

3.1.1.2. Rasyonalite ve Maximand

Rasyonalite ve maximand ilkesi yerine, aynı anlama gelen “*homoeconomicus*” kavramı da kullanılmaktadır. Rasyonalite varsayımı ile bireylerin mevcut kısıtlar altında faydalarını maksimize edecek şekilde davranacakları ifade edilmektedir. Ekonomistler, karar birimlerinin rasyonel olduğunu kabul etmektedir. Birey tercihlerinin önceden tahmin edilebilmesi için bu ön kabul çok önemlidir. Aksi takdirde politika kararları ve sonuçları tamamen tesadüfi olacak ve aralarındaki ilişkilerin analizi mümkün olmayacaktır. Bunun için ekonomistler, davranışlar arasında bir sıralama oluşunu ve bireylerin her zaman üst sıradaki alternatifi alttakine tercih edeceğini kabul etmektedir (Downs, 1957a: 4; Odabaş, 2002: 392). Caporaso ve Levine'e göre davranışlar, tercihlere, inançlara ve kaynaklara uygun olduğu zaman rasyonel olarak tanımlanmaktadır (Caporaso ve Levine, 1993: 129; Telatar, 2004: 211).

Downs, rasyonel insanın özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır (Downs, 1957a: 6): İlk olarak rasyonel insan, alternatifleri öncelik durumuna göre sıralayabilir. İkinci olarak, tercihler arasında geçişlilik vardır. Üçüncü olarak, alternatifler arasında her zaman karar verebilir. Dördüncü olarak, tercih sıralamasındaki farklı alternatifler arasında her zaman en üstteki seçeneği tercih eder. Son olarak, aynı alternatiflerle karşı karşıya kaldığı zaman aynı tercihi yapar. Rasyonel bireyle ifade edilmek istenen bu özellikleri taşıyan bireylerdir. Ekonomik analizlerde, bütün karar birimlerinin rasyonel olduğu kabul edilmektedir.

Kamu tercihi teorisine göre, kamusal karar alma sürecinde rol alan aktörler rasyonel tercihlere sahiptir. Bireyler nasıl piyasa ekonomisinde fayda maksimizasyonu ve maliyet minimizasyonu güdüsüyle hareket ediyorlarsa, kamusal karar alma sürecinde de benzer güdülerle hareket ettikleri kabul edilmektedir. Siyasal aktörlerin, kamusal mal ve hizmetlerden sağlayacakları faydayı maksimize etmeye çalışırken, bunların maliyetine en az katlanacak şekilde davrandıkları kabul edilmektedir. Ekonomik analizlerde kabul edilen “homoeconomicus” (özel çıkar maksimizasyonu) ilkesi kamu tercihinde aynen kabul edilmektedir (Aktan, 1994: 134). Wicksell bunu şu şekilde ifade etmektedir (Buchanan, 1987b: 245; 1991c: 304):

Ne icra ne de yasama organı ve hatta yasama organındaki çoğunluk, gerçekte devlet idaresi teorisinin bize olmasını söylediği gibidir. Onlar, toplumun refahını arttırmaktan başka düşünceleri olmayan toplum organları değildir. ... Yasama organının üyeleri, pek çok durumda, toplumsal refahla kendi seçmenleri kadar ilgilidir, ne az ne de çok.

Buchanan da konuyu, “*özel çıkarın olmadığı yerde başka bir çıkar yoktur*” şeklinde özetlemektedir. Kamu tercihi, teorinin gelişimine kadar genel kabul gören kamusal ya da toplumsal çıkarı maksimize etme amacını kabul etmemektedir (Aktan, 1994: 133; Buchanan, 1987b: 245-246).

Piyasa karar alma sürecinde tüketiciler, fayda maksimizasyonu ve maliyet minimizasyonu; üreticiler kar maksimizasyonu ve maliyet minimizasyonu güdüsüyle hareket ederler. Kamu tercihi teorisi, kamusal karar alma sürecini piyasa sürecine benzetmektedir. Seçmenler piyasadaki tüketicilere, politikacılar üreticilere benzetilmektedir. Bu nedenle seçmenler faydalarını maksimize edecek şekilde oy kullanırken, politikacılar oy maksimizasyonu yoluyla yeniden seçilmelerini sağlayacak politikaları uygulamaya çalışırlar. Siyasal karar alma sürecinde, bürokratlar ile baskı ve çıkar grupları da etkili olmaktadır (Aktan, 2002: 5-6; Alp, 1998: 518; Onur, 2004: 15; Yereli, 2003: 73).

Teoriye göre bürokratlar, bütçe maksimizasyonu yoluyla maaş ve diğer yan gelirlerini arttırmaya çalışırlar. Baskı ve çıkar grupları rant maksimizasyonu güdüsüyle hareket ederek, politikacıları ve bürokratları kendi menfaatleri istikametinde etkilemeye çalışırlar. Rant kollama faaliyetleri yoluyla, kamusal kararların kendi çıkarlarına uygun olarak alınmasını ve uygulanmasını sağlamaya çalışırlar. Politik aktörlerin çıkarlarını maksimize edecek şekilde davranmaları “maksimand ilkesi” olarak adlandırılmaktadır (Aktan, 2002: 5-6; Alp, 1998: 518; Yereli, 2003: 73).

3.1.1.3. Politik Mübadele (Catallaxy)

Kamu tercihi literatüründe, politikanın bir mübadele olduğu kabul edilmektedir. Bu durum Eski Yunanda; mübadele, ticaret ve sözleşme anlamına gelen “catallaxy” kelimesi ile ifade edilmektedir (Aktan, 1997: 20; 2002: 6). Bireysel tercihlerden toplumsal tercihlere geçişte politik aktörler arasında, piyasadakine benzer bir mübadele söz konusu olmaktadır.

Buchanan politikayı, “bireyler arasında mevcut karmaşık bir mübadele yapısı” olarak tanımlamaktadır. Bunu iki nedene dayandırmaktadır (Buchanan, 1979: 4-5; 1991e: 64): İlk olarak ekonomik mübadele, iki kişi arasında gerçekleşirken politik mübadele toplumun tüm bireylerini ilgilendirmektedir. İkinci olarak, ekonomik mübadele mülkiyet haklarını garanti eden, özel sözleşmeleri yürüten ve devletin gücüne sınırlamalar getiren yasal çerçeve içerisinde uygulanabilmektedir. Ona göre, piyasada elmalarla portakallar arasında tercih yapan birey ile oy verme sırasında “aday A” ile “aday B” arasında tercih yapan birey aynı durumdadır. Piyasada, bireyler arasında ekonomik mübadele varken; kamusal karar alma sürecinde politik mübadele söz konusudur. Politik mübadele ile piyasa mübadelesi arasında, amaçlar değil sadece koşullar açısından bir farklılık söz konusudur. Politik mübadele ile bireyler, piyasa mübadelesi ile elde edemedikleri özel amaçlarını topluca elde etmeye çalışırlar. Piyasa mübadelesinde bireyler, bir malı diğer bir malla değiştirirler. Politikada ise kamusal mal ve hizmetlerin (mahalli yangın koruma hizmetinden yargı hizmetine kadar) maliyetlerini karşılayacak katkı paylarını mübadele ederler (Buchanan, 1987a: 307-308; 1987b: 246; 1991c: 306-307; Sakal, 1996: 43-44).

3.1.2. İnceleme Alanları

Kamu tercihi, pozitif ve normatif kamu tercihi olmak üzere iki kısımda incelenmektedir.

3.1.2.1. Normatif Kamu Tercihi

Normatif kamu tercihi, pozitif kamu tercihi teorisinin temelini oluşturmaktadır. Pozitif teori, mevcut politik yapıyı ve işleyişini analiz ederken; normatif teori, olması gerekeni incelemektedir. Normatif teori, kendi içinde alt inceleme alanlarına ayrılmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Aktan, 1994: 134-136; 2002: 7): Kamu ekonomisinde optimum karar alma modelleri, piyasa ekonomisinin başarısızlığı teorisi, kamu ekonomisinin başarısızlığı teorisi ve optimum oylama yöntemleri. Teori, mevcut uygulamalar yerine, optimum oylama ve karar alma yöntemleri gibi optimuma nasıl ulaşılacağını incelemektedir. Piyasa ekonomisinin başarısızlığına karşı, devletin başarısızlığı teorisi kamu tercihi teorisyenlerinin iktisat bilimine yapmış oldukları önemli bir katkı olmuştur. Kamu tercihinin temel çıkış noktası, piyasa ekonomisinin başarısızlığına karşılık devletin başarısızlığı fikrinden doğmuştur. Devletin başarısızlığa uğraması, devleti yönetenlerin yetersizliğinden ve/veya yanlış uygulamalarından kaynaklanabileceği gibi kişisel çıkar güdüsüyle hareket etmelerinin bir sonucu olarak da ortaya çıkabilmektedir (Buchanan, 1979: 1-2; 1991e: 59; Onur, 2004: 15; Savaş, 2000: 128).

Klasik iktisatçılar, piyasaların kendi haline bırakıldığında daima dengeye geleceğini savunurken Neo-klasik iktisatçılar; piyasada tam rekabetin sağlanamaması, aksak rekabetin varlığı, kamusal malların üretimi, ölçek ekonomileri, dışsal ve içsel ekonomilerin varlığı gibi nedenlerle “*piyasanın başarısızlığı teorisini*” ileri sürmüşlerdir. Bu nedenler kısaca şu şekilde açıklanabilir: İlk olarak, piyasalarda tam rekabet kendiliğinden sağlanamamaktadır. Bu nedenle, rekabeti geliştirmek ve düzenlemek amacıyla devletin piyasaya müdahalesi gerekmektedir. İkinci olarak, serbest piyasa eğitim,

sağlık gibi kamusal mal ve hizmetlerin arzında, kısmen veya tamamen yetersiz kalabilmektedir. Çünkü özel sektör kâr güdüsüyle hareket etmekte, kârın olmadığı veya düşük olduğu alanlarda faaliyet göstermemektedir. Bu alanlarda eksikliği gidermek ve yeterli hizmeti ulaştırabilmek amacıyla devletin piyasaya müdahale etmesi gerekmektedir. Üçüncü olarak enerji, ulaştırma ve haberleşme gibi ölçek ekonomilerinin söz konusu olduğu alanlarda sermaye yetersizliği nedeniyle özel sektörün faaliyette bulunması oldukça zordur. Yeterli sermaye olması durumunda da tekel piyasası oluşabilmektedir. Bu nedenle devletin, piyasayı düzenlemek ya da eksikliği telafi etmek amacıyla ekonomiye müdahale etmesi gerekmektedir (Aktan, 2002: 8; 2002: 112-119).

Keynesyen iktisatçılar teoriye kaynak dağılımının etkinsizliği, sermaye birikiminin yetersizliği ve piyasanın gelir ve servet dağılımında adaleti sağlayamaması gibi nedenleri ekleyerek teoriyi geliştirmişler; devletin ekonomik istikrarı sağlamak amacıyla piyasaya müdahale etmesi gerektiğini iddia etmişlerdir. Keynesyen iktisatçıların gerekçeleri şu şekilde açıklanabilir: İlk olarak, piyasa kaynak dağılımındaki etkinsizliği tek başına çözemeyiz. Kaynak dağılımında etkinliği sağlamak amacıyla devlet ekonomiye müdahale etmelidir. İkinci olarak, gelişmekte olan ülkelerde sermaye yetersizliğinin yanında büyük ölçüde belirsizlik hâkimdir. Yani sermaye yetersizliğinin yanında risk oranı, gelişmiş ülkelere göre daha yüksek olduğu için piyasa başarısız olabilir. Bundan dolayı başlangıçta, ekonomik büyüme ve kalkınmanın devlet önderliğinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Üçüncü olarak, piyasa gelir ve servet dağılımında adaleti sağlamada başarısız olabilir. Bu nedenle ekonomiye devlet müdahalesi gereklidir. Dördüncü olarak, piyasa ekonomide meydana gelen işsizlik ve enflasyon gibi istikrarsızlıkları önlemede yetersiz kalabilir. Ekonomide tam istihdamın ve fiyat istikrarının sağlanabilmesi amacıyla devletin müdahalesi gerekecektir. Son olarak, ödemeler bilançosu dengesi otomatik olarak sağlanamayacağı için, dengeyi sağlama amacıyla devletin ekonomiye müdahalesi gerekmektedir (Aktan, 2002: 8; 2002: 112-119; Erdem ve diğerleri, 2012: 16).

Neo-klasik ve Keynesyen iktisatçılar, belirtilen nedenlerden dolayı devletin ekonomiye müdahalesinin gerekliliğini savunmuşlardır. Kamu tercihi teorisine göre, bu görüşün temelinde devleti temsil eden kişi ve kurumların kamu yararı istikametinde

hareket edecekleri varsayımı yatmaktadır. Bu düşünceden hareketle devleti yöneten kişi ve kurumların kararlarını her zaman ekonomiyi düzenleyici, iyileştirici ve sorunları çözücü bir şekilde belirleyecekleri kabul edilmiştir. Özellikle Keynesyen yaklaşımlar, ekonomiye devlet müdahalesinin artmasına neden ve gerekçe olmuştur. Müdahalelerin artması devletin gittikçe daha fazla büyümesine yol açmıştır (Aktan, 2002: 8; 2002: 112-119).

Müdahalelerin sebebi ve sonucu olarak devlet gittikçe daha fazla büyümüştür. Devletin büyümesine ilişkin teoriler uzun bir geçmişe sahiptir. Konuya ilk dikkat çeken kişinin Alman iktisatçı Adolph Wagner olduğu kabul edilmektedir. Wagner, 1883'te yapmış olduğu "The Nature of the Fiscal Economy" isimli çalışmasında konuyu incelemiştir. O tarihten itibaren çok sayıda teori geliştirilmiştir. Cameron (1978: 1243-1261), 18 farklı ülkenin 1960 ve 1975 yılları arasındaki devlet gelirlerinin GSYİH'ya oranındaki değişimleri incelemiştir. Ulaştığı verilere göre, 1960 yılında 18 ülke ortalaması %28,5 iken 1975'te %38,5 olmuştur. Yani 1960 yılından 1975 yılına kadar söz konusu 18 ülkede, devlet gelirlerinin GSYİH'ya oranı %35 oranında artış göstermiştir. Bu oran 18 ülke ortalamasındaki değişmeyi göstermektedir. Ülkeler tek tek incelendiğinde devlet gelirlerinin GSYİH'ya oranı, bazı ülkelerde %53,5'e kadar ulaşmaktadır. Persson ve Tabellini (1999: 732) çalışmasında, başkanlık sisteminin uygulandığı ülkelerde kamu harcamalarının daha küçük olduğuna dair güçlü kanıtlar elde etmiştir.

Ekteki TÜİK (2014a: 581-582; 635-640; 555-556) verileri (TÜFE'ye göre reel) incelendiğinde Türkiye'de reel verilere göre, genel bütçe gelirlerinin GSYİH'ya oranı 1938'de %17 iken 2013'te %24,1'e; genel bütçe giderlerinin GSYİH'ya oranı 1938'de %16 iken 2013'de % 25,4'e çıktığı görülmektedir. Gelir kalemlerinde yaklaşık 7 puanlık bir artış olurken gider kalemlerindeki artış 10 puana yaklaşmıştır. Oransal olarak bakıldığında, 1938 yılından 2013 yılına kadar GSYİH yaklaşık 49 kat artarken genel bütçe gelirleri 69 kat, genel bütçe giderleri 77 kat artmıştır. Dikkat edilirse gelirlerdeki artış GSYİH artışından, giderlerdeki artış da gelirlerdeki artıştan daha fazla olmuştur. Bu veriler Türkiye'de devletin ne kadar büyüdüğü hakkında yeteri kadar fikir vermektedir.

Devlet piyasaya dönük düzenlemeler yaparak, üretimi üstlenerek veya finansman politikaları uygulayarak ekonomiye müdahale eder. Yapılan her müdahale de devletin daha fazla büyümesine neden ve gerekçe olur. Devletin büyümesine yol açan faktörler aşağıdaki biçimde özetlenebilir (Aktan, 2002: 105; Erdem ve diğerleri, 2012: 19).

Tablo 2: Devletin Büyümesine Yol Açan Faktörler

I. Ekonomik ve Mali Faktörler	<ol style="list-style-type: none">1. Tam kamusal mal ve hizmetlere olan ihtiyaç (adalet, iç ve dış güvenlik hizmetleri gibi.),2. Yarı kamusal mal ve hizmetlere olan ihtiyaç (eğitim, sağlık hizmetleri gibi.),3. Ölçek ekonomilerinin söz konusu olduğu hizmetler (enerji, ulaştırma, haberleşme gibi.),4. Depresyon ve ekonomik kriz (konjonktür dalgaları),5. Mali aldanma,6. Enflasyonist baskılar,7. Az gelişmiş ülkelerde devletin ekonomik büyüme ve kalkınmadaki rolü,8. Tam istihdamın sağlanması,9. Kaynakların etkin dağılımı ve yeniden dağılım politikaları,10. Keynezyen görüşlerin kamu politikalarına hakim olması.
II. Siyasal Faktörler	<ol style="list-style-type: none">1. Sıcak savaş tehlikesinin yaşanması,2. Soğuk savaş ve dış tehditler,3. Siyasal süreçte politik aktörlerin kendi çıkarlarının peşinde koşmaları,4. Seçim ekonomisi uygulamaları,5. Bürokrasinin bütçenin hacmini genişletmesi,6. Çıkar ve baskı gruplarının devletten transfer kollama gayretleri,7. Hükümetlerin popülist ve partizanca uygulamaları.
III. Sosyal Faktörler	<ol style="list-style-type: none">1. Nüfus artışı,2. Gelir ve servet dağılımının dengeli olmaması,3. Geri kalmış bölgeler sorunu,4. Konut sorunu,5. Terör,6. Sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin sağlanması,7. Sosyal tazminler,8. Sosyal güvenlik hizmetleri,9. Teknolojik değişme.

Kaynak: Aktan, 1995: 49; 2002: 105

Tablo 2’de görüldüğü gibi devlet ekonomik, sosyal ve siyasal nedenlerden dolayı sürekli büyümektedir. Sosyal faktörler, devlet olmanın gereği olarak yapılması gereken

hizmetleri içermektedir. Klasik anlamda, devletten beklenenler genel olarak bu hizmetlerden oluşmaktadır. Ekonomik ve mali faktörler ise daha çok Neo-klasik ve Keynesyen iktisatçıların piyasa başarısızlığına gerekçe olarak gösterdikleri nedenlerden oluşmaktadır. Piyasa başarısızlığını önlemenin reçetesi olarak sunulan ilaçlar yan etki yapmakta ve devletin daha fazla büyümesine neden olmaktadır. Siyasal faktörlerin çoğunluğu ise kamu tercihi ve politik konjonktür teorilerine temel teşkil eden sebeplerden meydana gelmektedir.

Devlet, nüfus artışı ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan farklı sosyal talepleri karşılamak amacıyla zorunlu olarak büyümektedir. Ayrıca konjonktür dalgalarını önlemek veya etkilerini hafifletmek amacıyla ekonomiye yapılan müdahaleler doğal olarak devletin büyümesine neden olmaktadır. Bunların yanında, kamu tercihi ve politik konjonktür teorisyenlerine göre seçim ekonomisi uygulamaları ve politik aktörlerin davranış güdülleri devletin büyümesini hızlandırmaktadır. Politik aktörlerin çıkar maksimizasyonu güdüsüyle hareket etmeleri, seçim dönemlerinde kamu harcamalarının gereksiz bir şekilde artmasına neden olmaktadır. Seçim dönemlerinde, bürokratların bütçelerini maksimize etme; baskı ve çıkar gruplarının rant maksimizasyonu talepleri, yeniden seçilme güdüsüyle hareket eden iktidar partisi tarafından kabul görmektedir. Bunun sonucu olarak devlet yapay olarak daha fazla büyümekte ve ekonomide seçim dönemleri ile eş zamanlı dalgalanmalara neden olmaktadır.

Kamu tercihi teorisine göre devletin sürekli büyümesi, ekonomik ve politik yozlaşmalara neden olmakta; bu nedenle optimumu sağlamada başarısız olmaktadır. Politikacıların oylarını maksimize etme yoluyla yeniden seçilmeyi garantilemek için kamu harcamalarını arttırmaları ve vergi oranlarını düşürmeleri ya da kamu harcamalarına oranla vergileri daha az arttırmaları ekonomik yozlaşmanın kaynağını oluşturmaktadır. Harcamaların emisyon veya borçlanma yoluyla finansmanı, sorunları daha kronik hale getirmektedir. Ortaya çıkan ekonomik yozlaşmalar şu şekilde özetlenebilir (Aktan, 2002: 13-14): İlk olarak, artan kamu harcamaları bütçe açıklarına neden olmaktadır. Bütçe açıklarının vergi dışı (emisyon-borçlanma) kaynaklardan karşılanması borç yükünün daha fazla artmasına ve enflasyona neden olmaktadır. İkinci olarak, borçların ödenebilmesi için

zamanla vergi yükü artacak, bu da vergi kaçakçılığını arttırarak büyüme üzerinde olumsuz etkilere neden olacaktır. Son olarak, artan enflasyon, yatırımları olumsuz etkileyerek işsizliğin artmasına neden olacaktır. Böylece işsizlik ve enflasyonun aynı anda ortaya çıkmasıyla ekonomide stagflasyon olgusuyla karşı karşıya kalınacaktır.

Devletin sürekli büyümesi sonucu, politikacıların ve bürokratların güç ve yetkileri artar. Baskı ve çıkar grupları büyüyen devlet yapısından daha fazla rant elde edebilmek amacıyla faaliyet gösterirler. Politikacı ve bürokratların ellerindeki güç ve yetkiyi kaybetmek istememeleri; baskı ve çıkar gruplarının rant maksimizasyonu güdüsüyle hareket etmeleri politik yozlaşmaların ortaya çıkmasına neden olur. Başlıca politik yozlaşma türleri; rüşvet, politik yandaşlık, nepotizm, lobicilik, rant kollama, adam ve hizmet kayırmacılığı şeklinde sıralanabilir (Aktan, 2002: 14-15; Savaş, 1997: 8-27).

Baskı ve çıkar grupları, lobi faaliyetleri ile rant kollama faaliyetlerini arttırırlar. Politikacılar ve bürokratlar kamu yararını gözetmek yerine görevlerini kötüye kullanarak şahsi veya yandaşlarının menfaatlerini arttırmaya çalışırlar. Devlet büyüdükçe buna paralel olarak ekonomik ve politik yozlaşmalar artarak devletin başarısız olmasına neden olur.

Kamu tercihi iktisatçıları, 1960'lı yılların başlarından itibaren devletin de piyasa ekonomisi gibi tek başına optimumu sağlamada başarısız olacağını açıklamışlar ve piyasa başarısızlığı teorisine karşılık, devletin başarısızlığı teorisini geliştirmişlerdir. Devletin başarısız olmasının nedenleri şu şekilde sıralanmaktadır (Aktan, 1991: 8-15; 2002: 114-117):

a. Politikada tam rekabetin geçerli olmaması: Piyasalarda olduğu gibi politik faaliyetlerde de tam rekabetin sağlanamaması, devletin başarısız olmasına neden olmaktadır. Özellikle demokrasinin tam olarak yerleşmediği gelişmekte olan ülkelerde politikada bazı görüş ve düşüncelerin temsil edilmemesi veya edilememesi politik rekabetin oluşmasına engel olmaktadır. Bu ülkelerde demokratik yönetim biçiminin

benimsenmesine rağmen işleyiş tamamen mutlu bir azınlığın iktidarı anlamında oligarşiyi andırmaktadır. Bu durum, bilgisiz seçmenlerin aynı zamanda ilgisiz olmalarına neden olmakta; politikacılara da gizlilik perdesi altında politik hileler yapmaları için fırsat oluşturmaktadır.

b. Politik miyopluk: Kamu tercihi teorisine göre, politikacılar miyop oldukları için uzağı göremezler. Bu nedenle kısa vadeli politikalar geliştirerek uygulamaya koyarlar. Genel ekonomiye büyük katkı sağlayacak uzun vadeli yatırımlar yerine seçimleri kazanmalarını sağlayacak kısa vadeli yatırımları tercih ederler. Kaynakların etkin kullanılmaması, kaynak israfına ve dolayısıyla devletin başarısız olmasına neden olmaktadır.

c. Politik dışsal ekonomiler: Hükümetlerin karar ve uygulamaları, dışsal ekonomilerin meydana gelmesine neden olmaktadır. Siyasal iktidarın kota, teşvik, sübvansiyon vb. uygulamaları, doğrudan transferler gibi toplumun bir kesiminin lehine sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Politikacılar genellikle kollamacı bir siyaset izlemektedir. İktidarı ele geçirdiklerinde, devlet kaynaklarını öncelikle kendi seçmen tabanlarını ve yandaşlarını memnun edecek şekilde dağıtırlar. Bu durum “*rant yaratma ve dağıtma*” olarak ifade edilmektedir. Siyasal iktidarların kendi zenginlerini oluşturması şeklinde ifade edilen bu durum devlet başarısızlığına neden olmaktadır.

d. Politik negatif ölçek ekonomileri: Negatif ölçek ekonomileri ile aşırı büyümenin yarattığı olumsuz sonuçlar ifade edilmektedir. Herhangi bir firmanın aşırı büyüdüğü zaman karşı karşıya kalacağı bu durum devlet için de aynen geçerli olmaktadır. Ülke genelinde Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT); yerel düzeyde Belediye İktisadi Teşebbüsleri (BİT) bu duruma en güzel örnektir. Bu kurumların zarar etmesinin ana sebebi, politik negatif ölçek ekonomileri olmaktadır. Politikacılar, özel şirketinde çalıştırmayacağı sayı ve nitelikteki işgücünü bu kuruluşlara doldurabilmektedir. Bu durum politikacıların ne kadar toplum çıkarını, ne kadar şahsi çıkarını düşündüğünü göstermektedir. Bu kurumların aşırı büyümesi sonucu koordinasyon kaybı ortaya çıkmakta, çalışanların işten kaytarmasına yol

açan “çoğulcu kayıtsızlık” durumu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca aşırı uzmanlaşmanın sonucu “sinerji” yok olmakta ve verimlilik azalmaktadır. Verimlilik ve etkinliğin kaybolması maliyetleri artırmakta ve bu kurumların merkezi yönetim bütçesinden kapatılan açıkları sürekli hale gelmektedir.

e. Hizmet kayırmacılığı: Keynes'e göre, devlet kaynak dağılımında etkinliği sağlamak amacıyla ekonomiye müdahale etmelidir. Ancak hükümetlerden etkin kaynak dağılımını sağlaması beklenirken hizmet kayırmacılığı nedeniyle tam tersi bir durum ortaya çıkabilmektedir. Siyasal iktidarı elinde bulunduran politikacılar, yeniden seçilebilme şanslarını arttırabilmek amacıyla bütçe kaynaklarını; verimlilik, etkinlik ve toplum çıkarı gözetmeksizin kendi seçim bölgelerine aktarabilmektedir.

f. Kamusal güç ve yetki dağılımındaki dengesizlik: Kamusal kararlarda merkeziyetçi bir yapının hakim olması, kuvvetler ayrılığı prensibinin tam uygulanamaması ve siyasal partilerde lider diktası gibi nedenler de devletin başarısızlığına neden olmaktadır.

g. Politikada şeffaflığın olmaması: Genel olarak, devlet kurumlarında “*şeffaflık*” yerine “*gizlilik*” hakim olmaktadır. Denetimler etkin yapılmamakta/yapılamamakta, usulsüzlükler örtbas edilmektedir. “*Kol kırılır yen içinde kalır*” mantığı ile yapılan bu uygulamalar suiistimallere yol açarak devletin başarısız olmasına neden olmaktadır.

h. Politikada gereksiz ve aşırı harcamalar: Piyasa ekonomisinde tüketiciler ve firmalar, kaynaklarını en az maliyetle en yüksek faydayı/kârı sağlayacak şekilde kullanırlar. Kamu ekonomisinde aynı titizliği görmek neredeyse mümkün değildir. Başkalarının paralarını başkaları için kullanan politik aktörler bunun sonunda bireysel fayda sağlamayı amaçlamaktadır. Friedman tarafından geliştirilen ekonomik etkinlik matrisinde açıklandığı gibi, kamusal kaynakların kullanımında etkinlik en düşük, israf en yüksek seviyede gerçekleşmektedir. “*Devlet malı deniz...*” düşüncesiyle hareket eden

politikacılar, kaynakların israfına ve devletin başarısız olmasına neden olmaktadır. Mali aldanma nedeniyle, kaynak israfı gereken tepkiyi görmemektedir.

Bunlardan dolayı kamu tercihi ekonomistleri, devlet müdahalelerinin başarısızlıkla sonuçlanacağını savunmuşlar; ortaya çıkan ekonomik ve politik yozlaşmaları önlemek için anayasal, yasal ve kurumsal çerçevenin yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Buchanan bunu şu şekilde ifade etmektedir (Aktan, 2002: 15; Buchanan, 2009b: 442):

Anayasal-kurumsal reform içerisinde kötü, fena ve yeteneksiz olan politikacıların; iyi, nazik veya yetenekli olanlarıyla değiştirilmesi gibi bir öneriye ihtiyaç yoktur. Anayasal reform içerisinde amaç ne yönetimde rol alan kimselerin daha iyilerinin seçilmesi, ne de onların bu konuda ikna edilmesidir. Anayasal reformun amacı, politikacıların uyması gereken sınırların ve kuralların oluşturulmasıdır.

Daha dürüst politikacıların seçilmesiyle ekonomik ve politik yozlaşmalarının önüne geçilemeyeceğini, bu nedenle iktidardaki politikacıların yetkilerine anayasal sınırlar konulması gerektiğini ifade etmektedir. Çünkü insan, hangi makamda olursa olsun insandır ve öncelikle kendi çıkarlarını düşünmektedir.

3.1.2.2. Pozitif Kamu Tercihi

Pozitif kamu tercihi teorisi, normatif teori gibi olması gereken ideal yapıyı değil mevcut fiili yapıyı ele almaktadır. Gerçek hayatta uygulanan politik kuralların yapısını ve politik aktörlerin hangi güdülerle hareket ettiklerini incelemektedir. Politikacılar, seçmenler, bürokratlar ile baskı ve çıkar gruplarının davranış motivasyonlarını analiz etmektedir (Aktan, 2002: 6; Buchanan, 2009b: 442; Mueller, 1976: 422-424).

Buchanan (2009b: 439-452), kamu tercihinin normatif olmaktan daha ziyade pozitif bir teori olduğunu belirtmektedir. Teori politikacılar, bürokratlar veya seçmenlerin nasıl davranmaları/davranmamaları gerektiği üzerinde teklifler sunmaz. Politikacıların iyi veya kötü huylu ya da yetenekli-yeteneksiz oluşları ile ilgilenmemekte, kurumsal ve yasal

düzenlemelerin gerekliliği üzerinde durmaktadır. Ona göre sıradan bireyler çıkarıcı iken yönetici olduklarında birden bire iyiliksever bir melek haline dönüşmemekte, çıkarıcı yapıları değişmemektedir. Bu nedenle kötü yöneticilerin iyileriyle değiştirilmelerini değil, onları kontrol altına alacak kurumsal ve yasal reformların önemini vurgulamaktadır.

Pozitif kamu tercihi teorisi, kendi içinde farklı inceleme alanlarına ayrılmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Aktan, 2002: 6; 1994: 134-136): Oylama kuralları teorisi, temsil ve seçim rekabeti teorisi, bürokrasinin ekonomi teorisi, politik konjonktür dalgaları teorisi, baskı ve çıkar grupları teorisi. Buna göre oylama kuralları ve sistemi, seçim rekabeti, bürokratik yapı, baskı ve çıkar grupları pozitif kamu tercihi teorisinin araştırma alanına girmektedir. Politik konjonktür dalgaları teorisi dışındaki dört inceleme alanı tez konusu ile doğrudan ilgili olmadıkları için ayrıca üzerinde durulmamıştır. Politik konjonktür dalgaları teorisi, tezle doğrudan ilişkili olduğu için sonraki bölümde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

3.2. Politik Konjonktür Teorileri

Ekonomik dalgalanmaların, politik sebeplerle ortaya çıkabileceğine ilk dikkat çeken Schumpeter (1939) ve Kalecki (1943: 322-331) olmuştur. Daha sonraki yıllarda Akerman (1947: 107-117) da ekonomik refah seviyesindeki iyileşmelere ve reel gelirde meydana gelen artışlara bağlı olarak iktidardaki politikacıların popülaritesinde bir artış olacağına dikkat çekmiştir. Bununla birlikte iktisadi sonuçların, sebeplerinin politik olabileceğine ilk dikkat çekenin Kalecki olduğu kabul edilmektedir (Eren ve Bildirici, 2001: 28-29; Özkan, 2010: 17).

Downs, 1957'de yazmış olduğu "An Economic Theory of Democracy" (Demokrasinin Ekonomik Teorisi) adlı eserinde marjinalist yaklaşımı siyaset bilimine uygulayarak politikacıların ve seçmenlerin davranışlarını maksimizasyon problemi çerçevesinde değerlendirmiştir. Downs'a göre politikacılar, iktidara gelme ve iktidarını

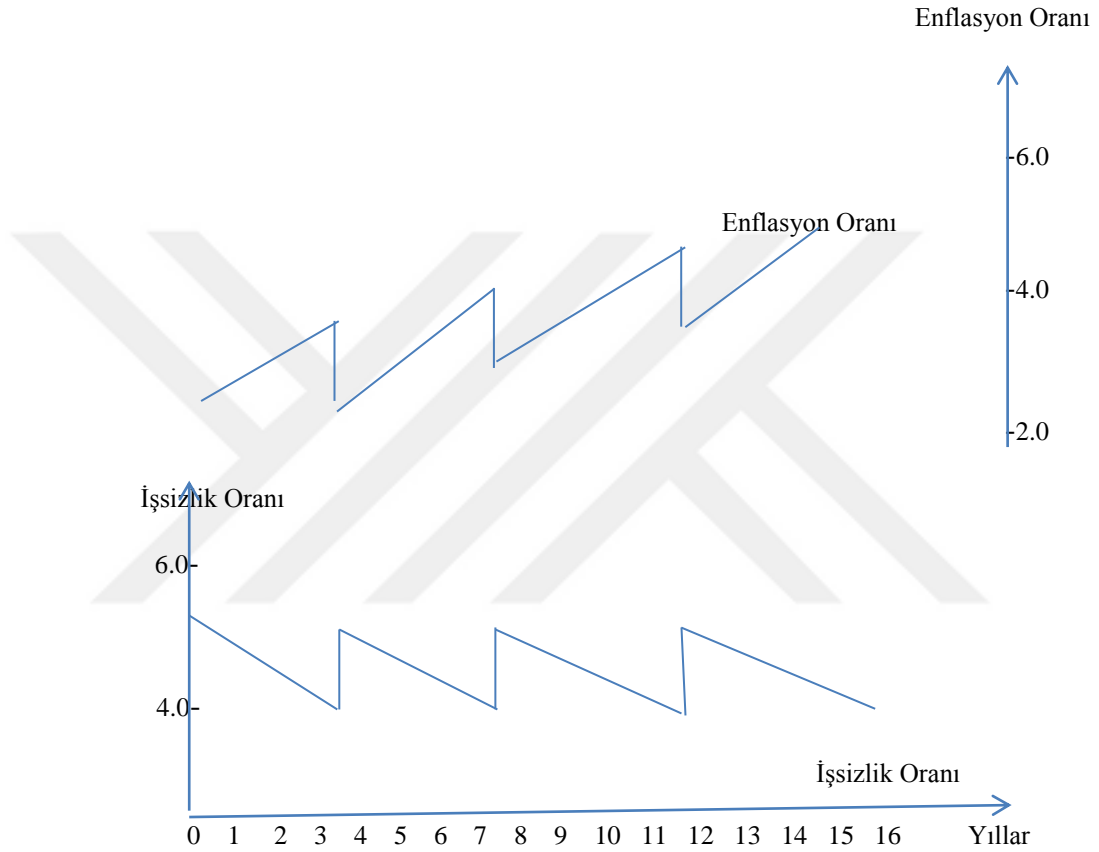
sürdürebilme amacını maksimize etmeye çalışırken; seçmenler, oylama kararlarını verirken gelecekte elde etmeyi umdukları faydayı maksimize etmeye çalışmaktadır. Yani siyasal partilerin, politikalarını uygulamak amacıyla iktidara gelmek istedikleri düşüncesi doğru değildir. Politikacılar, onları iktidara getirecek ve geldikten sonra da orada kalmalarını sağlayacak politikalar üretmektedir (Downs, 1957b: 135-150; Telatar, 2001: 59; 2003: 37).

Kramer ve Tufte bu alanda öncüler arasında değerlendirilmektedir (Drazen, 2000b: 75). Kramer (1971: 131-143) çalışmasında ABD’nde kongre seçimleri ile ekonomi arasında sıkı bir ilişki olduğunu, özellikle kişi başı gelir artışı ile enflasyonun seçimler üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu ortaya koymuştur. Tufte (1975: 812-823; 1978: 11) çalışmalarında Kramer’in çalışmasını destekleyici sonuçlara ulaşmıştır. Ekonomi seçmen davranışlarını, o da seçim sonuçlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Çalışmasında incelediği 27 ülkeden 19 tanesinde politik konjonktür dalgalarının varlığına dair açık delillere ulaşmıştır. Bu ülkelerde seçim öncesi yıllarda kişi başı kullanılabilir gelirden önemli artışların olduğunu tespit etmiştir. Seçim öncesi yılda kişisel kullanılabilir gelirden meydana gelen 50 dolarlık reel bir artışın, oyları %1,8 oranında değiştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Bunun farkında olan politikacılar tekrar seçilebilmek amacıyla ekonomiyi manipüle etmektedir. Seçim öncesi dönemde ekonomiyi canlandırıcı, transfer harcamalarını ve kişi başı reel kullanılabilir geliri artırıcı, işsizliği azaltıcı; sonrasında ise genişletici politikaların sonucu olarak ortaya çıkan enflasyonu önlemeye yönelik ekonomi politikaları uygulanmaktadır. Bunun sonucunda ekonomide seçim dönemleri ile çakışan dalgalanmalar ortaya çıkmaktadır.

Seçmen ve politikacıların davranışlarını analiz eden öncü çalışmalar olsa da, ilk olarak teoriye biçim veren kişinin Nordhaus olduğu kabul edilmektedir (Telatar, 2003: 24). Konuyla ilgili olarak Nordhaus (1975: 185-187) Avustralya, Kanada, Fransa, Almanya, Japonya, Yeni Zelanda, İsveç, İngiltere ve Amerika olmak üzere dokuz ülkeyi kapsayan bir çalışma yapmıştır. 1947-1972 yılları arasını kapsayan çalışma sonucunda önemli ampirik kanıtlar ortaya koymuştur. Bazı ülkeler için işsizlik ve enflasyon değişmelerinin seçim dönemleri ile ilişkisi zayıf olsa da Amerika, Almanya ve Yeni Zelanda için önemli derecede ilişki olduğunu tespit etmiştir. ABD’ndeki enflasyon ve işsizlik oranlarında

meydana gelen değişmeleri gösterdiği şekil testere dişlerini andırmaktadır. Birisi artarken diğeri azalmakta, ancak her iki göstergede seçim yıllarında keskin bir şekilde tersine hareket ortaya çıkmaktadır.

Şekil 8: Politik Konjonktür Dalgaları

Kaynak: Nordhaus, 1975: 185

Politik konjonktür dalgaları teorisi, pozitif kamu tercihinin alt inceleme alanlarından birisidir. Teorinin temeli Kalecki'nin 1943 (322-331) yılında yapmış olduğu "Political Aspects of Full Employment" isimli çalışmasına dayandırılmaktadır. Ona göre toplum girişimci, işçi ve hükümet olmak üzere üç gruptan oluşmaktadır. Hükümet işgücünü kontrol amacıyla işverenler tarafından baskı altında tutulmaktadır. İşverenler, depresyon dönemlerinde ekonomiyi canlandırmak amacıyla yapılan hükümet müdahalelerini desteklerken genişleme dönemlerinde karşı çıkmaktadır. Bu nedenle

Kalecki, söz konusu dalgalanmaları politik konjonktür dalgası (political business cycle) olarak adlandırmış ve seçim dönemlerinde ortaya çıkan bu dalgalanmaları, toplumda var olan sınıf çatışmasına dayandırmıştır (Garratt, 1998: 2; Kalecki, 1943: 329-330; Tekeli ve Akdede, 2008: 3). Sonraki dönemlerde ise dalgalanmaların sınıf çatışması yerine, demokrasinin bir kusuru olarak ortaya çıktığı fikri genel kabul görmüştür.

Literatürün Kalecki ile başladığı kabul edilmekle beraber esas olarak Nordhaus tarafından şekillendirilmiştir. Nordhaus'a kadar, politik nedenlerin konjonktür dalgaları üzerindeki etkileri dışsal olarak kabul edilirken, onunla birlikte içsel olarak kabul edilmeye başlamıştır. Teori makroekonomik göstergeler ile politik uygulamalar arasında karşılıklı bir etkileşim olduğu ve ekonomik koşulların siyasal iktidarın seçimleri kazanması üzerinde etkili olduğu fikrinden ortaya çıkmıştır. Bu yönüyle teori, konjonktür dalgalarına alternatif bir açıklama getirmiştir (Garratt, 1998: 4; Telatar, 2004: 386- 387).

Nordhaus (1989: 2), politik konjonktür modellerinin temel unsurlarını; seçmenler, siyasal partiler, ekonomik yapı, şoklar ve yeterlilik düzeyi olmak üzere beş grupta toplamaktadır. Bu unsurlar şu şekilde sıralanmıştır:

Seçmenler: Seçmenler davranışlarını nelere göre belirlemektedir? Ekonomik olayların seçmen davranışları üzerindeki etkisi büyük müdür? Seçmenler iyi bilgilendirilmiş, rasyonel beklentilere mi; yoksa yetersiz bilgilendirilmiş, irrasyonel beklentilere mi sahiptir? Seçmenler oylama kararlarını geçmişe göre mi, yoksa geleceğe göre mi belirlemektedir?

Siyasal Partiler: Politik partileri veya liderleri motive eden unsurlar nelerdir? Onlar, oy maksimizasyonu yoluyla seçimleri kazandıracak fırsatçı politikalar mı; yoksa ideolojik güdülerle belirli seçmen gruplarının çıkarları doğrultusunda ekonomik ve sosyal sonuçlar doğuracak politikalar mı izlemektedir?

Ekonomik Yapı: Ekonominin yapısı nasıldır? Siyasal partiler ekonomik çıktıları etkileyebilir mi, yoksa hükümet politikaları etkisiz midir? Önemli politika araçları (maliye politikası, para politikası vb.) nelerdir ve bu araçlar kimin (Başkan, Meclis, Merkez Bankası vb.) kontrolü altındadır?

Şoklar: Politik süreci ve ekonomiyi etkileyen şoklar nelerdir? Şoklar; kasırga, kıtlık, dış savaş ve devrimler gibi dışsal nedenlerle mi ortaya çıkmaktadır? Yoksa başkanın kendinden sonra gelecek olana, düşürülmesi gereken büyük bir bütçe açığı veya yüksek bir enflasyon devretmesi gibi politik sürecin içsel yapısından mı kaynaklanmaktadır?

Yeterlilik Düzeyi: Partiler amaçlarına etkin bir şekilde ulaşabilmekte midir, yoksa seçmenlerini tatmin etmeyecek ve kendi amaçlarına ulaştırmayacak işlerle acemice uğraşmakta mıdır?

Literatürün gelişiminde bu tartışma alanları önemli rol oynamıştır. Tartışmalar, daha çok partilerin fırsatçı mı, yoksa partizan mı olduğu; ya da seçmenlerin tercihlerini uyarlayıcı beklentilere göre mi, yoksa rasyonel beklentilere göre mi belirledikleri konusunda yoğunlaşmıştır. Politik konjonktür dalgaları literatürü, gelişimini geleneksel ve rasyonel modeller olmak üzere iki aşamada tamamlamıştır (Frey ve Benz, 2002: 90-91; Telatar, 1998: 40).

Geleneksel modeller olarak adlandırılan ilk aşama, fırsatçı ve partizan olmak üzere kendi içinde iki kısma ayrılmaktadır. Nordhaus (1975), Lindbeck (1976: 1-19) ve MacRae (1977: 239-263)'nin öncülüğünde gelişen fırsatçı modele göre siyasal iktidarın ideolojik tercihleri yoktur. Siyasal iktidar, ekonomi politikalarını seçimleri kazanma ihtimalini maksimize edecek şekilde belirlemektedir. Partizan model ise 1977 yılında Hibbs tarafından geliştirilmiştir. Bu modelde siyasal iktidar ekonomi politikalarını ideolojik tercihlerine, seçmen tabanlarına göre belirlemektedir. Modele göre, sol partilerin öncelikli hedefi işsizlik oranını; sağ partilerin ise enflasyon oranını düşürmektir. Aynı dönemde

gelişen ve makroekonomik politikaları derinden etkileyen rasyonel beklentiler teorisi, politik konjonktür dalgaları teorisi üzerinde etkili olmuştur. 1980'lerin ortalarından itibaren rasyonel beklentilerin teoriye uygulanmasıyla birlikte ikinci aşamaya geçilmiştir. Rasyonel modeller olarak adlandırılan ikinci aşama kendi içinde, rasyonel fırsatçı ve rasyonel partizan olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Cukierman-Meltzer (1986), Rogoff-Sibert (1988), Rogoff (1990) ve Persson-Tabellini (1990) rasyonel fırsatçı modelin gelişmesine; Alesina'da 1987 yılında yapmış olduğu çalışmasıyla rasyonel partizan modelin gelişmesine öncülük etmiştir (Alesina, 1995: 154; Alesina ve diğerleri, 1997: 5-21; Telatar, 1998: 40).

Tablo 3: Politik Konjonktür Modelleri

	Fırsatçı Modeller	Partizan Modeller
Geleneksel Modeller	Nordhaus (1975) Lindbeck (1976) MacRae (1977)	Hibbs (1977)
Rasyonel Modeller	Cukierman ve Meltzer (1986) Rogoff ve Sibert (1988) Rogoff (1990) Persson ve Tabellini (1990)	Alesina (1987)

Kaynak: Alesina ve diğerleri, 1997: 2; Snowdon ve Vane, 1999: 21; Telatar, 2004: 390

Drazen (2000a: 220-221), politikacıların davranış motivasyonlarını, tablodaki kadar keskin çizgilerle ayırmanın imkânsızlığına dikkat çekmekte; fırsatçı ve partizan güdülerin aynı anda bulunabileceği düşüncesinin daha gerçekçi olduğunu belirtmektedir. Politik konjonktür modelleri; tüketici-seçmen ve üretici-siyasal iktidar benzerliği çerçevesinde geliştirilmiştir. Bu modellerin genel özelliği, ekonomik koşulların seçmen tercihlerini etkilemesi ve iktidardaki politikacıların tekrar seçilebilmek amacıyla ekonomiyi manipüle etmeye çalışmasıdır. Modeller iktidar partilerinin, seçmenlerin faydasını maksimize edecek politikalar izleyerek yeniden seçilme ihtimalini maksimize etmeye çalışacakları varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayımına göre seçmenler, iktidar partisinin ekonomik

performansını başarılı bulurlarsa gelecek seçimde oylarıyla ödüllendirecektir. Seçmenlerin oylarını tekrar almayı başarabilen politikacılar iktidarlarını sürdürebilecektir (Frey, 2011: 8-10; Tollison ve Ekelund, 1986: 95).

Politik partilerin ekonomiyi manipüle edebilmeleri, politika enstrümanlarını kontrol etme gücüne sahip olmalarına, yani iktidarda olmalarına bağlıdır. Politika araçlarını, büyük ölçüde iktidardaki politikacılar kontrol etmektedir. Bu nedenle literatürde iktidar partisine aktif bir rol verilirken muhalefet partilerine pasif bir rol verilmektedir. Bununla birlikte bütün siyasal partilerin iktidara geldiklerinde aynı şekilde davranacakları kabul edilmektedir (Telatar, 2004: 389).

3.2.1. Geleneksel Politik Konjonktür Teorileri

Modellerin tasnifinde seçmen ve hükümet davranışları esas alınmıştır. İlk tasnif, hükümet davranışlarının fırsatçı ya da partizan oluşuna göre; ikinci tasnif, seçmen davranışlarını belirleyen beklentilerin uyarlayıcı ya da rasyonel oluşuna göre yapılmıştır. Seçmen davranışlarının uyarlayıcı, hükümet davranışlarının fırsatçı ya da partizan olduğu modeller “geleneksel politik konjonktür modelleri” olarak adlandırılmaktadır. Seçmen davranışlarının rasyonel, hükümet davranışlarının fırsatçı ya da partizan olduğu modeller ise, “modern politik konjonktür modelleri” veya “rasyonel politik konjonktür modelleri” olarak adlandırılmaktadır.

Geleneksel fırsatçı modellerde, iktidarı ele geçiren bütün siyasal partilerin fırsatçı; partizan modellerde ise ideolojik güdülerle hareket edecekleri kabul edilmektedir. Uyarlayıcı beklentilere göre oluşturulan tasnifte, seçmenlerin tercihlerini yakın geçmişe göre belirledikleri kabul edilmektedir. Seçmenler geçmişi çabuk unutmakta ve bugünkü uygulamaların gelecekteki etkisini tahmin edememektedir. Bundan dolayı iktidardaki politikacılar seçmen tercihlerini etkilemek için Phillips eğrisini kullanarak ekonomiyi manipüle edebilmektedir (Garratt, 1998: 4-6).

Rasyonel modellerde, seçmenlerin tercihlerini belirlerken geçmiş ve geleceği birlikte dikkate aldıkları kabul edilmektedir. Bu modellerdeki rasyonalite varsayımı, iktidardaki politikacıların ekonomiyi manipüle etmelerini önemli ölçüde sınırlamaktadır. Rasyonel seçmenler, bugünkü uygulamaların gelecekteki etkilerini tahmin edebildikleri için enflasyon-işsizlik arasında değiş tokuş yapılarak sürekli aldatılamayacaktır. Buna rağmen rasyonel modellerde de politik konjonktür dalgalarının olabileceği kabul edilmektedir (Telatar, 2004: 390-391).

3.2.1.1. Geleneksel Fırsatçı Model

İktidardaki politikacıların seçimleri kazanabilmek ya da yeniden seçilebilmek amacıyla ekonomiyi manipüle etmeleri, fırsatçı (oportünistik) davranış olarak tanımlanmaktadır. Politikacıların fırsatçı, seçmen davranışlarının uyarlayıcı olduğu modeller “geleneksel fırsatçı model” olarak adlandırılmaktadır. Politik konjonktür dalgalarına ilk dikkat çeken Kalecki (1943:322-331) olsa da ilk olarak Nordhaus (1975: 169-190) tarafından şekillendirildiği kabul edilmektedir. Kalecki (1943: 330), dalgalanmaları sınıf çatışmaları ile açıklarken, Nordhaus (1975: 169) yeniden seçilebilme güdüsüyle hareket eden politikacıların seçim dönemlerinde ekonomiyi manipüle etmeleriyle açıklamıştır. Türkiye için yapılan benzer çalışmalarda olduğu gibi, bu çalışma da Nordhaus tarafından geliştirilen fırsatçı modele dayanmaktadır. Çalışmanın temelini oluşturacak olan bu model dördüncü bölümde Türkiye için yapılan uygulama ile birlikte ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır. Bu nedenle buradaki açıklamalar kısa tutulmuştur.

3.2.1.2. Geleneksel Partizan Model

Farklı partilerin farklı önceliklerinin olabileceğine ilk dikkat çeken öncü çalışma, 1964 yılında E.S. Kirschen ve diğerleri tarafından yapılmıştır. Daha sonra 1968 yılında Frey ve Lau, parti ideolojilerinin ve ekonomik önceliklerinin farklılıklarına dikkat

çekmiştir. Bununla birlikte geleneksel partizan modelin gelişmesinde en büyük katkı Hibbs (1977: 1467-1487)'e aittir. Hibbs, 1977 yılında yapmış olduğu “Politik Partiler ve Makroekonomik Politika” (Political Parties and Macroeconomic Policy) adlı çalışmasıyla, farklı ideolojik görüşlere sahip partiler arasındaki iktidar değişikliklerinin konjonktür dalgaları üzerindeki etkilerini incelemiştir. Hibbs, siyasal partilerin iktisat politikası hedeflerine verdikleri öncelik açısından farklı bakış açılarına ve partizan güdülerle farklı işsizlik-enflasyon tercihlerine sahip olduklarını kabul etmektedir. Çalışmalarında sol partilerin iktidarında, sağ partilerin iktidarına oranla büyüme ve enflasyonun sürekli olarak daha yüksek, işsizliğin daha düşük düzeylerde gerçekleştiği tespitini yapmaktadır. Buna karşılık sağ partilerin iktidarında enflasyon oranı daha düşük olmaktadır (Hibbs, 1977: 1467; 1986: 66; 1994: 1-2).

Buna göre sol eğilimli partilerin iktidarında Keynesyen makroekonomik politikalar tercih edilirken, sağ partilerin iktidarında denk bütçe politikası tercihi ön plana çıkmaktadır (Erdoğan ve Bozkurt, 2009: 206). Ayrıca modelde toplumsal sınıfların, enflasyon ve işsizlik tercihinin saptanmasında etkili olduğu vurgulanmaktadır. Bu çerçevede, yüksek gelir grupları ve sermaye sahiplerinin enflasyon sorunundan hoşnutsuzluk duyarken, düşük ve orta gelir gruplarının işsizlik sorunu ile daha fazla ilgili oldukları kabul edilmektedir (Hibbs, 1977:1470).

Çünkü düşük gelir gruplarının başlıca gelir kaynağı, istihdam edilmek suretiyle kazandıkları emek gelirleridir. Buna karşın yüksek gelir gruplarının farklı kanallardan gelir sağlama olanakları bulunabilmektedir. Finansal varlıkların yanı sıra gayrimenkul sermaye kalemleri, bu kesimlerin en önemli gelir kaynağıdır. Enflasyon oranındaki artışın söz konusu enstrümanlara ilişkin belirsizliği arttırması, yüksek gelir gruplarının anti-enflasyonist politikalara daha duyarlı olmasına neden olmaktadır (Carlsen, 1998: 64; Hibbs, 1992: 363).

3.2.1.2.1. Modelin Varsayımları

Geleneksel partizan modelin başlıca varsayımları şu şekilde sıralanabilir (Alesina, 1995: 150; Alesina ve diğerleri, 1997: 47; Telatar, 2004: 414-415):

1. Ekonomi işsizlik ve enflasyon arasındaki değiş-tokuşu gösteren Phillips eğrisi ile tanımlanmaktadır.

2. Seçmenler, uyarlayıcı beklentilere sahiptir. Fırsatçı modelde olduğu gibi, geçmişte çabuk unuttukları ve geleceği öngöremedikleri için yakın geçmişe göre karar vermektedirler. Yakın ekonomik koşulları dikkate alarak tercihlerine uygun olan siyasal partiyi desteklemektedirler.

3. Seçim rekabeti, biri sağ diğeri sol olmak üzere iki parti arasında geçmektedir. Hibbs'e göre, siyasal partilerin farklı ideolojik amaçları vardır. Öncelikle, bu ideolojik amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla seçimleri kazanmak istemektedirler. Buradaki ideolojik yaklaşım, fırsatçı modele temel teşkil eden Downs'un yaklaşımından farklı anlamda kullanılmaktadır. Downs'un yaklaşımında, siyasal partiler öncelikle seçimleri kazanma amacı gütmekte; ideolojiyi, partiler arası belirsizliği ortadan kaldırmada araç olarak kullanmaktadırlar. Partizan modelde ise, ideoloji araç değil amaç haline gelmektedir.

4. İktidar partisi, para ve maliye politikası araçlarını kullanarak makroekonomik göstergeler üzerinde etkili olabilmektedir. Modelde, siyasal iktidarın politika araçlarını ideolojik hedeflerine ulaşmak amacıyla kullanacağı kabul edilmektedir. Sol parti iktidarında bu araçlar, öncelikle işsizliği düşürmek amacıyla kullanılırken sağ parti iktidarında enflasyonu düşürmek amacıyla kullanılmaktadır. Fırsatçı modelden farklı olarak konjonktür dalgaları, iktidarın sağ ve sol partiler arasında el değiştirmesi sonucu ortaya çıkmaktadır.

5. Seçmenlerin, gelir seviyelerine göre farklı işsizlik ve enflasyon tercihlerine sahip oldukları kabul edilmektedir. Nordhaus, siyasal partilerin ideolojik güdülerle hareket edebilecekleri ve seçmenlerin ekonomi dışı nedenlerle partilere bağlanabileceği fikrini ihmal etmektedir. Hibbs ise siyasal partilerin ideolojik güdülerle hareket ettiklerini ve seçmenlerin de, ideolojik sebeplerle partilere bağlanabileceğini kabul etmektedir. Çünkü üst gelir grupları düşük enflasyonu, tam istihdam hedefine tercih ederken; alt ve orta gelir grupları bunun aksi tercih yapısına sahiptir. Genellikle alt ve orta gelir gruplarının tek gelir kaynağı arz ettikleri emek gücüdür. Emeğin atıl kalması durumunda, aile bütçesi bundan önemli derecede etkilenmektedir. Bu nedenle alt ve orta gelir grubundaki seçmenlerden oy alan sol partilerin, iktidara geldiklerinde işsizlik oranını düşürmeye; üst gelir grubundaki seçmenlerden oy alan siyasal partilerin ise enflasyonu düşürmeye öncelik verecekleri kabul edilmektedir.

6. Seçim zamanlarının dışsal olarak belirlendiği kabul edilmektedir. Yani politikacıların seçim zamanı üzerinde herhangi bir etkileri olmamaktadır.

7. Fırsatçı modelden farklı olarak, siyasal partilerin farklı yapıda oldukları kabul edilmektedir. Fırsatçı modelde, bütün siyasal partilerin iktidarda oldukları zaman aynı davranış biçimini benimsedikleri kabul edilirken bu modelde, siyasal partilerin makroekonomik politikalara verdikleri öncelik farklılaşmaktadır.

3.2.1.2.2. Modelin İşleyişi

Milli gelirin faktör sahipleri arasındaki dağılımının konjonktüre göre farklılık arz etmesi modelin temelini oluşturmaktadır. Hibbs, ekonomide canlanma döneminin başlangıcından itibaren kârların ücretlere oranla hızla arttığını ve dönemin ortasında maksimuma ulaştıktan sonra azalmaya başladığı tespitini yapmaktadır. Yani işsizlik azalırken enflasyon artmakta ve kârlar azalmaktadır. İşsizliğin düşük olduğu dönemlerde,

ücret ve maaş geliri elde eden grupların ekonomik durumunun görece olarak daha iyi olduğu söylenebilir. Üretim faktörlerinin milli gelirden aldıkları payın konjonktür dalgaları boyunca farklılık arz etmesi, enflasyon ve işsizlikle ilgili endişeleri sosyal sınıf kökenli hale getirmektedir. Alt ve orta gelir grubu, işsizlik oranının azaltılmasına önem verirken üst gelir grubu, enflasyon oranının düşürülmesini istemektedir. Bu durumda seçmenler, taleplerini yerine getirmeyi vaat eden siyasal partileri destekleyecek; siyasal partiler de seçmen talepleri doğrultusunda birbirinden farklılaşarak onların tercihlerine göre politikalar uygulayacaktır (Alt ve Chrystal, 1983: 113-114; Telatar, 2004: 415-416).

Hibbs çoğu sanayileşmiş ülkede siyasal partileri destekleyen seçmen gruplarının sosyal statü ve gelir düzeyleri açısından farklılaştıkları tespitini yapmaktadır. Bu durum seçmenlerin kendi taleplerini dikkate alan partileri desteklemelerinin tabii bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Parti politikaları seçmenleri, seçmen tercihleri de parti politikalarını etkilemektedir. Hibbs 1977 (1467-1487) ve 1982 (Hibbs ve Vasilatos, 1982: 259-279; Hibbs ve diğerleri, 1982: 312-332) yıllarında yapmış olduğu çalışmalarında, varsayımlarını destekler sonuçlara ulaşmıştır. İşsizliğin, alt ve orta gelir grupları tarafından desteklenen sosyal demokrat ve işçi partileri iktidarı dönemlerinde enflasyona göre daha düşük; üst gelir grupları tarafından desteklenen cumhuriyetçi ve muhafazakâr parti iktidarı döneminde daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Partizan modelde, siyasal partilerin bir sonraki seçimleri kazanabilmeleri ideolojik amaçlarını gerçekleştirmelerine bağlıdır. Amaçlarından sapmalar görülürse, seçmenler bir sonraki seçimde oylarını kullanmayarak veya rakip partiyi destekleyerek kendi partilerini cezalandırabilirler. Bu durumda siyasal parti tekrar ideolojik çizgisine dönmek zorunda kalacaktır.

Hibbs (1977: 1471), sanayileşmiş sekiz ülke ile ilgili çalışmalardan hareketle partilerin makroekonomik amaçlara verdikleri öncelik açısından tercih sıralamasını yapmıştır. Sıralama Tablo 4'te görülmektedir. Siyasal partilerin ekonomik hedeflere verdikleri öncelik, yukarıdan aşağıya doğru azalan bir sırada verilmiştir. Sosyalist-İşçi partileri tam istihdama öncelik verirken; Merkez ve Muhafazakâr-Sağ partilerin fiyat istikrarına öncelik verdikleri görülmektedir. Hibbs, ABD ve İngiltere için yapmış olduğu analizinde varsayımlarını doğrular sonuçlara ulaşmıştır. ABD'de demokrat, İngiltere'de işçi

partisinin iktidarda olduğu dönemlerde işsizliğin azaldığını tespit etmiştir. Aksine ABD'de cumhuriyetçi, İngiltere'de muhafazakâr partinin iktidarda olduğu dönemlerde işsizlik oranı artış göstermiştir.

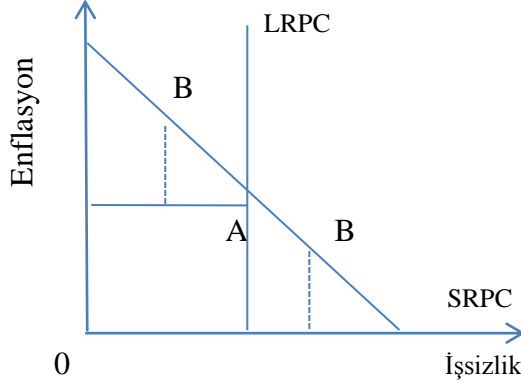
Tablo 4: Siyasal Partilerin Ekonomik Hedeflere Yönelik Tercih Sıralaması

Sosyalist-İşçi	Merkez	Muhafazakâr-Sağ
Tam istihdam	Fiyat istikrarı	Fiyat istikrarı
Gelir dağılımında adalet	Ekonomik büyüme	Ödemeler dengesi
Ekonomik büyüme	Tam istihdam	Ekonomik büyüme
Fiyat istikrarı	Gelir dağılımında adalet	Tam istihdam
Ödemeler dengesi	Ödemeler dengesi	Gelir dağılımında adalet

Kaynak: Frey ve Lau, 1968: 367; Hibbs, 1977: 1471

Model, işsizlik-enflasyon arasındaki değiş-tokuşu gösteren Phillips eğrisi ile açıklanmaktadır. Phillips eğrisi üzerinde, sol partiler sağ partilere göre daha düşük işsizlik ve daha yüksek enflasyon oranını temsil eden bir noktayı tercih etmektedirler. Modelin işleyişi aşağıdaki şekil 9 üzerinde açıklanabilir (Alesina ve diğerleri, 1997: 50; Telatar, 2004: 419).

Şekil 9: Hibbs Modeli

Kaynak: Telatar, 2004: 419

LRPC uzun dönem Phillips eğrisini, SRPC'de kısa dönem Phillips eğrisini göstermektedir. Dikey eksen enflasyon, yatay eksen işsizlik oranını göstermektedir. Başlangıçta ekonominin uzun ve kısa dönem Phillips eğrilerinin kesiştiği A noktasında dengede olduğu kabul edilmektedir. Ekonomi bu durumda iken seçimleri sağ eğilimli bir parti kazandığında, para ve maliye politikası araçlarını kullanarak denge noktasını A'dan C'ye doğru kaydıracaktır. Çünkü üst gelir grubundan oluşan seçmen tabanı, enflasyon oranını düşürmesini beklemektedir. Böylece ekonomi, A noktasına göre daha düşük bir enflasyon ve daha yüksek bir işsizlik oranını temsil eden C noktasında dengeye gelecektir. Ekonomi C noktasında iken sol eğilimli bir parti seçimleri kazandığında, politika araçlarını ekonomiyi C noktasından B noktasına doğru kaydırmak için kullanacaktır. Çünkü alt ve orta gelir grubundan oluşan seçmen tabanı, işsizlik oranının düşürülmesini istemektedir. Bu durumda denge, daha yüksek bir enflasyon ve daha düşük bir işsizlik oranını temsil eden B noktasına doğru kayacaktır. Uygulanan politika araçlarının ekonomiyi etkilemesi ve bir denge noktasından diğerine geçiş süreci bir kaç yıl sürebilmektedir. Hibbs, beklentilerin uyarlanması üzerinde durmamış, kısa dönem Phillips eğrisindeki kaymaların sonucu değiştirmeyeceğini kabul etmiştir. Bu nedenle ekonomide, iktidardaki partinin değişmesine kadar görece olarak istikrarlı bir işsizlik ve enflasyon oranının geçerli olacağı söylenebilir. Makroekonomik göstergelerdeki bu istikrarlı yapı, iktidarın el değiştirmesi sonucu bozulmakta ve politik konjonktür dalgalarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ekonomik göstergelerdeki değişimler iktidar değişikliğini takip eden seçimlerden sonra ortaya çıkmaktadır. Seçimleri aynı partinin kazanması durumunda istikrarlı yapı devam

edeceği için ekonomik göstergelerde seçim dönemleriyle çakışan dalgalanmalar ortaya çıkmayacaktır. Muhalefet partisinin kazanması durumunda öncelikler değişeceği için ekonomik göstergelerde seçim dönemleriyle örtüşen dalgalanmalar ortaya çıkacaktır (Telatar, 2004: 419).

3.2.2. Modern Politik Konjonktür Teorileri

Politik konjonktür modellerinin gelişimi, rasyonel beklentiler yaklaşımının makroekonomik analizlere dahil edilmesiyle bir süre kesintiye uğramıştır. Bunun temel nedeni, geleneksel modellerde seçmenlerin geçmişe dönük, uyarlayıcı beklentilere sahip oldukları varsayımdır. Seçmenler, geçmişe dönük uyarlayıcı beklentilere sahip oldukları için geçmiş hızla unutmakta ve geleceği öngörememektedir. Bu nedenle politikacılar sömürülebilir Phillips eğrisi üzerinde, seçim öncesi ve sonrası farklı işsizlik-enflasyon bileşimlerini seçerek ekonomiyi manipüle edebilmekte ve her seçim döneminde seçmenleri aldatabilmektedir. Ekonomik karar birimlerinin, geçmişe dönük uyarlayıcı beklentiler yerine geleceğe dönük rasyonel beklentilere sahip oldukları varsayımı, geleneksel politik konjonktür modellerini temelden etkilemiştir (McCallum, 1978: 504-505; Telatar, 2004: 426).

Geleneksel modellerin temelini oluşturan sömürülebilir Phillips eğrisi, 1967 yılından itibaren Friedman (1968: 1-17) tarafından, enflasyon-işsizlik ödünlemesinin istikrarlı olmasının güçlüğü ve müdahaleci politikalarla fayda sağlamanın kolay olmayacağı gibi gerekçelerle tenkide uğramıştır. Sonraki yıllarda Friedman'ı destekleyen gelişmeler yaşanmış, yüksek işsizlik ve enflasyonun aynı anda görüldüğü stagflasyon olgusuyla karşı karşıya kalınmıştır (Telatar, 2004: 424).

Lucas (1972: 103-124) ile Sargent ve Wallace (1975: 241-254), geliştirdikleri “politika etkinsizliği hipotezi” ile Friedman'ın fikirlerini daha ileri götürmüşlerdir. Politika etkinsizliği hipotezine göre, kamuoyuna önceden ilân edilmeyen para politikası

uygulamaları, kısa dönemde reel üretim ve istihdam değerleri üzerinde etkili olsa da uzun dönemde ekonomik karar birimlerinin durumu fark etmesiyle birlikte etkisi ortadan kalmaktadır. Önceden ilân edilen para politikaları ise, kısa ve uzun dönemde reel üretim ve istihdam değerleri üzerinde hiç bir etki yapmamaktadır. Bu durumda yalnızca fiyatlar genel seviyesinde artış ortaya çıkmaktadır. Genişletici maliye politikası uygulamalarının, kısa dönem reel üretim ve istihdam değerleri üzerinde herhangi bir etkisi olmazken; uzun dönemde üretim ve istihdamı azaltıcı, fiyatlar genel seviyesini yükseltici bir etki meydana getirmektedir. Bu yaklaşım, ekonomik karar birimlerinin gelecekle ilgili beklentilerini belirlerken geçmişe ait tüm enformasyonu etkin bir şekilde kullanacakları temel varsayımına dayanmaktadır. Ekonomik karar birimleri, mevcut enformasyonu en etkin bir şekilde kullandıkları için sistematik olarak aldatılamazlar. Eksik enformasyon nedeniyle, kısa dönemde aldansalar da hatalarından ders çıkarabildikleri için uygulanan politikaların etkisi uzun dönemde ortadan kalkacaktır (Alesina ve Rosenthal, 1995: 162; Bocutoğlu, 2008: 206-214; 2012: 309-311).

Rasyonel beklentilerin, politik konjonktür modellerine uyarlanması ile karar birimlerinin mevcut tüm enformasyonu kullanarak geleceğe dönük ekonomik davranışlarını belirledikleri gibi, siyasal iktidarın davranışlarına yönelik beklentilerini de aynı biçimde belirleyecekleri kabul edilmiştir. Fırsatçı modellerden farklı olarak seçmenler, rasyonel davrandıkları için hatalarından ders çıkarırlar ve uzun süre kandırılmazlar. Sadece bilgi asimetrisi nedeniyle tahmin hataları yapabilir ve kısa süreli manipüle edilebilirler. Yapılan bu tahmin hataları sonucu, rasyonel modellerde de ekonomik göstergelerde seçim dönemleriyle uyumlu dalgalanmalar ortaya çıkabilmektedir.

3.2.2.1. Rasyonel Fırsatçı Model

Geleneksel modelde, geçmiş hızla unutan ve uygulanan politikaların gelecekteki etkilerini öngöremeyen seçmenler, her seçim döneminde yeniden seçilme güdüsüyle hareket eden iktidar partisi tarafından kandırılabilir. Rasyonel fırsatçı modelde, ekonomik karar birimlerinin rasyonel beklentilere sahip olması durumunda, seçmenleri

aldatmak zor olsa da imkânsız değildir. Cukierman ve Meltzer (1986), Rogoff ve Sibert (1988), Rogoff (1990), Persson ve Tabellini (1990) teorisinin gelişiminde etkili olmuşlardır (Snowdon ve Vane, 1999: 21; Telatar, 2004: 390).

Bu modele göre, siyasal iktidar ile seçimler arasında bilgi asimetrisi vardır. Ekonomideki aktörler arası bilgi akışı sınırlıdır. Seçmenler hükümetin yetenek düzeyi hakkında, ekonomik çıktıları değerlendirerek bilgi sahibi olurken, iktidar partisi yetenek düzeyi hakkında seçmenlere göre daha fazla bilgiye sahiptir. İktidar partisinin bilgi üstünlüğü sayesinde, oy maksimizasyonu amacıyla her seçim döneminde olduğundan daha yetenekli görünmeye çalışarak seçmenleri kandırabileceği kabul edilmektedir. Böylece seçim dönemleri ile çakışan, geleneksel fırsatçı modele benzer konjonktür dalgalarının oluşacağı kabul edilmektedir. Rasyonel seçmenler bir dönem gecikmeyle de olsa, fırsatçı politikaların farkına varmakta ve fırsatçı politikacıları cezalandırmaktadır. Rasyonel fırsatçı modele göre seçmenler, geleneksel fırsatçı modelde olduğu gibi sürekli kandırılmazlar. Bu nedenle politika kaynaklı konjonktür dalgalarının, geleneksel fırsatçı modele göre daha kısa süreli ve daha düzensiz olacağı kabul edilmektedir (Çinko, 2005: 336).

3.2.2.1.1. Modelin Varsayımları

Modelin varsayımları şu şekilde sıralanabilir (Alesina, 1997: 147-148; Alesina ve diğerleri, 1997: 23-25; Telatar, 2004: 430-447):

1. Ekonomi, iktidar partisinin yetenek düzeyini de içeren bir şok teriminin dahil edildiği Phillips eğrisi ile açıklanmaktadır.

$$\text{Formül 1: } y_t = \bar{y} + \pi_t - \pi_t^e + \varepsilon_t$$

Şok terimi ϵ_t , iktidar partisinin yetenek düzeyi ve dışsal şoklar olmak üzere iki parçadan meydana gelmektedir. Yetenek düzeyi yüksek olan iktidar partisinin, düşük olana göre daha yüksek büyüme oranlarına ulaşacağı kabul edilmektedir. Dışsal şoklarla, petrol şokları ve teknolojik yenilikler gibi siyasal iktidarın kontrol edemediği ekonomik olaylar ifade edilmektedir. Buna göre şok terimi şu şekilde yazılabilir:

$$\text{Formül 2: } \epsilon_t = \eta_t + \xi_t$$

Dışsal şoklar veri olarak alındığında, şok teriminin büyüklüğü doğrudan siyasal iktidarın yetenek düzeyine bağlı olacaktır. Enflasyonun, beklenen enflasyona eşit olması durumunda GSYİH hükümetin yetenek düzeyine bağlı olarak büyümektedir. Siyasal iktidarın yetenek düzeyi ile sorunların üstesinden gelme, ekonomiyi tesadüfi şokların etkisinden uzak tutabilme becerisi ve etkin ekonomi yönetimi kabiliyeti ifade edilmektedir. Siyasal partiler, şoklar karşısında ekonomiyi iyi yönlendirebilme ve sosyal sınıflar arası hakem rolü oynayabilme açısından farklılaşmaktadırlar.

2. Seçmenler, enflasyonla ilgili rasyonel beklentilere sahiptir. Geleneksel fırsatçı modeldeki miyop ve geçmişi hızla unutan seçmenlerin yerini, geçmişi unutmayan ve uygulanan politikaların gelecekteki etkisini öngörerek karar veren rasyonel seçmenler almaktadır. Model, politikacıların ekonomiyi manipüle etmelerine ilave kısıtlar getirmektedir. Geçmişi unutmayan ve bugün uygulanan politikaların gelecekteki etkilerini öngörebilen seçmenler, her seçim döneminde işsizlik ve enflasyon arasında değiş-tokuş yaparak kandırılmayacaktır.

Siyasal iktidar ile seçmenler arasında ekonomiyi idare etme becerisi hakkında bilgi asimetrisi vardır. İktidar partisi kendi yetenek düzeyi hakkında tam bilgi sahibi olmasına karşılık, seçmenler tam bilgi sahibi değildir. Bu durum seçmenler ile iktidar partisi arasındaki asimetrik bilginin kaynağını oluşturmakta ve rasyonel fırsatçı model açısından kritik önem taşımaktadır. Siyasal partilerin ekonomi yönetimleri birbirinden farklıdır.

Bazıları daha iyi, bazıları daha kötü idare edebilmektedir. İyi idare eden siyasal partinin yetenekli, diğerinin ise yeteneksiz olduğu kabul edilmektedir. Seçmenler iktidar partisinin yetenek düzeyi hakkında tam bilgi sahibi olmadıkları için ekonomik koşullara göre hükümetin yetenekli veya yeteneksiz olduğuna karar verirler. İktidar partisi seçmenlerle arasında var olan bilgi asimetrisi sayesinde, seçim dönemlerinde olduğundan daha yetenekli görünmeye çalışarak fırsatçı güdülerle hareket edebilmektedir.

Hükümet ile seçmenler arasında, bilginin simetrik olduğu kabul edildiği zaman politik konjonktür dalgalarının oluşması imkânsız hale gelmektedir. Çünkü siyasal iktidar ekonomiyi manipüle edecek olursa rasyonel seçmenler tarafından hemen fark edileceği için aldatma çabaları sonuç vermeyecektir.

3. İktidar partisinin, yeniden seçilebilme güdüsüyle hareket ederken sosyal refaha da bir miktar ağırlık verdiği kabul edilmektedir.

4. Seçimlere katılan iki partinin olduğu varsayılmaktadır. Siyasal partilerin her ikisi de iktidarda olmayı muhalefette olmaya tercih etmektedir.

5. Seçmenler özdeş oldukları için faydalarını maksimize edecek en yetenekli siyasal partiyi seçerek iktidar olmasını sağlayacaklardır. Modelde, seçmenler arasındaki tercih farklılıkları ihmal edilmiştir. Bütün seçmenler fiyat istikrarından ve ekonomik büyümeden hoşlanmaktadır. Büyüme oranı siyasal iktidarın yetenek düzeyi hakkında seçmenlere bilgi vermektedir.

6. Hükümet, enflasyonu doğrudan kontrol edebilmektedir. Seçmenler, hükümetin yetenek düzeyini bir dönem gecikmeli olarak fark edebildikleri gibi enflasyonu da bir dönem gecikme ile fark edebilmektedirler. Dolayısıyla bilgi asimetrisi yalnızca bir dönem sürmektedir.

7. Seçim tarihleri dışsal olarak belirlenmektedir. Seçim tarihi üzerinde siyasi partilerin herhangi bir etkisi olmamaktadır.

8. Bu modelde naif, geçmişe dönük oylama yapan seçmenlerin yerini, rasyonel geleceğe dönük oylama yapan seçmenler almaktadır. Bu nedenle iktidar partisi, vergi indirimi ve istihdam artışı gibi yollarla seçim öncesi yetenek düzeyi hakkında seçmenlere olumlu sinyaller göndermeye çalışacaktır. Seçmenler siyasi iktidarın yetenek düzeyini bir dönem gecikme ile öğrenebildikleri için ekonomik koşullarda iyileşme olduğuna dair olumlu sinyal aldıklarında hükümetin yetenek düzeyinin yüksek olduğunu düşünerek oylarıyla ödüllendireceklerdir. Uygulanan fırsatçı politikaların olumsuz sonuçları bir dönem gecikme ile seçimlerden sonra ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde yeniden seçimleri kazanan iktidar partisi, seçimlerden sonra telafi edici politikalar uygulayarak olumsuz koşulları ortadan kaldırmaya çalışacaktır. Bilgi asimetrisi avantajından yararlanan iktidar partisi, seçim öncesi ve sonrası farklı politikalar izleyerek politik konjonktür dalgalarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Rogoff ve Sibert, 1988: 1-16).

9. Rasyonel seçmenler, şans faktörünü yetenek düzeyinden ayırt edebilmektedir. Ekonomik büyüme üzerindeki olumlu ve olumsuz dışsal şokların etkisini fark ederek oylama kararlarına dahil edebilmektedirler. Makroekonomik göstergelerde kuraklık, doğal afet gibi nedenlerle kötüleşme olursa bunu iktidarın başarısından ayırabilmektedirler.

10. Rasyonel fırsatçı modelde dalgalanmalar, geleneksel fırsatçı modele göre daha kısa süreli ve daha düzensizdir. Çünkü hatasından ders çıkaran rasyonel seçmenleri sürekli kandırmak mümkün değildir.

3.2.2.1.2. Modelin İşleyişi

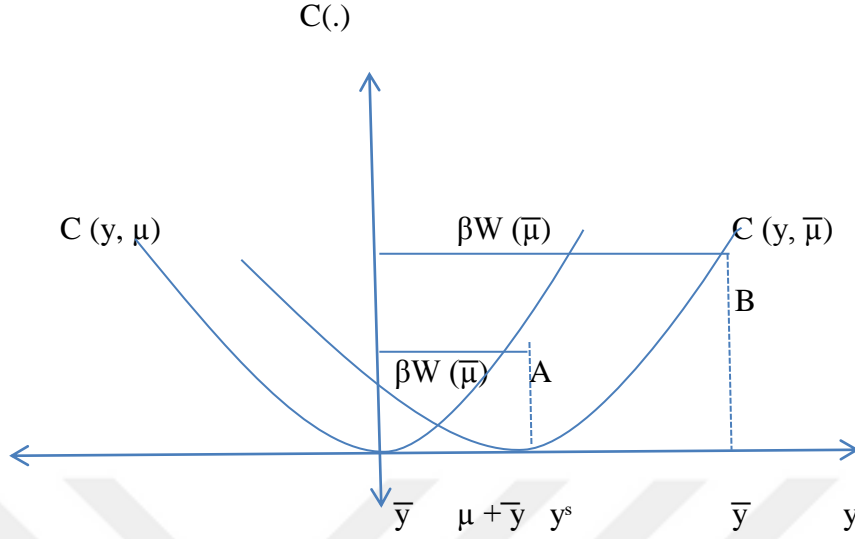
Rasyonel fırsatçı modelde, ayrıştırıcı ve birleştirici olmak üzere iki tür denge oluşmaktadır. Ayrıştırıcı dengede, siyasi partiler yetenek düzeylerini açığa çıkaran

politikalar seçtikleri için seçmenler tarafından ayırt edilebilmektedir. Birleştirici dengede ise siyasal partiler birbirlerine yakın politikalar belirledikleri için seçmenler tarafından ayırt edilememektedir (Telatar, 2004: 443).

Ayrıştırıcı dengede iktidar partisi, yetenekli veya yeteneksiz oluşuna göre iki farklı politika izleyebilmektedir. Seçmenler de büyüme düzeyine bakarak iktidar partisinin yetenek düzeyi hakkında tam bilgi sahibi olabilmektedir. Yetenekli olan politikacılar, seçmenlere iyimser sinyal gönderebilmek için seçim öncesi genişletici ekonomi politikaları izleyecektir. Genişletici politikalar ekonomide canlanma meydana getirirken, aynı zamanda öngörülmedik enflasyonun ortaya çıkmasına neden olacaktır. Yetenekli olmayan politikacılar ise, kısa dönemde optimal politika izleyerek resesyona ve dolayısıyla öngörülmedik deflasyona neden olacaktır. Dolayısıyla ekonomik göstergelerde seçim dönemlerinde uyumlu konjonktür dalgaları ortaya çıkacaktır. Seçmenler, izlenen politika sonucu ortaya çıkan büyüme oranına göre iktidar partisi hakkında tam bilgi sahibi olmakta ve ona göre oylama kararını vermektedir. Hükümetin yetenekli olduğuna karar verirlerse iktidar partisini; aksi takdirde muhalefet partisini destekleyeceklerdir. Öngörülmedik enflasyon yoluyla seçim öncesi ekonomide canlanma meydana getiren iktidar partisi seçmenler tarafından yetenekli görülerek seçilecek; öngörülmedik deflasyon yoluyla resesyona neden olan iktidar partisi ise yeteneksiz görülerek seçilmeyecektir. Çünkü bilgi asimetrisi nedeniyle seçmenler, iktidar partisinin yetenek düzeyi hakkında politikacılar kadar yeterli bilgiye sahip değildir. Bu modelde oylama kararları geleceğe dönüktür. Seçmenler bugünkü uygulamaların gelecekteki etkilerini tam ve doğru olarak algılayabilmektedirler (Telatar, 2004: 443-447).

Ayrıştırıcı denge şekil 10 yardımıyla şu şekilde açıklanmaktadır (Alesina ve diğerleri, 1997; Persson ve Tabellini, 1990: 85; Telatar, 2004: 445):

Şekil 10: Ayrıştırıcı Denge

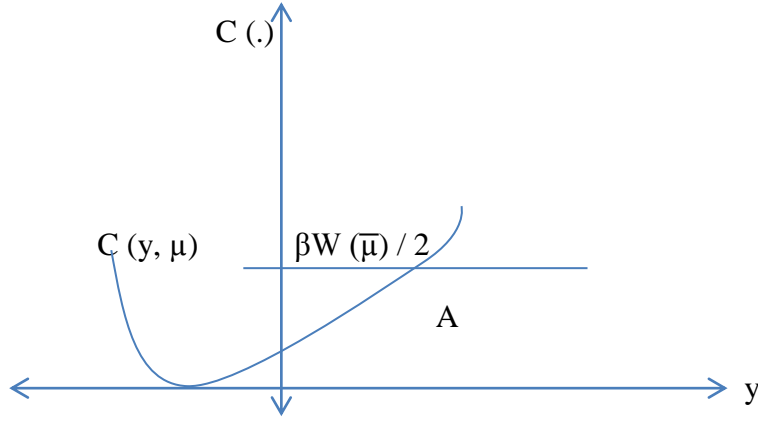

Kaynak: Telatar, 2004: 445

Şekil 10'deki eğriler, yetenekli ve yeteneksiz hükümetler için seçmenlere sinyal vermenin maliyetini göstermektedir. Sağda kalan eğri, yetenekli hükümetin; solda kalan eğri, yeteneksiz hükümetin ortalama maliyet eğrisini göstermektedir. Yetenekli hükümet için seçmenlere sinyal göndermenin maliyeti daha düşük olduğu için maliyet eğrisi daha sağda yer almaktadır. Bu nedenle denge B noktasının solunda oluşmalıdır. Çünkü B noktasının solunda sinyal göndermenin faydası maliyetinden yüksektir. Şekilde A noktası ile gösterilen noktanın solunda, faydası maliyetinden yüksek olduğu için yeteneksiz hükümet de sinyal gönderebilecektir. Bu durumda yetenekli hükümet için, diğerinden farklı olduğunu gösterebilmek için minimum sinyal düzeyi A noktasında olmalıdır. Yeteneksiz hükümet A noktasının sağ tarafındaki noktalarda sinyal gönderirse gereksiz maliyetlere katlanmak zorunda kalacaktır (Telatar, 2004: 445).

Birleştirici dengede, yetenekli ve yeteneksiz hükümetler aynı büyüme düzeyini seçtikleri için seçmenler ayırt edici herhangi bir bilgiye sahip olamazlar. Bu yüzden hükümetin seçilme ihtimali daima %50 olmaktadır. Aşağıdaki şekilde birleştirici denge gösterilmektedir (Persson ve Tabellini, 1990: 88; Telatar, 2004: 446-447).

Şekil 11: Birleştirici Denge

Kaynak: Telatar, 2004: 446

Birleştirici dengede, yetenek düzeyi yüksek ve düşük olan hükümetler aynı büyüme düzeyini seçmektedir. Bu yüzden seçmenler, hükümetin gerçek yetenek durumu hakkında herhangi bir bilgi elde edememektedir. Bu nedenle iktidar partisinin seçilme ihtimali %50 olmaktadır. Şekil 11’teki A noktası birleştirici dengeyi göstermektedir. Yeteneksiz hükümet, yetenekli hükümeti taklit ederek aynı büyüme oranını seçmekte ve öngörülmedik enflasyona neden olmaktadır. Yetenekli hükümet ise öngörülmedik deflasyona neden olmaktadır. Bu şekilde ayrıştırıcı dengeden farklı olmakla birlikte birleştirici dengede de konjunktür dalgalarının ortaya çıkacağı iddia edilmektedir (Telatar, 2004: 447).

Rasyonel fırsatçı modelin ampirik implikasyonları şöylece sıralanabilir (Telatar, 2004: 447): İlk olarak, seçimlerden kısa süre önce (iki ya da üç çeyrek dönemde) bütçe açığında ve para arzında artış olur. İkinci olarak, büyüme ve işsizlik üzerinde seçimlerden önce kısa süreli bir etki görülür. Üçüncü olarak, seçimlerden hemen sonra sıkı para ve maliye politikaları uygulanır. Son olarak, seçim öncesi dönemde işsizlik oranı düşük ve büyüme oranı yüksek olduğunda seçmenler iktidar partisini; aksi durumda muhalefet partisini seçerler.

3.2.2.2. Rasyonel Partizan Model

Rasyonel partizan modelle ilgili ilk çalışma, Alesina (1987: 651-678)'nın “Tekrarlanan Oyun Olarak İki Partili Sistemde Makroekonomik Politika” (Macroeconomic Policy in a Two-Party System as a Repeated Game) isimli makalesidir. Alesina'nın bu makalesi ve daha sonra Sachs (1988: 63-82) ile birlikte yaptığı çalışma, teorinin temellerini oluşturmaktadır. Modelde ilk olarak, Kydland ve Prescott (1977: 473-491) tarafından kurulan ve Barro-Gordon (1983: 101-121) tarafından genişletilen modele yakın bir oyun-teorik model içerisinde rasyonel ileri görüşlü ücret ayarlayıcıları analiz edilmektedir (Alesina, 1987: 652).

Hibbs tarafından geliştirilen geleneksel partizan model, sağ ve sol partilerin iktidara geldiklerinde farklı makroekonomik amaçlara daha fazla öncelik verecekleri fikri üzerine kurulmuştur. Alesina, Hibbs gibi partilerin farklı politika hedeflerinin olduğunu kabul etmektedir. Partizan modelde olduğu gibi, rasyonel partizan modelde de sağ partilerin enflasyona, sol partilerin işsizliğe daha fazla öncelik verdikleri kabul edilmektedir. Fakat rasyonel partizan model, Hibbs'in modelinden farklı özelliklere sahiptir. Hibbs'in modelinde, işsizlik ve enflasyon oranları iktidardaki partinin değişmesiyle birlikte değişmekte ve bir sonraki iktidar değişikliğine kadar istikrarlı bir seyir izlemektedir. İktidar değişikliği, konjonktür dalgalarına neden olmaktadır. Rasyonel partizan modelde dalgalanma, ancak bir dönem devam edebilmektedir. Çünkü ekonomik karar birimleri rasyonel oldukları için beklentilerini hızla yeni duruma göre ayarlayabilmektedir (Alesina, 1992: 663-668; Alesina ve diğerleri 1997: 51; Telatar, 2004: 449-460).

3.2.2.2.1. Modelin Varsayımları

Model başlıca şu varsayımlar üzerine kurulmuştur (Alesina ve Rosenthal, 1995: 165-177; Telatar, 2004: 450-452):

1. Ekonomi, diğer modellerde olduğu gibi beklentileri içeren Phillips eğrisi ile tanımlanmaktadır.

2. Enflasyonla ilgili beklentiler rasyoneldir. Seçmenler, geçmişi unutmadıkları gibi mevcut uygulamaların gelecekteki etkisini de öngörebilmektedir. Mevcut tüm enformasyonu kullanarak geleceğe ait beklentilerini oluşturmaktadırlar.

3. Seçimlerde, iktidarı ele geçirmek amacıyla birbiriyle rekabet eden iki siyasi parti vardır. İktidar süresinin, işgücü sözleşmelerini de kapsayacak şekilde iki dönemden oluştuğu kabul edilmektedir.

4. Siyasi partilerin, biri sağ, diğeri sol olmak üzere farklı ideolojilere sahip oldukları varsayılmaktadır. Siyasi partiler makroekonomik hedeflere verdikleri göreceli ağırlık açısından farklılaşmaktadır. Geleneksel partizan modele benzer şekilde; sol partiler tam istihdam, sağ partiler ise fiyat istikrarı amacına öncelik vermektedir. Örneğin, sol parti iktidarda olduğunda büyüme hedefine daha fazla öncelik verdiği için genişletici politikalar uygulaması beklenmektedir. Artan harcamalar büyümeyi artırırken işsizliğin de azalmasını sağlayacaktır. Buna karşılık genişletici politikaların maliyeti, yüksek oranlı enflasyon olarak ortaya çıkacaktır.

5. Seçmenler, siyasi partilerle benzer özelliklere sahiptir. Bir kısmı tam istihdam hedefine öncelik verirken diğeri kısmi fiyat istikrarı hedefine öncelik vermektedir. Bu nedenle bütün seçmenler kendi tercihlerine uygun politikalar belirleyen siyasi partiyi desteklemektedir.

6. İktidar partisinin, enflasyonu doğrudan kontrol edebildiği kabul edilmektedir. Gerçekte iktidar partisinin enflasyonu doğrudan kontrol etmesi mümkün değildir. Hükümet para ve maliye politikası araçlarını kullanarak enflasyonu dolaylı olarak kontrol edebilir.

Alesina ve Rosenthal (1995: 165-177) hükümetin dolaylı kontrolünü enflasyon oranı ile ilişkilendirmektedir.

7. Diğer modellerde olduğu gibi, seçim tarihi dışsal olarak belirlenmektedir.

3.2.2.2. Modelin İşleyişi

Alesina ve Rosenthal (1995: 165-177), modeli, Fischer (1977: 191-205)'in ücret sözleşme modeline benzer şekilde geliştirilmiştir. Modelde sermaye birikimi ve sermaye maliyeti ihmal edilerek üretimin, reel ücretlerin artış oranına bağlı olarak değişeceği kabul edilmiştir. Buna göre reel ücret artışı düşük olduğunda firmalar daha fazla işgücü istihdam edeceği için toplam çıktıda artış meydana gelecektir. Ücretler bir dönemlik sözleşmelerle, enflasyona endekslenmeksizin, beklenen enflasyona göre nominal olarak belirlenmektedir. Beklentiler rasyonel olduğu için gerekli tüm enformasyon kullanılmaktadır (Telatar, 2004: 450-469).

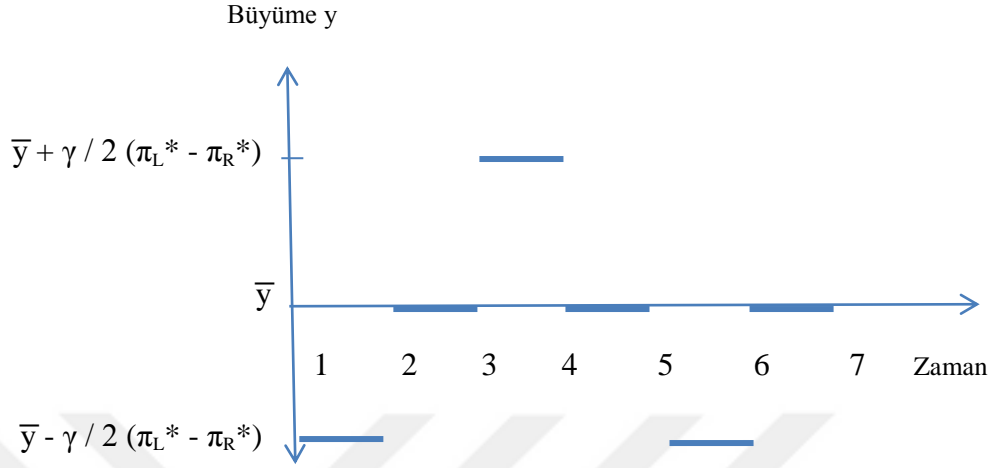
Model, iktidar süresinin işgücü sözleşmelerini de kapsayacak şekilde iki dönemden oluştuğu kabulü üzerine şekillendirilmektedir. Modelde, bir siyasal partinin iktidarı öncesi ve iktidarı boyunca gelişen olayların zamanlaması şu şekilde sıralanmaktadır (Telatar, 2004: 460):

- a. Seçim öncesi iktidarın ilk dönemini kapsayan sözleşmeler yapılmaktadır.
- b. Seçimler yapılır ve iktidar partisi ilk dönem enflasyon oranını belirler.
- c. İktidarın ilk dönemimde büyüme gerçekleşecektir.
- d. Dördüncü aşamada, süresi biten ücret sözleşmeleri yenilenmektedir.
- e. İktidar partisi ikinci dönem için enflasyon oranını seçmektedir.
- f. Son aşamada da büyüme gerçekleşmektedir.

Modele göre, her ne kadar seçmenler rasyonel beklentilere sahip olsalar da seçim sonuçları hakkında her zaman belirsizlik mevcut olmaktadır. Bu belirsizliğin esas nedeni seçmen tercihlerindeki değişkenliktir. Seçmen tercihleri ideolojik nedenlerle değişebileceği gibi ekonomik nedenlerle de değişebilmektedir. Örneğin, enflasyonun aşırı yükselmesi seçmen tercihlerini fiyat istikrarına öncelik veren sağ parti lehine değiştirebilir. Bu değişkenlikler seçim sonuçları hakkında her zaman bir belirsizlik yaratmaktadır. İşte bu belirsizlik konjonktür dalgalarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Çünkü ekonomik karar birimleri beklentilerini oluştururken her iki partinin de kazanma ihtimalini dikkate almak zorundadır. Seçmenler, sol partinin iktidara gelmesi durumunda enflasyonun normalden daha yüksek; sağ partinin iktidara gelmesi durumunda ise daha düşük gerçekleşeceğini beklemektedir. Seçim sonuçları hakkındaki bu belirsizlik nedeniyle, sol partinin seçimleri kazanması durumunda enflasyon oranı beklenenden daha yüksek, büyüme oranı da doğal oranın üzerinde gerçekleşir. Sağ partinin seçimleri kazanması durumunda enflasyon beklenenden daha düşük, büyüme ise doğal oranının altında gerçekleşir (Telatar, 2004: 448-462).

Modele göre, enflasyon ve büyüme oranlarının izlediği seyir aşağıdaki şekiller yardımıyla açıklanmaktadır (Telatar, 2004: 462-463). Şekil 12 ve 13'te, her bir partinin seçilme ihtimali %50 olmak üzere üç seçim dönemini kapsamaktadır. Şekil 12'te, belirtilen koşullarda büyüme oranının gelişim seyri gösterilmektedir.

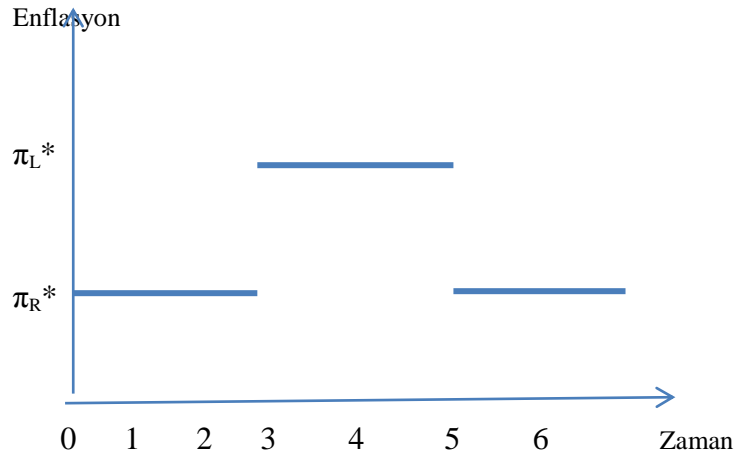
Şekil 12: R Partisinin t=1 ve t=5, L Partisinin t=3 Döneminde Seçimi Kazandığı Varsayımı Altında, R Partisinin Zafer Olasılığı P iken Büyüme Patikası

Kaynak: Telatar, 2004: 462

Şekil 13'te ise, yukarıdaki şekille aynı koşullarda enflasyon oranının gelişim seyri görülmektedir (Telatar, 2004: 463).

Şekil 13: R Partisi t=1 ve t=5 ve L Partisi t=3 Döneminde Kazandığı Durumda Enflasyon Patikası

Kaynak: Telatar, 2004: 463

Hükümetin görev süresi, ücret sözleşmelerine uygun olarak iki bölümde analiz edilmektedir. Yukarıda seçim döneminde olayların gelişim seyrinde belirtildiği gibi, ücret sözleşmeleri enflasyon beklentilerini kapsayacak şekilde seçim öncesinde yapılmaktadır. Seçilen siyasal partinin görev süresi bitmeden, imzalanan sözleşmelerin süresi dolmaktadır. Bu nedenle sözleşmeler yeni koşullara uygun şekilde yeniden imzalanmaktadır. İlk ve son seçimleri sağ partinin, ikinci seçimleri ise sol partinin kazanacağı varsayılmıştır.

Şekil 12 ve 13'e göre, model şu şekilde açıklanmaktadır (Telatar, 2004: 463): İlk seçimleri sağ partinin kazanması durumunda, iktidarın ilk döneminde enflasyon beklenenden daha düşük ve büyüme oranı doğal seviyenin altında gerçekleşecektir. Çünkü, seçim öncesinde ücret sözleşmeleri imzalanırken ekonomik karar birimleri sol partinin seçimleri kazanabilme ihtimalini de beklentilerine dahil etmişlerdir. Sol partinin seçilmesi durumunda enflasyon oranının sağ parti iktidarına göre daha yüksek olacağını bildikleri için nominal ücretlerini beklenen enflasyona göre ayarlamışlardır. Sağ parti, enflasyonu düşürmeye daha fazla öncelik verdiği için, daraltıcı politikalar izleyerek enflasyonu düşürmeye çalışacaktır. İzlenen deflasyonist politikalar, enflasyonun beklenenden daha düşük ve büyümenin de doğal seviyesinin altında gerçekleşmesine neden olacaktır. Hükümetin ikinci döneminde seçimsel belirsizlik ortadan kalktığı ve beklentiler rasyonel olduğu için bu dönemde yenilenecek olan sözleşmeler beklentilere uygun şekilde yeniden imzalanacaktır. Böylece, hükümetin ikinci döneminde büyüme doğal seviyesine çıkarken enflasyon aynı seviyede kalacaktır.

İlk seçilen siyasal partinin görev süresinin bitiminde seçimler yenilenmektedir. Modelde, ikinci seçimleri sol partinin kazanacağı varsayılmıştır. Sol parti iktidarının ilk döneminde, enflasyon beklenenden daha yüksek ve büyüme oranı doğal seviyesinin üzerinde gerçekleşecektir. Çünkü, ekonomik karar birimleri seçim öncesi ücret sözleşmelerini imzalarken sağ partinin seçilebilme ihtimalini de beklentilerine dahil etmiştir. Sağ partinin seçilmesi durumunda, enflasyonun sol parti iktidarına göre daha

düşük olması beklenmektedir. Seçimleri sol partinin kazanması ve genişletici politikalar izlemesi sonucu enflasyon oranı beklenenden daha yüksek olacaktır. Beklenmeyen enflasyon artışı büyüme oranını doğal seviyesinin üzerine çıkaracaktır. Ancak, sol parti iktidarının ikinci döneminde ekonomik karar birimleri beklentilerini yeni koşullara hızla uyarladıkları için büyüme doğal seviyesine gerilemektedir. Enflasyon ise aynı seviyede kalmaktadır. Dönemler arası büyüme oranı değişirken enflasyon oranının sabit kalmasının nedeni, üretimin partilerin amaç fonksiyonlarına doğrusal olarak dahil edilmesidir (Telatar, 2004: 463-464).

Sağ parti iktidarına kıyasla sol parti iktidarda olduğu zaman, iki sebepten dolayı enflasyon daha yüksek olmaktadır. İlk sebep, sol partinin optimal enflasyon hedefinin sağ partiye oranla daha yüksek olmasıdır. İkinci sebep ise, sol partinin optimal büyüme hedefinin sağ partiye göre daha yüksek olmasıdır. Büyüme hedefinin yüksek olması öngörülmedik enflasyona neden olmaktadır (Telatar, 2004: 460).

Şekil 12 ve 13, üçüncü dönem seçimleri tekrar sağ partinin kazanacağı varsayımına göre çizilmiştir. Şekillerden görüleceği gibi seçim sonuçları hakkındaki belirsizlik, ekonomik göstergelerde kısa dönemli konjonktür dalgalarına sebep olmaktadır. Dalga boyutu sağ ve sol partiler arasındaki ideolojik kutuplaşmanın büyüklüğüne bağlı olarak değişmektedir. Optimal enflasyon ve büyüme hedefleri açısından iki parti arasında ne kadar fark varsa sapmalar o ölçüde büyük olmaktadır. Seçim sonuçlarının sürprizlik derecesi dalga büyüklüğünü etkilemektedir. Seçimleri kazanan siyasal partinin, seçim öncesi kazanma şansı ne kadar düşük tahmin ediliyorsa dalga o ölçüde büyüyecektir. Çünkü ekonomik karar birimleri beklentilerine seçim sonrası muhtemel uygulamaları dahil etmektedir. Sağ parti iktidarının ilk döneminde büyümenin doğal seviyesinin altında gerçekleşmesi büyümenin istenmeyişinden kaynaklanmamaktadır. Partiler arasındaki ekonomik hedeflere bakış farkı, sadece öncelik farkıdır. Sağ parti, sol partiye göre fiyat istikrarı hedefine daha fazla öncelik vermektedir. Seçim öncesinde, ekonomik karar birimleri sol partinin kazanması ihtimalini de kararlarına dahil etmekte, beklentilerini ona göre uyarlamaktadır. Bu da beklentilerin yüksek olmasına ve sağ partinin ilk döneminde resesyon ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Alesina ve Rosenthal, 1995: 176).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. GELENEKSEL FİSATÇI MODELİN TÜRKİYE'YE UYGULANMASI (1950-2013)

4.1. Geleneksel Fırsatçı Model

Literatürün çıkış noktasını, seçmenlerin ekonomi hakkında duyarlı olmaları ve bunu bilen iktidar partilerinin ekonomi politikalarını yalnızca seçimi kazanmak amacıyla belirledikleri fikri oluşturmaktadır. Fırsatçı modelin temel varsayımı, makroekonomik politikaların siyasal iktidarlar tarafından yeniden seçilebilmek amacıyla manipüle edildiği iddiasıdır. İktidarı ele geçirmek önemlidir, ancak yeterli değildir. Çünkü iktidardaki politikacılar önce iktidarı ele geçirebilmek sonra da sürdürebilmek isterler. Teoriye göre, iktidardaki politikacılar seçim dönemlerinde ekonomide “*yürü-dur-yürü*” kısır döngüsüne yol açacak politikalar uygularlar. Çünkü seçmen davranışlarını etkileyen en önemli faktör makroekonomik göstergelerdir. Bunlardan en önemlileri işsizlik ve enflasyondur. İşsizlik ve enflasyon oranları düşük olduğunda seçmenler iktidar partisini, aksi durumda muhalefet partisini desteklerler. İşsizlik ve enflasyonu aynı anda düşürebilmek, ekonomiyi sürekli olarak büyütebilmek oldukça zordur. Bu nedenle ekonomide, seçim öncesi iyimser bir hava oluşturabilmek amacıyla genişletici politikalar uygulanırken, seçim sonrası dönemde daraltıcı politikalar tercih edilir. Çünkü uygulanan genişletici politikalar seçim öncesi işsizliği azaltarak ekonomide iyimserlik havası oluşturmuş; ancak seçim sonrası enflasyonun ortaya çıkmasına neden olmuştur (Erdoğan ve Bozkurt, 2009: 206; MacRae, 1977: 239-241; Shughart ve Tollison, 1985: 48).

Politik konjonktür teorilerinde, siyasal partilerin seçimleri kazanabilmek ya da yeniden seçilebilmek amacıyla ekonomiyi manipüle etmeleri, fırsatçı (oportünistik) davranış olarak tanımlanmaktadır. Nordhaus, ilk olarak Kalecki tarafından gündeme getirilen teoriyi yeniden şekillendirmiştir. Kalecki (1943: 330), dalgalanmaları sınıf çatışmaları ile açıklarken, Nordhaus (1975: 169) yeniden seçilebilme güdüsüyle hareket eden politikacıların seçim dönemlerinde ekonomiyi manipüle etmeleriyle açıklamıştır. Nordhaus, modelini Keynesyen dönemde sıkça kullanılan Phillips eğrisi ile açıklamaktadır. Seçmenler, düşük işsizlik ve enflasyona önem vermektedir. Phillips eğrisine göre işsizlik ve enflasyonu aynı anda düşürmek mümkün değildir. Bu nedenle iktidardaki politikacılar eğri üzerinde, farklı işsizlik-enflasyon bileşimlerini kullanarak yeniden seçilme şanslarını maksimize etmeye çalışırlar (Nordhaus, 1975: 171-173).

Ekonomi, seçmen davranışlarını etkileyen en önemli faktördür. Seçimler ekonomik koşullara göre kazanılır veya kaybedilir. Bu yüzden ekonomi politikaları, seçimleri kazanmak isteyen politikacılar tarafından etkilenmektedir. Nordhaus, modelini iki önemli varsayıma dayandırmaktadır. İlk olarak, seçmenlerin dar ufuklu ve geçmişe dönük oylama yaptıkları kabul edilmektedir. Miyop olan seçmenler, geçmişi hızla unutturken uygulanan ekonomi politikalarının gelecekte meydana getireceği etkileri öngöremezler. Bundan dolayı her seçim döneminde, seçim öncesi uygulanacak genişletici politikalarla ekonomide iyimserlik havası oluşturularak kandırılabilirler. İkinci olarak, açıklamaların temeli sömürülebilir Phillips eğrisine dayandırılmaktadır. İşsizlik ve enflasyon aynı anda düşürülemez. İşsizliği azaltıcı politikalar enflasyona, enflasyonu azaltıcı politikalar işsizlik artışına neden olmaktadır (Alesina, 1989: 57-63).

Genişletici politikaların enflasyon üzerindeki etkisi bir dönem gecikmeyle ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle seçimleri kazanarak iktidarını sürdürebilmek isteyen politikacılar, seçimlerden önce toplam talebi uyarıcı politikalar uygulayarak seçmen davranışlarını etkileyebilmektedir. Böylece seçim öncesi ekonomide oluşan iyimser hava nedeniyle, iktidardaki politikacılar, seçim sonrası enflasyonu düşürmek için uygulanacak resesyonist politikardan habersiz dar ufuklu, miyop seçmenler tarafından ödüllendirilerek tekrar seçimi kazanabilmektedir. Seçimleri kazanan politikacılar, bu defa seçim sonrası ortaya

çıkan enflasyonu önlemek amacıyla resesyonist politikalar uygulayarak ekonomiyi başlangıçtaki durumuna geri döndürürler. Böylece her seçim döneminde seçim öncesi ve sonrası enflasyon ve işsizlik arasında değiş tokuş yapılır. Seçmenler geçmişini hızla unuttukları için bu değiş tokuşu fark edemezler ve her seçim döneminde kolaylıkla manipüle edilebilirler (Alesina, 1989: 57-63).

4.1.1. Modelin Varsayımları

Modelin temel varsayımları şu şekilde sıralanabilir (Alesina, 1995: 147; Alesina ve diğerleri, 1991: 3; 1997: 17-21; Nordhaus, 1975: 171-173; Telatar, 2004: 392-408):

1. Ekonomi, beklentileri içeren Phillips eğrisi ile açıklanmaktadır.

Seçmenlerin, hükümetin performansını ekonomik koşullara göre değerlendirdikleri ve oylama kararlarını işsizlik ve enflasyon göstergelerine göre belirledikleri kabul edilmektedir. Siyasal iktidarın, Phillips eğrisi üzerinde seçim öncesi ve sonrası farklı işsizlik-enflasyon bileşimini temsil eden hedefler arasında değiş-tokuş yaparak ekonomiyi manipüle edebildiği kabul edilmektedir.

2. Beklentiler adaptiftir.

Seçmenler, adaptif (adaptive) beklentilere sahip oldukları için geçmişini çabuk unutmaktadır. Miyop oldukları için de bu günkü uygulamaların gelecekteki etkilerini görememektedir. Unutkan oldukları için geçmişini çabucak unuttur; önceki hükümet ile mevcut hükümetin performansını karşılaştıramazlar. Kişisel çıkar motivasyonu ile hareket etmeleri anlamında rasyonel davranırlar. Siyasal iktidarın enflasyon ve işsizlik arasında yaptığı değiş tokuşun farkına varamadıkları için gelecekle ilgili enflasyon beklentilerini yakın geçmişe göre uyarlamaktadırlar. Yakın geçmişte gerçekleşen enflasyon oranlarının

aynen devam edeceğini düşünerek oylama kararlarını ona göre belirlemektedirler (Lindbeck, 1976: 12).

Seçmenler, ekonomi hakkında çok şey bilmeseler de neden hoşlandıklarını bilirler. Reel gelir düzeyinin bozulmasından iktidar partisini sorumlu tutarlar. Nordhaus (1975: 173)'a göre seçmenler oy kullanırken iktidar partisinin performansını, beklenen performans standardı ile karşılaştırırlar. Objektif bir standardın olmaması durumunda mevcut ve beklenen performans arasında basit bir karşılaştırma yaparlar. Eğer mevcut performansı beklenen performans standardından yüksek ise iktidar, düşükse muhalefet partisine oy verirler.

3. Politikacılar fırsatçıdır ve yalnızca iktidarda kalma konusu ile ilgilidirler.

Politikacıların benzer tercihlere sahip oldukları kabul edilmektedir. Siyasal partiler muhalefette olmaksızın iktidarda olmayı tercih ederler. İktidarı hangi siyasal parti ele geçirirse geçirsün, sonraki seçimlerde oy maksimizasyonu yoluyla yeniden seçilmeyi garantileyecek politikalar izleyeceği düşünülmektedir.

4. Seçimlere katılan iki siyasal parti olduğu ve bunların amacının iktidarı ele geçirmek olduğu kabul edilmektedir.

Seçim sonuçlarına göre birisi iktidar olurken diğeri muhalefette kalmaktadır. Nordhaus (1975: 173), partiler arasındaki kimlik farklarını ihmal etmektedir. Siyasal partilerin rasyonel davranarak seçimleri kazandıracak politikaları benimsediklerini, seçmenlerin de ideolojik nedenlerle partilere bağlanmadıklarını kabul etmektedir. Bununla birlikte seçmenlerin herhangi bir partiye bağlanma eğiliminde olduklarını kabul etmektedir. Siyasal partilerin ideolojik güdülerle hareket etmeleri durumunda sol eğilimli partilerin işsizliği, sağ eğilimli partilerin ise enflasyonu düşürmeye öncelik vereceklerini belirtmektedir. Buna göre seçmenler de tercihlerine uygun olan partiye oy verecektir. Ancak, seçim sonuçlarını kararsız seçmenlerin oyları belirleyecektir. Bu nedenle, siyasal iktidar kararsız seçmenlerin oylarını alabilmek için politikalarını ona göre belirleyecektir.

Ona göre, prensiplerine bağılı kalan, kararsız seçmen taleplerini dikkate almayan parti asla iktidara gelemeyecektir.

5. Seçmenler, geçmişini düşünerek oylama yapmaktadır. Ayrıca saf ve tecrübesizdir.

Çok sayıda seçmen olduğu ve bunların, önem derecesine göre sıralanmış ekonomik tercihlere sahip oldukları kabul edilmektedir. Seçmen tercihlerinin hükümet tarafından bilindiği kabul edilmektedir. Seçmenler, düşük enflasyon ve işsizlik ile yüksek büyüme oranlarını tercih etmektedir. Ekonomide bu koşulların sağlanması durumunda iktidar partisini, aksi durumda ise muhalefet partisini destekleyeceklerdir. Seçmenler işlerini kaybetmelerine ve gelirlerinde şiddetli düşmelere neden olduğu için işsizlik oranları hakkında daha duyarlıdır. Enflasyondan kaçınma nedenleri ise işsizliğe oranla daha az açıktır.

6. Politikacılar toplam talebi etkileyecek politika araçlarını kontrol edebilirler.

Siyasal iktidarın, para ve maliye politikalarını kullanarak ekonomik göstergeleri etkileyebileceği kabul edilmektedir. Seçim öncesi, seçmenlerde iyimserlik havası oluşturacak genişletici politikalar uygulanacak; seçim sonrası, uygulanan genişletici politikaların oluşturduğu olumsuzlukları gidermek amacıyla daraltıcı politikalar uygulanacaktır. Seçmenler, bu günkü politikaların gelecekteki maliyet etkisini göremezler ve işsizlik-enflasyon arasındaki değiş-tokuşun farkında değildirler. Bu yüzden ekonomik koşullarda iyimserlik havası oluşması durumunda iktidarı oylarıyla ödüllendirirler (Telatar, 2004: 392). Seçmenler geçmişini hızla unuttukları için geçmişten ders çıkaramazlar. Bu yüzden her seçim öncesi ve sonrası benzer politikalar izleyen hükümetler tarafından yeniden seçilebilme amacıyla sürekli kandırılabilirler. Seçim öncesi genişletici, sonrası ise daraltıcı politikalarının uygulanması ekonomik göstergelerde seçim dönemleriyle çakışan dalgalanmaların meydana gelmesine neden olmaktadır.

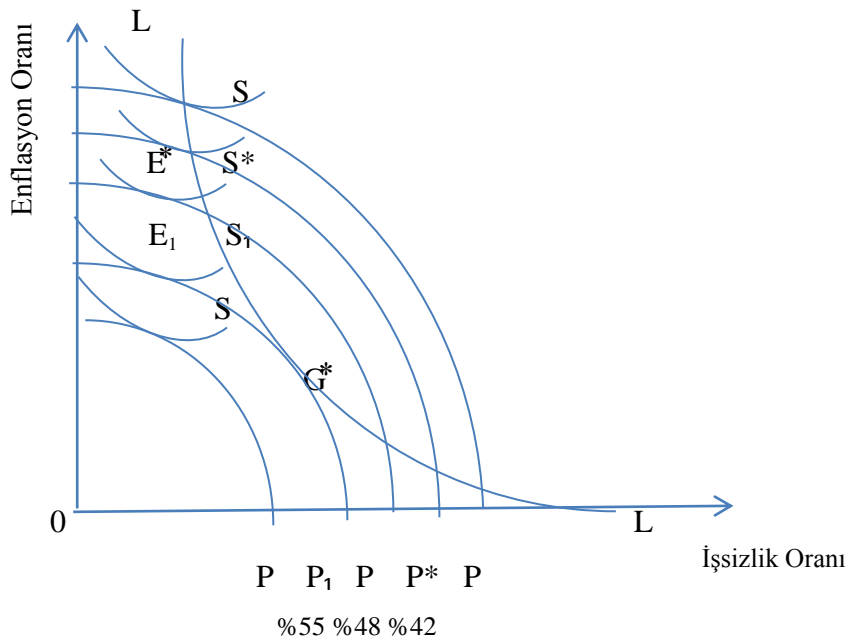
7. Seçim zamanı, dışsal olarak belirlenmektedir.

Seçim zamanlarının dışsal olarak belirlendiği kabul edilmiştir. Yani seçimler, siyasal iktidarın tercihlerinden bağımsız olarak önceden tespit edilmiş belirli bir tarihte yapılmaktadır. Ancak bu koşul, parlamenter demokrasilerde aksayabilmektedir. Çünkü meclis çoğunluğuna sahip olan hükümetler, seçim zamanını kendi çıkarlarına uygun olacak şekilde değiştirebilmektedir. Bununla birlikte, parlamenter sistemlerde seçim zamanlamasını içsel olarak modele dahil eden çalışmalarda yapılmıştır (Chowdhury, 1993: 1101).

4.1.2. Modelin İşleyişi

Modelin işleyişi aşağıdaki şekil 14 yardımıyla açıklanabilir.

Şekil 14: Nordhaus Tipi Politik Konjonktür Dalgaları

Kaynak: Alt ve Chrystal, 1983: 107; Nordhaus, 1975: 177; Telatar, 2004: 407

Şekil 14’te LL uzun dönem, SS ise kısa dönem Phillips eğrilerini, PP eğrileri de toplam oy fonksiyonlarını göstermektedir. Dikey eksen enflasyon oranını, yatay eksen ise işsizlik oranını göstermektedir (Nordhaus, 1975: 177; Telatar, 2004: 406-407).

Uzun dönem Phillips eğrisinin eğimi, kısa dönem eğrisine göre daha fazladır. Bunun nedeni, kısa dönem işsizlik oranındaki azalmaların enflasyon üzerindeki etkisinin, uzun döneme kıyasla, daha düşük olmasıdır. P harfi ile gösterilen eğriler Nordhaus (1975: 178) tarafından eş-oy eğrileri olarak adlandırmaktadır. Eş-oy eğrileri, hükümetin belirli oy oranlarını elde edebilmesini sağlayacak olan farklı işsizlik ve enflasyon oranı bileşimlerini göstermektedir. Aynı eş-oy eğrisi üzerindeki farklı noktalar, hükümete aynı oy oranını kazandırmaktadır. Eğriler orijine yaklaştıkça daha yüksek, uzaklaştıkça daha düşük oy oranlarını temsil etmektedir. Yani enflasyon ve işsizlik oranları yükseldikçe hükümetin oy oranı düşmektedir. Siyasal iktidar, para ve maliye politikası araçlarını kullanarak ekonomi politikalarını etkileme gücüne sahiptir. Bu gücünü kullanarak, kısa dönem Phillips eğrisi üzerinde seçmen tercihlerini etkileyecek şekilde işsizlik ve enflasyon arasında, seçim öncesi ve sonrası değiş-tokuş yapabilmektedir. Seçmenler iktidarın performansını enflasyon ve işsizlik oranlarına göre değerlendirmektedir. Bu nedenle, iktidar partisinin seçimleri kazanabilmesi için işsizlik ve enflasyon tercihini orijine daha yakın bir eş-oy eğrisi üzerinde belirlemesi gerekmektedir. Seçmenlerin çoğu işsizlik oranına, enflasyona göre daha çok dikkat eder. Çünkü işsizlik, enflasyona göre birey ve toplum üzerinde daha büyük olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Bu yüzden siyasal iktidar, işsizlik oranını seçimlerde kendisine en yüksek oyu kazandıracak, eş-oy eğrisine teğet olan kısa dönem Phillips eğrisi üzerinde bir noktada belirleyecektir (Telatar, 2004: 406-407).

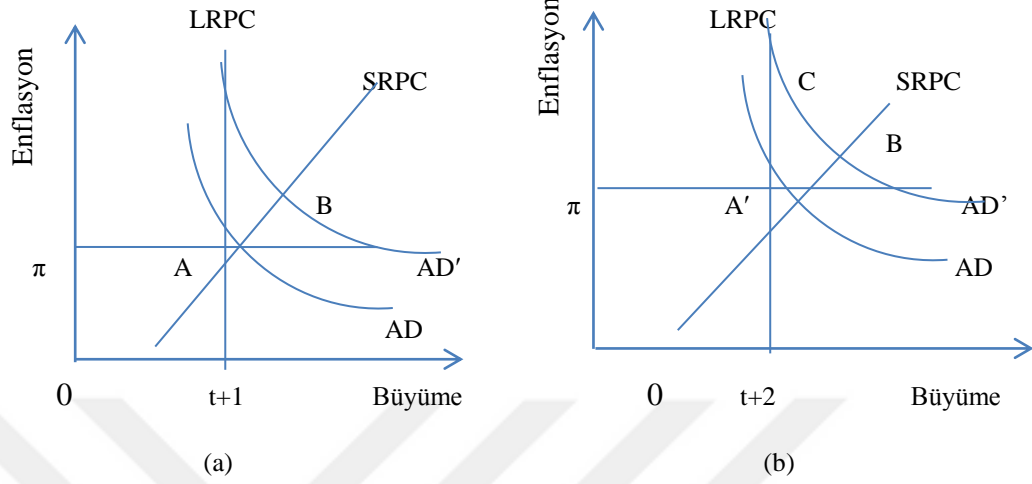
SS kısa dönem Phillips eğrisi ile bu eğrinin teğet olduğu eş-oy eğrisi iktidar partisinin alabileceği en yüksek oy oranını gösterecektir. Hükümet ekonomi politikalarını kendisine en yüksek oy oranını sağlayacak işsizlik ve enflasyon bileşimini seçecektir. Eğer S_1 ilgili kısa dönem Phillips eğrisi ise buna en uygun nokta P_1 eş-oy eğrisi üzerindeki E_1 noktasıdır. Hükümet oyların P_1 kadarını elde edebileceğini bildiği için E_1 noktasının temsil ettiği enflasyon-işsizlik bileşimini tercih edecektir. E_1 noktası uzun dönem Phillips eğrisinin üzerinde olmadıkça, ancak kısa dönemde sürdürülebilir bir işsizlik-enflasyon

bileşimini temsil edecektir. Kısa dönem Phillips eğrisi ile eş-oy eğrisinin teğet olduğu nokta uzun dönem Phillips eğrisi ile çakışacağı ana kadar işsizlik ve enflasyon oranı her seçim döneminde biraz daha artacaktır. Yani, iktidar partisi her seçim döneminde daha yüksek bir işsizlik-enflasyon bileşimini seçmek zorunda kalacaktır. Bu durum E^* noktasına kadar devam edecektir (Telatar, 2004: 406).

Uzun dönem Phillips eğrisi üzerindeki G^* noktası, iktidar partisinin uzun dönemde maksimum desteği sağlayacağı noktayı temsil etmektedir. Bu noktada, kaynakların tahsisi açısından şimdiki ve gelecek nesiller arasında herhangi bir fark ortaya çıkmamaktadır. Bu nedenle Nordhaus G^* noktasını “altın kural politikası” (golden-rule policy) olarak isimlendirmektedir. Miyopik politikaların sonucu olarak ortaya çıkan E^* noktası ise gelecek nesillerin göz ardı edildiği bir noktayı temsil etmektedir. Seçmenlerin ve politikacıların geleceği değil yalnızca bugünü dikkate almaları, ekonomiyi G^* noktasına göre daha yüksek enflasyon ve daha düşük işsizlik oranına götürmektedir. Geleceğin seçmenler tarafından dikkate alınmaması, iktidar partilerine her seçim döneminde enflasyonu artırma pahasına işsizliği azaltarak seçimleri yeniden kazanma şansı vermektedir (Nordhaus, 1975: 176-177).

Nordhaus-Lindbeck modeli aşağıdaki şekil 15(a) ve (b) yardımıyla açıklanabilir (Telatar, 2004: 397-398).

Şekil 15: Nordhaus-Lindbeck Modeli

Kaynak: Alesina ve diğerleri, 1997: 21; Telatar, 2004: 398

Şekil 15'te LRPC uzun dönem, SRPC kısa dönem Phillips eğrisini göstermektedir. Dikey eksen enflasyonu, yatay eksen büyümeyi göstermektedir. AD eğrisi toplam talep eğrisini göstermektedir. Nordhaus'a göre, uzun dönem Phillips eğrisinin dikey olması, prensip olarak, sonuçlarda herhangi bir farklılık yaratmayacaktır. Siyasal iktidar para ve maliye politikası araçlarını kullanarak toplam talep eğrisini değiştirebilmektedir. Seçimlerin t+1 döneminde yapılacağı varsayılmaktadır.

Başlangıçta ekonomi, uzun ve kısa dönem Phillips eğrileri ile toplam talep eğrisinin kesiştiği A noktasında dengededir. İktidar partisi seçimleri kazanabilmek amacıyla seçim öncesinde, para ve maliye politikaları ile ekonomiyi manipüle ederek toplam talep artışı meydana getirecektir. Bu durum şekil 15(a)' da gösterilmektedir. Toplam talep eğrisi (AD) manipülasyon sonucunda kayarak AD' konumunu almakta ve yeni denge B noktasında oluşmaktadır. AD eğrisinin kayması, ekonomide ılımlı bir enflasyona karşılık doğal oranın üzerinde bir büyüme ortaya çıkarmaktadır. Seçmenler ekonomideki bu suni canlanmayı iktidar partisinin başarısı olarak görecekle ve oylarıyla ödüllendireceklerdir.

Beklentilerini geçmişe göre uyarlayan seçmenler, enflasyon beklentilerini şekil 15 (b)'de gösterildiği gibi gerçekleşen enflasyona göre uyarlamaktadırlar. Böylece gerçekleşen enflasyon ile enflasyon beklentileri birbirine yaklaşmaktadır. Eğer hükümet genişletici politikalarla toplam talep artışını desteklemeye devam etmezse, denge noktası toplam talep eğrisi ile uzun dönem Phillips eğrisinin kesiştiği C noktasına doğru kayacaktır. Bu noktada ekonomi doğal büyüme oranına doğru gerilerken enflasyon oranı daha da artacaktır. Genişletici politikaların sonucu olarak iktidar partisi seçimleri yeniden kazanırken, bu politikaların maliyeti olan enflasyon artışı seçim sonrasında düşürülmesi gereken bir problem olarak ortaya çıkmaktadır (Telatar, 2004: 405).

Seçimlerden sonra, iktidar partisi daraltıcı ekonomi politikaları izleyerek enflasyonu düşürmeye çalışacaktır. Seçimlerden önce işsizliği düşürmek için uygulanan politikalar enflasyon artışına neden olduğu gibi, seçim sonrasında enflasyonu düşürmek için uygulanan politikalar da işsizliğin artmasına neden olacaktır. Uygulanan daraltıcı politikalar sonucu toplam talep azalacak ve sonraki seçim döneminde, yeniden B noktasına doğru hareket etmeye hazır olmak üzere ekonomi tekrar başlangıç noktasına geri dönecektir. Böylece iktidar partisi unutkan ve miyop olan seçmenleri her seçim döneminde kandırarak yeniden seçilme ihtimalini maksimize edebilecektir. Hükümet denge noktasını; seçim öncesi A noktasından B noktasına, sonrasında C noktasından tekrar A noktasına kaydırarak ekonomiyi manipüle edecek ve ekonomide seçim dönemleriyle çakışan konjonktür dalgalarının meydana gelmesine neden olacaktır. Ancak Nordhaus'a göre enflasyon oranı her defasında başlangıç noktası olan A noktasına döndürülemeyecek, A noktasına göre daha yüksek bir enflasyon oranını temsil eden A' noktasında kalacaktır. Geleceğin bu güne indirgenmesinin bir sonucu olarak her seçim döneminde enflasyon, doğal oranının üzerinde gerçekleşecektir. Bu nedenle ekonomi, her seçim döneminde müdahalenin olmadığı duruma göre daha yüksek bir enflasyon oranıyla karşı karşıya kalmaktadır (Telatar, 2004: 398).

Genel olarak, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde seçmen ve politikacıların kısa görüşlü oldukları kabul edilmektedir. Güvel (1995), 1963-1994 dönemini kapsayan çalışmasında bu öngörüü destekleyen sonuçlara ulaşmıştır. Bulgularına göre, Türkiye'de

politikacı ve seçmenler kısa görüşlü, yani kısa vadecidir. Uygulanan iktisat politikalarının uzun dönemdeki etkilerinden çok, kısa vadedeki etkileri ile ilgilenirler ve bu günkü uygulamaların gelecekteki etkisini öngöremezler. Aynı zamanda, Türkiye’deki merkez sağ ve sol partilerin uygulamaları ile seçmen tabanları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bu nedenle, çalışmada rasyonel ve partizan modeller değil, Nordhaus tarafından geliştirilen geleneksel fırsatçı model esas alınmıştır.

4.2. Türkiye’ye Uygulanması (1950-2013)

Türkiye’de hükümetlerin seçim sonuçlarını etkilemeye yönelik iktisat politikaları uygulayıp uygulamadıklarını araştırmaya yönelik ilk çalışmalar, tarımsal ürün fiyatları üzerinden yapılmaya başlamıştır. Literatürün gelişiminden önce, Bulutay ve Yıldırım (1968: 7-39) ile Bulutay (1970: 79-119) tarafından yapılan çalışmalarda, Türkiye’de 1950-1965 dönemi tarımsal ürün fiyatlarındaki değişimin seçim sonuçları üzerine etkileri incelenmiş ve doğrusal bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bireysel gelirden meydana gelen artış, oyları artırırken tersi durumda, oylarda azalma ortaya çıkmaktadır. Ergüder (1981: 106)’de buğday ve tütün için yaptığı benzer çalışmada, belirlenen destekleme fiyatları ile siyasal süreç değişkenleri arasında istatistiksel bakımdan anlamlı sonuçlar elde etmiştir. İncelenen dönem itibariyle üretim, büyük ölçüde tarıma dayalı; gelir de tarımsal ürün fiyatlarına bağlıdır.

Gürkan ve Kasnakoğlu (1991: 277-298)’nin çalışması da Türkiye için yapılan öncü çalışmalar arasındadır. Fırsatçı politikaların varlığını inceleyen çalışmalar bu tarihten itibaren hızlı bir artış göstermiştir. Çalışmada tarımsal üretimin yaklaşık %50’sini, ekili alanların %70’ini oluşturan tarımsal ürünlerden dört tanesine (buğday, arpa, pamuk ve tütün) verilen destekler, ekonometrik model yardımıyla, 1962-1983 dönemi için incelenmiştir. Tarımsal ürünler için yapılan desteklerin, askeri yönetim dönemlerinde azalmakla beraber seçim dönemleriyle eş zamanlı olarak dalgalanmalar gösterdiğini ve

tarımsal ürünlere verilen destekle seçimler arasında doğrusal bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir.

Eren (1993: 59-64), ile Eren ve Bildirici (1999: 27-39)'ye göre, Türkiye'de politik konjonktür dalgalarının varlığının analizi baştan sınırlamalarla karşı karşıyadır. İlk olarak, bu tür dalgalanmaların varlığı demokrasinin işlediği ülkeler için geçerlidir. Türkiye'de batı standartlarında bir demokrasinin olup olmadığı tartışılmakla beraber, sık sık demokrasinin askıya alınması da sınırlayıcı bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. İkinci olarak, verilerin varlığı ve güvenilirliği konusu ayrı bir sınırlayıcı etken olmaktadır. Bu nedenle yapmış olduğu çalışmada seçim ekonomisi uygulanıp uygulanmadığına dair anlamlı sonuçlara ulaşamamıştır. Ancak, Bildirici (2010: 677)'ye göre Türkiye'de seçmen davranışlarının ekonomi dışı faktörlere hassasiyeti yüksektir. Partilerin popülaritesi üzerinde terör ve din gibi ekonomi dışı unsurların etkisi daha yüksek çıkmaktadır.

Çarkoğlu (1995: 85-108), Türkiye'de politik konjonktür dalgalarının varlığını, ekonometrik model yardımıyla, 1950-1994 dönemi için incelemiştir. Seçim dönemlerinde, para ve maliye politikalarında meydana gelen değişmelerin yanında bazı tarımsal ürünlere verilen kamu destekleri de analize dahil edilmiştir. Reel gelir, enflasyon, para arzı, bütçe açıkları, tarımsal destekleme fiyatları ve istihdam oranı değişkenlerinin kullanıldığı çalışmada politik konjonktür dalgalarının varlığını destekleyen sonuçlara ulaşmıştır. Çalışma sonucunda, buğday ve pamuk ürünlerine verilen kamu desteği ile seçimler arasında ilişki olduğu da ortaya konulmaktadır.

Sayan ve Berument (1997: 171-185) Türkiye'de politik konjonktür dalgalarının var olup olmadığını 1957-1994 dönemi için, partizan teori çerçevesinde incelemiştir. Türkiye'de sağ ve sol parti politikaları, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi birbirlerinden çok da farklı olmadığından partizan politik konjonktür dalgalarının varlığını destekler sonuçlara ulaşamamıştır.

Durkaya (1997) Türkiye’de 1953-1992 döneminde izlenen ekonomi politikalarının siyasi konjonktürden etkilenip etkilenmediğini, SOH tarafından geliştirilen bir yöntem yardımıyla analiz etmiştir. Çalışmasında enflasyon, kamu harcamaları, kamu gelirleri, merkez bankası kredileri, para arzı, istihdamdaki gelişmeler ve bazı tarımsal ürünlerin fiyatlarına ait verileri kullanmış; bu verilerin seçim yıllarında göstermiş olduğu değişimleri seçim öncesi-sonrası değişimlerle karşılaştırarak analiz etmiş ve seçim ekonomisi uygulamalarını destekleyici sonuçlar elde etmiştir.

Yamak ve Yamak (1999: 47-56), Türkiye’de 1953-1992 yılları arasında yapılan 10 adet genel milletvekili seçimi dönemlerinde, seçim ekonomisi politikalarının uygulanıp uygulanmadığını incelemiştir. Siyasal iktidarların seçim kazanmak uğruna, seçim öncesi dönemlerde işsizlik ve enflasyon oranlarını düşük, kişisel gelir seviyelerini yüksek tutarak ekonomide yapay iyileşmeler sağladıkları ve seçim sonrasında, istikrar tedbirleri altında karşıt politikalar izledikleri sonucuna ulaşmıştır. Seçim öncesi dönemlerde, bütçe giderleri, para arzı, merkez bankası kredileri, tarımsal kesime verilen destekleme fiyatları ve ücretler artarken seçim sonrası dönemde yavaşlatılmış ya da baskı altına alınmıştır. Seçim öncesi dönemlerde kamusal harcamalar önemli ölçüde artarken kamusal gelirler artırılmamıştır. Bu tür politikaların doğal sonucu olarak, seçim sonrası enflasyon oranları seçim öncesine göre daha yüksek çıkmıştır. Türkiye’de seçimlerin marjinal maliyeti marjinal faydasından daha fazla olmakta, yani seçimler ülke ekonomisine kazandırdığından daha fazlasını kaybettirmektedir. Bütün bu gelişmeler Türkiye’de politik konjonktür dalgalarının varlığını desteklemektedir.

Tutar ve Tansel (2000: 1-31; 2011: 1-18), Türkiye’de fırsatçı politikaların uygulanıp uygulanmadığını 1960-1997 ve 1960-2009 dönemi için ekonometrik model yardımıyla analiz etmiştir. Analizde kullanılan veriler, dönemler için farklılık arz etmektedir. 1960-1996 için yıllık, 1983-1997 için çeyrek dönemlik ve 1990-1997 için aylık veriler kullanılmıştır. Çeyrek dönemlik ve aylık veriler kullanıldığında; personel, transfer, cari ve yatırım harcamaları gibi bütçe kalemlerinde politik konjonktür dalgalarının varlığı açıkça görülmektedir. Ancak yıllık verilerin kullanılması durumunda, teoriyi destekleyici bulgulara ulaşamamıştır.

Ergün (2000: 6-32), Türkiye’de politik konjonktür dalgalarının olup olmadığını, 1985-1999 yılları arasında yapılan genel seçim dönemleri için incelemiş ve varlığını destekleyen önemli kanıtlar elde etmiştir. Yapılan ekonometrik analizde, aylık, parasal ve mali performans göstergeleri ile ekonomik performans ölçütleri kullanılmıştır. Seçim öncesi dönemlerde, genişletici maliye politikalarına başvurulduğunu; kamu harcamaları artarken vergi gelirlerinde azalma ortaya çıktığını ve bunun doğal sonucu olarak da bütçe açıklarının ortaya çıktığını tespit etmiştir. Ancak seçim sonrası, vergi gelirlerinde artış olmasına rağmen bütçe açıkları artmaya devam etmektedir. Para politikası araçlarından para arzı ve faiz oranları incelendiğinde, seçim dönemlerinde önemli dalgalanmalar olduğu görülmektedir. Seçim öncesi uygulanan gevşek para ve maliye politikalarının etkisi bir dönem gecikmeyle, seçim sonrası enflasyon olarak ortaya çıkmaktadır. Seçim öncesi genişletici politikaların ve seçim sonrasına ertelenen vergi artışları ile kamusal mal ve hizmet zamları sonucu, seçim sonrası enflasyon ortaya çıkmaktadır. Bu da gösteriyor ki politikacılar, gerek maliye politikası araçlarını gerekse para politikası araçlarını iktidarını sürdürebilmek, yeniden seçilebilmek amacıyla manipüle etmektedir.

Telatar (2000: 133-154), enflasyon verisini kullanarak yapmış olduğu ekonometrik analizi ile Türkiye’de 1986-1997 döneminde, manipülatif ve siyasi sörf hipotezlerinin varlığını incelemiş; kendisinin de şaşırtıcı olarak değerlendirdiği bir sonuç elde etmiştir. Ne hükümetlerin ekonomiyi seçim dönemlerinde manipüle edeceği varsayımına dayalı manipülatif hipotezi; ne de ekonomiyi manipüle etmeksizin seçim kararı almak için doğru zamanı bekleyeceği varsayımına dayalı siyasi sörf hipotezini destekleyici sonuçlara ulaşabilmiştir. Ancak bu çalışmasına ilave olarak, aynı dönemi, farklı verilerle analiz eden iki farklı çalışma (2001: 57-66; 2003: 24-39) daha yapmış ve fırsatçı uygulamaları destekleyen sonuçlara ulaşmıştır.

Telatar (2001: 57-66; 2003: 24-39) çalışmalarında, 1986-1997 döneminde Türkiye’de politik konjonktür dalgalarının varlığını incelemiştir. Para ve maliye politikalarına ait verileri, probit ve logit modeller yardımıyla analiz etmiş; iktidar partilerinin seçilebilmek amacıyla politika araçlarını seçim öncesi ve sonrası manipüle

ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Telatar (2001: 57-66), Türkiye’de 1986-1997 döneminde yapılan demokratik seçimlerde manipülatif-siyasi sörf hipotezlerinin geçerliliğini, seçim zamanlamasının içsel olarak tanımlandığı, probit ve logit modeller yardımıyla araştırmaktadır. Çalışmada para politikası aracı olarak reel para arzını, maliye politikası aracı olarak reel kamu harcamalarını kullanmıştır. Hükümetin en kolay kontrol edebildiği parasal büyüklük olması nedeniyle, para arzı değişkeni olarak M1 serisinden yararlanılmaktadır. Literatürde, parlamenter sistemlerde politik konjonktür dalgalarının varlığını araştırmak amacıyla geliştirilmiş iki hipotez bulunmaktadır. Bunlardan biri olan manipülatif hipotez, hükümetlerin yeniden seçilmek amacıyla ekonomiyi manipüle etmelerini vurgularken; diğeri olan siyasi sörf hipotezi ise hükümetlerin erken seçim kararı almak için ekonomide yüksek büyümenin ve/veya düşük enflasyonun olduğu dönemleri kollamalarını ifade etmektedir. Bu dönemde (1986-1997 arası dönem) 1987, 1991 ve 1995 yıllarında yapılan genel seçimlerin, beş yıl olarak belirlenen yasal sürenin bitiminden önce yapılmış olması siyasi sörf hipotezini doğrulamaktadır. Yine aynı dönemde, hükümetlerin seçilme şanslarını artırmak amacıyla ekonomiyi manipüle ettikleri, ekonominin kendi kuralları dışına çıkmasına yol açacak şekilde müdahalede buldukları sonucuna ulaşmıştır.

Onur (2001: 157-184; 2002: 85-126; 2004: 165-170), Türkiye’de ekonomi politikaları ile seçimler arasında ilişki olup olmadığını 1975-2000 ve 1950-2000 şeklinde iki farklı dönem halinde incelemiştir. Yıllık verilerin kullanıldığı çalışmada işsizlik ve enflasyon oranlarının yanında emisyon hacmi, bütçe açığı ve GSMH verilerini de kullanmıştır. Sonuçta politikacıların seçim öncesi dönemlerde, farklı araçlar kullansalar da, tekrar seçilebilmek amacıyla ekonomide genişletici politikalar uyguladıklarını tespit etmiştir. İktidardaki politikacılar, seçim öncesi dönemlerde ekonomiyi canlandırmak amacıyla, kimi zaman emisyon hacmini artırmakta kimi zaman da açık bütçe politikaları uygulamakta; bazı dönemlerde de kaynak ihtiyacı borçlanma yoluyla finanse edilmektedir. Bu tür uygulamalar, kısa dönemde ekonomide iyimser bir havanın oluşmasına neden olurken uzun dönemde ekonomi üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Derin (2002), Türkiye’de Nordhaus tipi fırsatçı politik konjonktür dalgalarının varlığını, ekonometrik model yardımıyla 1986-2000 dönemi için incelemiştir; analizinde para (M1 ve M2Y) ve maliye politikaları (kamu harcamaları, KİT’lerine yapılan transferler ve diğer transfer harcamaları)’na ait çeyrek dönemlik verileri kullanmıştır. Çalışma sonucunda, seçim dönemlerinde iktidarda bulunan politikacıların seçimleri kazanabilmek amacıyla maliye politikası araçlarını açık bir şekilde manipüle ettiklerini ortaya koymuştur. Bununla birlikte TCMB’nin, para politikası araçlarını seçim ekonomisi uygulamaları çerçevesinde aktif bir şekilde kullandığına dair doğrudan bir kanıt bulamasa da seçim dönemi para politikası göstergelerinde, maliye politikası göstergeleriyle uyumlu olarak seçim dönemleri ile çakışan dalgalanmalar olduğunu tespit etmiştir. Kamu harcamalarında meydana gelen artışlar, parasal genişlemeye neden olmuştur. Diğer bir deyişle, seçim dönemlerinde maliye politikalarında meydana gelen değişiklikler, benzer bir şekilde para politikalarında dalgalanmaya neden olmuştur.

Kuzu (2003: 1-31) 1977-2001 döneminde, Türkiye’de politik konjonktür dalgalarının varlığını incelemiştir ve destekleyici sonuçlar elde etmiştir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kredilerinde ve Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası tarım kredilerinde seçim öncesi genişleme olduğu; tarımsal ürün fiyatlarının seçim öncesi, diğer dönemlere göre daha yüksek belirlendiği ve vergi gelirlerinin seçim öncesi dönemlerde azaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Akçoraoğlu ve Yurdakul (2004: 1-25) Türkiye’de 1987-2003 dönemini, üç aylık veriler yardımıyla, politika-ekonomi ilişkisi açısından incelemiştir. Çalışma sonunda seçim öncesi bütçe açıklarında bir artış olduğunu tespit etmiş. Ancak seçimlerin büyüme ve enflasyon üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğunu tespit edememiştir. Aynı çalışma ile siyasal partilerin, partizan bir makro iktisat politikası izleyip izlemediklerini araştırmış, buna dair anlamlı bir sonuç elde edememiştir.

Sivri (2004), Türkiye’de seçim ekonomisi uygulamalarının varlığını 1986-2001 dönemi için incelemiştir. Ekonometrik bir model kullanılarak yapılan çalışmada, çok

sayıda değişkene (faiz oranı, fiyatlar genel seviyesi, para arzı, döviz kuru, sanayi üretim endeksi, konsolide bütçe dengesi, faiz dışı bütçe dengesi, faiz dışı harcamalar, diğer cari harcamalar, personel harcamaları, yatırım harcamaları, KİT'lere transferler ve diğer transferler) ait aylık veriler kullanılmıştır. Sonuçta, fiyatlar genel seviyesi ile maliye politikası araçlarının seçim ekonomisi politikalarına hizmet ettiği güçlü bir şekilde gösterilmiştir. Seçim öncesi, kamu kesimi fiyatlarının baskı altında tutulduğu; seçim sonrası ise baskının ortadan kalktığı görülmektedir. Bununla birlikte, seçim öncesi genişletici, sonrasında ise daraltıcı maliye politikalarının uygulandığı anlaşılmaktadır. Diğer çalışmalardan farklı olarak, yatırım harcamalarının da bu amaçla manipüle edildiğini ortaya koymaktadır. Seçim öncesi artan yatırım harcamaları, seçim sonrası azalmaktadır. Para arzı değişkeni ile seçim ekonomisi uygulamaları arasındaki ilişki zayıf olsa da diğer değişkenler arasında güçlü bir ilişki olduğunu tespit etmiştir.

Asutay (2004: 1-37) 1980-2002 dönemini, parasal ve mali araçları kullanarak fırsatçı model kapsamında incelemiştir. Üç aylık verileri kullanarak yaptığı ekonometrik analiz sonucunda Türkiye'de politikacıların seçimleri kazanmak ya da kazanma şansını artırmak, oy satın almak amacıyla ekonomiye müdahale ettiklerine dair güçlü delillere ulaşmıştır. Berksoy ve Demir (2004: 513-532), 1950-2002 dönemine ait vergi gelirlerindeki değişimi hem varyans analizi hem de ko-entegrasyon analizini birlikte kullanarak incemiş; vergi gelirleri ile seçimler arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Erdoğan (2004:180-191) çalışmasında, Türkiye'de politik konjonktür dalgalarının varlığını hem ekonometrik bir model hem de yüzde değişim oranları yardımıyla incelemiştir. 1957-2003 dönemine ait M1, kamu harcamaları ve dolaşımdaki para verilerini yüzde değişim oranlarını kullanarak analiz etmiştir. Sonuçta M1, kamu harcamaları ve dolaşımdaki para miktarında seçim öncesi dönemlerde seçim sonrasına göre daha fazla artış olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca 1986-1999 dönemine ait M1, M2, bütçe giderleri ve faiz dışı bütçe giderleri verilerini regresyon analizi yöntemiyle incelemiş; seçim öncesi dönemde seçilen parasal ve mali araçların manipüle edildiğini tespit etmiştir. Seçim sonrasına ilişkin istatistiki açıdan anlamlı sonuçlara ulaşamamış olsa da yüzde değişim

oranları incelendiğinde manipülatif eğilimlerin seçim sonrası için de geçerli olduğunu vurgulamaktadır.

Özatay (2005: 1-37), Türkiye’de kamu sektöründeki fiyat kontrollerinin seçim ekonomisi aracı olarak kullanılıp kullanılmadığını 1987-2003 dönemi için incelemiş ve bunu destekleyen sonuçlara ulaşmıştır. İncelenen dönemde, bütçe açıklarının iç borçla finanse edilmesinin hükümete kamu fiyatlarını manipüle etme fırsatı verdiğini; kamusal mamul fiyatlarının seçim dönemlerinde, özel mamul fiyatlarından önemli ölçüde düşük olduğunu tespit etmiştir.

Bakırtaş ve Koyuncu (2005: 55-66), ek küçük kareler yöntemi ile Türkiye’de politik konjonktür dalgalarının varlığını 1987-2003 dönemi için test etmiştir. Çalışmada enflasyon, GSYİH, para arzı (M1), bankalar arası faiz oranı ve kamu kesimi nihai tüketim harcamalarına ait aylık veriler kullanılmıştır. GSYİH ve kamu kesimi nihai tüketim harcamaları verilerinin teoriyle uyumlu olduğu; para arzı (M1), enflasyon ve bankalar arası faiz oranları göstergelerinin teoriyle uyumlu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şen (2006: 11-30) Türkiye’de bankacılık sektörünü, politik konjonktür dalgaları kapsamında 1960-2004 dönemini incelemiş ve banka etkinlikleri ile seçim dönemleri arasında negatif bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Bu tespit sektörün tümü açısından geçerli olmakla birlikte, özellikle kamusal bankaların etkinliğinin seçim öncesi dönemlerde düştüğünü, sonrasında da yükseldiğini tespit etmiştir.

Parlaktuna ve Bahçe (2006) Türkiye’de politik konjonktür dalgalarının varlığını, 1980-2006 dönemi için ekonometrik model yardımıyla test etmiştir. Aylık verilerin kullanıldığı çalışmada GSYİH, kamu kesimi nihai tüketim harcamaları, bankalar arası faiz oranı, M1 ve enflasyon oranı gibi makroekonomik göstergelerde meydana gelen değişim incelenmiş; reel göstergeler üzerinde olmasa da parasal göstergeler üzerinde seçimlerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sezgin (2007: 135-154) ,Türkiye’de politik konjonktür dalgalarının varlığını 1950-2003 dönemi incelemiş, seçim ekonomisi uygulandığına dair anlamlı sonuçlara ulaşmıştır. Yıllık verilerin kullanıldığı çalışmada, büyümenin seçimlerden olumsuz etkilendiğini; kamu harcamalarının ve bütçe açıklarının seçim dönemlerinde arttığını tespit etmiştir. Kamu harcamalarının artmasına rağmen ekonomik büyümenin gerçekleşmemesi, bunların daha çok transfer harcaması şeklinde olduğunu düşündürmektedir. Bununla birlikte enflasyon, para arzı ve vergiler ile seçimler arasında bir ilişki tespit edilememiştir.

Erkişi (2007) ile Akalın ve Erkişi (2007: 89-116), 1950-2006 yılları arasında yapılan genel seçimleri kapsayan araştırmasında; kamu harcamaları, para arzı, enflasyon, işsizlik ve büyüme oranı parametrelerini kullanmış, ancak politik konjonktür dalgalarının varlığını destekler sonuçlara ulaşamamıştır.

Erdoğan ve Bozkurt (2009: 204-216) 1986-2005 dönemini kapsayan çalışmalarında Türkiye’de politik parasal konjonktür dalgalarının varlığını ekonometrik model yardımıyla incelemiştir. Sonuç olarak, Türkiye’de politikacıların partizan olmaktan daha çok fırsatçı eğilimler gösterdiklerini ve bu amaçla para politikalarını manipüle ettiklerini tespit etmiştir.

Yıldırım (2009), Türkiye’de 1987-2007 arası dönemi, ekonometrik model kullanarak politik konjontürel dalgalanmalar açısından incelemiştir. Gelişmekte olan ülkelerde, siyasal iktidarlar her ne kadar politika araçlarını kullanarak politika çıktılarını etkilemeyi amaçlasalar da içsel ve dışsal etmenler buna engel olmaktadır. Bu nedenle çalışmada politika sonuçları değil, politika araçları kullanılmıştır. Politika araçları olarak kamu harcamaları, KİT’lere ve SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu)’na yapılan transferler, M1, M2Y ve TCMB’nin kamuya ve bankacılık kesimine sağlamış olduğu yurtiçi kredilerin reel değerleri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, özellikle kamu harcamalarının ve KİT’lere yapılan transfer ödemelerinin seçim dönemlerinde önemli ölçüde arttığı

görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde de Nordhaus tipi dalgalanmaların varlığını destekleyen sonuçlara ulaşılmıştır.

Özkan (2010) ile Özkan ve Tarı (2011: 223-238), Türkiye’de 1985 sonrasında yapılan milletvekili seçim dönemlerinde GSYİH, para arzı ve kamu harcamaları değişkenlerinde politik amaçlı bir sapmanın olup olmadığını ekonometrik model yardımıyla incelemiştir. Çalışmalarda, bazı dönemlerde zayıf olsa da politik etkinin varlığı tespit edilmiş, istatistiki olarak anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır.

Kanca (2011: 35-50; 2012: 25-59), farklı yöntem ve verileri kullanarak, Türkiye’de fırsatçı uygulamaların olup olmadığını 1987-2007 dönemi için incelemiştir. 2011 yılında yapmış olduğu çalışmasında GSYİH, işsizlik, enflasyon ve kamu harcamalarına ait verileri ekonometrik bir model; 2012 yılında yapmış olduğu çalışmasında ise maliye politikası araçlarından, transfer harcamalarındaki değişimi oran analizi yardımıyla analiz etmiştir. Her iki çalışma sonucunda, Türkiye’de politik konjunktür dalgalarının varlığını destekleyen sonuçlara ulaşılmıştır.

Karakaş (2013: 245-262; 2014: 159-175) yapmış olduğu çalışmalarda, zaman serisi modelleri yardımıyla Türkiye’de politik konjunktür dalgalarının olup olmadığını incelemiştir. İlk çalışmada mali değişkenler, ikincisinde parasal değişkenler analiz aracı olarak kullanılmıştır. Her iki çalışmada Türkiye’de mükemmele yakın politik konjunktür dalgalarının oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hotunoğlu ve Tekeli (2013: 336-349) Türkiye’de demokrasi ile bütçe açığı ilişkisini incelemiş ve aralarında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Demokratik olmayan rejimlerde seçmenlerin politik kararlar üzerinde etkisi olmadığı gibi, yöneticiler arasında politik bir rekabet de söz konusu değildir. Yani yöneticiler seçim baskısı ile karşı karşıya değildir. Ancak demokratik rejimlerde politik rekabet olduğu gibi, seçmen tercihleri de yöneticileri belirlemede önemli rol oynamaktadır. Bu yüzden demokratik

toplumlarda yönetimde bulunan politikacıların seçmenlere şirin görünerek tekrar seçilebilmek amacıyla açık bütçe politikası izledikleri anlaşılmaktadır.

Eryılmaz (2014), Türkiye’de, 1987-2012 döneminde, Norhaus tipi politik konjonktür dalgalarının varlığını incelemiştir. Çeyrek dönemlik GSYİH, enflasyon, dolaşımdaki para (M0), para arzı (M1), kamu harcamaları, kamu transfer harcamaları, vergi gelirleri ve bütçe açığı verilerini kullanarak ekonometrik model yardımıyla analiz etmiş, teoriyi destekleyici herhangi bir sonuca ulaşamamıştır.

Gezgin (2014: 185-213), 1997-2001 döneminde, Türkiye ekonomisinde fırsatçı uygulamaların varlığını çeşitli (M1 para arzı, vergi gelirleri, TCMB tarafından verilen kamu sektörü kredileri ve tarımsal krediler) politika araçlarını kullanarak incelemiş ve teoriyi destekleyici sonuçlara ulaşmıştır. Kredilerde, seçim öncesi artış, sonrası ise azalış ortaya çıkarken; vergilerde tam tersi bir gelişme olmaktadır. Vergi gelirleri, seçim öncesi önemli ölçüde azalırken; seçim sonrası dikkat çekici bir şekilde artmaktadır.

Altun (2014: 47-69), Türkiye’de 1950-2010 dönemini, fırsatçı ve partizan modellere göre test etmiştir. Ekonometrik yöntem kullanılarak yapılan çalışma sonucunda, fırsatçı ve partizan uygulamaların varlığını tespit etmiştir. Hükümetler yeniden seçilebilme düşüncesiyle seçim öncesi kamu harcamalarını artırmakta ve seçim dönemleriyle çakışan fırsatçı politik konjonktür dalgalarına neden olmaktadır. Ancak Türkiye’de batı tipi sağ ve sol parti yapılanmalarının olmayışı ve incelenen dönemde, sol partilerin tek başına iktidar olamaması, partizan bulguların güvenilirliğini azaltmaktadır.

Politik konjonktür dalgaları teorisinin genel seçimler için geçerli olduğu gibi yerel seçimler için de geçerli olabileceği belirtilmektedir (Rogoff, 1990: 34). Türkiye’de genel seçimlerin ekonomi üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar gün geçtikçe artmaktadır. Ancak yerel seçim dönemleriyle, ekonomik göstergelerde eş zamanlı dalgalanmalar olup olmadığını araştıran çalışmalar, oldukça az sayıdadır.

Kamu Tercihi Teorisine göre, seçmenlerin çıkar maksimizasyonu güdüsüyle hareket etmeleri ve kendilerine daha düşük maliyetle kamusal ürünleri sunacağına inandığı politikacıları desteklemeleri beklenmektedir. Ancak Sağbaş (2003b: 169-178) yapmış olduğu çalışmada, Türkiye’de yerel vergilerin seçmen davranışları üzerine etkilerini incelemiş, herhangi bir pozitif ilişki tespit edememiştir. Bu durumu birkaç nedene bağlı olarak açıklamıştır. İlk olarak, halkın yararlandığı kamusal mal ve hizmetler büyük ölçüde merkezi hükümet tarafından sunulmaktadır. İkinci olarak, vergiler büyük ölçüde merkezi hükümet tarafından toplanmakta ve yerel yönetim gelirleri içerisinde, yerel yönetimler tarafından tahsil edilen vergilerin payı çok küçük kalmaktadır. Üçünü olarak, vergi mükellefi olan seçmenlerin oranının gelişmiş ülkelere kıyasla çok düşük olmasıdır. Bu oranın Türkiye’de %25, ABD’de %62 olduğu tespit edilmiştir (Güngör, 2001: 199). Yani Türkiye’de seçmenler, büyük ölçüde bedavacı oldukları için ödedikleri vergi ile aldıkları hizmet arasında bağ kurmaya gerek duymamaktadır. Tunçer ve Arıman (2015: 154-175) tarafından yapılan çalışmada bunu destekler sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışmada, genel ekonomik durumun seçmen davranışlarını belirleyen birinci etken olduğu tespit edilirken vergilerin etkisinin kamu harcamaları, ideoloji, dini değerler, aile, menfaat, ileri demokrasi ve terör faktörlerinin gerisinde kaldığı tespit edilmiştir.

Savaşan ve Dursun (2006: 191-208), 1983-1998 dönemi verilerini esas alarak politik konjonktür dalgaları teorisinin geçerliliğini yerel düzeyde incelemiştir. Çalışma, merkezi hükümeti elinde bulunduran politikacılar gibi yerel yöneticilerin de yeniden seçilebilmek amacıyla gelir ve harcama kalemlerini, seçim dönemlerinde manipüle edebilecekleri varsayımına dayanmaktadır. Yerelde, kullanılacak kaynaklar merkezi yönetime göre oldukça sınırlı olmakla birlikte imkânsız değildir. Yerel yöneticilerin belediye gelirleri üzerindeki etkileri oldukça sınırlıdır. Bu nedenle çalışmada, yerel yönetim gelirleri değil harcamaları üzerinde durulmuştur. Çünkü gelir kalemleri üzerindeki etkisi zayıf olan yerel yöneticiler, seçim dönemlerinde harcama kalemlerinin kompozisyonunda değişiklik yapma yetkisine sahiptir. Seçim öncesi dönemlerde transfer harcamaları, personel harcamaları ve sonuçları kısa vadede görülebilen yatırım harcamaları artırılarak seçmen davranışları olumlu bir şekilde etkilenebilmektedir. Ayrıca merkezi

hükümetle aynı partiye mensup yerel yöneticiler, yardım veya taşra teşkilatı olanaklarından yararlanma şeklinde, merkezi hükümet kaynaklarını da kullanabilmektedir. Ekonometrik bir model kullanılarak yapılan çalışma sonucunda, Türkiye’de politik konjonktür dalgalarının yerel düzeyde varlığı ortaya konulmuştur.

Akarca ve Tansel (2006: 77-105), Türkiye’de 1950-2004 döneminde, ekonomik göstergelerin seçmen davranışları üzerine etkilerini incelemiştir. Çalışma sonucunda, belirtilen dönem içinde yapılan genel, gerekse yerel seçimlerde, seçmenlerin sandık başına giderken büyüme ve enflasyon gibi ekonomideki değişimleri dikkate aldığı sonucuna ulaşmıştır.

Tekeli ve Akdede (2008: 89-111), Türkiye’de yerel yönetim seçimlerinde politik konjonktür dalgalarının olup olmadığını 1980-2003 dönemi için incelemiş ve varlığını destekleyici sonuçlara ulaşmıştır. İktidarı ele geçiren politikacılar, kendisiyle aynı partiden olan belediyelerin yatırım harcamalarını destekleyerek, yerelde ekonomiyi canlandırmakta ve seçimleri kazanmasını kolaylaştırmaktadır. Buna karşılık belediyeler de genel seçimler öncesinde, tüketim harcamalarını kısarak yatırım harcamalarına ağırlık vermekte, böylece genel ekonominin canlanmasını destekleyici politikalar uygulamaktadır.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için yapılan çalışmalar, büyük ölçüde Nordhaus tarafından geliştirilen fırsatçı modele dayanmaktadır. Bunun temel nedeni, bu tür ülkelerde siyasal partilerin, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi sağ-sol şeklinde yapılanmamış olmaları; seçmenlerin de büyük ölçüde miyop olmaları ve adaptif beklentilere sahip olmalarıdır (Çinko, 2006: 256). Türkiye için yapılan çalışmalarda da belirtilen nedenlerden dolayı, büyük ölçüde Nordhaus tarafından geliştirilen fırsatçı model esas alınmakta ve analiz, büyük ölçüde ekonometrik yöntemlerle yapılmaktadır. Bu çalışmada, benzer şekilde fırsatçı model esas alınmış; Durkaya (1997) ile Yamak ve Yamak (1999: 47-56) tarafından kullanılan analiz yöntemi kullanılarak, Türkiye’de 1950-2013 yılları arasında yapılan 16 genel, 12 yerel seçim dönemlerinde seçim ekonomisi uygulanıp uygulanmadığı analiz edilmiştir. 1950 yılında hem genel hem de yerel seçimler yapıldığı için, seçimlerden önceki

yıl verilerini görebilmek ve seçim yılı artış oranlarını hesaplayabilmek amacıyla analiz başlangıç yılı 1949 alınmıştır. Bu bağlamda, iktidarda bulunan politikacıların ekonomiyi manipüle edip etmediklerini gösterebileceği düşünülen bazı makroekonomik değişkenlerin zaman içerisinde göstermiş oldukları değişimler incelenmiştir. Genel seçimlerin esas alındığı çoğu çalışmada enflasyon, işsizlik ve GSYİH verileri kullanılmaktadır. Bunlara ilave olarak, bazı çalışmalarda kullanılan kamu gelir ve giderlerini gösteren, genel bütçe gelir ve giderleri ile para arzı (M2) verileri dahil edilmiştir.

Çalışma, Türkiye için yapılan benzer çalışmalardan iki açıdan önemli farklılık arz etmektedir. İlk olarak, çok partili döneme geçilişinden günümüze kadar Türkiye ekonomisine ait 65 yıllık veri seti kullanılmıştır. İkinci olarak, yöneticileri demokratik seçimler yoluyla belirlenen önemli bir yerel yönetim kurumu olan belediye gelir ve giderleri analize dahil edilmiştir. Yapılan önceki çalışmalarda çoğunlukla, genel seçim dönemlerinde ulusal göstergelerde meydana gelen değişim incelenmektedir. Yerel seçim dönemlerini kapsayan, belediye gelir ve giderlerinde meydana gelen değişimleri analiz eden çalışma yok denecek kadar azdır. Her iki bakımdan da çalışmanın literatüre önemli katkı yapacağı düşünülmektedir.

Buraya kadar, politik konjunktür modellerinin Türkiye için geçerli olup olmadığını analiz eden çalışmalar hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Çalışmanın kapsamını daraltmak amacıyla Türkiye dışındaki ülkelerle ilgili yapılan çalışmalara değinilmemiştir. Ancak diğer ülkelerle ilgili yapılan çalışmalar hakkında, Kanca (2011: 50) tarafından hazırlanan özet bilgiler ek-3'te sunulmuştur. Türkiye'de politik konjunktür dalgalarının veya diğer ifadesiyle seçim ekonomisi uygulamalarının varlığını/yokluğunu inceleyen çalışmalar artmaktadır. Ancak yerel seçimlerin analize dahil edildiği çalışmalar oldukça sınırlı kalmaktadır. Hâlbuki yerel seçimler de, iktidarı ele geçirebilmenin ve sürdürebilmenin aracı ve/veya amacı olabilir. Yerel seçimler, genel seçimleri veya genel seçimler yerel seçimleri etkileyebilir. Genel ve yerel seçimler nadiren aynı yıl içerisinde yapılmaktadır. Seçilen dönemde, sadece 1950, 1973, 1977 ve 1999 yıllarında genel ve yerel seçimler birlikte; diğerleri tamamen farklı yıllarda yapılmıştır. Genel ve yerel seçimlerin farklı yıllarda yapılması birinin diğerinden önce veya sonra olması anlamına gelmektedir. Önce

yapılan seçim sonra yapılacak seçimleri etkileyebilmektedir. Özellikle, genel seçim sonrası yapılacak olan yerel seçimler, önceki genel seçim sonuçlarından etkilenmekle birlikte, aynı zamanda, iktidardaki siyasal parti için bir güven oylaması niteliği taşımaktadır. Bu seçimlerde, iktidardaki partinin çoğunluk oylarını kaybetmesi ya da önceki seçime göre oylarının düşmesi muhalefet açısından erken genel seçim baskısı için gerekçe olabilmektedir. Bu nedenle gerek genel seçim dönemleri, gerekse yerel seçim dönemlerinde makroekonomik göstergelerdeki değişim incelenmiştir. Merkezi yönetim gelir ve giderlerini gösteren genel bütçe gelir ve giderlerine ilave olarak, yerel düzeyde, belediye gelir ve giderleri de analize dahil edilmiştir.

İncelenen 1950-2013 yılları arasını kapsayan dönem, yapılan önceki çalışmaların ışığında nispeten kendi içerisinde tutarlı olabileceği düşünülen dört farklı gruba ayrılmıştır. Son kısımda dönemin tamamı, tek bir tabloda ve tek bir dönem olarak incelenmiştir. Çalışma hem genel, hem de yerel seçimleri kapsadığı için her dönem için iki farklı tablo hazırlanmış, böylece incelenen dönem her iki seçim yılları esas alınarak iki farklı şekilde analiz edilmiştir.

4.2.1. 1950-1959 Dönemi

4.2.1.1. Genel Seçimler

1950-1960 yılları arasında Türkiye’de 1950, 1954 ve 1957 olmak üzere üç tane genel seçim yapılmıştır. Bu genel seçim dönemlerinde makroekonomik göstergelerde meydana gelen değişimler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Tabloda kullanılan kısaltmaların ne anlama geldiği tablonun alt kısmında gösterilmiştir. İlk tabloda kısaltmaların ne anlama geldiği belirtildikten sonra tekrardan kaçınmak amacıyla diğer tabloların sonuna eklenmemiştir. Tablo 5’te görüleceği gibi incelenen ilk dönemde ortalama enflasyon oranı, yani tüm dönem enflasyon ortalaması (D) 8,654 olmuştur. Aynı oran seçim yıllarında (S) 5,733, bir önceki yıllarda (S-1) 7,933, bir sonraki yıllarda (S+1) 8,833 ve diğer yıllarda (D-S) 13,850 olmuştur. Buradan görüldüğü gibi 1950-1959 yılları arası dönemde enflasyon oranının en düşük olduğu yıl seçim yılları olmuştur. Enflasyon

oranının, seçim öncesi yıllarda tüm dönem ortalamasının altında kaldığı, seçim sonrası yıllarda ise tüm dönem ortalamasının üstüne çıktığı görülmektedir. Seçim dönemlerinde, enflasyon oranlarında görülen bu değişimler, ele alınan dönemde Türkiye’de politik konjonktür dalgalarının varlığını desteklemektedir.

**Tablo 5: Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları
(1949 – 1959)**

	D	S-1	S	S+1	D-S
ENFLASYON	8,654	7,933	5,733	8,833	13,850
Standart Sapma	7,546	3,371	8,864	8,810	12,374
İŞSİZLİK	2,461	2,546	2,433	2,493	2,330
Standart Sapma	0,648	0,730	0,877	0,725	0,693
GSYİH	6,381	1,166	7,933	10,666	5,450
Standart Sapma	9,713	11,316	12,814	9,640	5,216
GENEL BÜTÇE GELİRLERİ	5,990	-1,846	-1,833	13,333	18,450
Standart Sapma	11,568	4,741	8,032	7,220	14,794
GENEL BÜTÇE GİDERLERİ	6,854	-1,233	2,133	9,433	22,200
Standart Sapma	10,974	5,176	4,441	6,002	16,910
M2	10,530	15,550	12,300	10,233	3,350
Standart Sapma	10,077	3,263	7,417	15,981	10,923
BELEDİYE GELİRLERİ	10,681	10,400	9,166	10,366	13,900
Standart Sapma	11,724	9,915	13,107	19,745	5,184
BELEDİYE GİDERLERİ	12,245	12,500	9,866	13,566	13,400
Standart Sapma	17,710	9,890	15,869	34,727	0,387
D: tüm dönem ortalaması, S-1: seçimden bir önceki yılların ortalaması, S: seçim yılları ortalaması, S+1: seçimden bir sonraki yılların ortalaması, D-S: diğer yılların ortalaması					

Aynı dönemde, işsizlik oranı tüm dönem ortalamasının 2,461 olduğu görülmektedir. İşsizlik oranı, seçim yıllarında 2,433, bir önceki yıllarda 2,546 ve bir sonraki yıllarda 2,493 olmuştur. Seçim yıllarında işsizlik oranı tüm dönem ortalamasının altında kalırken seçim sonrasında arttığı görülmektedir. Bu sonuç da teori ile uyumlu olmaktadır.

GSYİH artış oranları incelendiğinde, tüm dönem ortalamasının 6,381 olduğu görülmektedir. Seçim yıllarında 7,933, bir önceki yıllarda 1,166 ve bir sonraki yıllarda 10,666 olmuştur. GSYİH artış oranları incelendiğinde seçim yıllarındaki artışın tüm dönem ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Bu da teori ile uyumluluk arz etmektedir. Ancak seçim sonrası yıllardaki artış oranının, seçim öncesi yıllardaki artış oranından ve seçim yıllarındaki artış oranından yüksek olması teori ile uyumlu değildir.

Genel bütçe gelirleri artış oranı, tüm dönem ortalaması 5,990 olmuştur. Seçim yıllarında -1,833, bir önceki yıllarda -1,846 ve bir sonraki yıllarda 13,333 olduğu tablodan görülmektedir. Bu sonuçlar, iktidardaki politikacıların, seçimleri kazanmak amacıyla kamu gelirlerini manipüle ettiklerini göstermektedir. Çünkü seçim öncesi ve seçim yıllarında kamu gelirlerinde azalma olurken seçim sonrası yıllarda dönem ortalamasının çok üzerinde bir artış olduğu görülmektedir. İktidardaki politikacılar seçim öncesi vergi afları, vergi borçlarının yeniden yapılandırılması, kamusal mal ve hizmet zamlarının seçim sonrasına ertelenmesi gibi yollarda seçmenlerde iyimser bir havanın oluşmasını sağlarken kamusal gelirlerin azalmasına neden olmaktadır. Seçim sonrasında ise ertelenen tahsilatlar ve zamlar gerçekleştiği için kamusal gelirlerde artış olmaktadır.

Genel bütçe giderleri artış oranı, tüm dönem ortalaması 6,854 olmuştur. Seçim yıllarında 2,133, bir önceki yıllarda -1,233 ve bir sonraki yıllarda 9,433 olduğu tablodan görülmektedir. Genel bütçe giderlerinin, seçim öncesi ve seçim yıllarında artması, sonraki yıllarda ise azalması beklenmektedir. Giderlerin, seçim öncesi yıllarda azaldığı, seçim sonrası yıllarda ise seçim yıllarına oranla daha fazla arttığı görülmektedir. Bu durum, sonuçların teorinin dayandığı temel varsayımlarla uyumlu olmadığını göstermektedir.

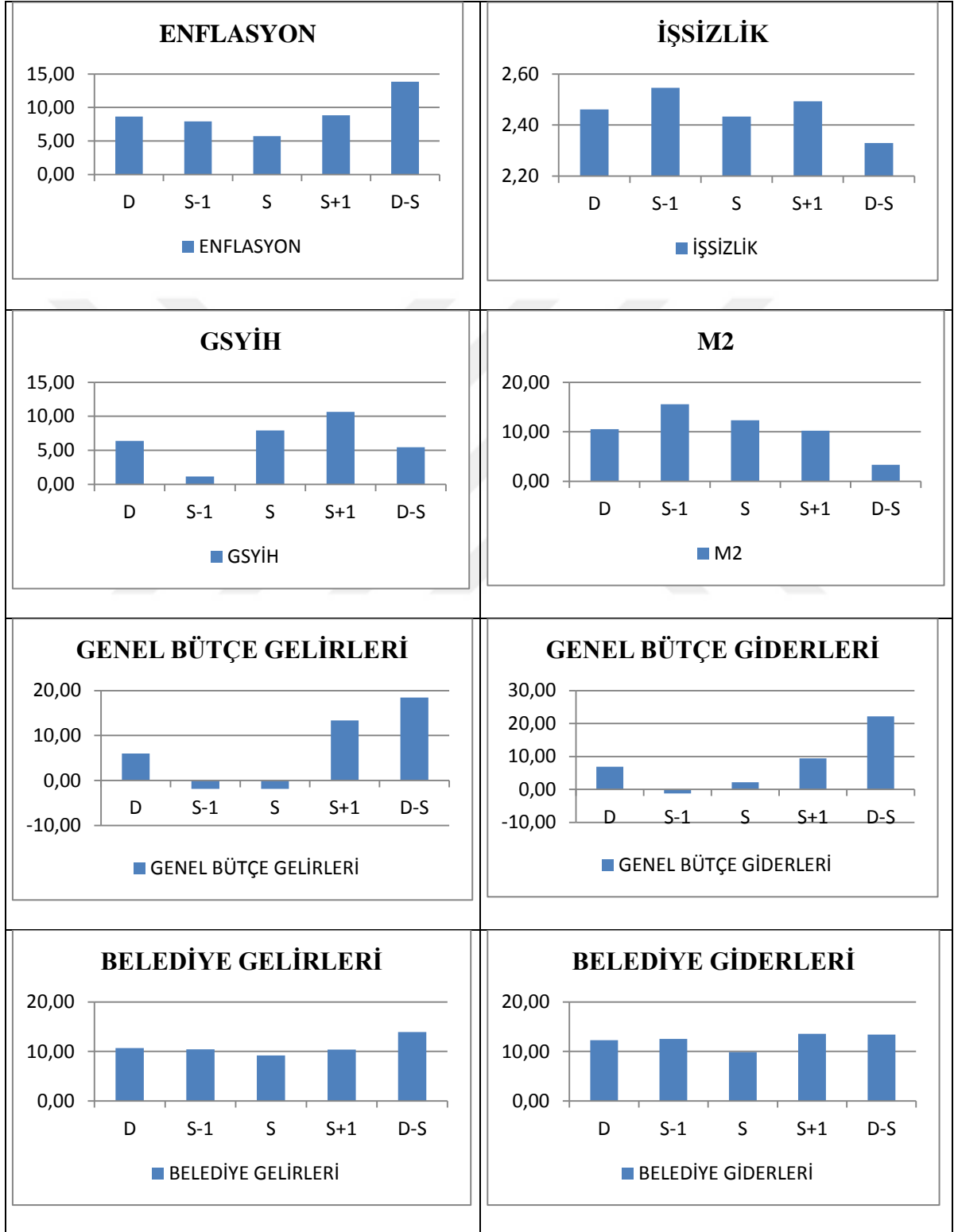
İktidardaki politikacılar, ekonomide iyimserlik havasının oluşturulması için seçim öncesi gevşek para politikası uygulayabilirler. Seçim sonrası da, uygulanan gevşek para politikalarının etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla sıkı para politikası uygulayabilmektedirler. Bu bağlamda para arzının bu amaçla kullanılıp kullanılmadığını

ölçme aracı olarak TCMB'nin geniş para tanımı olarak kullandığı M2 para stoku kullanılmıştır. Tablodan görüleceği üzere para arzındaki tüm dönem ortalaması 10,530 olmuştur. Seçim yıllarında 12,300, seçim öncesi yıllarda 15,550 ve seçim sonrası yıllarda 10,233 olmuştur. Seçim öncesi yıllarda ve seçim yıllarında para arzının tüm dönem ortalamasının üzerinde artış gösterdiği, seçim sonrası yıllarda ise altında kaldığı görülmektedir. Bu sonuç, incelenen dönemde M2 para arzının seçim ekonomisi istikametinde kullanıldığını göstermektedir.

Belediye gelir ve giderleri de genel seçimleri kazanmak amacıyla manipüle edilebilir. Özellikle merkezi yönetimle aynı siyasal partiye mensup belediyelerin, sınırlı da olsa genel seçimleri kazanmak amacıyla merkezi yönetimi destekleyici politikalar uygulayabilecekleri öngörülmektedir. İncelenen dönemde, belediye gelirlerindeki artışın tüm dönem ortalamasının 10,681 olduğu tablodan görülmektedir. Seçim yıllarında 9,166, seçimden önceki yıllarda 10,400 ve seçim sonrası yıllarda 10,366 olmuştur. Belediye gelirlerinin, gerek seçim yıllarında gerekse seçimden sonraki yıllarda tüm dönem ortalamasının altında bir artış gösterdiği görülmektedir. Özellikle de seçim yıllarında belirgin bir şekilde görülmektedir. Seçim sonrası yıllarda, belediye gelirlerindeki artış tüm dönem ortalamasının altında kalmakla beraber seçim yıllarına kıyasla önemli ölçüde artış göstermektedir. Bu nedenle teoriyle uyumluluk gösterdiği söylenilebilir.

Belediye giderlerindeki değişmeyi gösteren verilere bakıldığında, tüm dönem ortalamasının 12,245, seçim yılları ortalamasının 9,866, seçimden bir önceki yılların ortalaması 12,500 ve seçimden bir sonraki yılların ortalaması ise 13,566 olmuştur. Belediye giderleri açısından bakıldığında, seçim öncesi yıllardaki artış oranının tüm dönem ortalamasından daha fazla olduğu görülmektedir. Seçim yıllarında giderlerdeki artışın daha düşük seviyede kaldığı, ancak seçim sonrası daha hızlı bir şekilde arttığı görülmektedir. Giderlerdeki artışın seçim öncesi yüksek olması beklenen bir durumdur. Fakat seçim sonrası artış, verilen vaatlerin yerine getirilmesi şeklinde yorumlanabilse de teoriyle uyumluluk arz etmemektedir.

Grafik-1: Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları (1949-1959)

4.2.1.2. Yerel Seçimler

**Tablo 6: Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları
(1949 – 1959)**

	D	S-1	S	S+1	D-S
ENFLASYON	8,654	8,250	3,800	5,200	12,140
Standart Sapma	7,546	1,061	11,455	8,910	7,511
İŞSİZLİK	2,461	2,420	2,225	2,405	2,594
Standart Sapma	0,648	0,976	1,103	1,047	0,423
GSYİH	6,381	-8,750	9,550	12,500	8,720
Standart Sapma	9,713	3,333	3,162	12,831	6,684
GENEL BÜTÇE GELİRLERİ	5,990	0,001	4,350	5,750	9,140
Standart Sapma	11,568	4,780	18,829	16,439	11,869
GENEL BÜTÇE GİDERLERİ	6,854	3,600	6,350	2,100	10,260
Standart Sapma	10,974	1,320	12,605	10,792	14,167
M2	10,530	4,400	15,250	19,400	6,340
Standart Sapma	10,077	#SAYI/0!	5,382	8,709	10,972
BELEDİYE GELİRLERİ	10,681	15,350	-1,250	16,750	11,160
Standart Sapma	11,724	7,078	4,595	22,875	9,715
BELEDİYE GİDERLERİ	12,245	14,500	-0,800	27,700	10,380
Standart Sapma	17,710	11,550	4,440	35,088	15,053

1950-1960 yılları arasında Türkiye’de 1950 ve 1955 olmak üzere iki tane yerel seçim yapılmıştır. Bu yerel seçim dönemlerinde makroekonomik göstergelerde meydana gelen değişimler yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Tablo 6’da görüleceği gibi incelenen dönemde ortalama enflasyon oranı, yani tüm dönem enflasyon ortalaması 8,654 olmuştur. Aynı oran seçim yıllarında 3,800, bir önceki yıllarda 8,250, bir sonraki yıllarda 5,200 ve diğer yıllarda 12,140 olmuştur. Buradan görüldüğü gibi 1950-1960 yılları arası dönemde enflasyon oranının en düşük olduğu yıl seçim yılları olmuş, seçimden bir önceki yılların ortalaması da tüm dönem ortalamasının altında kalmıştır. Seçimden bir sonraki yılların ortalaması tüm dönem ortalamasının altında kalmakla beraber seçim yılı ile

karşılaştırıldığında artış gösterdiği görülmektedir. Buradaki veriler teori ile uyumluluk göstermektedir.

Aynı dönemde, işsizlik oranı tüm dönem ortalamasının 2,461 olduğu görülmektedir. İşsizlik oranı, seçim yıllarında 2,225, bir önceki yıllarda 2,420 ve bir sonraki yıllarda 2,405 olmuştur. Seçimden bir önceki yıllarda işsizlik oranı tüm dönem ortalamasının altında kalırken seçim yıllarında daha da düşüş göstermiştir. Seçimden sonraki yıllarda ise işsizlik oranı tekrar artmaya başlamıştır. Bu sonuçlar teori ile uyumlu olmaktadır.

GSYİH artış oranları incelendiğinde, tüm dönem ortalamasının 6,381 olduğu görülmektedir. Seçim yıllarında 9,550, bir önceki yıllarda -8,750 ve bir sonraki yıllarda 12,500 olmuştur. GSYİH artış oranları incelendiğinde seçim yıllarındaki artışın tüm dönem ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Ancak seçim öncesi yıllarda ekonominin küçüldüğü, seçim sonrası yıllarda seçim yıllarına oranla daha hızlı büyüdüğü görülmektedir. Seçim yıllarında büyümenin tüm dönem ortalamasının üzerinde olması teoriyle uyumlu olmakla beraber, seçim öncesi ve seçim sonrası büyüme oranları uyumluluk arz etmemektedir.

Genel bütçe gelirleri artış oranı, tüm dönem ortalaması 5,990 olmuştur. Seçim yıllarında 4,350, bir önceki yıllarda 0,001 ve bir sonraki yıllarda 5,750 olduğu tablodan görülmektedir. Bu sonuçlar iktidardaki politikacıların, genel seçimlerdeki kadar olmasa da seçimleri kazanmak amacıyla kamu gelirlerini manipüle ettiklerini göstermektedir. Çünkü seçim öncesi yıllarda kamu gelirlerindeki artış neredeyse sıfıra yakın olmuştur. Seçim yıllarında artmakla birlikte seçimden sonraki yıllarda daha hızlı arttığı görülmektedir. İktidardaki politikacıların yerel seçimleri kazanabilmek amacıyla seçim öncesi ekonomide iyimser bir hava oluşturabilmek için kamusal gelirlerin azalmasına göz yumduğu düşünülmektedir.

Genel bütçe giderleri artış oranı, tüm dönem ortalaması 6,854 olmuştur. Seçim yıllarında 6,350, bir önceki yıllarda 3,600 ve bir sonraki yıllarda 2,100 olduğu görülmektedir. Genel bütçe giderlerinin, seçim öncesi ve seçim yıllarında artması, sonraki yıllarda ise azalması beklenmektedir. Giderlerdeki artış oranı, seçim öncesi yıllarda tüm dönem ortalamasının altında kalmış. Ancak seçim yıllarında, seçim öncesine göre neredeyse iki kat daha fazla artış göstermiştir. Seçim sonrası yıllarda ise teoriyle uyumlu olarak, genel bütçe giderlerinin önemli ölçüde kısılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Tablodan görüleceği üzere, M2 para arzındaki artışın tüm dönem ortalaması 10,530 olmuştur. Seçim yıllarında 15,250, seçim öncesi yıllarda 4,400 ve seçim sonrası yıllarda 19,400 olmuştur. Para arzının seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının üzerinde artış göstermesi teoriyle uyumlu olmakla birlikte, seçim öncesi yıllarda tüm dönem ortalamasının çok altında kalması ve seçim sonrası yıllarda daha fazla artması teoriyle uyumluluk göstermemektedir.

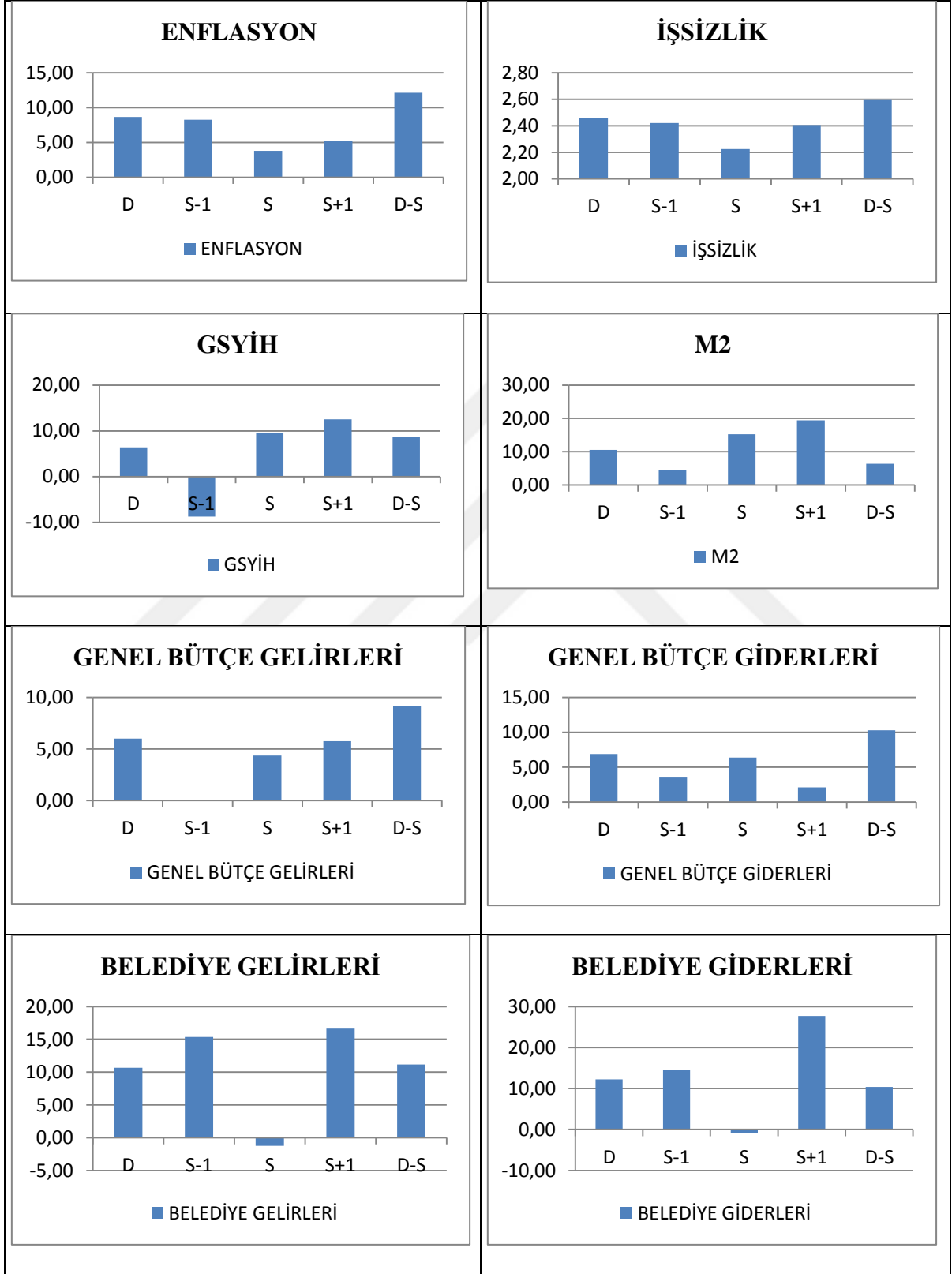
İncelenen yıllar arasında belediye gelirleri, tüm dönem artış oranının 10,681 olduğu tablodan görülmektedir. Seçim yıllarında -1,250, seçimden önceki yıllarda 15,350 ve seçim sonrası yıllarda 16,750 olmuştur. Belediye gelirleri artış oranının, seçim öncesi ve sonrası yıllarda tüm dönem ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Ancak seçim yıllarında belirgin bir azalış göze çarpmaktadır. Aynı zamanda seçim sonrası artış oranı seçim öncesine göre daha yüksektir. Belediye gelirlerinin seçim yıllarında azalması, sonrasında artış göstermesi seçim ekonomisi uygulamalarını desteklemektedir. Genel seçim dönemlerinde genel bütçe gelirlerinde azalma dikkat çekerken yerel seçim dönemlerinde belediye gelirlerinin azalması dikkat çekmektedir.

Belediye giderlerindeki değişmeyi gösteren verilere bakıldığında, tüm dönem ortalamasının 12,245, seçim yılları ortalamasının -0,800, seçimden bir önceki yılların ortalaması 14,500 ve seçimden bir sonraki yılların ortalaması ise 27,700 olmuştur. Belediye giderleri açısından bakıldığında, seçim öncesi yıllardaki artış oranının tüm dönem ortalamasından daha fazla olduğu ancak seçim yıllarında azalma olduğu görülmektedir.

Seçimden sonraki yıllarda, giderlerin azalması beklenirken tüm dönem ortalamasının iki katından daha fazla artış gösterdiği görülmektedir. Bu durum teoriyle uyumluluk arz etmemektedir.

Grafik-2: Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları (1949-1959)

4.2.2. 1960-1979 Dönemi

4.2.2.1. Genel Seçimler

**Tablo 7: Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları
(1960 – 1979)**

	D	S-1	S	S+1	D-S
ENFLASYON	15,070	8,800	10,400	17,960	23,120
Standart Sapma	16,046	6,857	8,576	20,305	22,856
İŞSİZLİK	5,814	5,298	5,818	6,008	6,132
Standart Sapma	2,264	2,276	2,617	2,710	2,116
GSYİH	8,525	14,580	5,060	8,000	6,460
Standart Sapma	11,937	22,863	3,206	8,427	2,525
GENEL BÜTÇE GELİRLERİ	10,335	6,900	14,520	4,880	15,040
Standart Sapma	14,904	7,461	23,208	15,472	10,950
GENEL BÜTÇE GİDERLERİ	10,740	5,760	20,380	0,980	15,840
Standart Sapma	15,200	9,115	20,706	15,677	6,138
M2	7,420	8,320	10,460	5,280	5,620
Standart Sapma	6,093	4,902	1,599	10,594	3,896
BELEDİYE GELİRLERİ	2,750	-0,633	1,833	10,200	-0,400
Standart Sapma	10,148	17,053	5,186	10,922	3,633
BELEDİYE GİDERLERİ	3,375	2,066	0,933	7,666	2,833
Standart Sapma	9,796	16,203	7,604	6,668	11,118

1960-1979 yılları arasında Türkiye’de 1961, 1965, 1969, 1973 ve 1977 olmak üzere beş tane genel seçim yapılmıştır. Bu genel seçim dönemlerinde makroekonomik göstergelerde meydana gelen değişimler yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Tablo 7’de görüleceği gibi incelenen dönemde ortalama enflasyon oranı, yani tüm dönem enflasyon ortalaması 15,070 olmuştur. Aynı oran seçim yıllarında 10,400, bir önceki yıllarda 8,800, bir sonraki yıllarda 17,960 ve diğer yıllarda 23,120 olmuştur. Buradan görüldüğü gibi 1960-1979 yılları arası dönemde enflasyon oranının en düşük olduğu yıl, seçim öncesi yıllar ve ondan sonra seçim yılları olmuştur. Seçim sonrası hızla arttığı ve diğer yıllarda

oranın çok daha fazla olduğu gör÷lmektedir. Bu durum seçim ekonomisi uygulamalarını destekler niteliktedir.

Aynı dönemde, işsizlik oranı tüm dönem ortalamasının 5,814 olduğu gör÷lmektedir. İşsizlik oranı, seçim yıllarında 5,818, bir önceki yıllarda 5,298 ve bir sonraki yıllarda 6,008 olmuştur. İşsizlik oranı, seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının biraz üzerinde olmakla beraber seçim öncesi yıllarda, tüm dönem ortalamasının altında kalmaktadır. Seçim sonrası yıllardaki artış oranı ise, beklentilerle uyumlu olarak, tüm dönem ortalamasının üzerinde bir artış gösterdiği gör÷lmektedir.

GSYİH artış oranları incelendiğinde, tüm dönem ortalamasının 8,525 olduğu gör÷lmektedir. Seçim yıllarında 5,060, bir önceki yıllarda 14,580 ve bir sonraki yıllarda 8,000 olmuştur. GSYİH oranları incelendiğinde, seçim öncesi yıllarda tüm dönem ortalamasının neredeyse iki katına yakın bir artış gör÷lmektedir. Ancak seçim yıllarındaki artış tüm dönem ortalamasına göre daha küçük olmuş, seçimden sonraki yıllarda tekrar artış göstermiştir. Seçimden sonraki yıllarda, seçim yıllarına göre daha fazla bir artış olması zayıflatıcı bir etki yapsa da artış oranının, seçim öncesi yılların ve tüm dönem ortalamasının altında kalması nedeniyle teoriyle uyumlu gör÷lmektedir.

Genel bütçe gelirleri artış oranı, tüm dönem ortalaması 10,335 olmuştur. Seçim yıllarında 14,520, bir önceki yıllarda 6,900 ve bir sonraki yıllarda 4,880 olduğu tablodan gör÷lmektedir. Seçimden önceki yıllarda, genel bütçe gelirleri artış oranının tüm dönem ortalamasının altında gerçekleşmiş olması teoriyle uyumludur. Ancak seçim yıllarındaki artışın tüm dönem ortalamasının üzerinde, seçimden sonraki yıllarda ise tüm dönem ortalamasının altında olması teoriyle uyumlu değildir. Çünkü beklenen durum, genel bütçe gelirlerinin seçim öncesi yıllarda daha düşük, seçim sonrası yıllarda ise daha yüksek olmasıdır.

Genel bütçe giderleri artış oranı, tüm dönem ortalaması 10,740 olmuştur. Seçim yıllarında 20,380, bir önceki yıllarda 5,760 ve bir sonraki yıllarda 0,980 olduğu gör÷lmektedir. Seçimden bir önceki yıllarda, genel bütçe giderlerindeki artışın tüm dönem

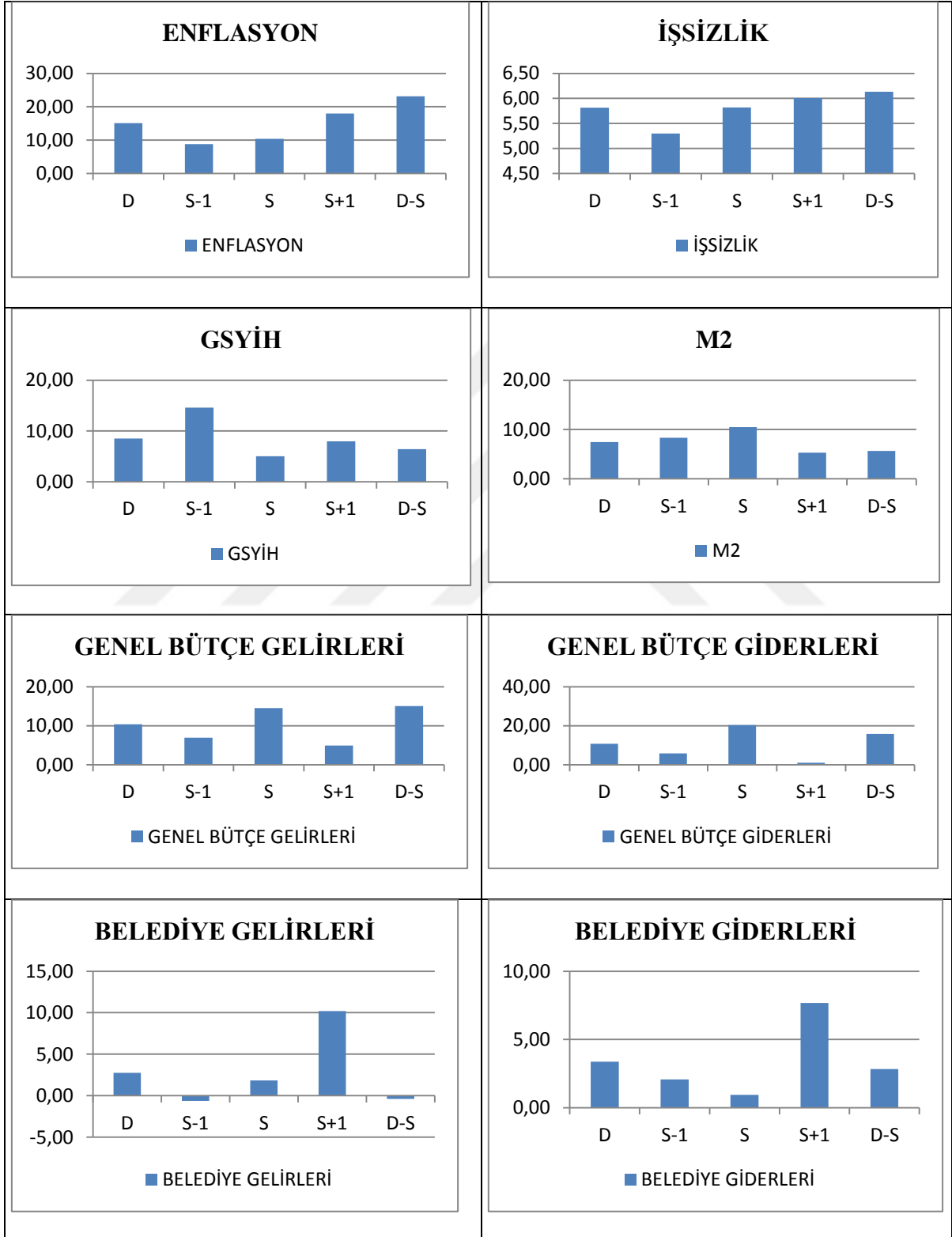
ortalamasının altında kalmasına rağmen seçim yıllarında, tüm dönem ortalamasının iki katı kadar artmış olması ve seçimden sonraki yıllarda önemli ölçüde azalması teoriyle tamamen uyumludur. Seçim yıllarında gevşek, seçimden sonraki yıllarda sıkı ekonomi politikalarının uygulandığı açıkça görülmektedir.

Tablodan görüleceği üzere, M2 para arzındaki artışın tüm dönem ortalaması 7,420 olmuştur. Seçim yıllarında 10,460, seçim öncesi yıllarda 8,320 ve seçim sonrası yıllarda 5,280 olmuştur. Para arzının, seçim yıllarında ve seçimden önceki yıllarda tüm dönem ortalamasının üzerinde artış gösterdiği, seçim sonrası yıllarda seçim yılları artış oranının yaklaşık yarısına indiği görülmektedir. Bu da seçim ekonomisi uygulamalarının olduğunu, yani seçim öncesi ve seçim yıllarında gevşek, seçim sonrası yıllarda sıkı para politikası uygulandığını göstermektedir.

İncelenen yıllar arasında belediye gelirleri, tüm dönem artış oranının 2,750 olduğu tablodan görülmektedir. Seçim yıllarında 1,833, seçimden önceki yıllarda -0,633 ve seçim sonrası yıllarda 10,200 olmuştur. Belediye gelirleri artış oranının seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının altında kaldığı, seçim öncesi yıllarda ise azalma olduğu görülmektedir. Seçim sonrası yıllarda, seçim yılları ortalamasının beş katından fazla atmıştır. Verilere bakıldığında, yerel yönetim kurumu olan belediye gelirlerinin de seçim ekonomisi istikametinde, genel seçimleri kazanmak amacıyla kullanıldığını göstermektedir.

Belediye giderlerindeki değişmeyi gösteren verilere bakıldığında, tüm dönem ortalamasının 3,375, seçim yılları ortalamasının 0,933, seçimden bir önceki yılların ortalaması 2,066 ve seçimden bir sonraki yılların ortalaması ise 7,666 olmuştur. Belediye giderlerindeki artış oranının seçim ve seçim öncesi yıllarda tüm dönem ortalamasının altında, seçim sonrası yıllarda ise üstünde olması teoriyle uyumluluk arz etmemektedir. Yani belediye giderleri seçim sonuçlarını etkilemek amacıyla manipüle edilmemiştir.

Grafik-3: Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları (1960-1979)

4.2.2.2. Yerel Seçimler

**Tablo 8: Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları
(1960 – 1979)**

	D	S-1	S	S+1	D-S
ENFLASYON	15,070	10,450	12,225	18,800	16,938
Standart Sapma	16,046	6,334	8,508	23,787	19,479
İŞSİZLİK	5,814	5,705	6,208	6,543	5,306
Standart Sapma	2,264	2,318	2,728	2,660	2,168
GSYİH	8,525	7,175	19,475	6,350	4,800
Standart Sapma	11,937	3,641	23,870	8,113	4,533
GENEL BÜTÇE GELİRLERİ	10,335	5,550	7,425	7,000	15,850
Standart Sapma	14,904	17,450	10,540	2,390	19,060
GENEL BÜTÇE GİDERLERİ	10,740	-0,050	14,300	6,575	16,438
Standart Sapma	15,200	17,617	11,484	9,176	16,753
M2	7,420	7,175	9,350	5,225	7,688
Standart Sapma	6,093	1,818	2,088	11,802	5,728
BELEDİYE GELİRLERİ	2,750	9,400	2,200	6,850	-0,666
Standart Sapma	10,148	12,742	9,280	3,919	11,620
BELEDİYE GİDERLERİ	3,375	14,900	-0,020	11,550	2,050
Standart Sapma	9,796	0,024	9,813	5,317	8,141

1960-1979 yılları arasında Türkiye’de 1963, 1968, 1973 ve 1977 olmak üzere dört tane yerel seçim yapılmıştır. Bu yerel seçim dönemlerinde makroekonomik göstergelerde meydana gelen değişimler yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Tablo 8’de görüleceği gibi incelenen dönemde ortalama enflasyon oranı, yani tüm dönem enflasyon ortalaması 15,070 olmuştur. Aynı oran seçim yıllarında 12,225, bir önceki yıllarda 10,450, bir sonraki yıllarda 18,800 ve diğer yıllarda 16,938 olmuştur. Ekonomide iyimserlik havasının oluşabilmesi için enflasyonun, seçim öncesi düşük seçim sonrası ise yüksek olması beklenmektedir. Tablodan görüldüğü gibi, seçim yılları ve seçimden bir önceki yılların enflasyon oranı tüm dönem ortalamasının altında kalmış, seçimden sonraki yıllarda ise tüm dönem ortalamasının üstüne çıkmıştır. Buna göre veriler teoriyle tamamen uyumludur.

Aynı dönemde, işsizlik oranı tüm dönem ortalamasının 5,814 olduğu görülmektedir. İşsizlik oranı, seçim yıllarında 6,208, bir önceki yıllarda 5,705 ve bir sonraki yıllarda 6,543 olmuştur. İşsizlik oranı seçimden önceki yıllarda tüm dönem ortalamasının altında, seçimden sonraki yıllarda üstünde gerçekleşmiştir. Ancak seçim yıllarında, tüm dönem ortalamasının biraz üzerine çıkmıştır. Yıllık verilerin kullanılması nedeniyle bazı göstergelerin birbirine yaklaşmasının normal olduğu düşünülmektedir. Teorik olarak kabul edildiği gibi seçim öncesi işsizlik oranı tüm dönem ortalamasının altında kalmış ve seçimlerden sonra, beklendiği gibi tüm dönem ortalamasının üzerinde artış göstermiştir. Bu yönüyle teoriyle uyumluluk göstermektedir.

GSYİH artış oranları incelendiğinde, tüm dönem ortalamasının 8,525 olduğu görülmektedir. Seçim yıllarında 19,475, bir önceki yıllarda 7,175 ve bir sonraki yıllarda 6,350 olmuştur. GSYİH artış oranları incelendiğinde, seçim öncesi yıllarda tüm dönem ortalamasının altında kalmakla beraber, seçim yıllarında bu oran tüm dönem ortalamasının iki katından fazla artmıştır. Seçimden sonraki yıllarda da beklendiği gibi tüm dönem ortalamasının altında gerçekleşmiştir. Bu durum, geleneksel fırsatçı modelle uyumludur.

Genel bütçe gelirleri artış oranı tüm dönem ortalaması 10,335 olmuştur. Seçim yıllarında 7,425, bir önceki yıllarda 5,550 ve bir sonraki yıllarda 7,000 olduğu tablodan görülmektedir. Genel bütçe gelirlerinde, seçim öncesi yıllarda ve seçim yıllarında düşme, seçim sonrası yıllarda ise artma beklenmektedir. Ancak burada rakamların gösterdiği sonuç bunu desteklememektedir. Seçim öncesi yıllar ve seçim yılları ortalaması tüm dönem ortalamasının altında kalmakla beraber seçim yıllarında, bir önceki yıllara göre daha fazla artış görülmektedir. Bununla birlikte seçimden sonraki yıllarda, tüm dönem ortalamasının üzerinde bir artış beklenirken artış oranı seçim yıllarının altında kalmıştır. Bu durum teoriyle uyumluluk göstermemektedir.

Genel bütçe giderleri artış oranı, tüm dönem ortalaması 10,740 olmuştur. Seçim yıllarında 14,300, bir önceki yıllarda -0,050 ve bir sonraki yıllarda 6,575 olduğu

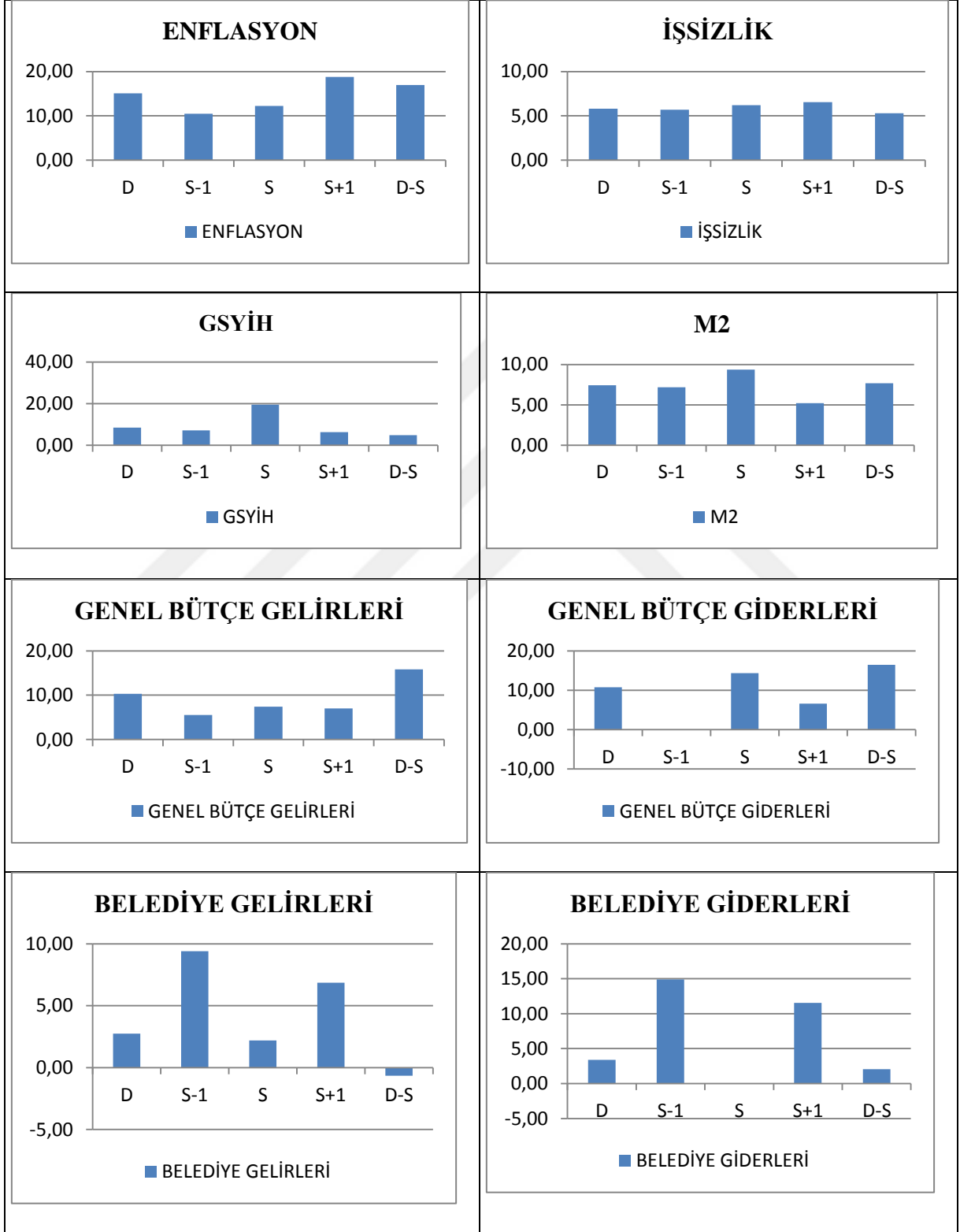
görülmektedir. Genel bütçe giderlerinde, seçim öncesi yıllarda azalma olmakla beraber seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının üzerinde bir artış görülmektedir. Seçim sonrası yıllarda da beklendiği gibi düşüş ortaya çıkmıştır. Seçimlerden bir önceki yıllarda genel bütçe giderlerinin azalması bir uyumsuzluk gösterse de seçim yılları ve seçimden bir sonraki yıllardaki veriler teoriyi desteklemektedir.

Tablodan görüleceği üzere, M2 para arzındaki artışın tüm dönem ortalaması 7,420 olmuştur. Seçim yıllarında 9,350, seçim öncesi yıllarda 7,175 ve seçim sonrası yıllarda 5,225 olmuştur. Para arzında seçimden bir önceki yıllarda tüm dönem ortalamasına yakın, seçim yıllarında ise tüm dönem ortalamasının üzerinde bir artış olduğu görülmektedir. Seçimden sonraki yıllarda tüm dönem ortalamasının altında bir artış gerçekleşmiştir. Bu veriler teoriyle tamamen uyumluluk arz etmektedir.

İncelenen yıllar arasında belediye gelirleri, tüm dönem artış oranının 2,750 olduğu tablodan görülmektedir. Seçim yıllarında 2,200, seçimden önceki yıllarda 9,400 ve seçim sonrası yıllarda 6,850 olmuştur. Seçimden bir önceki yıllarda belediye gelirleri tüm dönem ortalamasının üzerinde artış göstermiştir. Ancak belediye gelirleri artış oranının seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının altında kaldığı, seçim sonrası yıllarda tüm dönem ortalamasının üzerine çıktığı görülmektedir. Yani belediye gelirleri artış oranı, beklendiği gibi seçim öncesi tüm dönem ortalamasının altında kalırken seçimden sonraki yıllarda tüm dönem ortalamasının üzerine çıkmıştır. Bu durum teori ile uyumluluk göstermektedir.

Belediye giderlerindeki değişmeyi gösteren verilere bakıldığında, tüm dönem ortalamasının 3,375, seçim yılları ortalamasının -0,020, seçimden bir önceki yılların ortalaması 14,900 ve seçimden bir sonraki yılların ortalaması ise 11,550 olmuştur. Belediye giderlerindeki artış oranı seçim öncesi yıllarda, tüm dönem ortalamasının dört katından fazla artmıştır. Bu durum teoriyle uyumlu görülmektedir. Ancak seçim yıllarında belediye giderlerinde artış değil azalış olması ve seçimden sonraki yıllarda tüm dönem ortalamasının üç katından fazla artması uyumsuzluk göstermektedir.

Grafik-4: Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları (1960-1979)

4.2.3. 1980-2000 Dönemi

4.2.3.1. Genel Seçimler

**Tablo 9: Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları
(1980 – 2000)**

	D	S-1	S	S+1	D-S
ENFLASYON	63,162	62,860	57,800	65,500	65,916
Standart Sapma	22,895	33,003	22,816	13,371	24,954
İŞSİZLİK	7,708	7,652	7,890	7,522	7,760
Standart Sapma	0,722	0,716	0,323	0,959	0,884
GSYİH	3,100	2,220	-0,420	3,580	6,366
Standart Sapma	6,405	5,759	7,523	3,134	7,629
GENEL BÜTÇE GELİRLERİ	5,196	-1,460	6,580	4,500	10,166
Standart Sapma	12,020	14,605	11,958	8,605	12,543
GENEL BÜTÇE GİDERLERİ	6,352	-2,140	13,580	5,560	8,066
Standart Sapma	12,605	11,019	9,534	13,047	14,184
M2	5,324	8,940	5,200	2,320	4,916
Standart Sapma	13,606	9,557	8,450	16,313	19,365
BELEDİYE GELİRLERİ	10,381	10,980	6,260	5,540	17,350
Standart Sapma	18,756	25,007	11,970	8,374	25,243
BELEDİYE GİDERLERİ	9,857	11,760	8,740	4,740	13,466
Standart Sapma	18,408	28,634	9,988	11,163	21,757

1980-2000 yılları arasında Türkiye’de 1983, 1987, 1991, 1995 ve 1999 olmak üzere beş tane genel seçim yapılmıştır. Bu genel seçim dönemlerinde makroekonomik göstergelerde meydana gelen değişmeler yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Tablo 9’da görüleceği gibi incelenen dönemde ortalama enflasyon oranı, yani tüm dönem enflasyon ortalaması 63,162 olmuştur. Aynı oran seçim yıllarında 57,800, bir önceki yıllarda 62,860, bir sonraki yıllarda 65,500 ve diğer yıllarda 65,916 olmuştur. Bu dönemde enflasyon oranlarının genel olarak yüksek olduğu görülmektedir. Ancak kendi dönemi içerisinde değerlendirildiğinde, 1980-2000 yılları arası dönemde enflasyon oranının en düşük olduğu

yılların seçim yılları olduğu görülmektedir. Seçim öncesi yıllarda da tüm dönem ortalamasının altında kalmakta ve beklendiği gibi seçim sonrası artarak tüm dönem ortalamasının üstüne çıkmaktadır. Bu durum seçim ekonomisi uygulamalarını destekler niteliktedir.

Aynı dönemde, işsizlik oranı tüm dönem ortalamasının 7,708 olduğu görülmektedir. İşsizlik oranı, seçim yıllarında 7,890, bir önceki yıllarda 7,652 ve bir sonraki yıllarda 7,522 olmuştur. İşsizlik oranı seçim öncesi yıllarda tüm dönem ortalamasının altında kalmış ve teoriyle uyumluluk göstermiştir. Ancak seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının üzerine çıkmış ve seçimden sonraki yıllarda da beklentilerin aksine tüm dönem ortalamasının altında gerçekleşmiştir. Bu yönüyle işsizlik verileri, teoriyi destekler nitelikte değildir.

GSYİH artış oranları incelendiğinde, tüm dönem ortalamasının 3,100 olduğu görülmektedir. Seçim yıllarında -0,420, bir önceki yıllarda 2,220 ve bir sonraki yıllarda 3,580 olmuştur. GSYİH artış oranları incelendiğinde, seçimden bir önceki yıllar ortalamasının tüm dönem ortalamasının altında kaldığı, seçim yıllarında artış yerine azalış olduğu görülmektedir. GSYİH'daki en büyük artışlar seçimlerin olmadığı diğer yıllarda ortaya çıkmış, seçimden bir sonraki yıl artışları da tüm dönem ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir. Bu durum, hükümetlerin seçim ekonomisi uygulamadıklarını ya da ekonomi üzerinde kontrol yeteneklerinin olmadığını göstermektedir. Seçimden bir sonraki yıllar ve diğer yıllarda GSYİH artışının yüksek olması, seçimlerin ekonomik karar birimlerini olumsuz etkilediği, bu nedenle tüketim ve yatırım harcamalarının olumsuz etkilendiği şeklinde de yorumlanabilir.

Genel bütçe gelirleri artış oranı tüm dönem ortalaması 5,196 olmuştur. Seçim yıllarında 6,580, bir önceki yıllarda -1,460 ve bir sonraki yıllarda 4,500 olduğu tablodan görülmektedir. Genel bütçe gelirleri seçimden bir önceki yıllarda tüm dönem ortalamasının altında kalmış, artış değil azalma olmuştur. Bu durum beklentilerle uyumludur. Ancak seçim yıllarındaki artışın, beklentilerin aksine, tüm dönem ortalamasının üzerinde

gerçekleşmesi ve seçimden bir sonraki yıllarda, seçim yıllarına göre daha yüksek bir artış beklenirken daha düşük bir artışın gerçekleşmesi teoriyle uyumluluk arz etmemektedir.

Genel bütçe giderleri artış oranı, tüm dönem ortalaması 6,352 olmuştur. Seçim yıllarında 13,580, bir önceki yıllarda -2,140 ve bir sonraki yıllarda 5,560 olduğu görülmektedir. Genel bütçe giderleri, teoriyle uyumlu olarak, seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının iki katı kadar artmış, seçimden sonraki yıllarda tüm dönem ortalamasının altında kalmıştır. Yalnızca seçimden bir önceki yıllarda genel bütçe giderlerinde artış beklenirken azalma olmuştur. Bu durum zayıflatıcı etki yapsa da diğer veriler teori ile tamamen uyumluluk arz etmektedir.

Tablodan görüleceği üzere, M2 para arzındaki artışın tüm dönem ortalaması 5,324 olmuştur. Seçim yıllarında 5,200, seçim öncesi yıllarda 8,940 ve seçim sonrası yıllarda 2,320 olmuştur. Para arzının, seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının üzerinde artış gösterdiği ve seçimden bir sonraki yıllarda tüm dönem ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Bu durum teoriyle tamamen uyumludur. Seçim yıllarında meydana gelen artışın tüm dönem ortalamasının bir miktar altında kalması ilişkiyi biraz zayıflatsa da seçim ekonomisi uygulamalarının varlığına işaret etmektedir.

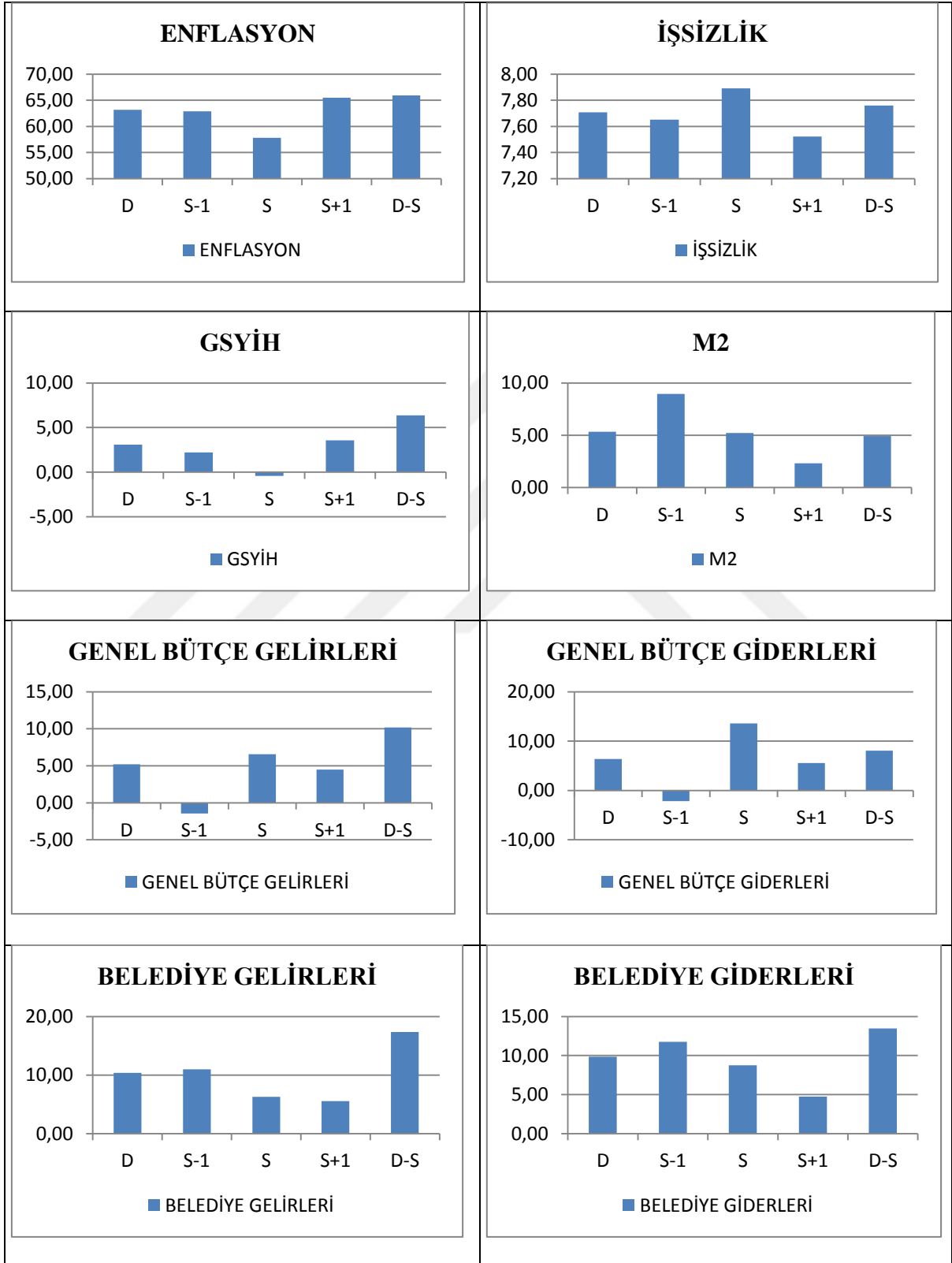
İncelenen yıllar arasında, belediye gelirleri tüm dönem artış oranının 10,381 olduğu tablodan görülmektedir. Seçim yıllarında 6,260, seçimden önceki yıllarda 10,980 ve seçim sonrası yıllarda 5,540 olmuştur. Belediye gelirleri artış oranının seçim yıllarında, tüm dönem ortalamasının altında kalması teoriyle uyumludur. Ancak seçimden bir önceki yıllar artış oranının tüm dönem ortalamasının üzerinde olması ve seçimden bir sonraki yıllar artış oranının tüm dönem artış oranının altında gerçekleşmesi teoriyle uyuşmamaktadır.

Belediye giderlerindeki değişmeyi gösteren verilere bakıldığında, tüm dönem ortalamasının 9,857, seçim yılları ortalamasının 8,740, seçimden bir önceki yılların ortalaması 11,760 ve seçimden bir sonraki yılların ortalaması ise 4,740 olmuştur. Belediye giderlerindeki artış oranı, seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının altında kalmakla

beraber seçimden bir önceki yıl tüm dönem ortalamasının önemli ölçüde üzerinde gerçekleşmiştir. Seçim sonrası yıllarda da beklendiği gibi tüm dönem ortalamasının altında kalmıştır. Bu veriler teoriyi destekleyici sonuçlar vermektedir.

Grafik-5: Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları (1980-2000)

4.2.3.2. Yerel Seçimler

**Tablo 10: Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları
(1980 – 2000)**

	D	S-1	S	S+1	D-S
ENFLASYON	63,162	63,975	70,725	62,050	59,933
Standart Sapma	22,895	23,020	24,853	18,424	26,675
İŞSİZLİK	7,708	7,980	8,087	7,300	7,598
Standart Sapma	0,722	0,904	0,550	0,658	0,718
GSYİH	3,100	1,650	-0,125	7,150	3,388
Standart Sapma	6,405	4,901	9,930	2,653	6,280
GENEL BÜTÇE GELİRLERİ	5,196	13,820	0,890	9,880	1,196
Standart Sapma	12,020	12,619	7,107	8,900	13,320
GENEL BÜTÇE GİDERLERİ	6,352	15,125	1,725	4,975	5,133
Standart Sapma	12,605	17,251	11,018	4,827	13,401
M2	5,324	-3,700	9,850	0,300	9,555
Standart Sapma	13,606	9,677	6,141	8,176	17,453
BELEDİYE GELİRLERİ	10,381	13,825	-4,975	18,875	11,900
Standart Sapma	18,756	20,377	9,831	24,991	17,056
BELEDİYE GİDERLERİ	9,857	10,625	-8,525	14,800	15,477
Standart Sapma	18,408	16,545	7,261	20,223	18,821

1980-2000 yılları arasında Türkiye’de 1984, 1989, 1994 ve 1999 olmak üzere dört tane yerel seçim yapılmıştır. Bu yerel seçim dönemlerinde makroekonomik göstergelerde meydana gelen değişimler yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Tablo 10’da görüleceği gibi incelenen dönemde ortalama enflasyon oranı, yani tüm dönem enflasyon ortalaması 63,162 olmuştur. Aynı oran seçim yıllarında 70,725, bir önceki yıllarda 63,975, bir sonraki yıllarda 62,050 ve diğer yıllarda 59,933 olmuştur. Genel olarak bakıldığında ele alınan dönemde enflasyon oranının oldukça yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Rakamlar kendi arasında analiz edildiğinde, seçimden önceki yıllarda enflasyon oranı tüm dönem ortalamasının üzerine çıkmış ve seçim yılında daha da yükselmiş, seçimden sonraki yıllarda tüm dönem ortalamasının altına inmiştir. Bu, beklenen ve istenen bir durum

değildir. Çünkü iktidardaki politikacıların seçimleri kazanabilmesi ekonomide iyimserlik havasının oluşmasına bağlıdır. Bu nedenle, seçimlere giderken düşük bir enflasyon ve düşük bir işsizlik oranına karşılık, yüksek bir büyüme oranı gerçekleşmelidir. İşsizlik oranının düşük, büyüme oranının yüksek çıkması uygulanacak gevşek ekonomi politikalarına bağlıdır. Seçim öncesi uygulanan gevşek ekonomi politikalarının sonucu olarak seçimlere giderken işsizlikte bir azalma, büyüme oranlarında bir artış görülecektir. Genişletici ekonomi politikalarının enflasyon üzerindeki etkisi bir dönem gecikmeyle, seçimlerden sonra ortaya çıkacaktır. Seçmenler, adaptif beklentilere sahip oldukları için seçim öncesi uygulanan genişletici politikaların seçim sonrası yüksek enflasyon olarak karşılıklarına çıkacağını tahmin edemeyecek ve iktidarı oylarıyla ödüllendireceklerdir. Seçimleri kazanan iktidardaki politikacılar bu defa seçimlerden önce uygulanan genişletici politikaların bir sonucu olarak ortaya çıkan enflasyonu önlemek için sıkı ekonomi politikaları uygulamaya başlayacaktır. Bu nedenle enflasyon oranının seçimlere giderken düşük, seçimlerden sonra ise yüksek çıkması beklenmektedir. Buradaki verilere bakıldığında tam tersi bir durumun ortaya çıktığı görülmektedir. Yani veriler teoriyi desteklememektedir.

Aynı dönemde, işsizlik oranı tüm dönem ortalamasının 7,708 olduğu görülmektedir. İşsizlik oranı, seçim yıllarında 8,087, bir önceki yıllarda 7,980 ve bir sonraki yıllarda 7,300 olmuştur. İşsizlik oranının, seçimden bir önceki ve seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının üzerine çıktığı, seçimden bir sonraki yıllarda ise tüm dönem ortalamasının altına düştüğü görülmektedir. Bu, beklenen bir durum değildir. Çünkü beklenen ve istenen durum, bunun tam tersi, yani seçim öncesi ve seçim yıllarında işsizlik oranının düşük, seçim sonrasında ise yüksek çıkmasıdır. Yani veriler teori ile uyumluluk arz etmemektedir.

GSYİH artış oranları incelendiğinde, tüm dönem ortalamasının 3,100 olduğu görülmektedir. Seçim yıllarında -0,125, bir önceki yıllarda 1,650 ve bir sonraki yıllarda 7,150 olmuştur. GSYİH artış oranları incelendiğinde, seçimden bir önceki yıllarda ve seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının altında kaldığı, hatta seçim yıllarında azaldığı görülmektedir. Seçimden bir sonraki yıllarda ise tüm dönem ortalamasının iki katından

fazla arttığı görülmektedir. Buna göre seçilen döneme ait GSYİH verileri teoriyi destekleyici bir sonuç vermemektedir.

Genel bütçe gelirleri artış oranı, tüm dönem ortalaması 5,196 olmuştur. Seçim yıllarında 0,890, bir önceki yıllarda 13,820 ve bir sonraki yıllarda 9,880 olduğu tablodan görülmektedir. Genel bütçe gelirlerinde seçim öncesi yıllarda ve seçim yıllarında düşme, seçim sonrası yıllarda ise artma beklenmektedir. Seçimden bir önceki yıllarda genel bütçe gelirlerinde meydana gelen artışın tüm dönem ortalamasının üzerinde olması beklenen bir durum değildir. Ancak seçim yıllarında bütçe gelirlerindeki artışın tüm dönem ortalamasının çok altında kalması ve seçimden bir sonraki yıllarda tüm dönem ortalamasının yaklaşık iki katı kadar artması teoriyle uyumluluk göstermektedir.

Genel bütçe giderleri artış oranı, tüm dönem ortalaması 6,352 olmuştur. Seçim yıllarında 1,725, bir önceki yıllarda 15,125 ve bir sonraki yıllarda 4,975 olduğu görülmektedir. Genel bütçe giderleri, seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının altında kalmakla beraber seçimden bir önceki yıllarda tüm dönem ortalamasının neredeyse iki katı kadar artmıştır. Seçimden bir sonraki yıllarda, seçim yıllarına göre artış göstermekle beraber tüm dönem ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Bu durum ilişkiyi zayıflatmakla birlikte büyük ölçüde teorik öngörülerle uyumlu olduğu söylenebilir.

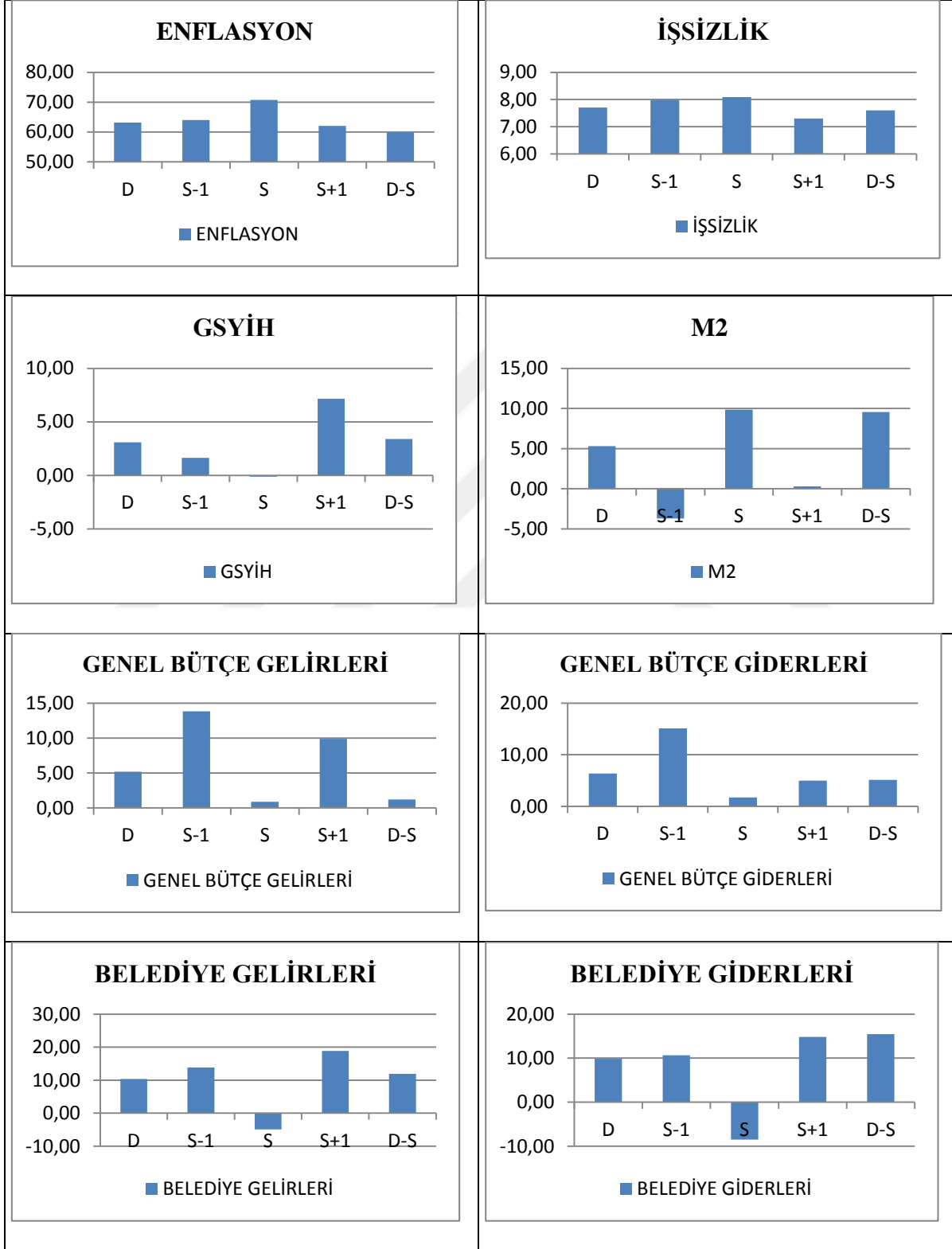
Tablodan görüleceği üzere M2 para arzındaki artış, tüm dönem ortalaması 5,324 olmuştur. Seçim yıllarında 9,850, seçim öncesi yıllarda -3,700 ve seçim sonrası yıllarda 0,300 olmuştur. Para arzında, seçimden bir önceki yıllarda azalma olmakla beraber seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının yaklaşık iki katı kadar artış olmuştur. Seçimden sonraki yıllardaki artış oranı ise tüm dönem ortalamasının çok altında kalmıştır. Seçim yılları ve seçimden bir sonraki yıllara ait veriler teoriyle uyumluluk arz etmektedir.

İncelenen yıllar arasında belediye gelirleri, tüm dönem artış oranının 10,381 olduğu tablodan görülmektedir. Seçim yıllarında -4,975, seçimden önceki yıllarda 13,825 ve seçim sonrası yıllarda 18,875 olmuştur. Belediye gelirleri seçim öncesi yıllarda tüm dönem

ortalamasının üstünde artış göstermiş ancak beklentilerle uyumlu olarak, seçim yıllarında artış değil azalma olmuştur. Yine beklentiler istikametinde, seçim sonrası yıllardaki artış oranı tüm dönem ortalamasının çok üzerinde gerçekleşmiştir. Bu veriler, belediye gelirlerindeki değişmelerin seçim ekonomisi uygulamaları ile uyumlu olduğunu göstermektedir.

Belediye giderlerindeki değişmeyi gösteren verilere bakıldığında, tüm dönem ortalamasının 9,857, seçim yılları ortalamasının -8,525, seçimden bir önceki yılların ortalaması 10,625 ve seçimden bir sonraki yılların ortalaması ise 14,800 olmuştur. Belediye giderlerinin seçimden önceki yıllarda tüm dönem ortalamasının üzerinde artması teori ile uyumludur. Ancak seçim yıllarında azalması ve seçim sonrası yıllarda tüm dönem ortalamasının üzerinde artış göstermesi beklenen bir durum değildir. Bu nedenle belediye giderlerindeki değişmeler teoriyle uyumluluk göstermemektedir.

Grafik-6: Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları (1980-2000)

4.2.4. 2001-2013 Dönemi

4.2.4.1. Genel Seçimler

**Tablo 11: Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları
(2001 – 2013)**

	D	S-1	S	S+1	D-S
ENFLASYON	16,007	24,200	20,100	14,866	7,650
Standart Sapma	15,821	26,159	21,595	9,067	1,008
İŞSİZLİK	10,525	10,163	10,136	10,240	11,302
Standart Sapma	1,359	1,756	0,311	0,919	1,881
GSYİH	3,508	1,738	9,200	1,966	3,150
Standart Sapma	6,075	9,337	2,417	1,631	6,802
GENEL BÜTÇE GELİRLERİ	4,907	8,266	3,833	2,666	4,875
Standart Sapma	5,851	8,353	4,980	2,939	7,130
GENEL BÜTÇE GİDERLERİ	2,661	8,600	1,333	1,033	0,425
Standart Sapma	6,668	6,525	3,309	4,491	9,072
M2	14,661	6,443	1,500	7,533	36,050
Standart Sapma	27,857	9,374	9,692	6,844	45,277
BELEDİYE GELİRLERİ	7,000	10,066	3,200	1,900	11,375
Standart Sapma	9,785	10,489	10,728	3,429	12,234
BELEDİYE GİDERLERİ	7,715	6,120	5,466	7,566	10,675
Standart Sapma	9,954	12,116	9,413	2,355	14,709

2001-2013 yılları arasında Türkiye’de 2002, 2007 ve 2011 olmak üzere üç tane genel seçim yapılmıştır. Bu genel seçim dönemlerinde makroekonomik göstergelerde meydana gelen değişimler yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Tablo 11’de görüleceği gibi incelenen dönemde ortalama enflasyon oranı, yani tüm dönem enflasyon ortalaması 16,007 olmuştur. Aynı oran seçim yıllarında 20,100, bir önceki yıllarda 24,200, bir sonraki yıllarda 14,866 ve diğer yıllarda 7,650 olmuştur. Söz konusu dönemde enflasyon oranının beklentilerin tersine bir hareket gösterdiği anlaşılmaktadır. Seçim öncesi yıllarda ve seçim yıllarında enflasyon oranı, tüm dönem ortalamasının üstünde kalmış seçimden sonraki

yıllarda tüm dönem ortalamasının altına inmiştir. Bu durum seçim ekonomisi uygulamaları ile uyumlu değildir.

Aynı dönemde işsizlik oranı, tüm dönem ortalamasının 10,525 olduğu görülmektedir. İşsizlik oranı, seçim yıllarında 10,136, bir önceki yıllarda 10,163 ve bir sonraki yıllarda 10,240 olmuştur. İşsizlik oranı seçim öncesi yıllarda ve seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının altında kalmış, seçim sonrası yıllarda seçim yıllarına göre artış göstermiştir. Seçimin olmadığı diğer yıllardaki işsizlik oranının tüm dönem ortalamasının üzerinde olması, işsizlik oranlarının seçimlere yakın düşürüldüğü izlenimini vermekte ve teoriyle uyumluluk arz etmektedir.

GSYİH artış oranları incelendiğinde, tüm dönem ortalamasının 3,508 olduğu görülmektedir. Seçim yıllarında 9,200, bir önceki yıllarda 1,738 ve bir sonraki yıllarda 1,966 olmuştur. Verilere göre seçimden bir önceki yıllar ortalaması, tüm dönem ortalamasının altında kalmış ancak seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının üç katına yakın bir artış olmuştur. Seçimden sonraki yıllarda ise beklendiği gibi, tüm dönem ortalamasının altında bir artış gerçekleşmiştir. Bu veriler, seçim ekonomisi uygulamalarını destekler niteliktedir.

Genel bütçe gelirleri artış oranı, tüm dönem ortalaması 4,907 olmuştur. Seçim yıllarında 3,833, bir önceki yıllarda 8,266 ve bir sonraki yıllarda 2,666 olduğu tablodan görülmektedir. Genel bütçe gelirleri, seçimlerden önceki yıllarda tüm dönem ortalamasının iki katı kadar artmasına rağmen seçim yıllarındaki artış, tüm dönem ortalamasının altında gerçekleşmiştir. Seçimlerden bir sonraki yıllarda meydana gelen ortalama artış oranı, gerek tüm dönem ortalamasının ve gerekse seçim yılları ortalamasının altında kalmıştır. Genel bütçe gelirlerinde, seçim öncesi ve seçim yıllarında azalma, seçim sonrası yıllarda ise artış olması beklenirken tam tersi bir sonuç ortaya çıkmıştır. Elde edilen veriler teoriyle uyumluluk arz etmemektedir.

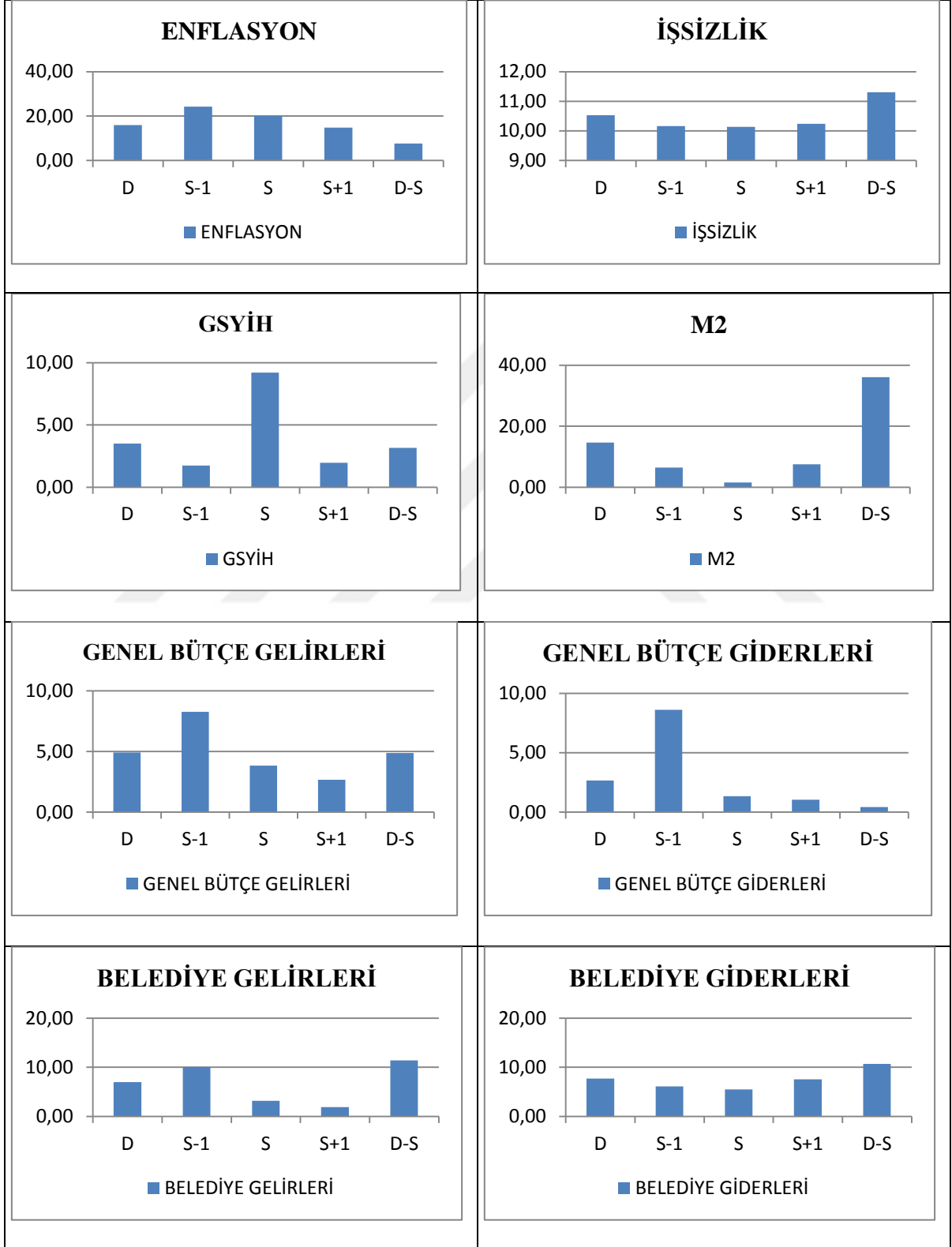
Genel bütçe giderleri artış oranı, tüm dönem ortalaması 2,661 olmuştur. Seçim yıllarında 1,333, bir önceki yıllarda 8,600 ve bir sonraki yıllarda 1,033 olduğu görülmektedir. Seçim yılları artış oranı, tüm dönem ortalamasının altında kalmakla beraber seçimden bir önceki yıllarda tüm dönem ortalamasının neredeyse dört katı kadar artmıştır. Seçimden bir sonraki yıllarda, beklendiği gibi azalma ortaya çıkmıştır. Veriler dikkatle incelendiğinde genel bütçe giderlerindeki en yüksek artışın seçimden bir önceki yıllarda meydana geldiği görülecektir. Seçim yıllarında, seçimden bir sonraki yıllarda ve seçim olmayan yıllardaki artış, tüm dönem ortalamasının altında kalmıştır. Bu durum kamu harcamalarının, teoriyle uyumlu olarak, büyük ölçüde seçimlere endekslendiği izlenimi vermektedir.

Tablodan görüleceği üzere, M2 para arzındaki artış, tüm dönem ortalaması 14,661 olmuştur. Seçim yıllarında 1,500, seçim öncesi yıllarda 6,443 ve seçim sonrası yıllarda 7,533 olmuştur. Para arzı diğer yıllar ortalamasının, tüm dönem ortalamasının iki katından fazla olması dikkat çekmektedir. Para arzının, büyük ölçüde seçim öncesi ve seçim yıllarında değil de diğer yıllarda arttırıldığı anlaşılmaktadır. Seçim öncesi ve seçim yıllarında, beklentilerin aksine, tüm dönem ortalamasının altında bir artış gerçekleşmiştir. Artışın en düşük olduğu yıllar seçim yılları olurken, en yüksek olduğu yıllar seçimin olmadığı diğer yıllar olmuştur. Seçilen döneme ait para arzı ile ilgili veriler seçim ekonomisi uygulamaları ile uyumlu değildir. Para arzı artış oranlarındaki bu belirgin farklılığın, 2001 yılında çıkarılan 4651 sayılı yasa ile ilgili olduğu söylenilebilir. Çünkü bu yasa ile TCMB'nin bağımsızlığı güçlendirilmiş, hükümetlerin para politikalarını etkileme güçlerine sınırlamalar getirilmiştir. TCMB'ye araç bağımsızlığı verilmesinin yanında yöneticilere görev süresi güvencesi verilmiş, kamu kurum ve kuruluşlarına avans verilmesi, kredi açılması yasaklanmıştır. Bu suretle, karşılıksız para basımı engellenmiş; bununla da yetinilmeyerek dolaylı olarak aynı sonucu doğuran hazine ile kamu kurum ve kuruluşlarının ihraç ettiği borçlanma araçlarının birincil piyasadan alınması yasaklanmıştır. Böylece 2001 yılından sonra, iktidardaki politikacıların para arzını seçim ekonomisi amacıyla kullanmadığı anlaşılmaktadır.

İncelenen yıllar arasında belediye gelirleri, tüm dönem ortalaması artış oranının 7,000 olduğu tablodan görülmektedir. Seçim yıllarında 3,200, seçimden bir önceki yıllarda 10,066 ve seçimden bir sonraki yıllarda 1,900 olmuştur. Belediye gelirleri artış oranı, seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının altında kalmakla beraber, seçimden bir önceki yıllarda tüm dönem ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir. Seçimden bir sonraki yıllarda, seçim yıllarına göre daha fazla artış beklenirken artış oranı seçim yılları artış oranının altında kalmıştır. Belediye gelirlerinde meydana gelen değişiklikler seçim ekonomisi uygulamaları ile uyumluluk göstermemektedir.

Belediye giderlerindeki değişmeyi gösteren verilere bakıldığında, tüm dönem ortalamasının 7,715, seçim yılları ortalamasının 5,466, seçimden bir önceki yılların ortalaması 6,120 ve seçimden bir sonraki yılların ortalaması ise 7,566 olmuştur. Belediye giderleri, seçim yıllarında ve seçimden bir önceki yıllarda tüm dönem ortalamasının altında artış göstermiştir. Seçimden bir sonraki yıllarda azalma beklenirken tüm dönem ortalamasına yakın bir artış olmuştur. Bu sonuçlar, belediye giderlerinin seçim ekonomisi uygulamaları amacıyla manipüle edilmediğini göstermektedir.

Grafik-7: Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları (2001-2013)

4.2.4.2. Yerel Seçimler

**Tablo 12: Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları
(2001 – 2013)**

	D	S-1	S	S+1	D-S
ENFLASYON	16,007	14,400	7,450	8,400	22,200
Standart Sapma	15,821	9,550	1,626	0,283	21,533
İŞSİZLİK	10,525	10,410	12,430	11,255	9,705
Standart Sapma	1,359	0,636	2,263	0,884	0,782
GSYİH	3,508	2,800	2,515	5,510	3,520
Standart Sapma	6,075	0,701	11,622	0,973	8,022
GENEL BÜTÇE GELİRLERİ	4,907	4,533	-0,850	10,550	5,116
Standart Sapma	5,851	4,575	3,724	2,842	6,576
GENEL BÜTÇE GİDERLERİ	2,661	0,600	1,600	-2,450	5,750
Standart Sapma	6,668	3,840	13,676	4,968	5,799
M2	14,661	11,700	13,565	56,535	2,550
Standart Sapma	27,857	4,396	10,277	66,241	8,523
BELEDİYE GELİRLERİ	7,000	5,066	3,350	22,550	4,016
Standart Sapma	9,785	6,305	7,434	7,254	8,810
BELEDİYE GİDERLERİ	7,715	12,200	-1,325	14,535	6,216
Standart Sapma	9,954	5,679	6,324	17,168	9,588

2001-2013 yılları arasında Türkiye’de 2004 ve 2009 olmak üzere iki tane yerel seçim yapılmıştır. Bu yerel seçim dönemlerinde makroekonomik göstergelerde meydana gelen değişimler yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Tablo 12’de görüleceği gibi incelenen dönemde ortalama enflasyon oranı, yani tüm dönem enflasyon ortalaması 16,007 olmuştur. Aynı oran seçim yıllarında 7,450, bir önceki yıllarda 14,400, bir sonraki yıllarda 8,400 ve diğer yıllarda 22,200 olmuştur. Enflasyon oranı, seçimden bir önceki yıllarda ve seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının altında gerçekleşmiştir. Seçim yıllarındaki artış oranı, seçimden bir önceki yılın da altında kalmıştır. Seçimden bir sonraki yıllar ortalaması, tüm dönem ortalamasının altında olmakla beraber seçim yılları artış oranının üzerinde

gerçekleşmiştir. Enflasyon verilerindeki bu değişim seçim ekonomisi uygulamalarını destekler niteliktedir.

Aynı dönemde, işsizlik oranı tüm dönem ortalamasının 10,525 olduğu görülmektedir. İşsizlik oranı, seçim yıllarında 12,430, bir önceki yıllarda 10,410 ve bir sonraki yıllarda 11,255 olmuştur. İşsizlik oranı, seçimden bir önceki yıllarda tüm dönem ortalamasının altında gerçekleşmiş, ancak seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının üzerine çıkmıştır. Seçimden bir sonraki yıllarda, seçim yıllarına göre artmak yerine azalmıştır. Beklenen durum, işsizlik oranının seçimden önceki ve seçim yıllarında düşük sonraki yıllarda ise yüksek çıkmasıdır. Ancak veriler bunu destekler nitelikte değildir.

GSYİH artış oranları incelendiğinde, tüm dönem ortalamasının 3,508 olduğu görülmektedir. Seçim yıllarında 2,515, bir önceki yıllarda 2,800 ve bir sonraki yıllarda 5,510 olmuştur. GSYİH artış oranları incelendiğinde, seçimden bir önceki yıllarda ve seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Seçimden bir sonraki yıllarda, beklentilerin aksine, tüm dönem ortalamasının iki katına yakın artış göstermiştir. Söz konusu döneme ait GSYİH verileri teoriyi destekleyici bir sonuç vermemektedir.

Genel bütçe gelirleri artış oranı, tüm dönem ortalaması 4,907 olmuştur. Seçim yıllarında -0,850, bir önceki yıllarda 4,533 ve bir sonraki yıllarda 10,550 olduğu tablodan görülmektedir. Politik konjonktür dalgaları çerçevesinde genel bütçe gelirlerinde seçim öncesi azalma, seçim sonrası ise artış beklenmektedir. Buradaki rakamlar incelendiğinde, aynen gerçekleştiği görülmektedir. Seçim öncesi yıllarda bütçe gelirleri tüm dönem ortalamasının altında kalırken seçim yıllarında azalmıştır. Seçimden bir sonraki yıllar ortalamasına bakıldığında tüm dönem ortalamasının iki katından fazla arttığı görülmektedir. Bu veriler seçim ekonomisi uygulamaları ile tamamen uyumluluk göstermektedir.

Genel bütçe giderleri artış oranı, tüm dönem ortalaması 2,661 olmuştur. Seçim yıllarında 1,600, bir önceki yıllarda 0,600 ve bir sonraki yıllarda -2,450 olduğu görülmektedir. Genel bütçe giderlerinin seçim öncesi artması, sonrasında ise azalması beklenmektedir. Seçilen dönemde, seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının altında kalmakla beraber bir önceki yıllara göre artış olduğu ve seçim sonrası yıllarda artış değil azalma olduğu görülmektedir. Seçim olmayan yıllar ortalaması ile karşılaştırıldığında seçim öncesi ve seçim yılları artış oranı çok düşük kalmaktadır. Bu nedenle, verilerle teori arasında ilişki kurmak ve uyumluluk gösterdiğini söylemek oldukça zordur.

Tablodan görüleceği üzere, M2 para arzındaki artışın tüm dönem ortalaması 14,661 olmuştur. Seçim yıllarında 13,565, seçim öncesi yıllarda 11,700 ve seçim sonrası yıllarda 56,535 olmuştur. Para arzında, seçimden bir önceki yıllarda ve seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının altında bir artış görülmektedir. Seçimden bir sonraki yıllarda meydana gelen artış ise tüm dönem ortalamasının üç katından fazla olmuştur. Göstergeler, beklentilerin tam aksi bir durum ortaya koymaktadır. Bu durum, genel seçimlerle ilgili analizde işaret edildiği gibi 2001 yılında çıkarılan 4651 sayılı TCMB yasası ile açıklanabilir. İlgili yasa ile TCMB bağımsızlığı güçlendirilmiş ve iktidardaki politikacıların TCMB üzerindeki etkisi zayıflatılmıştır. Bu nedenle, 2001 sonrası para arzı ile ilgili veriler seçim ekonomisi uygulamalarını desteklemekten uzak kalmaktadır.

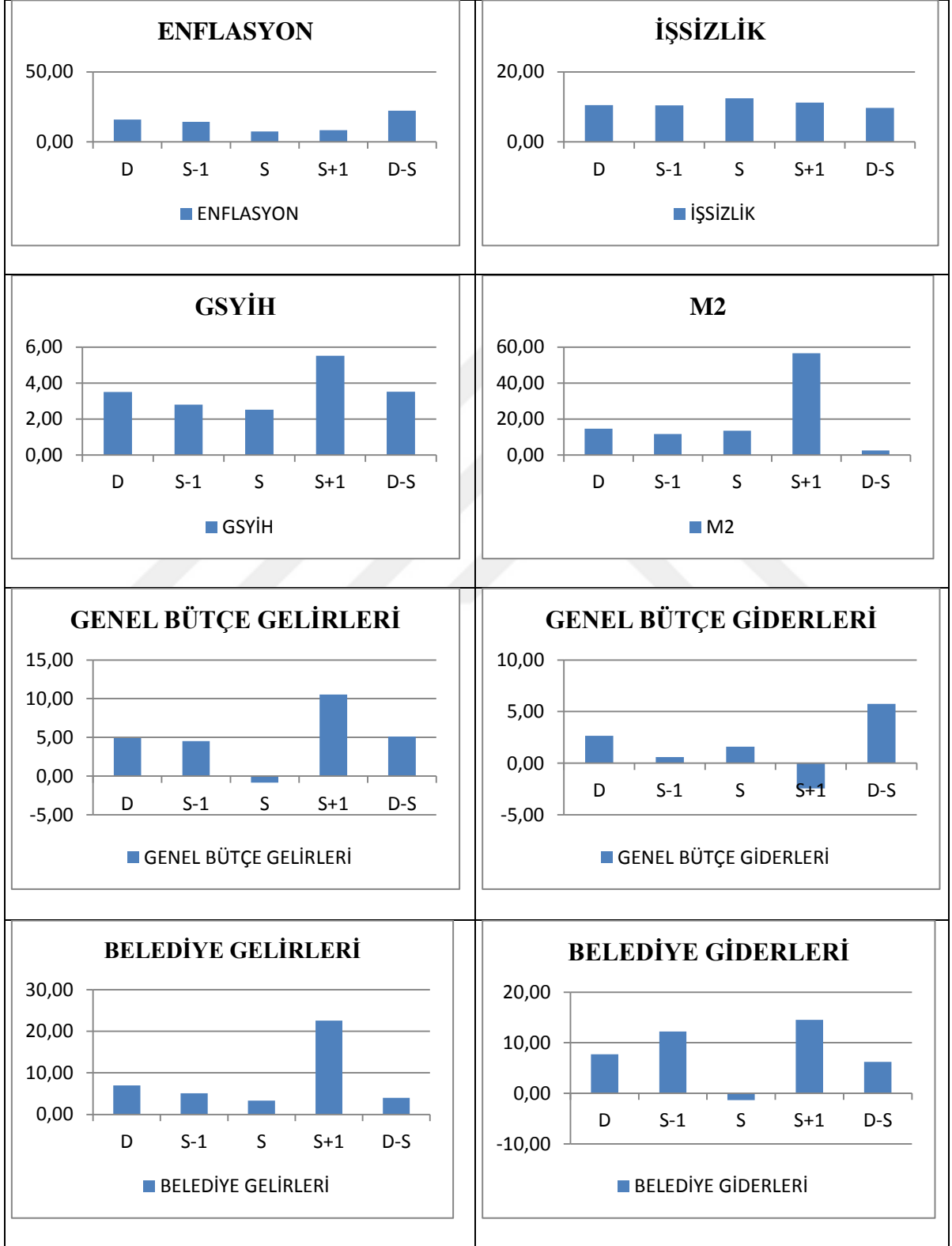
İncelenen yıllar arasında belediye gelirleri, tüm dönem artış oranının 7,000 olduğu tablodan görülmektedir. Seçim yıllarında 3,350, seçimden önceki yıllarda 5,066 ve seçim sonrası yıllarda 22,550 olmuştur. Belediye gelirleri, seçim öncesi yıllarda ve seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının altında; seçimden bir sonraki yıllarda tüm dönem ortalamasının yaklaşık üç katı artış göstermiştir. Verilerde meydana gelen değişimler teori ile tamamen uyumluluk göstermektedir.

Belediye giderlerindeki değişmeyi gösteren verilere bakıldığında, tüm dönem ortalamasının 7,715, seçim yılları ortalamasının -1,325, seçimden bir önceki yılların ortalaması 12,200 ve seçimden bir sonraki yılların ortalaması ise 14,535 olmuştur.

Belediye giderlerinin seçimlerden önce artması, sonra azalması beklenmektedir. Seçimlerden bir önceki yıllarda tüm dönem ortalamasının üzerinde bir artış gösterdiği görülmektedir. Ancak seçim yıllarında azalmakta ve seçimlerden bir sonraki yıllarda azalma beklenirken tersine tüm dönem ortalamasının yaklaşık iki katı kadar artmıştır. Bu nedenle veriler teori ile uyumluluk arz etmemektedir.

Grafik-8: Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları (2001-2013)

4.2.5. 1950-2013 Dönemi

4.2.5.1. Genel Seçimler

**Tablo 13: Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları
(1949 – 2013)**

	D	S-1	S	S+1	D-S
ENFLASYON	29,709	28,418	26,162	30,525	33,494
Standart Sapma	29,062	31,732	27,181	27,972	31,273
İŞSİZLİK	6,800	6,430	6,640	6,615	7,475
Standart Sapma	2,955	2,954	2,951	2,970	3,102
GSYİH	5,437	5,796	4,360	5,981	5,535
Standart Sapma	9,118	14,646	7,574	6,726	5,666
GENEL BÜTÇE GELİRLERİ	6,853	2,900	6,968	5,937	11,329
Standart Sapma	12,000	10,292	15,172	10,288	11,133
GENEL BÜTÇE GİDERLERİ	7,049	2,518	11,262	4,006	10,217
Standart Sapma	12,399	9,255	14,439	11,400	12,613
M2	8,689	9,116	7,481	5,706	12,258
Standart Sapma	15,636	7,344	7,490	12,240	26,426
BELEDİYE GELİRLERİ	8,063	8,164	5,285	6,792	11,746
Standart Sapma	14,164	17,091	9,986	10,649	17,584
BELEDİYE GİDERLERİ	8,464	8,640	6,607	7,864	10,586
Standart Sapma	15,044	18,679	10,191	15,584	15,833
D: tüm dönem ortalaması, S-1: seçimden bir önceki yılların ortalaması, S: seçim yılları ortalaması, S+1: seçimden bir sonraki yılların ortalaması, D-S: diğer yılların ortalaması					

Son kısımda, incelenen tüm dönem dikkate alınarak göstergelerde meydana gelen değişimler analiz edilmiştir. İncelenen dönem 1950-2013 yılları arasını kapsamaktadır. Ancak göstergelerin 1950 seçimleri öncesinde nasıl olduğunu ve artış oranlarını görebilmek amacıyla veriler kullanılırken 1949 yılı başlangıç olarak alınmıştır. Türkiye’de 1950-2013 yılları arasında, yani 65 yılda toplam 16 tane genel seçim yapılmıştır. Genel seçimlerin hangi yıllarda yapıldığı önceki kısımlarda ayrıntılı olarak ifade edildiği için burada sadece genel bir değerlendirme yapılacaktır.

İncelenen yıllar arası, genel seçim dönemlerine ait veriler yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Tablo 13’de görüleceği gibi incelenen dönemde ortalama enflasyon oranı, yani tüm dönem enflasyon ortalaması 29,709 olmuştur. Aynı oran seçim yıllarında 26,162, bir önceki yıllarda 28,418, bir sonraki yıllarda 30,525 ve diğer yıllarda 33,494 olmuştur. Söz konusu dönemde enflasyon oranının beklentiler istikametinde hareket ettiği anlaşılmaktadır. Beklendiği gibi enflasyon oranı seçim öncesi ve seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının altında, seçimden sonraki yıllarda tüm dönem ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir. Yarım yüzyıldan fazla bir süreyi kapsayan dönem hakkında bir genelleme yapmak çok da isabetli olmayabilir. Ancak rakamların enflasyonla ilgili verdiği sonuç politik konjonktür dalgaları teorisi ile tamamen uyumluluk göstermektedir. Yani enflasyon verileri, seçimleri kazanmak amacıyla ekonominin manipüle edildiğini göstermektedir.

Aynı dönemde, işsizlik oranı tüm dönem ortalamasının 6,800 olduğu görülmektedir. İşsizlik oranı, seçim yıllarında 6,640, bir önceki yıllarda 6,430 ve bir sonraki yıllarda 6,615 olmuştur. Teoriye göre, işsizlik oranlarının seçim öncesi düşük, sonrasında ise yüksek olması beklenmektedir. Tabloya bakıldığında seçim yıllarında ve seçimden bir önceki yıllarda işsizlik oranlarının tüm dönem ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Ancak seçimden bir sonraki yıllar ortalaması, beklentilerin tersine, seçim ve seçim öncesi yıllara göre artmak yerine az da olsa azalmıştır. Bu nedenle teoriyle uyumlu değildir.

GSYİH artış oranları incelendiğinde, tüm dönem ortalamasının 5,437 olduğu görülmektedir. Seçim yıllarında 4,360, bir önceki yıllarda 5,796 ve bir sonraki yıllarda 5,981 olmuştur. GSYİH rakamlarında, seçim öncesi ve seçim yıllarında artış, seçim sonrası yıllarda ise azalış olması beklenmektedir. Ancak tablodaki veriler incelendiğinde, artış oranlarının seçim öncesi yıllarda, tüm dönem ortalamasının üzerinde olmasına rağmen seçim yıllarında altında kaldığı görülmektedir. Ayrıca seçimden sonra, seçim ve seçim öncesi yıllara göre azalma olması beklenirken, yani artış oranının seçim öncesi ve seçim yıllarına göre daha düşük olması beklenirken daha fazla artmıştır. Sadece seçimden bir önceki yıllara ait veri, teori ile uyumlu olduğu için genel bir uygunluk arz etmemektedir.

Genel bütçe gelirleri artış oranı, tüm dönem ortalaması 6,853 olmuştur. Seçim yıllarında 6,968, bir önceki yıllarda 2,900 ve bir sonraki yıllarda 5,937 olduğu tablodan görülmektedir. Genel bütçe gelirlerinin seçim öncesi düşük, sonrası yüksek olması beklenmektedir. Seçimlerden bir önceki yıllardaki artış oranı, teoriyle uyumlu olarak tüm dönem ortalamasının altında gerçekleşmiştir. Ancak beklentilerin aksine, seçim yılları artış oranı tüm dönem ortalamasının üzerinde; seçim sonrası yıllar artış oranı da tüm dönem ortalamasının altında gerçekleşmiştir. Seçim yıllarından bir önceki yıllara ait veriler, teori ile uyumlu olsa da seçim ve seçim sonrası yıllara ait veriler teoriyi destekleyici görünmemektedir.

Genel bütçe giderleri artış oranı, tüm dönem ortalaması 7,049 olmuştur. Seçim yıllarında 11,262, bir önceki yıllarda 2,518 ve bir sonraki yıllarda 4,006 olduğu görülmektedir. Genel bütçe giderlerinin seçim öncesi yüksek, seçim sonrası düşük çıkması beklenmektedir. Tablodaki veriler incelendiğinde genel bütçe giderlerindeki artışlar teori ile uyumlu görünmektedir. Seçimden önceki yıllar ortalaması, tüm dönem ortalamasının altında kalmış, ancak seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir. Bununla birlikte seçimden sonraki yıllar ortalaması da, beklendiği gibi, tüm dönem ortalamasının altında gerçekleşmiştir.

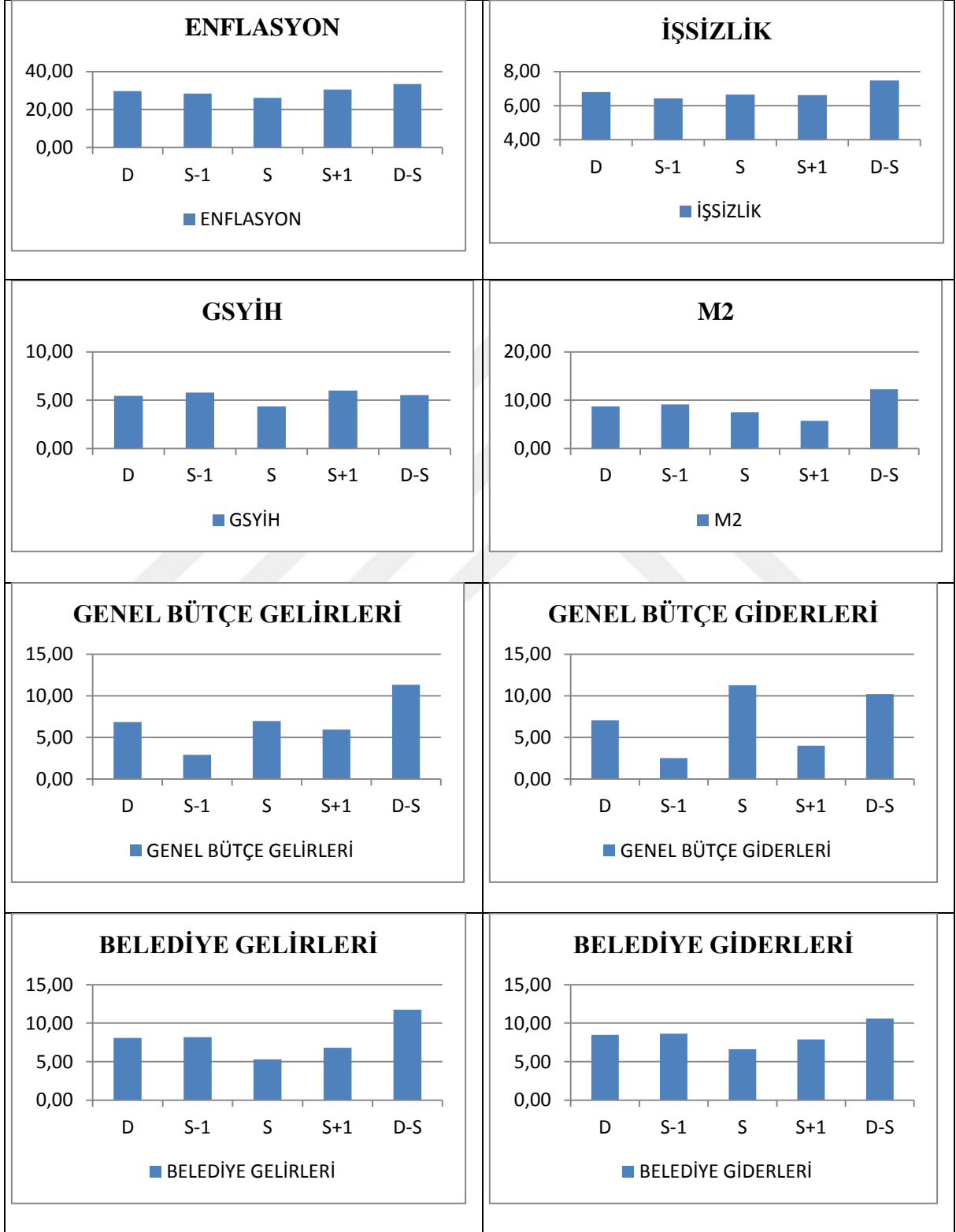
Tablodan görüleceği üzere, M2 para arzındaki artışın tüm dönem ortalaması 8,689 olmuştur. Seçim yıllarında 7,481, seçim öncesi yıllarda 9,116 ve seçim sonrası yıllarda 5,706 olmuştur. Seçim yıllarındaki artış oranının tüm dönem ortalamasının biraz altında kalmış olması ilişkiyi biraz zayıflatmış olsa da teoriyle uyumsuzluk yaratacak bir durum olarak değerlendirilmemektedir. Çünkü tablodaki rakamlar incelendiğinde, beklentiler istikametinde, para arzının seçimden önceki yıllarda tüm dönem ortalamasının üzerinde; seçim sonrası yıllarda tüm dönem ortalamasının altında artış gösterdiği görülmektedir. Bu da seçim ekonomisi uygulamaları ile uyumluluk arz etmektedir. 2001 yılında çıkarılan 4651 sayılı yasa ile TCMB üzerindeki hükümet etkisi zayıflatılmış ve fiyat istikrarını sağlamak amacıyla araç bağımsızlığına kavuşmuştur. Bunun etkisi 2001 ve 2013 dönemi incelenirken belirgin bir şekilde görülmüştü. Çünkü önceki dönemler incelenirken M2 para

arzu verileri büyük ölçüde seçim ekonomisi uygulamalarını destekleyici sonuçlar verirken bu dönemde hiçbir ilişki tespit edilememiştir. 1950-2013 yılları arası tek bir dönem olarak değerlendirildiğinde, verilerin teori ile uyumlu olması, 2001-2013 arası verilerin 65 yıl gibi uzun bir dönem üzerindeki etkisinin baskın olamayışından kaynaklandığı söylenilebilir.

İncelenen yıllar arasında belediye gelirleri, tüm dönem artış oranının 8,063 olduğu tablodan görülmektedir. Seçim yıllarında 5,285, seçimden önceki yıllarda 8,164 ve seçim sonrası yıllarda 6,792 olmuştur. Belediye gelirleri artış oranı seçimden bir önceki yıllarda, tüm dönem ortalamasının bir miktar üzerinde artmış olmasına rağmen seçim olmayan yıllardaki artış oranının altında kalmış olması dikkat çekmektedir. Seçim yılları artış oranı, beklendiği gibi tüm dönem ortalamasının altında kalmıştır. Seçimden bir sonraki yıllarda belediye gelirleri, tüm dönem ortalamasının altında kalmasına rağmen seçim yıllarına göre daha fazla artış göstermiştir. Belediye gelirlerinde meydana gelen seçim öncesi azalış ve seçim sonrası artışlar, yerel yönetim kurumu olan belediye gelirlerinin seçimleri kazanabilmek amacıyla manipüle edildiği izlenimi vermektedir.

Belediye giderlerindeki değişmeyi gösteren verilere bakıldığında, tüm dönem ortalamasının 8,464, seçim yılları ortalamasının 6,607, seçimden bir önceki yılların ortalaması 8,640 ve seçimden bir sonraki yılların ortalaması ise 7,864 olmuştur. Belediye giderlerinin seçimden bir önceki yıllarda tüm dönem ortalamasının üzerinde artması teoriyle uyumluluk göstermektedir. Ancak seçim yılları artış oranının tüm dönem ortalamasının altında kalması ve seçimden bir sonraki yıllarda, azalmak yerine daha fazla artması politik konjonktür dalgaları teorisi ile uyumlu değildir.

Grafik-9: Makroekonomik Göstergelerin Genel Seçimlerde Değişme Oranları (1949-2013)

4.2.5.2. Yerel Seçimler

**Tablo 14: Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları
(1949 – 2013)**

	D	S-1	S	S+1	D-S
ENFLASYON	29,709	27,492	29,525	29,216	31,028
Standart Sapma	29,062	28,335	33,695	29,483	28,708
İŞSİZLİK	6,800	6,986	7,207	6,891	6,501
Standart Sapma	2,955	2,997	3,580	3,075	2,728
GSYİH	5,437	2,023	8,467	7,497	4,818
Standart Sapma	9,118	6,220	16,526	6,377	6,197
GENEL BÜTÇE GELİRLERİ	6,853	7,007	3,350	8,341	7,642
Standart Sapma	12,000	12,134	9,445	7,217	14,535
GENEL BÜTÇE GİDERLERİ	7,049	5,323	6,658	3,800	9,410
Standart Sapma	12,399	14,222	11,633	7,281	13,630
M2	8,689	4,441	11,201	14,495	6,946
Standart Sapma	15,636	8,440	5,443	29,872	11,698
BELEDİYE GELİRLERİ	8,063	10,909	-1,120	16,780	7,042
Standart Sapma	14,164	13,109	7,985	17,463	13,383
BELEDİYE GİDERLERİ	8,464	12,527	-3,838	16,686	8,311
Standart Sapma	15,044	10,261	7,168	18,560	15,082

Türkiye’de 1950-2013 yılları arasında, yani 65 yılda toplam 12 tane yerel seçim yapılmıştır. Yerel seçimlerin hangi yıllarda yapıldığı önceki kısımlarda ayrıntılı olarak ifade edildiği için burada tüm dönemi kapsayan genel bir değerlendirme yapılacaktır. Söz konusu yıllar arasını kapsayan, yerel seçim dönemlerinde makroekonomik göstergelerde meydana gelen değişimler yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Tablo 14’te görüleceği gibi incelenen dönemde ortalama enflasyon oranı, yani tüm dönem enflasyon ortalaması 29,709 olmuştur. Aynı oran seçim yıllarında 29,525, bir önceki yıllarda 27,492, bir sonraki yıllarda 29,216 ve diğer yıllarda 31,028 olmuştur. Enflasyon oranı, seçimden bir önceki yıllarda ve seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının altında gerçekleşmiştir. Bu durum teori ile uyumluluk arz etmektedir. Ancak seçimden sonraki yıllarda meydana gelen artışın

tüm dönem ortalamasının üzerinde olmaması veya en azından seçim yıllarına göre daha fazla artmaması uyumsuzluk yaratmaktadır. Bu nedenle elde edilen enflasyon verileri, yerel seçim dönemlerinde ekonominin manipüle edildiği izlenimini vermemektedir.

Aynı dönemde, işsizlik oranı tüm dönem ortalamasının 6,800 olduğu görülmektedir. İşsizlik oranı, seçim yıllarında 7,207, bir önceki yıllarda 6,986 ve bir sonraki yıllarda 6,891 olmuştur. İşsizlik oranı verileri de teoriyle uyumlu değildir. Çünkü artış oranları, beklentilerin aksine seçim öncesi ve seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının üzerinde gerçekleşmiş, seçimden sonraki yıllarda daha fazla artış beklenirken azalma olmuştur. Bu nedenle, işsizlik verilerinin seçimleri tekrar kazanabilmek amacıyla manipüle edildiğini söylemek mümkün görünmemektedir.

GSYİH artış oranları incelendiğinde, tüm dönem ortalamasının 5,437 olduğu görülmektedir. Seçim yıllarında 8,467, bir önceki yıllarda 2,023 ve bir sonraki yıllarda 7,497 olmuştur. GSYİH artış oranları incelendiğinde, artışın seçimden bir önceki yıllarda tüm dönem ortalamasının altında kaldığı, seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının üzerine çıktığı görülmektedir. Seçimden sonraki yıllarda, tüm dönem ortalamasının üzerinde olsa da seçim yıllarına göre daha düşük bir artış olduğu görülmektedir. Yani beklentiler istikametinde GSYİH seçim öncesi daha hızlı artarken seçimlerden sonra artış hızı azalmaktadır. Bu durum teori ile uyumluluk arz etmektedir.

Genel bütçe gelirleri artış oranı, tüm dönem ortalaması 6,853 olmuştur. Seçim yıllarında 3,350, bir önceki yıllarda 7,007 ve bir sonraki yıllarda 8,341 olduğu tablodan görülmektedir. Genel bütçe gelirleri, seçimden bir önceki yıllarda tüm dönem ortalamasının biraz üzerinde artış göstermiştir. Ancak seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının yarısı kadar bile artmamıştır. Seçimden bir sonraki yıllarda, beklendiği gibi tüm dönem ortalamasının üzerinde bir artış gerçekleşmiştir. Bu durum seçim ekonomisi uygulamaları ile tamamen uyumluluk göstermektedir.

Genel bütçe giderleri artış oranı tüm dönem ortalaması 7,049 olmuştur. Seçim yıllarında 6,658, bir önceki yıllarda 5,323 ve bir sonraki yıllarda 3,800 olduğu görülmektedir. Genel bütçe giderleri seçim yıllarında, tüm dönem ortalamasının altında kalmakla birlikte seçimden bir önceki yıllara göre daha fazla arttığı ve seçimden sonraki yıllarda, beklentilere uygun olarak tüm dönem ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Yani kamu harcamaları artış oranı seçim öncesi daha yüksek, seçim sonrası ise daha düşük gerçekleşmiştir. Artış oranının seçim yılları ve seçim öncesi yıllarda tüm dönem ortalamasının altında kalışı zayıflatıcı etki yapsa da genel bütçe giderlerinin seçim yıllarında daha fazla artması ve seçimden sonraki yıllarda daha az artması seçim ekonomisi uygulamaları ile uyumluluk arz etmektedir.

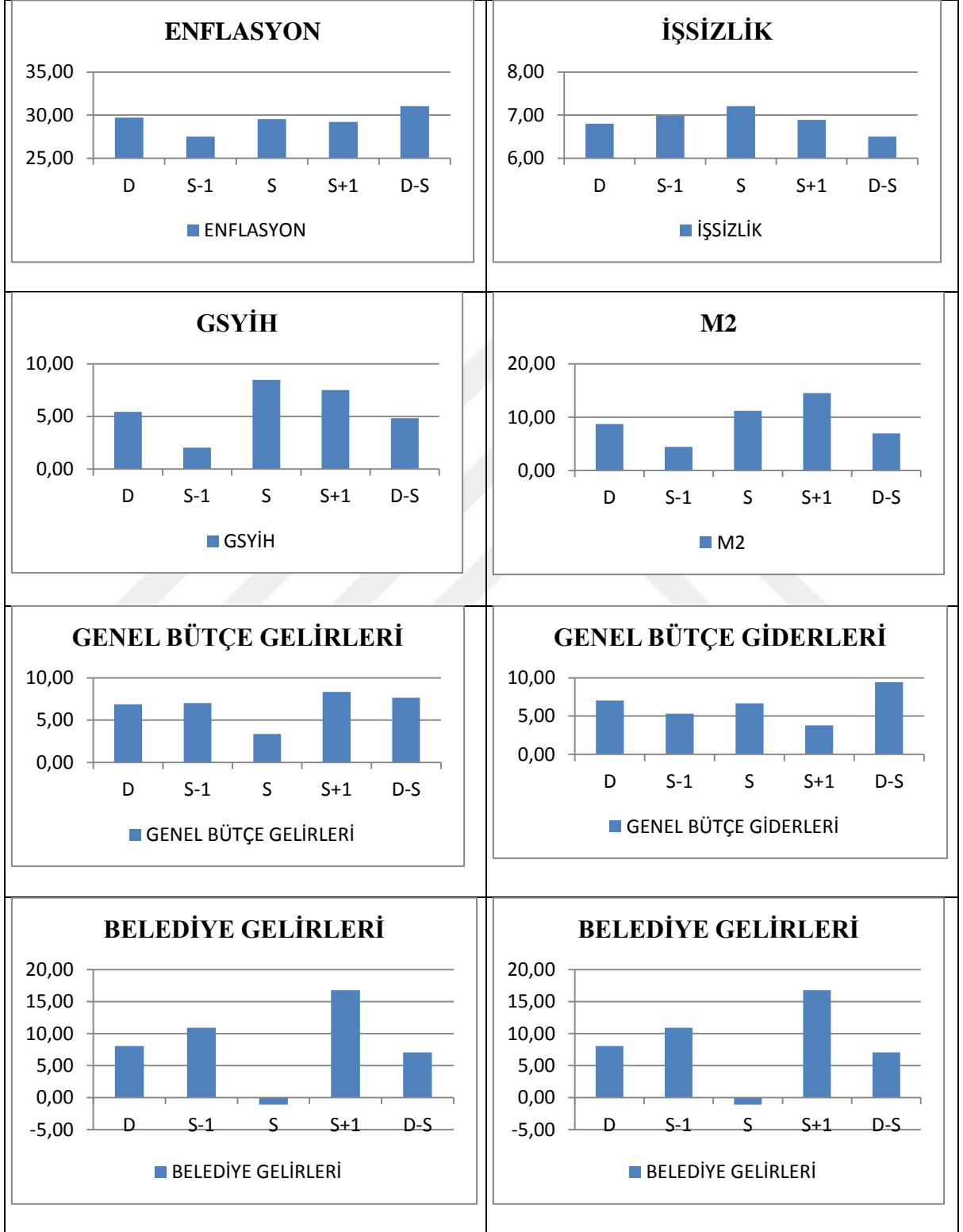
Tablodan görüleceği üzere, M2 para arzındaki artışın tüm dönem ortalaması 8,689 olmuştur. Seçim yıllarında 11,201, seçim öncesi yıllarda 4,441 ve seçim sonrası yıllarda 14,495 olmuştur. Para arzında, seçimden bir önceki yıllarda tüm dönem ortalamasının altında bir artış görülürken seçim yıllarında tüm dönem ortalamasının üzerinde bir artış görülmektedir. Bu durum beklenen bir durum olarak değerlendirilebilir. Ancak seçimden bir sonraki yıllardaki artış oranının azalmak yerine daha da arttığı görülmektedir. Bu durum teori ile uyumluluk göstermemektedir.

İncelenen yıllar arasında belediye gelirleri, tüm dönem artış oranının 8,063 olduğu tablodan görülmektedir. Seçim yıllarında -1,120, seçimden önceki yıllarda 10,909 ve seçim sonrası yıllarda 16,780 olmuştur. Belediye gelirlerinin seçim öncesi yıllarda, tüm dönem ortalamasının üzerinde artmasına rağmen seçim yıllarında azaldığı belirgin bir şekilde görülmektedir. Seçimlerden bir sonraki yıllarda da beklendiği gibi tüm dönem ortalamasının yaklaşık iki katı kadar artış göstermiştir. Bu durum teoriyle tamamen uyumluluk göstermektedir. Çünkü ekonomide iyimser bir tablonun oluşması seçmenlerin satın alma gücünün seçim öncesi olumsuz etkilenmemesine, bu da belediye gelirlerinin seçime yakın azalmasına bağlıdır. Ancak bu durum sürdürülebilir olmadığı için seçim sonrası belediye gelirlerinin artması gerekmektedir. Bu da ertelenen zamların uygulanması ve ertelenen tahsilatların hızlandırılması ile mümkün olacaktır. Aynı uyum genel bütçe

gelirlerinde olduğu gibi belediye gelirlerinde de görülmektedir. Veriler, gelir kalemlerinin manipüle edildiğini, sonuçların teoriyle uyumlu olduğunu göstermektedir.

Belediye giderlerindeki değişmeyi gösteren verilere bakıldığında, tüm dönem ortalamasının 8,464, seçim yılları ortalamasının -3,838, seçimden bir önceki yılların ortalaması 12,527 ve seçimden bir sonraki yılların ortalaması ise 16,686 olmuştur. Belediye giderlerinin seçimlerden bir önceki yıllarda tüm dönem ortalamasının üzerinde bir artış gösterdiği görülmektedir. Bu beklenen bir durumdur. Ancak seçim yıllarında azalması ve seçimlerden bir sonraki yıllarda azalma beklenirken tam tersi, tüm dönem ortalamasının iki katı kadar artması teoriyle tutarlı değildir. Seçimlerden bir sonraki yıllardaki artış, seçim öncesi verilen sözlerin yerine getirildiğinin bir göstergesi olarak da yorumlanabilse de seçim yılları ve seçimden bir sonraki yıllara ait veriler bunu destekler nitelikte değildir.

Grafik-10: Makroekonomik Göstergelerin Yerel Seçimlerde Değişme Oranları (1949-2013)

SONUÇ VE ÖNERİLER

İncelenen dönem, içerisinde 16 genel ve 12 yerel seçimin yapıldığı 65 yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Yarım asrı aşan, bu kadar uzun bir döneme ait verileri kullanarak tek bir sonuca ulaşabilmek oldukça zordur. Ayrıca, sosyal bilimlere ait yapılan araştırma sonuçları fen bilimlerindeki gibi kesinlik ifade etmez; sadece bir yönelmeyi, eğilimi gösterir. Bu gözle bakıldığında, belli aralıklarla demokratik seçimlerin yapıldığı ve demokrasiyle yönetilen ülkelerde, politik konjonktür dalgalarının varlığı konusunda, özellikle de gelişmekte olan ülkelerde, yaygın bir kanaat vardır. Ancak bu kanaatin doğru olup olmadığının verilerce doğrulanması gerekmektedir. Aksi takdirde, bu kanaat bir önyargıdan ve/veya iddiadan ibaret kalacaktır.

Bu kadar çok seçimin yapıldığı ve çok sayıda hükümetin değiştiği dönem hakkında bir genelleme yapmak, yani politik konjonktür dalgaları vardır, ya da yoktur demek elbette isabetli olmayacaktır. Ancak dördüncü bölümde ayrıntılı rakamlar ışığında yapılan analiz, biraz daha sadeleştirildiğinde okuyucuya daha iyi bir fikir verecektir. Analiz dönemi 1949-1959, 1960-1979, 1980-2000 ve 2001-2013 şeklinde dört ayrı kısımda incelenmiştir. İlave olarak, 65 yıllık süre tek bir dönem gibi ele alınmış ve analize dahil edilmiştir. Böylece analiz toplam beş kısımdan oluşmuştur.

Teorinin temeli, iktidardaki politikacıların yeniden seçilebilmek amacıyla seçim öncesi ve sonrası, enflasyon ile işsizlik arasında değiş-tokuş yapacakları varsayımına dayanmaktadır. İşsizlik ve enflasyon arasındaki değiş-tokuş, doğrudan yapılamayacağı için iktidardaki politikacılar bu amaçlarına ulaşabilmek için bazı araçları kullanırlar. Bu araçların sayısı daha da çoğaltılabilir. Ancak, yeterli veri bulma zorluğu ve dikkat dağılmasını önlemek amacıyla sayı sınırlı tutulmuştur. İşsizlik, enflasyon ve GSYİH performans göstergelerinin yanında, bunları etkilemek amacıyla hükümetlerin kullanabilecekleri politika araçları olarak genel bütçe gelir ve giderleri ile para stoku (M2)

değişkenleri dikkate alınmıştır. Diğer çalışmalardan farklı olarak, en önemli yerel yönetim kurumu olan belediyelerin gelir ve giderleri analize dahil edilmiştir. Çünkü yerel seçimler, iktidarı ele geçirebilmek ve sürdürebilmek için önemli bir araçtır. Genel seçim öncesi, iktidardaki politikacılarla aynı partiye mensup belediyeler gelir ve harcamalarını, merkezi yönetimi başarılı gösterecek şekilde kullanabilir. Aynı zamanda, iktidarda bulunan politikacılar kendi partilerine mensup belediyeleri, seçim öncesi destekleyerek tekrar kazanmalarını kolaylaştırabilir. Ayrıca genel ve yerel seçimlerin çoğunlukla farklı yıllarda yapıldığı göz önüne alındığında, yerel seçimler merkezi yönetim açısından bir güven oylamasına dönüşebilmektedir. Bu sebeplerle belediye gelir ve giderleri de analize dahil edilmiştir. Bunlar da ilave edildiğinde, genel ve yerel seçimler için ayrı ayrı hesaplanmak üzere sekiz farklı gösterge esas alınmıştır.

1949-1959 yılları arası göstergelerde meydana gelen değişimler, genel seçimler esas alınarak hesaplandığında beş tanesi politik konjonktür dalgalarının varlığını desteklerken üç tanesi uyumsuz görünmektedir. Yerel seçimler esas alınarak yapıldığında sonuç aynı şekilde çıkmaktadır. 1960-1979 yılları arası göstergelerde meydana gelen değişimler, genel seçimler esas alınarak hesaplandığında altı tanesi politik konjonktür dalgalarının varlığını desteklerken iki tanesi uyumsuz görünmektedir. Yerel seçimler esas alınarak yapıldığında sonuç yine aynıdır.

1980-2000 yılları arası göstergelerde meydana gelen değişimler, genel seçimler esas alınarak hesaplandığında dört tanesi politik konjonktür dalgalarının varlığını desteklerken dört tanesi uyumsuz görünmektedir. Yerel seçimler esas alınarak yapıldığında sonuç aynı şekilde çıkmaktadır. 2001-2013 yılları arası göstergelerde meydana gelen değişimler, genel seçimler esas alınarak hesaplandığında üç tanesi politik konjonktür dalgalarının varlığını desteklerken beş tanesi uyumsuz görünmektedir. Yerel seçimler esas alınarak yapıldığında aynı sonuç çıkmaktadır.

Yukarıda dört farklı döneme ayrılarak incelenen dönem, başlangıcından sonuna kadar tek bir dönem olarak analiz edilirse, şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır: 1949-2013

yılları arası göstergelerde meydana gelen değişmeler, genel seçimler esas alınarak hesaplandığında dört tanesi politik konjonktür dalgalarının varlığını desteklerken dört tanesi desteklememektedir. Yerel seçimler esas alınarak yapıldığında sonuç yine aynı şekilde çıkmaktadır.

Veriler, dönemler açısından incelendiğinde teori açısından en uyumlu dönemin 1960-1979 dönemi olduğu görülmektedir. Bu dönemde göstergelerden altı tanesi, fırsatçı uygulamaların varlığını destekleyici sonuç verirken; sadece iki tanesi uyumlu değildir. Oran olarak ifade edildiğinde, uyumluluk derecesi %75 olarak çıkmaktadır. Yerel seçim dönemlerine ait veriler incelendiğinde sonuç değişmemektedir. Gerek genel, gerekse yerel seçim dönemlerine ait veriler aynı sonucu vermektedir.

Teoriyle uyumluluk açısından değerlendirildiğinde 1949-1959 dönemi, ikinci sırada gelmektedir. Veriler, genel ve yerel seçim dönemleri için aynı sonucu vermektedir. Toplam sekiz göstergenin beş tanesi, fırsatçı uygulamaların varlığını desteklemekte; üç tanesi desteklememektedir. Bu dönemde verilerin, teoriyi destekleme derecesi %62,5 olmaktadır. Sonuç yerel seçimler için de değişmemektedir. Veriler, seçimleri kazanabilmek amacıyla ekonominin manipüle edildiğini göstermektedir.

Uyumluluk açısından, üçüncü sırada 1980-2000 dönemi gelmektedir. Bu dönemde verilerin yarısı, fırsatçı uygulamaların varlığını desteklerken diğer yarısı desteklememektedir. Bu dönemde göstergeler, hem genel hem de yerel seçimlerde, dört defa uyumlu dört defa uyumsuz hareket etmiştir. %50 oranında uyumluluk gösterirken %50 oranında uyumsuzluk göstermektedir. Bu dönemde yaşanan askeri darbe ve koalisyon hükümetleri, ekonomide manipülatif hareketlerin olmayışının gerekçesi olarak söylenilebilir. Çünkü askeri darbelerde demokrasi askıya alındığı için iktidarda bulunanların yeniden seçilme diye bir amaçları olmamaktadır. Sık hükümet değişlikleri ve koalisyonlar da ekonomik göstergelerin manipüle edilmesine fırsat vermemektedir. Ek-2'de görüleceği gibi, 1980-2000 döneminde beş genel seçim yapılmış ancak on dört tane hükümet kurulmuştur. Hükümetlerin ömrünün kısa olması, düşündükleri politikaları

uygulamalarına engel olmaktadır. Koalisyon durumunda da farklı parti mensubu politikacıların, çok başlılık nedeniyle uyumlu bir faaliyet göstermeleri mümkün olmamaktadır.

2001-2013 yılları arası göstergelerin uyumluluk oranı %37,5 çıkmaktadır. Çünkü göstergelerden üç tanesi teoriyle uyumluluk arz ederken, beş tanesi uyumluluk arz etmemektedir. Bu durumda fırsatçı uygulamaların olduğunu söylemek oldukça güçtür. Yerel seçim dönemlerine ait veriler incelendiğinde sonuç değişmemektedir. Aslında dönem boyu tek parti iktidarı oluşu, ekonominin daha kolay manipüle edilmesine fırsat verdiği halde oranın düşük çıkması ilginçtir. Bu durum, dönem boyunca iktidardaki politikacıların fırsatçı uygulamalar yapmadıkları şeklinde yorumlanabileceği gibi; bu tür uygulamalara gerek duymadıkları şeklinde de yorumlanabilir. Çünkü hükümetlerin fırsatçı uygulamalara gitmelerinin temel nedeni, iktidarı muhalefete kaptırmamak ve yeniden seçilerek iktidarlarını sürdürebilmektir. İktidar alternatifi bir partinin yokluğu ya da zayıflığı, dönem boyunca hükümetlerinin fırsatçı uygulamalar yapmasına ihtiyaç bırakmamış da olabilir. İncelenen tüm dönemler arasında teoriyle uyumluluk ilişkisi en zayıf çıkan dönem bu dönem olmaktadır.

İncelenen tüm dönem (1949-2013), yani 65 yıllık süre tek bir dönem olarak düşünüldüğünde, veriler yarı yarıya teoriyle uyumluluk arz etmektedir. Yani kullanılan sekiz adet verinin dört tanesi fırsatçı uygulamaların varlığını desteklerken, diğer dört tanesi hiçbir ilişki olmadığını göstermektedir. Teoriyle uyumluluk oranı %50 olmaktadır. Bütün dönem, genel olarak değerlendirildiğinde politik konjonktür dalgalarının varlığını ya da yokluğunu söylemek oldukça güçtür.

Bütün dönemlerde (1950-1959 / 1960-1979 / 1980-2000 / 2001-2013), hem yerel hem de genel seçimler bakımından hangi göstergenin fırsatçı uygulamalarla kaç defa uyumlu olduğu incelenirse; enflasyon, genel bütçe giderleri ve belediye gelirlerinin altı defa uyumlu iki defa uyumsuz olduğu görülmektedir. İşsizlik ve para arzı (M2) verileri 5 defa uyumlu, 3 defa uyumsuzdur. Genel bütçe gelirleri dört defa uyumlu, dört defa

uyumsuz; GSYİH verileri 3 defa uyumlu 5 defa uyumsuz olmaktadır. Belediye giderleri ise uyumluluk derecesi en düşük veri olarak ortaya çıkmaktadır. Yüzde olarak ifade edilirse, enflasyon, genel bütçe giderleri ve belediye gelirlerinin teoriyle uyumluluk derecesi %75 olurken, işsizlik ve para arzı %62,5; genel bütçe gelirleri %50; GSYİH %37,5 ve belediye giderleri %12,5 olmaktadır. Öyle anlaşılmaktadır ki, politika araçları olarak, en fazla genel bütçe giderleri ile belediye gelirleri, daha sonra da para arzı manipülasyon aracı olarak kullanılmaktadır. Politika araçlarının en çok enflasyon, daha sonra işsizlik üzerinde etkili olduğu görülmektedir. İktidardaki politikacıların, en az kullandıkları veya kullanabildikleri politika aracının belediye giderleri olduğu gayet açıktır. Politika çıktılarında GSYİH üzerindeki etkilerinin de oldukça zayıf olduğu anlaşılmaktadır.

Enflasyon, 1950-1959 ve 1960-1979 dönemlerinde hem genel hem de yerel seçimlerle uyumludur. 1980-2000 döneminde genel seçimlerle uyumlu iken yerel seçimlerle uyumsuzdur. 2001-2013 döneminde ise genel seçimlerle uyumsuz, yerel seçimlerle uyumludur. Teorinin en temel çıktılarından olan enflasyon oranındaki değişimler, genel ve yerel seçimler tüm dönem için birlikte düşünüldüğünde toplam 6 defa uyumluyken iki defa uyumsuz olmaktadır. Oran olarak ifade edildiğinde, enflasyon göstergelerinin %75 oranında, fırsatçı uygulamaların varlığını desteklediği anlaşılmaktadır.

İşsizlik, 1950-1959 ve 1960-1979 dönemlerinde hem genel hem de yerel seçimlerle uyumluyken 1980-2000 döneminde uyumlu değildir. 2001-2013 döneminde genel seçim dönemleri ile uyumlu, yerel seçimlerle değildir. Teorinin temelinde, enflasyonla arasında değiş tokuşun yapıldığı varsayılan gösterge işsizlik oranıdır. Bu açıdan çok önemli olan işsizlik göstergesi, tüm dönem için toplamda 5 defa teoriyle uyumlu, 3 defa değildir. Buna göre uyumluluk derecesi %62,5 olmaktadır. Bu sonuç, büyük ölçüde seçim ekonomisi uygulamalarının varlığını ortaya koymaktadır.

GSYİH, sadece 1960-1979 döneminde hem genel hem de yerel seçimlerle uyumludur. 1950-1959 ve 1980-2000 dönemlerinde ise gerek genel gerekse yerel seçimlerle uyumlu değildir. 2001-2013 döneminde genel seçimlerle uyumlu, yerel

seçimlerle değildir. Tüm dönem için toplamda 3 defa teoriyle uyumlu, 5 defa değildir. Oran olarak uyumluluk derecesi %37,5 olmaktadır. Bu sonuç, GSYİH'nin iktidardaki politikacılar tarafından manipüle edilmediği şeklinde yorumlanabileceği gibi; GSYİH verilerini etkileyebilme güçlerinin zayıf olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Genel bütçe gelirleri, sadece 1950-1959 döneminde hem genel hem de yerel seçim dönemlerinde teoriyle uyumluyken, 1960-1979 döneminde değildir. 1980-2000 ve 2001-2013 dönemlerinde, genel seçimlerle uyumsuzken yerel seçim dönemleriyle uyumluluk göstermektedir. Tüm dönem için veriler 4 defa teoriyle uyumlu, 4 defa uyumsuzdur. Uygunluk derecesi %50 olmaktadır. Sonuçlar politik konjonktür dalgalarının varlığı açısından çok güçlü olmasa da zayıf olduğu da söylenemez.

Genel bütçe giderleri, 1960-1979 ve 1980-2000 dönemlerinde hem genel hem de yerel seçimlerle uyumludur. 1950-1959 döneminde genel seçimlerle uyumlu değil, yerel seçimlerle uyumludur. 2001-2013 döneminde ise genel seçimlerle uyumlu, yerel seçimlerle değildir. Tüm dönem için toplamda 6 defa uyumlu, 2 defa değildir. Yani %75 oranında teoriyle uyumludur. Bu sonuç, genel bütçe giderlerinin seçimleri kazanabilmek amacıyla büyük ölçüde manipüle edildiğini göstermektedir.

Para arzı (M2), 1960-1979 ve 1980-2000 dönemlerinde hem genel hem de yerel seçimlerle uyumludur. 1950-1959 döneminde genel seçimlerle uyumlu iken yerel seçimlerle uyumsuzdur. 2001-2013 döneminde ise hem genel hem de yerel seçimlerle uyumlu değildir. Tüm dönem için toplamda 5 defa uyumlu, 3 defa uyumsuz olmaktadır. Buna göre uyumluluk derecesi %62,5 olmaktadır. Bu oran para arzının genel olarak fırsatçı amaçlarla manipüle edildiğini göstermektedir. Bununla birlikte, 2001 yılında TCMB'nin bağımsızlığını güçlendirmek amacıyla çıkarılan 4651 sayılı yasanın 2001-2013 dönemi üzerindeki etkisi açık bir şekilde görülmektedir. Para arzı verilerinin, özellikle 1960-1979 ve 1980-2000 dönemlerinde, hem genel hem de yerel seçim dönemleriyle tamamen uyumlu olduğu halde; 2001-2013 döneminde her ikisi ile de uyumsuz oluşunu başka bir şekilde açıklamak oldukça zordur. Önceki dönemlerde kolaylıkla manipüle edilebildiği

anlaşılan politika aracının; 2001 yılından sonra, yani 4651 sayılı yasanın çıkmasından sonra manipüle edilemediği anlaşılmaktadır.

Belediye gelirleri, 1950-1959 ve 1960-1979 dönemlerinde hem genel hem de yerel seçimlerle uyumludur. 1980-2000 ve 2001-2013 dönemlerinde ise genel seçimlerle uyumlu değilken yerel seçimlerle tamamen uyumluluk göstermektedir. Veriler, tüm dönem için toplamda 6 defa uyumlu, 2 defa uyumsuz olmuştur. Yani belediye gelirleri, %75 oranında fırsatçı amaçlarla manipüle edilmiştir. Buradan anlaşılmaktadır ki; belediye gelirleri, 1950'den başlayarak 1979 yılına kadar hem genel hem de yerel seçimleri kazanabilmek amacıyla manipüle edilmiştir. Yine 1980 yılından itibaren 2013 yılına kadar belediye gelirlerindeki değişimler, yerel seçim dönemleriyle uyumluluk göstermiş; fırsatçı uygulamaların varlığını desteklemiştir. 1980 yılından sonra belediye gelirlerindeki değişim genel seçimlerle uyumlu değildir. Bu durum, 1980 sonrası dönemde belediye gelirlerinin genel seçimleri kazanmak amacıyla manipüle edilmediği/edilemediği ya da etkisinin zayıf kaldığı şeklinde yorumlanabilir.

Belediye giderleri, 1950-1959, 1960-1979 ve 2001-2013 dönemlerinin tamamında, hem genel hem de yerel seçimlerle uyumlu değildir. Sadece 1980-2000 döneminde genel seçimlerle uyumludur; yerel seçimlerle uyumlu değildir. Yani tüm dönem için toplam, sekiz veriden sadece bir tanesi fırsatçı modelle uyumludur. Oran olarak ifade edilirse, belediye giderlerinin seçim ekonomisi uygulamalarıyla uyumluluk derecesi %12,5 olmaktadır. Farklı bir şekilde ifade edilecek olursa, veriler %87,5 oranında uyumsuzluk göstermektedir. Dikkat edilirse, kullanılan sekiz ayrı gösterge arasında politik konjonktür dalgalarının varlığını destekleme konusunda, en zayıf ilişki burada ortaya çıkmaktadır. Demek ki, gerek genel ve gerekse yerel seçim dönemlerinde seçimleri kazanabilmek amacıyla en az manipüle edilen veya edilebilen politika aracı belediye giderleri olmaktadır.

Dönemler ve göstergeler açısından teori ile uyumluluk/uyumsuzluk analizi yapıldıktan sonra bir de konunun genel ve yerel seçim kapsamında değerlendirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Acaba genel seçimler mi, yoksa yerel seçimler mi daha

fazla manipüle edilmiştir. 65 yıl içerisinde 16 defa genel seçim yapılmıştır. Genel seçim dönemlerinde, 3 defa uyumlu 1 defa uyumsuz olmak üzere, en fazla enflasyon, işsizlik, genel bütçe giderleri ve para arzı göstergelerinin teoriyle uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. Oran olarak ifade edilirse, belirtilen göstergelerin fırsatçı uygulamaları destekleme derecesi %75 olmaktadır. GSYİH ve belediye gelirleri verilerinin uygunluk derecesi %50; genel bütçe gelirlerinin ve belediye giderlerinin %25 olmaktadır. Enflasyon, işsizlik, genel bütçe giderleri ve para arzı verileri, genel seçim dönemlerinde politik konjonktür dalgalarının varlığını büyük ölçüde (%75 oranında) desteklemektedir. Her ne kadar GSYİH ve belediye gelirleri verilerinin teoriyle uyumluluk derecesi %50 olsa da; genel bütçe gelirleri ve belediye giderlerine ait veriler ile seçim ekonomisi uygulamaları arasındaki ilişkinin zayıf (%25 oranında) olduğu anlaşılmaktadır. Göstergelerin incelenen dönemlerdeki uyumluluk durumlarına, sadece genel seçim dönemlerindeki değişimlere toplam olarak bakıldığında 18 defa uyumlu, 14 defa uyumsuz olduğu görülmektedir. Buna göre verilerin genel seçim dönemleriyle uyumluluk derecesi %56,25 olmaktadır.

İncelen 65 yıllık dönemde (1949-2013) 12 defa yerel seçim yapılmıştır. Yerel seçim dönemleriyle en fazla uygunluk gösteren veri belediye gelirleridir. Belediye gelirleri, her dönemde, yani dört farklı dönemin her birinde yerel seçim dönemleriyle uyumlu dalgalanmalar göstermektedir. Fırsatçı uygulamalarla %100 uyumludur. Enflasyon, genel bütçe gelirleri ve giderleri 3 defa uyumlu, 1 defa uyumsuzdur. Yani uygunluk derecesi %75 olmaktadır. İşsizlik ve para arzı verilerinin uygunluk derecesi %50, GSYİH verilerinin %25 olduğu anlaşılmaktadır. Belediye giderlerine ait veriler ise teoriyle hiçbir şekilde uyumlu değildir. Belediye gelirlerine ait veriler, yerel seçim dönemlerinde politik konjonktür dalgalarının varlığını tam olarak (%100 oranında); enflasyon, genel bütçe gelirleri ve giderlerine ait veriler ise büyük ölçüde (%75) desteklemektedir. Her ne kadar işsizlik ve para arzı verilerinin teoriyle uygunluk derecesi %50 olsa da; GSYİH verileri ile seçim ekonomisi uygulamaları arasındaki ilişkinin zayıf (%25 oranında) olduğu anlaşılmaktadır. Belediye giderlerine ait verilerin ise seçim ekonomisi uygulamalarıyla hiçbir ilişkisinin olmadığı anlaşılmaktadır. Göstergelerin incelenen dönemlerdeki uyumluluk durumlarına toplam olarak bakıldığında, genel seçimlerde olduğu gibi 18 defa uyumlu, 14 defa uyumsuz olduğu görülmektedir. Buna göre verilerin yerel seçim dönemleriyle uyumluluk derecesi %56,25 olmaktadır.

Analiz süresince verilerin seçim ekonomisi uygulamalarını destekleme dereceleri, dönemler ve göstergeler açısından farklı farklı sonuçlar vermektedir. Bazı dönemlerde, bazı göstergeler ile seçim ekonomisi uygulamaları arasındaki ilişki kuvvetli, bazı dönemlerde zayıf olabilmektedir. Dönem ve göstergeler açısından spesifik analizler ilgili tablo ve açıklamalardan görülebilir. Ancak bütün dönem ve veriler tek bir bütün halinde, genel ve yerel seçimleri kapsayacak şekilde değerlendirildiğinde fırsatçı uygulamaları destekleme derecesi %56,25 olmaktadır. Dikkat edilirse, bu oranın gerek genel ve gerekse yerel seçimler bakımından aynı olduğu görülmektedir. Yani 65 yıllık dönem (1949-2013), genel olarak değerlendirildiğinde; 4 farklı dönem için ayrı ayrı hesaplanarak kullanılan 8 farklı verinin, gerek genel ve gerekse yerel seçimler açısından teoriyle uyumlu (%56,25 oranında) sonuçlar verdiği söylenebilir. Çünkü oran %50'den daha fazla çıkmıştır. Veriler, güçlü olmasa da uyumlu bir ilişkinin varlığını göstermektedir. Yani Türkiye'de iktidardaki politikacıların politika çıktılarını etkileyerek seçimleri kazanabilmek amacıyla politika araçlarını manipüle etmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Manipülasyonun sadece genel seçimler için değil, aynı zamanda ve aynı oranda yerel seçimler için de geçerli olduğu görülmektedir. Gerek genel ve gerekse yerel seçimlere ait veriler, incelenen dönemde Türkiye'de politik konjonktür dalgalarının varlığını desteklemektedir.

Daha önce yapılmış olan ve daha kısa süreyi kapsayan benzer çalışmalara katkı yapmak ve farklı bir bakış açısıyla, farklı veri ve yöntemlerle literatürün güncellenmesi ve zenginleşmesine katkı yapmak amacıyla böyle bir çalışma yapılmıştır. 65 yıl gibi uzun bir zamanı kapsadığı, genel ve yerel seçimlerin birlikte değerlendirildiği düşünüldüğünde ne kadar kapsamlı bir çalışma olduğu anlaşılmaktadır. Kapsamın genişliği nedeniyle veri çeşidi sınırlı tutulmuş ve değerleri aylık ya da üç aylık yerine yıllık olarak alınmıştır. Veri değerlerinin yıllık alınmasının, sonuçları olumsuz etkileyebileceği düşünülmüştür. Çünkü Türkiye'de genel seçimler, çeşitli nedenlerle ve çoğu zaman normal sürelerinde yapılmamaktadır. Yılların başında, ortasında veya sonunda olabilmektedir. Bu da seçim öncesi verilerinin, seçim yılına veya seçim yılı verilerinin seçimden sonraki yıllara sarkmasına neden olabilmektedir. Ancak sürenin uzunluğu, yıllık verilerin kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Buna rağmen 1972-1978 arası, altı yıla ait yıllık belediye gelir ve gider rakamlarına ulaşılamamıştır. Dolayısıyla veri yokluğu ya da güvenilir veri kaynaklarının

azlığı, geçmişe dönük yapılacak çalışmaların önünde en büyük engel olarak görünmektedir. Sonraki çalışmalarda, sonuçların daha güvenilir olması bakımından verilerin, aylık ya da üç aylık olarak kullanılmasının daha faydalı olacağı düşünülmektedir. Kapsanan süre uzadıkça büyük resim belki daha net görülebilmekte, ancak ince detaylar ortadan kalktığı için göstergelerde meydana gelen değişmeler dönemler arasında kaybolabilmektedir. Bu nedenle sonraki çalışmalarda, bu kadar uzun bir dönemi kapsayan çalışmalar yapmak yerine daha kısa bir dönemin, aylık ya da üç aylık veriler kullanılarak analiz edilmesinin daha isabetli olacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de iktidara talip çok sayıda siyasal parti vardır. Bunlar her ne kadar, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi kendilerini sağ ve sol şeklinde tanımlasalar da vaatler ve uygulamalar açısından aralarında önemli bir fark görünmemektedir. Partilerin ideolojik güdülerle hareket etmediği Türkiye’de, seçmenler de büyük ölçüde miyoptur ve adaptif beklentilere sahiptir. Geçmişten ders çıkaramadıkları ve geleceği öngöremedikleri için sürekli olarak manipüle edilebilmektedir. İdeolojik bir farklılığın olmaması ya da önemsiz oluşu, partizan modellerin uygulanmasını; seçmenlerin sürekli aldatılabilmesi de rasyonel modellerin uygulanmasını anlamsız kılmaktadır. Bu yüzden çalışmada geleneksel fırsatçı model uygulanmıştır. Bununla birlikte, Türkiye’de seçim zamanlamasının teoride varsayıldığı gibi dışsal değil içsel bir değişken oluşunun ve demokrasinin zaman zaman inkıta uğramasının, analiz sonuçları üzerinde olumsuz bir etki yapacağı açıktır. Ayrıca tarihi süreçte, sık yaşanan koalisyon hükümetleri de fırsatçı uygulamaları zorlaştıran önemli bir olgudur. Bütün bunlar, analiz sonucunda güçlü kanıtlara ulaşmayı zorlaştırmaktadır.

Politik konjonktür dalgalarının varlığını ya da yokluğunu tespit etmek, akademik bir çalışma açısından elbette önemli bir sonuçtur. Ancak bu tür dalgalanmaların ortaya çıkmasının önlenmesi daha önemlidir. Çünkü bu tür dalgalanmalar ülke ekonomisini olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Çıkar gruplarının kendi çıkarları istikametinde faaliyet göstermesi, kaynakların verimsiz alanlara kaymasına neden olmaktadır. Politik konjonktür dalgalarının önlenmesi için bütün dünyada uygulanan ya da önerilen yöntem; bütün kişi ve kurumların haklarının yasal güvence altına alınması; iktidardaki politikacıların yetkilerinin

yasalarla sınırlandırılması ve bazı yetkilerinin bağımsız, düzenleyici ve denetleyici kurumlara devredilmesidir. Yasa yapma gücü, iktidardaki politikacılara aittir. İktidarı elinde bulunduran politikacılardan kendi güçlerini sınırlayıcı yasalar çıkarmasını beklemek hayalperestlik olarak değerlendirilebilir. Ancak ekonomik ve siyasal krizler gibi mücbir sebepler bunu zorunlu kılabilmektedir. Türkiye’de 2001 krizi sonrası kurulan bazı düzenleyici ve denetleyici kurumlar ile çıkarılan bazı yasalar bu yönde atılmış adımlardır. Veriler incelendiğinde 2001 sonrası M2 para arzının, seçim dönemlerinde manipüle edilmediği veya edilemediği görülmektedir. Büyük ölçüde bunun sebebinin, 2001’de çıkarılan 4651 sayılı yasa olduğu söylenilebilir. Bu yasa ile TCMB, para politikalarını belirleme ve uygulama konusunda bağımsız kılınmış; yöneticilere de görev süresi güvencesi verilmiştir. Böylece politikacıların TCMB üzerindeki etkileri azaltılmıştır. BDDK, TMSF, EPDK, SPK gibi düzenleyici ve denetleyici kuruluşların sayısının artması bu durumu daha da güçlendirecektir. Sorun belli olduğu gibi çözüm yolları da bellidir. Gerekli yasal alt yapının oluşturulması için mutlaka krizlerin yaşanması beklenmemelidir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Abadan, Nermin (1959), “Devlet İdaresinde Menfaat Gruplarının Rolü”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, 14 (5), 233-248.

Acar, Mustafa (2005), **Piyasa Devlet ve Müdahale**, Ankara: Orion Yayınevi.

Akalın, Güneri (1986), **Kamu Ekonomisi**, 2. Basım, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

_____ (1998), “Maliyenin İflası Tartışmaları, Mali Reform ve Çıkış Yolları”, Prof. Dr. Salih Sanver’e Armağan, İstanbul: M.Ü. Maliye Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını.

_____ (2000), **Kamu Ekonomisi**, Ankara: Akçağ Yayınları.

Akalın, Gülsüm ve Erkişi, Kemal (2007), “Türkiye’de Seçim Ekonomisi Uygulamalarının Geleneksel Oportünist Seçim Çevrimleri Açısından Değerlendirilmesi”, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 3 (5), 89-116.

Akarca, Ali T. ve Tansel, Aysit (2006), “Economic Performance and Political Outcomes: Turkish Parliamentary and Local Election Results Between 1950 and 2004”, **Public Choice**, 129, 77-105.

Akçoraoğlu, Alpaslan ve Yurdakul, Funda (2004), “Siyasal Ekonomi Açısından Büyüme, Enflasyon ve Bütçe Açıkları: Türkiye Üzerine Bir Uygulama”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 59 (1), 1-25.

Akerman, Johan (1947), “Political Economic Cycles”, **Kyklos**, 1, 107-117.

Akgün, Birol (2002), **Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven**, 1. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Aktan, Coşkun Can (1990), “Çağdaş İktisadi Düşünceler”, **D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi**, 5 (1-2), 211-223.

- _____ (1992), **Politik Yozlaşma ve Kleptokrasi**, 1.Baskı, İstanbul: Afa Yayıncılık.
- _____ (1994), **Çağdaş Liberal Düşüncede Politik İktisat**, Ankara: Doğu Matbaası.
- _____ (1995), **21. Yüzyıl İçin Yeni Bir Devlet Modeline Doğru: Optimal Devlet**, İstanbul: Tüsiad Yayını.
- _____ (1997), **Anayasal İktisat ve Ekonomik Anayasa**, 2. Baskı, İstanbul: İz Yayıncılık.
- _____ (1998), “Leviathan: İnsan Haklarının Koruyucusu mu, Yoksa İhlalcisi mi?”, Coşkun Can Aktan (Ed.), **Anayasal İktisat**, içinde (307-309), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- _____ (1999), “Demokrasi, Liberalizm ve Sınırlı Devlet”, **Yeni Türkiye Dergisi**, 5 (25), 142-145.
- _____ (2000), **Politik İktisat**, İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- _____ (2001), **Kamu Ekonomisi ve Kamu Maliyesi**, İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- _____ (2002), **Anayasal İktisat**, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- _____ (2002), “Kamu Tercihi ve Anayasal Politik İktisat”, Coşkun Can Aktan (Ed.), **Anayasal İktisat**, içinde (3-30), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- _____ (2002), “Devletin Büyümesi ve Devletin Başarısızlığının Anatomisi”, Coşkun Can Aktan (Ed.), **Anayasal İktisat**, içinde (101-120), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- _____ (2002), “Politikada Rant Kollama”, Coşkun Can Aktan (Ed.), **Anayasal İktisat**, içinde (139-156), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- _____ (2002), “21. Yüzyıl ve Anayasal Demokrasi”, Coşkun Can Aktan (Ed.), **Anayasal İktisat**, içinde (326-332), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Aktan ve diğerleri (2007), “Siyasal Karar Alma Sürecinde Çıkar Grupları”, Coşkun Can Aktan ve Dilek Dileyici (Ed.), **Modern Politik İktisat: Kamu Tercihi**, içinde (201-230), Ankara: Seçkin Yayınları.

_____ (2012), **Kamu Ekonomisi-I**, 1. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri.

Aktan, Coşkun Can ve Dileyici, Dilek (2002), “Kamu Ekonomisinde Karar Alma ve Oylama Yöntemleri”, Coşkun Can Aktan (Ed.), **Anayasal İktisat, içinde** (35-65), Ankara: Siyasal Kitabevi.

_____ (2005), “Siyasal Süreçte Enformasyon Sorunları ve Demokrasinin Başarısızlığı”, Coşkun Can Aktan (Ed.), **Yeni Bir Siyasi Sistem Arayışı, Demokrasi, Poliarşi ve Demarşi, içinde** (150-167), Konya: Çizgi Yayınevi.

Alesina, Alberto (1987), “Macroeconomic Policy in a Two-Party System as a Repeated Game”, **The Quarterly Journal of Economics**, 102 (3), 651-678.

_____ (1989), “Politics and Business Cycles in Industrial Democracies”, Harvard University, **NBER and CEPR**, 57-87.

_____ (1997), “Elections, Party Structure, and the Economy”, Jeffrey S. Banks ve Eric A. Hanushek (Ed.), **Modern Political Economy**, 2. Baskı *in*de (145-170), USA: Cambridge University Press.

Alesina, Alberto ve Cukierman, Alex (1990), “The Politics of Ambiguity”, **The Quarterly Journal of Economics**, 105 (4), 829-850.

Alesina, Alberto ve Roubini, Nouriel (1990), “Political Cycles in OECD Economies”, **Review of Economic Studies**, 59, 663-688.

Alesina, Alberto ve diğerleri (1991), “Macroeconomic Policy and Elections in OECD Democracies”, **NBER Working Papers Series**, 3830, 1-36.

Alesina, Alberto ve diğerleri (1997), **Political Cycles and the Macroeconomy**, Cambridge: MIT Press.

Alesina, Alberto ve Perotti, Roberto (1995), “The Political Economy of Budget Deficits”, **Staff Papers – International Monetary Fund**, 42 (1), 1-31.

Alesina, Alberto ve Rosenthal, Howard (1995), **Partisan Politics, Divided Government, and the Economy**, First Published, New York: Cambridge University Press.

- Alesina, Alberto ve Sachs, Jeffrey (1988), "Political Parties and the Business Cycle in the United States, 1948-1984", **Journal of Money, Credit and Banking**, 20 (1), 63-82.
- Alp, Ömer (1998), "Kamu Tercihi Teorisi ve Anayasal İktisat", Vildan Serin (Ed.), **İktisat Politikası**, 1. Baskı *içinde* (499-536), İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Alt, James E. ve Chrystal, K. Alec (1983), **Political Economics**, Berkeley: University of California Press.
- Altay, Asuman (1993), "Rant ve Rant Kollama Faaliyetleri: Teorik Bir İnceleme", **Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 8 (1), 83-97.
- Altun, Tülin (2014), "Türkiye'de Fırsatçı ve Partizan Politik Konjonktürel Dalgalanmalar: 1950-2010", **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 36 (2), 47-69.
- Amacher, Ryan C. ve Boyes, William J. (1978), "Cycles in Senatorial Voting Behavior: Implications for the Optimal Frequency of Elections", **Public Choice**, 33 (3), 5-13.
- Arda, Erhan (2002), **Ekonomi El Sözlüğü**, 1. Baskı, İstanbul: Alfa Basın Yayıncılık.
- Arrow, Kenneth J. (1950), "A Difficulty in the Concept of Social Welfare", **The Journal of Political Economy**, 58 (4), 328-346.
- _____ (1963), **Social Choice and Individual Values**, Second Edition, New York: John Wiley and Sons Inc.
- Asutay, Mehmet (2004), "Searching for Opportunistic Political Business Cycles in Turkey", **Paper Presented at the Annual Conference (2004) of the European Public Choice Society on April 15-18**, 1-37.
- Ay, Hakan (1998), "Ekonomi Politikalarını Oluşturmada Baskı ve Çıkar Gruplarının Rolü", Vildan Serin (Ed.), **İktisat Politikası**, 1. Baskı *içinde* (418-455), İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Aybay, Rona (1962), "Baskı Grupları", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 27 (1-4), 271-285.
- Bağdigen, Muhlis (2001), "Belediyelerde Bütçe Talebinin Kamu Tercihi Kuramı Çerçevesinde Ampirik Analizi", **D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi**, 16 (1), 15-33.

_____ (2003), “Local Budgeting in Turkey”, **Local Government Finance in Turkey**, içinde (71-81), Afyon: Afyon Kocatepe University Publication.

Bakırtaş, İbrahim (1998), “Politik-Ekonomik Dalgalanmalar Kuramı Kapsamında Türkiye’deki Politik Yapının Ekonomi Üzerindeki Etkisi”, **D.E.İ.İ.B.F. Dergisi**, 13 (2), 47-63.

_____ (2005), **Ekonomi Perspektifinden Politik Aktörler**, 1. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi.

Bakırtaş, İbrahim ve Koyuncu, Cüneyt (2005), “Politik Dalgalanmalar Yaklaşımı Çerçevesinde Türkiye’deki Seçimlerin Ekonometrik Analizi”, **Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 19 (1), 55-66.

Balyemez, A. Sinan (2008), **Türkiye’de 1980 Sonrası Dönemde Seçim Ekonomisi Uygulamalarının Kamu Maliyesine Yansımaları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Barro, Robert J. (1977), “Unanticipated Money Growth and Unemployment in the United States”, **The American Economic Review**, 67 (2), 101-115.

Barro, Robert J. ve Gordon, David B. (1983), “Rules, Discretion and Reputation in a Model of Monetary Policy”, **Journal of Monetary Economics**, 12 (1), 101-121.

Bennett, James T. ve Johnson, Manuel H. (t.y.),

Bergson, Abram (1938), “A Reformulation of Certain Aspects of Welfare Economics”, **The Quarterly Journal of Economics**, 52 (2), 310-334.

Berksoy, Turgay ve Demir, İbrahim (2004), “Politik Vergi Çevrimleri: Türkiye’de Vergi Yükü Üzerinde Politik Etkiler”, Adnan Gerçek (Haz.), **19. Türkiye Maliye Sempozyumu: Türkiye’de Vergi Kayıp ve Kaçakları**, 513-532, Antalya.

Bildirici, Melike E. (2010), “Siyaset ve İktisat İlişkisi”, Nevin Coşar ve Melike Bildirici (Ed.), **Tarihi, Siyasi, Sosyal Gelişmelerin Işığında Türkiye Ekonomisi 1908-2008**, içinde (657-682), Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Black, Duncan (1948), “On the Rationale of Group Decision-Making”, **Journal of Political Economy**, 56 (1), 23-34.

- Black, Duncan (1958), **The Theory of Committees and Elections**, New York: Cambridge University Press.
- Bocutoğlu, Ersan (2012), **İktisadi Düşünceler Tarihi**, 2.Baskı, Trabzon: Murathan Yayınevi.
- _____ (2013), **Karşılaştırmalı Makro İktisat, Teoriler ve Politikalar**, 6. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın ve Dağıtım.
- _____ (2014), **Makro İktisat, Teoriler ve Politikalar**, 11. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- _____ (2015), “Servetin Yoğunlaşması, İktisadi Güç ve Ekonomi İlişkileri: Anglosakson Finansal Hizmetler, Kredi Derecelendirme, Libor ve Media Endüstrilerindeki Oligopolcü Eğilimlerin Pikettyci Açıdan Analizi”, **Ekonomik Yaklaşım Derneği**, 26, 71-118.
- Bocutoğlu, Ersan ve Berber, Metin (2010), **Makro İktisada Giriş**, 1.Baskı, Trabzon: Derya Kitabevi.
- Boix, Carles (2000), “Partisan Governments, the International Economy, and Macroeconomic Policy in Advanced Nations, 1960-93”, **World Politics**, 53 (1), 38-73.
- Bowen, Howard R. (1943), “The Interpretation of Voting in the Allocation of Economic Resources”, **Quarterly Journal of Economics**, 58, 27-48.
- Buchanan, James M. (1975), “Public Finance and Public Choice”, **National Tax Journal**, 28, 383-394.
- _____ (1979), “Politics without Romance: A Sketch of Positive Public Choice Theory and Its Normative Implications”, **IHS Journal**, 3, B1-B11.
- _____ (1987a), **Economics, Between Predictive Science and Moral Philosophy**, College Station: Texas A-M University Press.
- _____ (1987b), “The Constitution of Economic Policy”, **American Economic Review**, 77 (3), 243-250.

- _____ (1991a), “Kamu Maliyesi ve Kamu Tercihii”, (Çev. Turan Yay), Aytaç Eker ve Coşkun Can Aktan (Ed.), **Kamu Tercihii ve Anayasal İktisat**, içinde (2-28), İzmir: Yayınevi Yok.
- _____ (1991b), “Kamu Tercihii ve Kamu Maliyesi”, (Çev. Coşkun Can Aktan), Aytaç Eker ve Coşkun Can Aktan (Ed.), **Kamu Tercihii ve Anayasal İktisat**, içinde (43-57), İzmir: Yayınevi Yok.
- _____ (1991c), “İktisat Politikası Anayasası”, (Çev. Vural F. Savaş), Aytaç Eker ve Coşkun Can Aktan (Ed.), **Kamu Tercihii ve Anayasal İktisat**, içinde (299-317), İzmir: Yayınevi Yok.
- _____ (1991d), “Kamu Tercihii Yaklaşımı”, (Çev. Mehmet Tosuner), Aytaç Eker ve Coşkun Can Aktan (Ed.), **Kamu Tercihii ve Anayasal İktisat**, içinde (29-42), İzmir: Yayınevi Yok.
- _____ (1991e), “Pozitif Kamu Tercihii Teorisi ve Normatif Temelleri”, (Çev. Coşkun Can Aktan), Aytaç Eker ve Coşkun Can Aktan (Ed.), **Kamu Tercihii ve Anayasal İktisat**, içinde (58-78), İzmir: Yayınevi Yok.
- _____ (1999a), **Public Finance in Democratic Process: Fiscal Institutions and Individual Choice**, Indianapolis: Liberty Fund.
- _____ (1999b), **The Logical Foundations of Constitutional Liberty**, Collected Works of James M. Buchanan, (1), Indianapolis: Liberty Fund.
- _____ (2002), “Kamu Tercihii ve Kamu Maliyesi”, (Çev. Coşkun Can Aktan), Coşkun Can Aktan (Ed.), **Anayasal İktisat**, içinde (86-94), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- _____ (2009a), “Politics Without Romance: A Sketch of Positive Public Choice Theory and Its Normative Implications”, James M. Buchanan ve Robert D. Tollison (Ed.), **The Theory of Public Choice-II**, içinde (11-22), Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- _____ (2009b), “Constitutional Restrictions on the Power of Government”, James M. Buchanan ve Robert D. Tollison (Ed.), **The Theory of Public Choice-II**, içinde (439-452), Ann Arbor: The University of Michigan Press.

- Buchanan, James M. ve Tullock, Gordon (1999), **The Calculus of Consent: Logical Foundations of Constitutional Democracy**, Indianapolis: Liberty Fund.
- Bulutay, Tuncer ve Yıldırım, Nuri (1968), “Türk Seçmenlerinin Oy Verme Eğilimlerinde İktisadi Sebeplerin Önemi Üzerinde Bir Deneme”, **SBF Dergisi**, 22 (4), 7-39.
- Bulutay, Tuncer (1970), “Türk Toplumsal Hayatında İktisadi ve Siyasal Gelişmeler”, **SBF Dergisi**, 25 (3), 79-119.
- _____ (1995), **Employment, Unemployment and Wages in Turkey**, Ankara: International Labour Office.
- Bulutoğlu, Kenan (1997), **Kamu Ekonomisine Giriş**, 5. Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Büyükkakın, Tahir (2008), “Phillips Eğrisi: Yarım Yüzyıldır Bitmeyen Tartışma”, **İ. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, (39), 133-159.
- Cameron, David R. (1978), “The expansion of the Public Economy: A Comparative Analysis”, **The American Political Science Review**, 72 (4), 1243-1261.
- Caporaso, James A. ve Levine, David P. (1993), **Theories of Political Economy**, Cambridge: Cambridge University Press.
- Carlsen, Fredrik (1998), “Rational Partisan Theory: Empirical Evidence for the United States”, **Southern Economic Journal**, 65 (1), 64-82.
- Chowdhury, Abdur R. (1993), “Political Surfing over Economic Waves: Parliamentary Election Timing in India”, **American Journal of Political Science**, 37 (4), 1100-1118.
- Cukierman, Alex ve Meltzer, Allan H. (1986), “A Theory of Ambiguity, Credibility, and Inflation under Discretion and Asymmetric Information”, **Econometrica**, 54 (5), 1099-1128.
- Çam, Esat (2005), **Siyaset Bilimine Giriş**, Dokuzuncu Basım, İstanbul: Der Yayınları.
- Çarkoğlu, Ali (1995), “The Interdependence of Politics and Economics in Turkey”, **Boğaziçi Journal**, 9 (2), 85-108.
- Çinko, Levent (2005), “Modern Politik Konjonktür Hareketleri Teorisi: Rasyonel Beklentileri İçeren Politik Konjonktür Hareketleri”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (19), 325-339.

- _____ (2006), “Geleneksel Politik Konjonktür Hareketleri Teorisi Üzerine Bir Değerlendirme”, **Avrupa Araştırmaları Dergisi**, 14 (1), 247-258.
- Daver, Bülent (1993), **Siyaset Bilimine Giriş**, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Derin, İbrahim (2002), **Do Political Business Cycles Exist in Turkey?**, Unpublished Phd. Thesis, The Faculty Claremont of Graduate University.
- Devlet İstatistik Enstitüsü (1954), **İstatistik Yıllığı 1953**, Ankara: DİE Matbaası.
- _____ (1963), **Türkiye İstatistik Yıllığı 1960-1962**, Ankara: DİE Matbaası.
- _____ (1966), **Türkiye İstatistik Yıllığı 1964/65**, Ankara: DİE Matbaası.
- _____ (1973), **Türkiye İstatistik Yıllığı 1971**, Ankara: DİE Matbaası.
- _____ (1976), **Türkiye İstatistik Yıllığı 1975**, Ankara: DİE Matbaası.
- _____ (1979), **Türkiye İstatistik Yıllığı 1979**, Ankara: DİE Matbaası.
- _____ (1985), **Türkiye İstatistik Yıllığı 1985**, Ankara: DİE Matbaası.
- _____ (1999), **Kesin Hesaplar: Belediyeler ve İl Özel İdareleri 1996**, Ankara: DİE Matbaası.
- Dinler, Zeynel (1994), **Mikroekonomi**, 10. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi.
- _____ (2010), **İktisada Giriş**, 16. Basım, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Dornbusch, Rudiger ve Fischer, Stanley (1998), **Makroekonomi**, (Çev. Erhan Yıldırım ve diğerleri), 1. Basım, İstanbul: McGraw-Hill ve Akademi Yayınları.
- Downs, Anthony (1957a), **An Economic Theory of Democracy**, New York: Harper and Row.
- Downs, Anthony (1957b), “An Economic Theory of Political Action in a Democracy”, **Chicago Journals**, 65 (2), 135-150.
- Downs, Anthony (1960), “Why the Government Budget is Too Small in a Democracy”, **World Politics**, 12 (4), 541-563.
- Downs, Anthony (1961), “Problems of Majority Voting: In Defense of Majoriy Voting” **Journal of Political Economy**, 69 (2), 192-199.
- Drazen, Allan (2000a), **Political Economy in Macroeconomics**, Princeton: Princeton University Press.

- _____ (2000b), “The Political Business Cycle after 25 Years”, **NBER Macroeconomics Annual**, 15, 75-117.
- Durkaya, Mehmet (1997), **Türkiye’de Seçim ve Ekonomi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eğilmez, Mahfi ve Kumcu, Ercan (2002), **Ekonomi Politikası: Teori ve Türkiye Uygulaması**, 3. Baskı, İstanbul: Om Yayınevi.
- Ekinci, Aykut (2006), **İktisadi Dalgaların Kavramsal ve Teorik Analizi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Emiroğlu, Kudret ve Diğerleri (2006), **Ekonomi Sözlüğü**, 1.Basım, Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Erdem, Metin ve diğerleri (2012), **Kamu Maliyesi**, 10. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Erdoğan, Seyfettin (2004), **Politik Konjonktür Hareketleri Teorisi Perspektifi ile Siyaset-Ekonomi İlişkileri**, 1. Basım, İstanbul: Değişim Yayınları.
- Erdoğan, Seyfettin ve Bozkurt, Hilal (2009), “Demokratik Rejimlerde Politik Parasal Konjonktür Hareketleri: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir İnceleme”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, 10 (2), 204-216.
- Eren, Ercan (1993), “Politika ve Ekonomi: Siyasal Konjonktür Dalgaları”, **İşletme ve Finans Dergisi**, 8 (89), 59-64.
- Eren, Ercan ve Bildirici, Melike (1999), “Siyasal Konjonktür Dalgaları ve Türkiye’de Seçmen Davranışı”, **İktisat İşletme ve Finans Dergisi**, (163), 27-39.
- _____ (2001), “Türkiye’de Siyasal ve İktisadi İstikrarsızlık; 1980-2001”, **İktisat İşletme ve Finans Dergisi**, 16 (187), 27-43.
- Ergin, Feridun (1973), “Makro Ekonomi”, **Ak İktisat Ansiklopedisi içinde**, II, (606), İstanbul: Sermet Matbaası.
- Ergün, Mine (2000), “Electoral Political-Business Cycles in Emerging Markets”, **Russian and East European Finance and Trade**, 36 (6), 6-32.

- Ergüder, Üstün (1981), **Türkiye’de Tarım Fiyat Destek Siyaseti ve Siyaset**, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi
- Erkişi, Kemal (2007), **Seçim Çevrimleri Teorileri: Türkiye Ekonomisi Üzerine Bir İnceleme (1950-2006)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ertek, Tümay (2008), **Makroekonomiye Giriş**, Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Ertekin, Şaban (2015), “Türkiye’de Siyasi Parti Programlarında Vergi”, **Vergi Raporu**, (189), 211-228.
- Eryılmaz, Bilal (2010), **Bürokrasi ve Siyaset: Bürokratik Devletten Etkin Yönetime**, 4. Basım, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Eryılmaz, Filiz (2014), **Politik Konjonktür Teorileri Işığında Türk İktisat Politika Çıktılarının Analizi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fischer, Stanley (1977), “Long-Term Contracts, Rational Expectations, and the Optimal Money Supply Rule”, **Journal of Political Economy**, 85 (1), 191-205.
- Frey, Bruno S. (2011), “Political Economy: Success or Failure?”, **Cesifo Working Paper**, (3684), 1-22.
- Frey, Bruno S. ve Benz, Matthias (2002), “Business Cycles: Political Business Cycle Approach”, Brian Snowdon ve Howard R. Vane (Ed.), **An Encyclopedia of Macroeconomics**, içinde (89-93), USA: Edward Elgar.
- Frey, Bruno ve Lau, Lawrence J. (1968), “Towards a Mathematical Model of Government Behaviour”, **Zeitschrift für Nationalökonomie**, 28, 355-380.
- Frey, Bruno S. Frey ve Schneider, Friedrich (1978a), “An Empirical Study of Politico-Economic Interaction in the United States”, **The Review of Economic and Statistics**, 60 (2), 174-183.
- _____ (1978b), “A Politico-Economic Model of the United Kingdom”, **The Economic Journal**, 88 (350), 243-253.

- _____ (1988), “Politico-Economic Models of Macroeconomic Policy: A Review of the Empirical Evidence”, Thomas D. Willett (Ed.), **Political Business Cycles: The Political Economy of Money, Inflation, and Unemployment**, içinde (239-275), Durham: Duke University Press.
- Friedman, Milton (1968), “The Role of Monetary Policy”, **The American Economic Review**, 58 (1), 1-17.
- Garratt, Dean (1998), “An Analysis of Political Business Cycle Theory and Its Relationship with the New Political Macroeconomics”, Dept. Of Economics, University of Leicester, <http://hdl.handle.net/2381/4307> (02.10.2015).
- Genç ve diğerleri (2002), “Is Turkish Electorate Homo-Economicus?”, <http://www.ecomod.net/sites/default/files/documentconference/ecomod2003/Bekmez.pdf> (24.06.2014).
- Gezgin, Yasemin (2014), “Political Business Cycles in the Turkish Economy: 1997-2001”, **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 36 (2), 185-213.
- Gruber, Judith E. (1987), **Controlling Bureaucracies: Dilemmas in Democratic Governance**, Berkely and Los Angeles, London: University of California Press.
- Gruber, Jonathan (2005), **Public Finans and Public Policy**, 1st Edition, New York: Worth Publishers.
- Güler, Birgül Ayman (2006), **Yerel Yönetimler: Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım**, 3.Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Güneş, İsmail (2001), “Kolektif Karar Alma Mekanizmasında Kullanılan Oylama Yöntemleri”, **Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 15 (1-2), 131-147.
- Güngör, Kamil (2001), **Arz Yönlü İktisat Aracı Olarak Vergi İndirimleri Politikası ve Türkiye**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Gürbüz, Yaşar (1987), **Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler**, 2. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Gürkan, Ali. A. ve Kasnakoğlu, Haluk. (1991), “The Political Economics of Agricultural Price Support in Turkey: An Empirical Assessment”, **Public Choice**, 70 (3), 277-298.

- Güvel, Enver Alper (1995), **Demokrasilerde Ekonominin Politik Manipülasyonu Türkiye Üzerine Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hançerlioğlu, Orhan (2006), **Ekonomi Sözlüğü**, 1(106), 1(190), 10. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hibbs, Douglas A. (1977), "Political Parties and Macroeconomic Policy", **The American Political Science Review**, 71 (4), 1467-1487.
- _____ (1986), "Political Parties and Macroeconomic Policies and Outcomes in the United States", **The American Economic Review**, 76 (2), 66-70.
- _____ (1992), "Partisan Theory after Fifteen Years", **European Journal of Political Economy**, 8, 361-373.
- Hibbs, Douglas A. ve diğerleri (1982), "The Dynamics of Political Support for American Presidents Among Occupational and Partisan Groups", **American Journal of Political Science**, 26 (2), 312-332.
- Hibbs, Douglas A. ve Vasilatos, Nicholas (1982), "Economic Outcome and Political Support for British Governments among Occupational Classes: A Dynamic Analysis", **The American Political Science Review**, 76 (2), 259-279.
- Hiç, Mükerrerem (1992), **Para Teorisi ve Politikası**, 8. Baskı, İstanbul: Mentiş Kitabevi.
- Hotelling, Harold (1929), "Stability in Competition", **The Economic Journal**, 39 (153), 41-57.
- Hotunoğlu, Hakan ve Tekeli, Recep (2013), "Budget Deficits and Democracy: The Case of Turkey", **Sosyo Ekonomi Dergisi**, 1, 336-349.
- Hyman, David N. (2010), **Public Finance: A Contemporary Application of Theory to Policy**, 10th Edition, USA: South-Western, Cengage Learning.
- İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (2009), **2008 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu**, Ankara: Klasmat Matbaacılık.
- Kalaycı, İrfan (1999), "Seçim Ekonomisi ya da Siyasal Konjonktür: 18 Nisan Seçimleri Üzerine Kısa Bir Not", **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, 36 (1-2), 29-41.

- Kalça, Adem ve Ekinçi, Aykut (2008), “Kayıtdışı Ekonomi ve İktisadi Dalgalanmalar İlişkisi: Türkiye (1968-2005)”, **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 17 (3), 211-228.
- Kalecki, M. (1943), “Political Aspects of Full Employment”, **The Political Quarterly**, 322-331.
- Kanca, Osman Cenk (2011), “Politik Konjonktür Dalgalanmaları: Kuram ve Türkiye Örneği”, **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi**, 48 (557), 35-50.
- _____ (2012), “Türkiye’de Transfer Harcamalarının Salınımı ve Politik Gelişmeler”, **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 46, 25-59.
- Kapani, Münci (2008), **Politika Bilimine Giriş**, 20. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karakaş, Mesut (2013), “Political Business Cycles in Turkey: A Fiscal Approach”, **Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, 20 (1), 245-262.
- Karakaş, Mesut (2014), “Political Business Cycles in Turkey: A Monetary Approach”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 13 (48), 159-175.
- Kau, James B. Ve Rubin, Paul H. (1979), “Self Interest, Ideology, and Logrolling in Congressional Voting”, **Journal of Law and Economics**, 22 (2), 365-384.
- Kazgan, Gülten (1997), **İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi**, 7. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Keynes, John Neville (1999), **The Scope and Method of Political Economy**, USA: Batoche Books Kitchener.
- Kılıçoğlu, Safa ve diğerleri (1990), **Meydan Larousse**, 8(887-889), 9(514), 3(514-521), 2(681), 2(262), İstanbul: Meydan Yayınevi.
- Kinnear, Douglas (1999), “Kamu Tercih Teorisi”, (Çev. Gazi Sonkur), Coşkun Can Aktan (Ed.), **Anayasal İktisat, içinde** (31-33), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kovancılar, Birol (1997), “Çağdaş Liberal Düşünce Demokratik Karar Alma Mekanizması ve Bütçe Harcamalarında Popülist Eğilimler”, **Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, (1), 207-228.
- Kramer, Gerald H. (1971), “Short-Term Fluctuations in U.S. Voting Behavior, 1896-1964”, **The American Political Science Review**, 65 (1), 131-143.

- Krueger, Anne O. (1974), "The Political Economy of the Rent-Seeking Society", **The American Economic Review**, 64 (3), 291-303.
- Kutal, M (1973), "İşsizlik", **Ak İktisat Ansiklopedisi içinde**, I, (465), İstanbul: Sermet Matbaası.
- Kuzu, Burhan (1985), "Kamu Yönetiminde Baskı Gruplarının Rolü ve Memleketimizdeki Duruma Bir Bakış", **İ.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi**, 51 (1-4), 65-136.
- Kuzu, Yasemin (2003), "Political Business Cycles in the Turkish Economy: 1977-2001", **METU Conference in Economics VII** September 6-9, 1-31.
- Küçükkalay, Abdullah Mesud (2010), **İktisadi Düşünce Tarihi**, 2. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Kydland, Finn E. ve Prescott, Edward C. (1977), "Rules Rather than Discretion: The Inconsistency of Optimal Plans", **Journal of Political Economy**, 85 (3), 473-491.
- Lindbeck, Assar (1976), "Stabilization Policy in Open Economies with Endogenous Politicians", **The American Economic Review**, 66 (2), 1-19.
- Lipsey, Richard G. (1960), "The Relation Between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861-1957: A Further Analysis", **Economica**, 27 (105), 1-31.
- Lucas, Robert E. Jr. (1972), "Expectations and the Neutrality of Money", **Journal of Economic Theory**, 4, 103-124.
- Lucas, Robert E. Jr. (1973), "Some International Evidence on Output-Inflation Tradeoffs", **The American Economic Review**, 63 (3), 326-334.
- Macey, Jonathan R. (1998), "Winstar, Bureaucracy and Public Choice", **Supreme Court Economic Review**, 6, 173-200.
- MacRae, C. Duncan (1977), "A Political Model of the Business Cycle", **The Journal of Political Economy**, 85 (2), 239-263.
- McCallum, Bennett T. (1978), "The Political Business Cycles: An Empirical Test", **Southern Economic Journal**, 44 (3), 504-515.
- Meynaud, Jean (1975), **Politikada Baskı Grupları**, (Çev. Samih Tiryakioğlu), İstanbul: Varlık Yayınları.

- Mill, John Stuart (1861), **Considerations on Representative Government**, London: World Public Library Association. www.WorldLibrary.net (2010), (24.06.2014).
- Miller, Gary J. (1997), “The Impact of Economics on Contemporary Political Science”, **Journal of Economic Literature**, 35, 1173-1204.
- Mosley, Paul (1976a), “Images of the Floating Voter: or, the Political Business Cycles Revisted”, **Political Studies**, 26 (3), 375-394.
- Mosley, Paul (1976b), “Toward a “Satisficing” Theory of Economic Policy”, **The Economic Journal**, 86 (341), 59-72.
- Mueller, Dennis C. (1976), “Public Choice: A Survey”, **Journal of Economic Literature**, 14 (2), 395-433.
- _____ (1997), “Public Choice in Perspective” Dennis C. Mueller (Ed.), **Perspectives on Public Choice A Handbook**, 1. Baskı *içinde* (1-17), New York: Cambridge University Press.
- _____ (2003), **Public Choice III**, New York: Cambridge University Press.
- Musgrave, Richard A. (1938), “The Voluntary Exchange Theory of Economy”, **Quarterly Journal of Economics**, 53, 213-237.
- Mueller, Dennis C. ve Murrell, Peter (1986), “Interest Groups and the Size of Government”, **Public Choice**, 48 (2), 125-145.
- Niskanen, William A. (1971), **Bureaucracy and Representative Government**, Chicago: Aldine Atherton.
- Niskanen, William A. (1975), “Bureaucrats and Politicians”, **Journal of Law and Economics**, 18 (3), 617-643.
- _____ (1991), “A Reflection on Bureaucracy and Representative Government”, Andre’ Blais ve Stephane Dion (Ed.), **The Budget-Maximizin Bureaucrat; Apraisal and Evidence**, *içinde* (13-29), London: University of Pittsburg Press.
- _____ (2008), **Reflections of a Political Economist: Selected Articles on Government Policies and Political Processes**, Washington: Cato Institute.

Nordhaus, William D. (1975), "The Political Business Cycles", **The Review of Economic Studies**, 42 (2), 169-190.

_____ (1989), "Alternative Approaches to the Political Business Cycle", **Brooking Papers on Economic Activity**, 2, 1-49.

Odabaş, Hakkı (2002), "James M. Buchanan'ın Politik İktisada Katkıları: Kamu Tercihi Teorisi", Coşkun Can Aktan (Ed.), **Anayasal İktisat, içinde** (380-403), Ankara: Siyasal Kitabevi.

Odabaş, Hakkı ve Güngör, Kamil (1999), "Yürütmenin Sınırlandırılması ve Anayasal Bütçe Yaklaşımı", **Yeni Türkiye Dergisi**, (29), 603-624.

Oktar, Suat (1996), "Seçim Ekonomisi ya da Ekonominin Politizasyonu", **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, (3), 5-13.

Olson, Mancur (1965), **The Logic Of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups**, London: Harvard University Press.

Onur, Sara (2001), "Politik Konjonktür dalgalanmaları ve Türkiye Uygulaması (1950-2000)", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Y.**, 6 (2), 157-184.

_____ (2002), "Politik Bütçe Döngüleri ve Türkiye Ekonomisi (1975-2000)", **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 21 (2), 85-126.

_____ (2004), **Ekonomiden Karşılıksız Kayıplar Seçim Ekonomisi**, 1.Baskı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Ordeshook, Peter C. (1997), "The Spatial Analysis of Electionons and Committees: Four Decades of Research", Dennis C. Mueller (Ed.), **Perspectives on Public Choice A Handbook**, 1. Baskı *çinde* (247-270), New York: Cambridge University Press.

Özatay, Fatih (2005), "Public Sector Price Controls and Electoral Cycles", **The Central Bank of the Republic of Turkey Research Department Working Paper 05/09**, 1-37.

Özbudun, Ergun (1962), "Partiler ve Siyasi Rejimler", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 19 (1-4), 95-171.

Özbudun, Ergun (1964), “M. Duverger’in ‘Siyasal Partiler’i ve Siyasal Partilerin İncelenmesinde Bazı Metodolojik Problemler”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 21 (1-4), 23-51.

_____ (1988), **Türk Anayasa Hukuku**, Ankara: Yetkin Yayınları.

Özkan, Filiz (2010), **Politik Konjonktür Dalgalanmaları (Türkiye Analizi)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özkan, Filiz ve Tarı, Recep (2011), “Türkiye’de 1980 Sonrası Seçim Dönemlerinin Politik Konjonktürel Dalgalanmaları Teorisi Çerçevesinde Analizi”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, (36), 223-238.

Öztekin, Ali (2013), **Siyaset Bilimine Giriş**, 8. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Öztürk, Nazım (2007a), **Ekonomide Devletin Değişen Rolü**, Ankara: Palme Yayıncılık.

Öztürk, Nazım (2007b), **Kamu Tercihinin Tespitinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Yolları**, Ankara: Palme Yayıncılık.

Öztürk, Nazım (2011), **Kamu Ekonomisi**, Bursa: Ekin Yayınevi.

Öztürk, Zeki (2006), **Seçimlerde Paranın Gücü**, 1. Baskı, Ankara: Ebabil Yayınları.

Özyurt, Hasan (2010), **Para Teorisi ve Politikası**, Trabzon: Aksakal Kitabevi.

Özyurt, Hasan (2012), **Para Teorisi ve Politikası**, 4.Baskı, Trabzon: Aksakal Kitabevi.

Pakdemirli, Ekrem (1991), **Ekonomimizin 1923’den 1990’a Sayısal Görünümü**, İstanbul: Milliyet Yayınları.

Paldam, Martin (1997), “Political Business Cycles”, Dennis C. Mueller (Ed.), **Perspectives on Public Choice A Handbook**, 1. Baskı içinde (342-370), New York: Cambridge University Press.

Parasız, İlker (2001), **Enflasyon-Kriz-Ayarlamalar**, Bursa: Ezgi Kitabevi.

_____ (2007), **Modern Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü**, 2. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi.

Parasız, İlker ve Bildirici, Melike (2006), **Modern Konjonktür Teorileri**, 1. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi.

Parkin, Michael (2012), **Economics**, Tenth Edition, Boston: Pearson Education.

- Persson, Torsten ve Tabellini, Guido (1990), **Macroeconomic Policy, Credibility and Politics**, Switzerland: Harwood Academic Publishers.
- _____ (1999), “The Size and Scope of Government: Comparative Politics with Rational Politicians”, **European Economic Review**, 43, 699-735.
- Phelps, Edmund S. (1967), “Phillips Curves, Expectations of Inflation and Optimal Unemployment Over Time”, **Economica**, 34 (135), 254-281.
- Peters, B. Guy (1995), **The Politics of Bureaucracy**, Fourth Edition, New York: Longman Publishers.
- Phillips, A. W. (1958), “The Relation Between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861-1957”, **Economica**, 25 (100), 283-299.
- Polat, Eralp (2004), **Konjonktürel Dalgalanmalar ve Sermaye Piyasası İMKB Örneği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Potters, Jan ve Winden, Frans Van (1992), “Lobbying and asymmetric information”, **Public Choice**, 74, 269-292.
- Renaud, Paul S.A. (1989), **Applied Political Economic Modelling**, New York: Springer-Verlag.
- Riker, William H. ve Ordeshook, Peter C. (1968), “A Theory of the Calculus of Voting”, **The American Political Science Review**, 62 (1), 25-42.
- Rogoff, Kenneth (1990), Equilibrium Political Budget Cycles, **The American Economic Review**, 80 (1), 21-36.
- Rogoff, Kenneth ve Sibert, Anne (1988), “Elections and Macroeconomic Policy Cycles”, **The Review of Economic Studies**, 55 (1), 1-16.
- Romer, Thomas ve Rosenthal, Howard (1979), “Bureaucrats Versus Voters: On the Political Economy of Resource Allocation by Direct Democracy”, **The Quarterly Journal of Economics**, 93 (4), 563-587.
- Rowley, Charles K. (2004), “Public Choice and Constitutional Political Economy”, Charles K. Rowley ve Friedrich Schneider (Ed.), **The Encyclopedia of Public Choice**, içinde (3-31), New York: Kluwer Academic Publishers.

- _____ (2008), Public Choice and Constitutional Political Economy”, **Readings in Public Choice and Constitutional Political Economy**, içinde (3-30), New York: Springer Science Business Media.
- Sağbaşı, İsa (2003a), “Financing Local Government in Turkey: A Descriptive Analysis”, **Local Government Finance in Turkey**, içinde (43-69), Afyon: Afyon Kocatepe University Publication.
- _____ (2003b), “Kamu Tercih Teorisi ve Türkiye’de Yerel Vergilerin Algılanması”, **Amme İdaresi Dergisi**, 36 (1), 169-178.
- Sakal, Mustafa (1996), “Kamu Ekonomisi Teorisinin Gelişmesinde Kamu Tercih Teorisinin Etkisi”, **D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi**, 11 (1), 43-44.
- _____ (1998), “Siyasal Karar Alma Sürecinde Yer Alan Aktörler ve Roller”, **D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi**, 13 (1), 211-230.
- Samuelson, Paul A. (1954), “The Pure Theory of Public Expenditure”, **The Review of Economics and Statistics**, 36 (4), 387-389.
- Samuelson, Paul A. ve Nordhaus, William D. (2001), **Macroeconomics**, 17. Edition, New York: McGraw-Hill.
- Samuelson, Paul A. ve Solow, Robert M. (1960), “Problem of Achieving and Maintaining a Stable Price Level: Analytical Aspects of Anti-Inflation Policy”, **The American Economic Review**, 50 (2), 177-194.
- Sargent, Thomas J ve Wallace, Neil (1975), “Rational Expectations, the Optimal Monetary Instrument, and the Optimal Money Supply Rule”, **Journal of Political Economy**, 83 (2), 241-254.
- Savaş, Vural (1998), **Politik İktisat**, 4.Basım, İstanbul: Beta Basım Yayın.
- _____ (2000), Piyasa Ekonomisi ve Devlet, 2. Baskı, Ankara: Liberte Yayınları.
- Savaş, Vural F. (1997a), **Anayasal İktisat**, 3.Baskı, İstanbul: Avcıol Basım-Yayın.
- _____ (1997b), **İktisatın Tarihi**, Ankara: Avcıol Basım-Yayın.
- Savaşan, Fatih ve Dursun, İbrahim (2006), “Türkiye’de Yerel Düzeyde Politik Konjonktür Devreler”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, VIII (2), 191-208.

- Sayan, Serdar ve Berument, Hakan (1997), "Politics, Economic Populism and Governments in Turkey", **Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 15 (2), 171-185.
- Saygılıoğlu, N. ve Arı, S. (2003), **Etkin Devlet: Kurumsal Bir Tasarı ve Politika Önerisi**, 1.Basım, İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.
- Schumpeter, Joseph A. (1939), **Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process**, New York: McGraw-Hill Book Company.
- Seyidoğlu, Halil (2002), **Ekonomik Terimler, Ansiklopedik Sözlük**, 3. Baskı, İstanbul: Güzem Can.
- Sezgin, Şennur (2007), "Türkiye'de Politik Konjonktürel Dalgalanmalar: 1950-2003 Dönemi", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 62 (2), 135-154.
- Shughart, William F.H. ve Tollison, Robert D. (1985), "Legislation and Political Business Cycles", **Kyklos**, 38 (1), 43-59.
- Sivri, Uğur (2004), **Politik Devresel Dalgalanmalar Teorisi Işığında Türkiye'de 1980 Sonrası Dönemde Uygulanan Seçim Ekonomisi Politikaları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Smith, David Austen ve Banks, Jeffrey S. (1996), "Information Aggregation, Rationality, and the Condorcet Jury Theorem", **The American Political Science Review**, 90 (1), 34-45.
- Snowdon, Brian ve Vane, Howard R. (1999), "The New Political Macroeconomics: An Interview With Alberto Alesina", **The American Economist**, 43 (1), 19-34.
- Stein, Jeremo L. (1981), "Monetarist, Keynesian, and New Classical Economics", **AEA Papers and Proceedings**, 71 (2), 139-144.
- Stigler, George J. (1973), "General Economic Conditions and National Elections", **The American Economic Review**, 63 (2), 160-167.
- Stiglitz, Joseph E. (1988), **Economics of the Public Sector**, Second Edition, New York, London: Norton&Company.

- Şen, Selma Aktaş (2006), “Bankacılık Sektörü ve Devlet Müdahaleleri: Politik Devresel Dalgalanmalar Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektörü Etkinlik Analizi”, **Sosyo Ekonomi Dergisi**, 2, 11-30.
- Şener, Orhan (1998), **Kamu Ekonomisi**, 6. Baskı, İstanbul: Alkım Yayınları.
- Tekeli, Recep ve Akdede, Sacit Hadi (2007), “Türkiye’de Belediye Harcama ve Gelirlerinin İllerin Yakınsamasına Etkisi”, **İktisat İşletme ve Finans**, 22 (253), 50-67.
- _____ (2008), “Yerel Yönetimlerde Politik Konjonktür Hareketleri: Türkiye’de Belediyeler Üzerine Bir Uygulama”, **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**, 23 (262), 89-111.
- Telatar, Funda (1998), “Makroekonomi-Siyaset İlişkileri: Politik Devresel Dalgalanmalar”, **Ekonomik Yaklaşım Dergisi**, 9 (31), 37-60.
- _____ (2000), “Parlamente Sistemlerinde Politik Devresel Dalgalanmalar: Teori ve Türkiye İçin Bir Uygulama”, **Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 2 (4), 133-154.
- _____ (2001), “Politik Devresel Dalgalanmalar Teorisi Işığında Demokrasi-Siyaset-Ekonomi İlişkisi: Türkiye Örneği”, **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**, 16 (187), 57-66.
- _____ (2003), “Political Business Cycles in the Parliamentary Systems: Evidence from Turkey”, **Emerging Markets Finance and Trade**, 39 (4), 24-39.
- _____ (2004), **Politik İktisat Politikası**, Ankara: İmaj Yayınevi.
- Tollison, Robert D. ve Ekelund, B. Robert (2002), “Politik Konjonktür Dalgalanmaları”, (Çev. Coşkun Can Aktan), Coşkun Can Aktan (Ed.), **Anayasal İktisat, içinde** (95-98), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Tufte, Edward R. (1975), “Determinants of the Outcomes of Midterm Congressional Elections”, **The American Political Science Review**, 69 (3), 812-826.
- _____ (1978), **Political Control of the Economy**, Princeton N.J.: Princeton University Press.
- Tullock, Gordon (1959), “Problems of Majority Voting”, **Journal of Political Economy**, 67 (6), 571-579.

- _____ (1967), “The Welfare Costs of Tariffs, Monopolies, and Theft”, **Western Economic Journal**, 5 (3), 224-232.
- _____ (1987), “Kamu Tercihi”, (Çev. Coşkun Can Aktan), Coşkun Can Aktan (Ed.), **Anayasal İktisat, içinde** (77-85), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- _____ (2002), “Rant Kollama”, (Çev. Coşkun Can Aktan), Coşkun Can Aktan (Ed.), **Anayasal İktisat, içinde** (157-162), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- _____ (2005), **The Rent-Seeking Society**, Indianapolis: Liberty Fund.
- Tullock, Gordon ve diğerleri (2002), **Government Failure: A Primer in Public Choice**, Washington: Cato Institute.
- Tunçer, Mehmet ve Arıman, Yasemin (2015), “Seçmenlerin Siyasi Tercihlerini Etkileyen Faktörler İçinde Verginin Yeri: Trabzon Örneği”, **TİSK Akademi**, 1, 154-175.
- Tutar, İbrahim ve Tansel, Aysit (2000), “Political Business Cycles, Institutional Structure and Budget Deficits in Turkey”, **METU, ERC Working Paper 2019**, 1-31.
- _____ (2011), “An Analysis of Political and Institutional Power Dispersion: The Case of Turkey”, **Contemporary Economic Policy**, 1-18.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2007), **Kesin Hesaplar, Belediyeler ve İl Özel İdareleri, 2005**, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- _____ (2007), **Kesin Hesaplar: Belediyeler ve İl Özel İdareleri**, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- _____ (2009), **İstatistik Göstergeler 1923-2008**, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- _____ (2011), **Türkiye İstatistik Yıllığı 2010**, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- _____ (2012), **İstatistik Göstergeler 1923-2011**, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- _____ (2014a), **İstatistik Göstergeler 1923-2013**, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- _____ (2014b), **Türkiye İstatistik Yıllığı 2013**, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

- Uluatam, Özhan (2001), **Kamu Maliyesi**, 7. Baskı, Ankara: İmaj Yayınevi.
- Unay, Cafer (1984), **Makro Ekonomi**, 4. Basım, Bursa: Akademi Kitabevi.
- URL, “Geçmiş Hükümetler”, (t.y.), https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_CabinetHistory.aspx, (07.04.2016).
- Ülgener, S. F. (1973), “Konjonktür”, **Ak İktisat Ansiklopedisi içinde**, II, (548), İstanbul: Sermet Matbaası.
- Ünlükaplan, İlter (2003a), “1950 Sonrası Türkiye’de Uygulanan Genel Seçim Sistemlerinin Bireysel Tercihlerin Kolektif Tercihlere Yansıması Açısından İncelenmesi”, **Çukurova Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 11 (1), 45-60.
- Ünlükaplan, İlter (2003b), “Kolektif Karar Alma Sürecinde Temel Sorunlar” Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11 (11), 16-34.
- Varım, Suphi (1997), **2000’li Yıllara Doğru, Türkiye’nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar: 25- Seçim Ekonomisi**, İstanbul: Simge Ofis Matbaacılık.
- Willett, Thomas D. ve Banaian, King (1988), “Models of the Political Process and Their Implications for Stagflation: A Public Choice Perspective”, Thomas D. Willett (Ed.), **Political Business Cycles: The Political Economy of Money, Inflation, and Unemployment**, (100-115), United States of America: Duke University Press.
- Yamak, Nebiye ve Yamak, Rahmi (1999), “Türkiye’de Genel Milletvekili Seçimleri ve Ekonomi”, **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**, 14 (155), 47-56.
- Yıldırım, Nurtaç (2009), **Politik İş Çevrimleri: Türkiye Örneği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yereli, Ahmet Burçin (2003), **Ekonomik Özgürlükler ve Türkiye’de Devlet Birey İlişkisi**, Ankara: Gazi Kitabevi.

EKLER

EK- 1: Türkiye’de 1949-2013 Dönemi Makro Ekonomik Göstergeleri

Yıllar	Enflasyon Oranı TÜFE %	İşsizlik Oranı (%)	GSYİH* (TÜFE'ye Göre Reel)		Genel Bütçe Gelirleri (TÜFE'ye Göre Reel)		GenelBütçe Giderleri (TÜFE'ye Göre Reel)		M2 Para Arzı (TÜFE'ye Göre Reel)		Belediye Gelirleri (TÜFE'ye Göre Reel)		Belediye Giderleri (TÜFE'ye Göre Reel)	
			TL	Değişim %	TL	Değişim %	TL	Değişim %	TL	Değişim %	TL	Değişim %	TL	Değişim %
1938			1.896		323		304							
1949	7,5	1,73	2.558	-11,1	460	3,4	444	4,5	440		46	20,4	42	22,7
1950	-4,3	1,44	2.860	11,8	419	-9,0	433	-2,6	523	19,1	44	-4,5	41	-3,9
1951	-1,1	1,66	3.476	21,5	491	17,4	475	9,7	657	25,6	59	32,9	62	52,5
1952	5,1	1,84	3.793	9,1	633	28,9	637	34,1	730	11,1	69	17,5	70	13,2
1953	4,8	2,76	4.218	11,2	614	-3,1	620	-2,7	860	17,8	76	10,3	79	11,9
1954	9	3,11	3.949	-6,4	593	-3,4	636	2,7	898	4,4	84	10,4	84	6,3
1955	11,9	3,00	4.239	7,3	698	17,6	734	15,3	1.000	11,4	86	2,0	86	2,3
1956	11,5	3,14	4.383	3,4	657	-5,9	693	-5,5	1.133	13,2	86	0,6	88	2,9
1957	12,5	2,74	5.188	18,4	702	6,9	737	6,3	1.285	13,5	105	21,6	112	27,2
1958	15,7	2,81	5.352	3,2	737	5,0	761	3,3	1.204	-6,3	101	-3,8	96	-14,2
1959	22,6	2,82	5.445	1,7	796	8,0	839	10,2	1.151	-4,4	111	10,2	109	13,7
1960	7,4	3,07	5.420	-0,5	805	1,1	850	1,3	1.167	1,3	89	-20,3	92	-16,0
1961	1,3	3,36	5.674	4,7	1.252	55,5	1.304	53,4	1.274	9,2	85	-4,1	85	-7,2
1962	3,8	3,28	6.357	12,0	995	-20,5	1.006	-22,8	1.338	5,1	101	18,4	98	14,9
1963	6,5	3,34	6.922	8,9	1.216	22,1	1.215	20,7	1.424	6,4	96	-4,4	91	-7,0
1964	0,8	3,46	7.337	6,0	1.329	9,3	1.392	14,6	1.625	14,2	106	9,6	105	15,3
1965	6,7	3,56	7.399	0,8	1.310	-1,4	1.397	0,3	1.840	13,2	111	5,5	107	2,3
1966	5,5	3,55	8.356	12,9	1.513	15,5	1.577	12,8	2.143	16,4	127	14,3	114	6,4
1967	6,3	4,68	8.726	4,4	1.753	15,8	1.744	10,6	2.330	8,7	128	0,4	131	14,9

EK- 1: Türkiye’de 1949-2013 Dönemi Makro Ekonomik Göstergeleri (Devam-1)

Yıllar	Enflasyon	İşsizlik Oranı (%)	GSYİH* (TÜFE'ye Göre Reel)		Genel Bütçe Gelirleri (TÜFE'ye Göre Reel)		GenelBütçe Giderleri (TÜFE'ye Göre Reel)		M2 Para Arzı (TÜFE'ye Göre Reel)		Belediye Gelirleri (TÜFE'ye Göre Reel)		Belediye Giderleri (TÜFE'ye Göre Reel)	
	Oranı TÜFE %		TL	Değişim %	TL	Değişim %	TL	Değişim %	TL	Değişim %	TL	Değişim %	TL	Değişim %
1968	4,1	5,09	13.534	55,1	1.704	-2,8	1.761	0,9	2.593	11,3	139	8,8	140	6,9
1969	5,7	5,77	14.325	5,8	1.841	8,1	1.983	12,6	2.857	10,2	145	4,1	151	7,8
1970	11,8	6,27	14.522	1,4	2.187	18,8	2.297	15,8	3.096	8,4	142	-2,2	154	1,7
1971	21,8	6,62	14.978	3,1	2.261	3,4	2.679	16,6	3.247	4,9	145	2,8	155	0,5
1972	15,3	6,17	15.629	4,3	2.535	12,1	2.554	-4,6	3.527	8,6	0	0,0	0	0,0
1973	15,8	6,62	17.150	9,7	2.640	4,1	2.785	9,1	3.881	10,0	0	0,0	0	0,0
1974	15,4	7,11	20.018	16,7	2.739	3,8	2.914	4,6	4.218	8,7	0	0,0	0	0,0
1975	19	7,39	21.618	8,0	3.530	28,9	3.574	22,6	4.587	8,7	0	0,0	0	0,0
1976	16,4	8,70	23.335	7,9	4.052	14,8	4.167	16,6	4.871	6,2	0	0,0	0	0,0
1977	22,5	9,77	24.315	4,2	4.305	6,3	5.270	26,5	5.344	9,7	227	0,0	248	0,0
1978	53,3	9,83	23.558	-3,1	4.600	6,9	4.976	-5,6	4.696	-12,1	0	0,0	0	0,0
1979	62	8,62	25.415	7,9	4.828	5,0	5.402	8,6	4.662	-0,7	227	0,0	256	0,0
1980	101,4	8,05	23.264	-8,5	4.135	-14,4	4.833	-10,5	3.869	-17,0	229	0,7	291	13,7
1981	34	7,08	26.264	12,9	4.725	14,3	5.056	4,6	5.360	38,5	251	9,9	272	-6,8
1982	28,4	6,97	27.057	3,0	3.865	-18,2	4.243	-16,1	6.512	21,5	233	-7,4	264	-2,8
1983	31,4	7,67	27.035	-0,1	4.875	26,1	5.414	27,6	6.381	-2,0	292	25,6	313	18,6
1984	48,4	7,56	28.985	7,2	4.567	-6,3	5.195	-4,0	6.772	6,1	317	8,5	313	-0,1
1985	45	7,09	31.877	10,0	5.250	14,9	5.200	0,1	7.345	8,5	494	55,6	450	43,9

EK- 1: Türkiye’de 1949-2013 Dönemi Makro Ekonomik Göstergeleri (Devam-2)

Yıllar	Enflasyon Oranı TÜFE %	İşsizlik Oranı (%)	GSYİH* (TÜFE'ye Göre Reel)		Genel Bütçe Gelirleri (TÜFE'ye Göre Reel)		GenelBütçe Giderleri (TÜFE'ye Göre Reel)		M2 Para Arzı (TÜFE'ye Göre Reel)		Belediye Gelirleri (TÜFE'ye Göre Reel)		Belediye Giderleri (TÜFE'ye Göre Reel)	
			TL	Değişim %	TL	Değişim %	TL	Değişim %	TL	Değişim %	TL	Değişim %	TL	Değişim %
1986	34,6	7,87	34.291	7,6	4.442	-15,4	5.255	1,1	8.155	11,0	756	53,1	719	59,7
1987	38,9	8,28	36.184	5,5	4.772	7,4	5.921	12,7	8.512	4,4	782	3,5	837	16,5
1988	73,7	8,45	35.869	-0,9	4.669	-2,2	5.703	-3,7	7.551	-11,3	715	-8,7	765	-8,6
1989	63,3	8,57	39.172	9,2	5.137	10,0	6.419	12,6	8.016	6,1	607	-15,1	654	-14,5
1990	60,3	8,00	42.131	7,6	5.841	13,7	7.088	10,4	7.592	-5,3	686	13,2	740	13,1
1991	65,9	8,20	40.563	-3,7	6.162	5,5	8.263	16,6	7.489	-1,4	738	7,5	827	11,8
1992	70,1	8,49	41.484	2,3	6.546	6,2	8.315	0,6	7.170	-4,3	810	9,8	991	19,9
1993	66,1	8,93	45.201	9,0	7.940	21,3	10.956	31,8	6.392	-10,8	1.099	35,7	1.279	29,0
1994	106,3	8,55	42.650	-5,6	8.145	2,6	9.768	-10,8	6.915	8,2	1.026	-6,7	1.092	-14,7
1995	88	7,63	45.834	7,5	7.864	-3,4	9.948	1,8	7.332	6,0	1.039	1,3	1.109	1,6
1996	80,4	6,62	48.454	5,7	8.686	10,4	12.669	27,4	9.462	29,0	1.171	12,7	1.242	11,9
1997	85,7	6,82	51.197	5,7	9.975	14,8	13.923	9,9	9.857	4,2	1.375	17,3	1.432	15,3
1998	84,7	6,87	50.481	-1,4	10.975	10,0	14.588	4,8	10.775	9,3	1.411	2,7	1.482	3,5
1999	64,9	7,66	44.787	-11,3	10.674	-2,7	15.929	9,2	12.817	18,9	1.318	-6,6	1.411	-4,8
2000	54,9	6,49	46.383	3,6	12.202	14,3	17.130	7,5	11.785	-8,0	1.390	5,4	1.420	0,6
2001	54,4	8,37	42.213	-9,0	12.172	-0,2	19.180	12,0	11.299	-4,1	1.362	-2,0	1.367	-3,7
2002	45	10,35	45.369	7,5	12.306	1,1	18.964	-1,1	10.208	-9,7	1.242	-8,8	1.294	-5,3

EK- 1: Türkiye’de 1949-2013 Dönemi Makro Ekonomik Göstergeleri (Devam-3)

Yıllar	Enflasyon	İşsizlik	GSYİH* (TÜFE'ye Göre Reel)		Genel Bütçe Gelirleri (TÜFE'ye Göre Reel)		Genel Bütçe Giderleri (TÜFE'ye Göre Reel)		M2 Para Arzı (TÜFE'ye Göre Reel)		Belediye Gelirleri (TÜFE'ye Göre Reel)		Belediye Giderleri (TÜFE'ye Göre Reel)	
	Oranı TÜFE %	Oranı (%)	TL	Değişim %	TL	Değişim %	TL	Değişim %	TL	Değişim %	TL	Değişim %	TL	Değişim %
2003	25,3	10,55	46.957	3,5	12.975	5,4	18.364	-3,2	10.889	6,7	1.309	5,4	1.415	9,3
2004	8,6	10,83	51.998	10,7	13.206	1,8	16.878	-8,1	13.158	20,8	1.422	8,6	1.460	3,1
2005	8,2	10,63	54.507	4,8	14.866	12,6	15.875	-5,9	26.760	103,4	1.815	27,7	1.849	26,7
2006	9,6	10,23	58.871	8,0	17.312	16,5	17.902	12,8	30.442	13,8	2.083	14,7	2.213	19,7
2007	8,8	10,28	79.236		17.453	0,8	18.814	5,1	32.363	6,3	2.222	6,7	2.428	9,7
2008	10,4	10,97	80.912	2,1	17.381	-0,4	18.902	0,5	37.146	14,8	2.191	-1,4	2.635	8,5
2009	6,3	14,03	76.280	-5,7	16.775	-3,5	21.028	11,2	39.483	6,3	2.150	-1,9	2.483	-5,8
2010	8,6	11,88	81.046	6,2	18.208	8,5	21.256	1,1	43.315	9,7	2.525	17,4	2.543	2,4
2011	6,5	9,78	89.876	10,9	19.953	9,6	21.264	0,0	46.707	7,8	2.822	11,7	2.849	12,0
2012	8,9	9,21	90.101	0,3	20.556	3,0	22.490	5,8	47.255	1,2	2.870	1,7	2.988	4,9
2013	7,5	9,72	92.605	2,8	22.325	8,6	23.505	4,5	53.722	13,7	3.191	11,2	3.548	18,7

Kaynak: Bulutay, 1995: 256-262; DİE, 1953: 502; 1960-1962: 411; 1964-1965: 366; 1971: 374; 1975: 343; 1979: 353; 1985: 426-427; 1999: 3; Güler, 2006: 354; TÜİK, 2007: 2-3; 2009: 613-614; 2011: 352; 2014a: 126-639; 2014b: 334-342.

*: 2007 öncesi GSMH verileri

EK- 2: Türkiye’de Cumhuriyet Tarihi Boyunca Kurulan Hükümetler

GÖREV			
	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi	
I. İCRA VEKİLLERİ HEYETİ			MUSTAFA KEMAL PAŞA
II. İCRA VEKİLLERİ HEYETİ			FEVZİ PAŞA (ÇAKMAK)
III. İCRA VEKİLLERİ HEYETİ			FEVZİ PAŞA (ÇAKMAK)
IV. İCRA VEKİLLERİ HEYETİ			HÜSEYİN RAUF BEY (ORBAY)
V. İCRA VEKİLLERİ HEYETİ	14.08.1923	27.10.1923	ALİ FETHİ BEY (OKYAR)
01. HÜKÜMET	01.11.1923	06.03.1924	İSMET PAŞA (İNÖNÜ)
02. HÜKÜMET	06.03.1924	22.11.1924	İSMET PAŞA (İNÖNÜ)
03. HÜKÜMET	22.11.1924	03.03.1925	ALİ FETHİ BEY (OKYAR)
04. HÜKÜMET	04.03.1925	01.11.1927	İSMET PAŞA (İNÖNÜ)
05. HÜKÜMET	01.11.1927	27.09.1930	İSMET PAŞA (İNÖNÜ)
06. HÜKÜMET	27.09.1930	04.05.1931	İSMET PAŞA (İNÖNÜ)
07. HÜKÜMET	04.05.1931	01.03.1935	İSMET İNÖNÜ
08. HÜKÜMET	01.03.1935	25.10.1937	İSMET İNÖNÜ
09. HÜKÜMET	25.10.1937	11.11.1938	MAHMUT CELAL BAYAR
10. HÜKÜMET	11.11.1938	25.01.1939	MAHMUT CELAL BAYAR
11. HÜKÜMET	25.01.1939	03.04.1939	REFİK SAYDAM
12. HÜKÜMET	03.04.1939	08.07.1942	REFİK SAYDAM
13. HÜKÜMET	09.07.1942	09.03.1943	ŞÜKRÜ SARAÇOĞLU
14. HÜKÜMET	09.03.1943	07.08.1946	ŞÜKRÜ SARAÇOĞLU
15. HÜKÜMET	07.08.1946	10.09.1947	MEHMET RECEP PEKER
16. HÜKÜMET	10.09.1947	10.06.1948	HASAN SAKA
17. HÜKÜMET	10.06.1948	16.01.1949	HASAN SAKA
18. HÜKÜMET	16.01.1949	22.05.1950	ŞEMSETTİN GÜNALTAY
19. HÜKÜMET	22.05.1950	09.03.1951	ADNAN MENDERES
20. HÜKÜMET	09.03.1951	17.05.1954	ADNAN MENDERES
21. HÜKÜMET	17.05.1954	09.12.1955	ADNAN MENDERES
22. HÜKÜMET	09.12.1955	25.11.1957	ADNAN MENDERES
23. HÜKÜMET	25.11.1957	27.05.1960	ADNAN MENDERES
24. HÜKÜMET	30.05.1960	05.01.1961	CEMAL GÜRSEL
25. HÜKÜMET	05.01.1961	27.10.1961	CEMAL GÜRSEL
26. HÜKÜMET	20.11.1961	25.06.1962	İSMET İNÖNÜ
27. HÜKÜMET	25.06.1962	25.12.1963	İSMET İNÖNÜ
28. HÜKÜMET	25.12.1963	20.02.1965	İSMET İNÖNÜ
29. HÜKÜMET	20.02.1965	27.10.1965	SUAT HAYRİ ÜRGÜPLÜ
30. HÜKÜMET	27.10.1965	03.11.1969	SÜLEYMAN DEMİREL
31. HÜKÜMET	03.11.1969	06.03.1970	SÜLEYMAN DEMİREL
32. HÜKÜMET	06.03.1970	26.03.1971	SÜLEYMAN DEMİREL
33. HÜKÜMET	26.03.1971	11.12.1971	NİHAT ERİM
34. HÜKÜMET	11.12.1971	22.05.1972	NİHAT ERİM
35. HÜKÜMET	22.05.1972	15.04.1973	FERİT MELEN
36. HÜKÜMET	15.04.1973	26.01.1974	MEHMET NAİM TALU
37. HÜKÜMET	26.01.1974	17.11.1974	BÜLENT ECEVİT
38. HÜKÜMET	17.11.1974	31.03.1975	SADİ IRMAK

EK- 2: Türkiye’de Cumhuriyet Tarihi Boyunca Kurulan Hükümetler (Devam)

GÖREV			
	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi	
39. HÜKÜMET	31.03.1975	21.06.1977	SÜLEYMAN DEMİREL
40. HÜKÜMET	21.06.1977	21.07.1977	BÜLENT ECEVİT
41. HÜKÜMET	21.07.1977	05.01.1978	SÜLEYMAN DEMİREL
42. HÜKÜMET	05.01.1978	12.11.1979	BÜLENT ECEVİT
43. HÜKÜMET	12.11.1979	12.09.1980	SÜLEYMAN DEMİREL
44. HÜKÜMET	21.09.1980	13.12.1983	BÜLENT ULUSU
45. HÜKÜMET	13.12.1983	21.12.1987	TURGUT ÖZAL
46. HÜKÜMET	21.12.1987	09.11.1989	TURGUT ÖZAL
47. HÜKÜMET	09.11.1989	23.06.1991	YILDIRIM AKBULUT
48. HÜKÜMET	23.06.1991	20.11.1991	MESUT YILMAZ
49. HÜKÜMET	20.11.1991	16.05.1993	SÜLEYMAN DEMİREL
50. HÜKÜMET	25.06.1993	05.10.1995	Prof. Dr. TANSU ÇİLLER
51. HÜKÜMET	05.10.1995	30.10.1995	Prof. Dr. TANSU ÇİLLER
52. HÜKÜMET	30.10.1995	06.03.1996	Prof. Dr. TANSU ÇİLLER
53. HÜKÜMET	06.03.1996	28.06.1996	A. MESUT YILMAZ
54. HÜKÜMET	28.06.1996	30.06.1997	Prof. Dr. NECMETTİN ERBAKAN
55. HÜKÜMET	30.06.1997	11.01.1999	AHMET MESUT YILMAZ
56. HÜKÜMET	11.01.1999	28.05.1999	MUSTAFA BÜLENT ECEVİT
57. HÜKÜMET	28.05.1999	19.11.2002	MUSTAFA BÜLENT ECEVİT
58. HÜKÜMET	19.11.2002	12.03.2003	ABDULLAH GÜL
59. HÜKÜMET	14.03.2003	29.08.2007	RECEP TAYYİP ERDOĞAN
60. HÜKÜMET	29.08.2007	06.07.2011	RECEP TAYYİP ERDOĞAN
61. HÜKÜMET	06.07.2011	29.08.2014	RECEP TAYYİP ERDOĞAN
62. HÜKÜMET	29.08.2014	28.08.2015	Prof. Dr. AHMET DAVUTOĞLU
63. HÜKÜMET	25.08.2015	24.11.2015	Prof. Dr. AHMET DAVUTOĞLU

Kaynak: Geçmiş hükümetler, (t.y.), https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_CabinetHistory.aspx

Ek-3: Türkiye Dışındaki Ülkelerle İlgili Yapılan Çalışmalar Hakkında Özet Bilgi

Çalışma	Yıl	Ülke	Dönem	Hipotez	Yöntem	Sonuç
Nordhaus	1975	Birden Çok Ülke	1947-1972	PBC	Parametrik Olmayan Test	Kabul
Hibbs	1977	Birden Çok Ülke	1948-1972	PT	ARIMA İntervention	Kabul
Frey ve Schneider	1978	ABD	1953-1975	PBC	Regresyon	Kabul
Frey ve Schneider	1978	ABD	1953-1975	PT	Regresyon	Kabul
McCallum	1978	ABD	1948-1974	PBC	Regresyon	Ret
Golden ve Poterba	1980	ABD	1950-1978	PBC	Regresyon	Ret
Beck	1984	ABD	1955-1982	PMC	Regresyon	Ret
Beck	1984	ABD	1955-1982	PT	Regresyon	Kabul
Kiewiet ve McCubbins	1985	ABD	1948-1979	PBC	İki Aşamalı EKK	Kabul
Kiewiet ve McCubbins	1985	ABD	1948-1979	PT	İki Aşamalı EKK	Kabul
Chappell ve Keech	1986	ABD	1953-1984	PT	St.Louis Simülasyon	Kabul
Chappell ve Keech	1986	ABD	1949-1984	RPT	St.Louis Simülasyon	Kabul
Havrilesky	1987	ABD	1948-1984	PT	Regresyon	Kabul
Alesina ve Sachs	1988	ABD	1949-1984	RPT	Regresyon	Kabul
Keil	1988	İngiltere	1957-1980	PBC	Regresyon	Kabul
İto ve Park	1988	Japonya	1956-1986	PBC	Regresyon	Ret
İto ve Park	1988	Japonya	1956-1986	PBC	Logit, Probit	Kabul
Nordhaus	1989	ABD	1951-1988	PBC	Regresyon	Kabul
Nordhaus	1989	ABD	1951-1988	PT	Regresyon	Ret

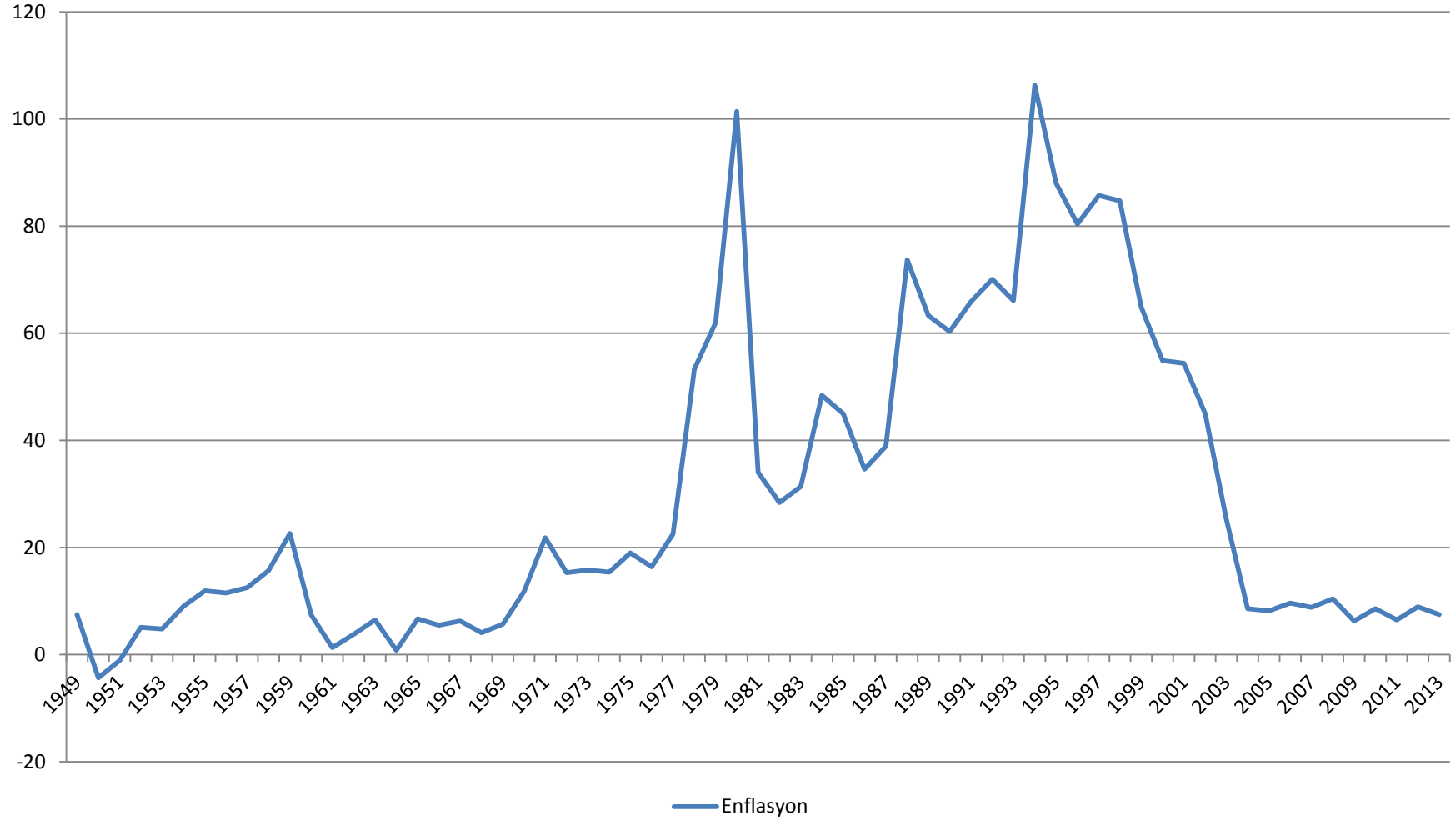
Ek-3: Türkiye Dışındaki Ülkelerle İlgili Yapılan Çalışmalar Hakkında Özet Bilgi (Devam)

Çalışma	Yıl	Ülke	Dönem	Hipotez	Yöntem	Sonuç
Takatoshi	1989	Japonya	1948-1986	PBC	Regresyon	Ret
Grier	1989	ABD	1961-1982	PMC	Simülasyon	Kabul
Findlay	1990	ABD	1951-1987	PBC	ARIMA	Kabul
Findlay	1990	ABD	1951-1987	PBC	Simülasyon	Kabul
Cargill ve Hutchinson	1991	Japonya	1955-1986	PBC	Regresyon	Kabul
Alesina ve Roubini	1992	18 OECD Ülkesi	1960-1987	PBC	ARIMA	Ret
Alesina ve Roubini	1992	18 OECD Ülkesi	1960-1987	RPBC	ARIMA	Kabul
Alesina ve Roubini	1992	18 OECD Ülkesi	1960-1987	PT	ARIMA	Ret
Alesina ve Roubini	1992	18 OECD Ülkesi	1960-1987	RPT	ARIMA	Kabul
Schultz	1995	İngiltere	1961-1992	PBC	Regresyon	Kabul
Carlsen	1997	ABD	1954-1994	PMC	ARIMA	Kabul
Royed ve Borrelli	1999	14 OECD Ülkesi	1958-1990	PBC	Regresyon	Kabul
Royed ve Borrelli	1999	14 OECD Ülkesi	1958-1990	PT	Regresyon	Ret
Easaw ve Garrat	2000	İngiltere	1979-1992	RPBC	Hata Düzeltme Modeli	Kabul
Park ve Jong-Ho	2003	Kore	1963-2003	PMC	Regresyon	Kabul
Abrams ve Lossifov	2006	ABD	1957-2004	PMC	Regresyon	Kabul
Alpanda ve Honig	2007	Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler	1972-2001	PMC	Regresyon	Ret
Alpanda ve Honig	2007	Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler	1972-2001	PMC	Regresyon	Kabul

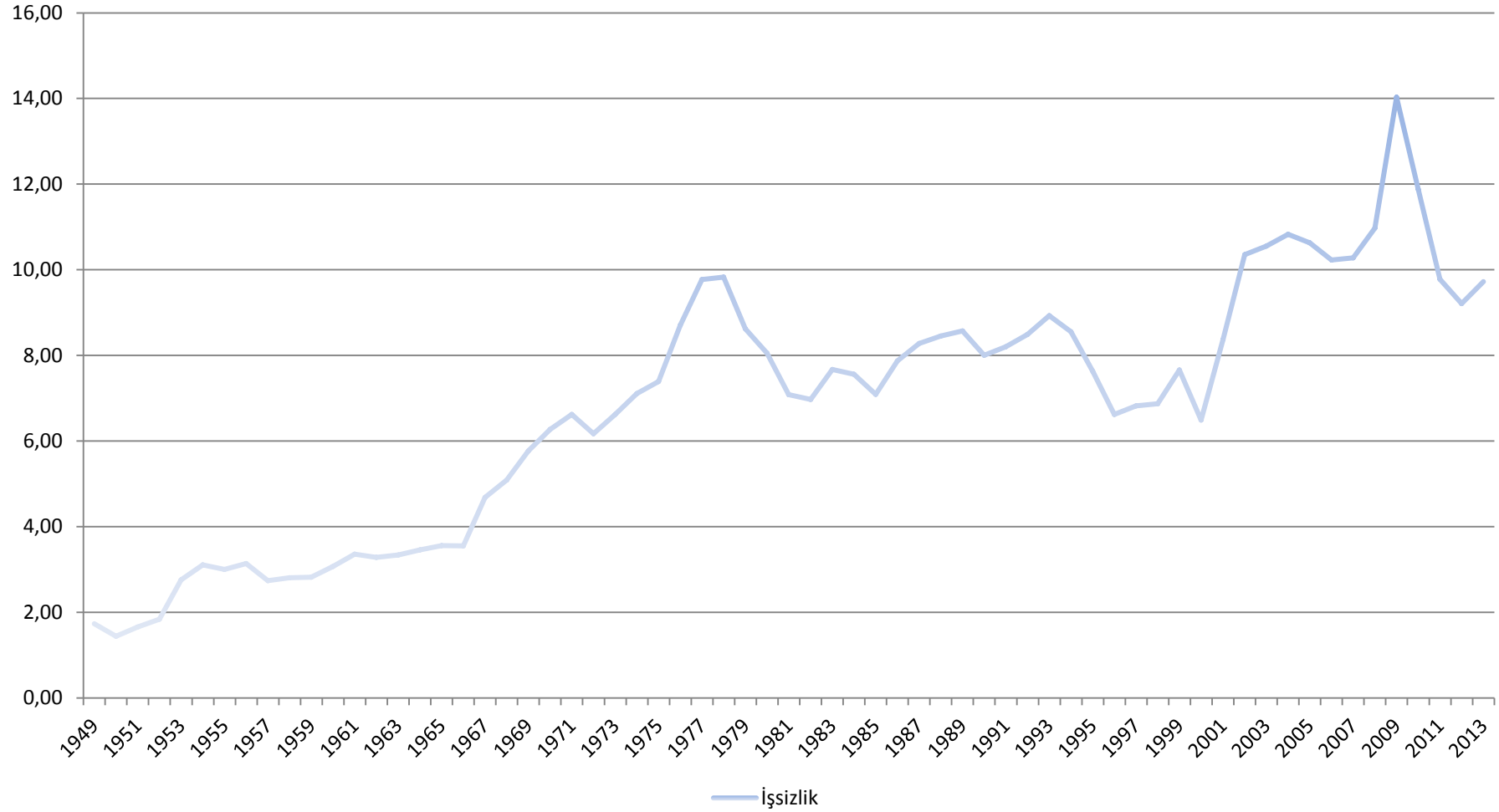
Not: PBC: Fırsatçı Modeli, PT: Partizan Modeli, PMC: Politik Parasal Dalgalanmaları, RPBC: Rasyonel Fırsatçı Modeli, RPT: Rasyonel Partizan Modeli göstermektedir.

Kaynak: Kanca: 2011: 50

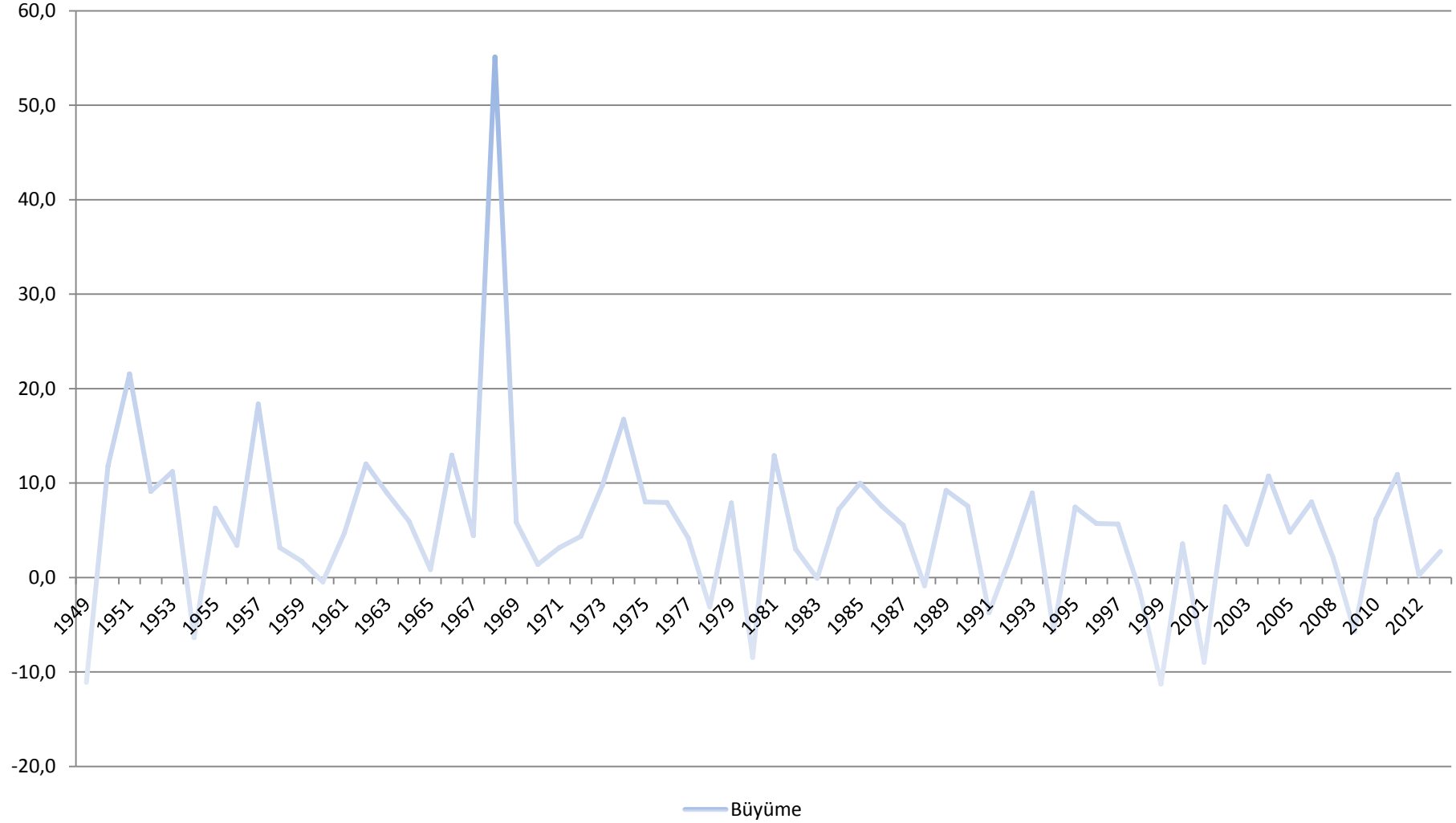
Grafik 11: Enflasyon Oranı (1949-2013)

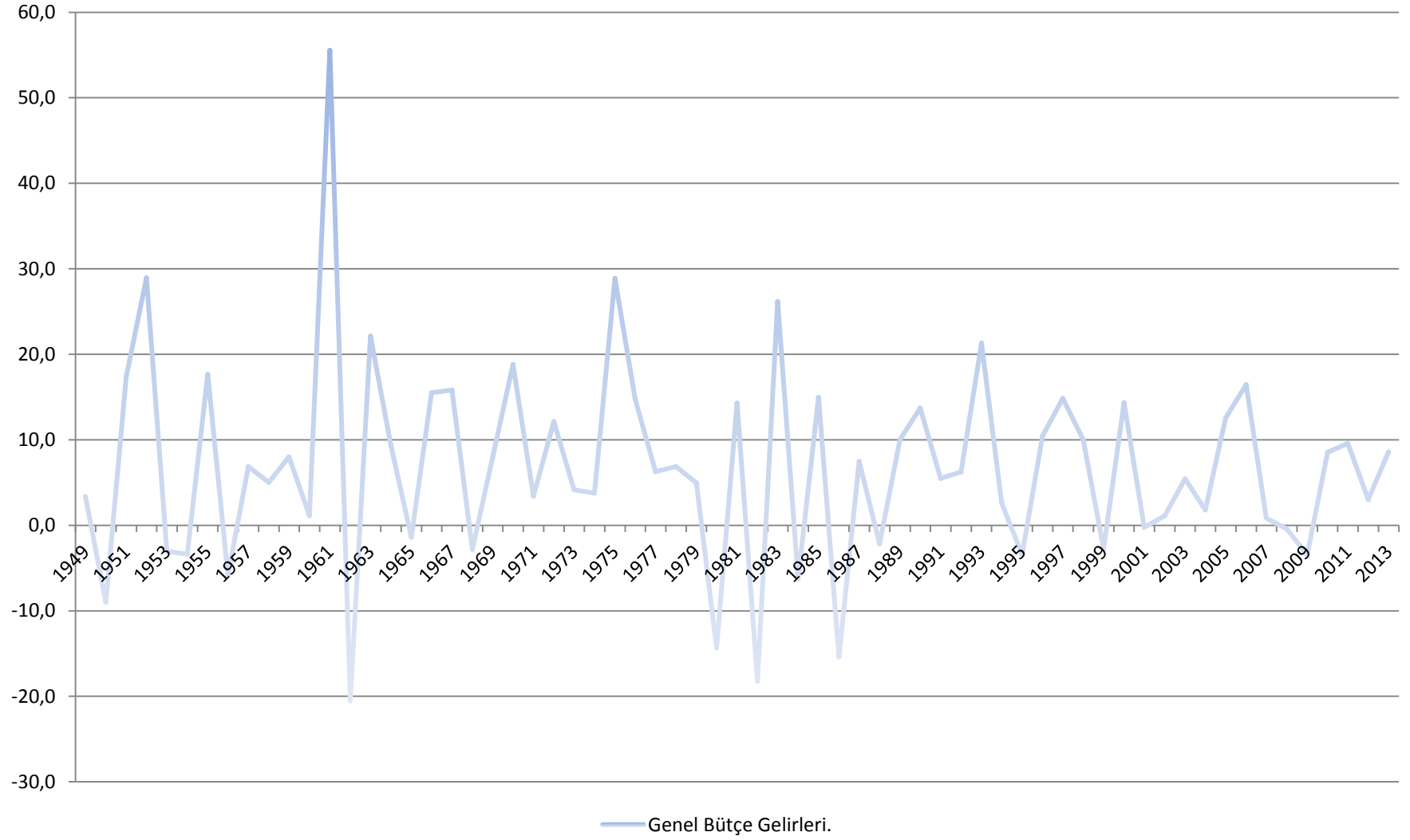
Grafik 12: İşsizlik Oranı (1949-2013)

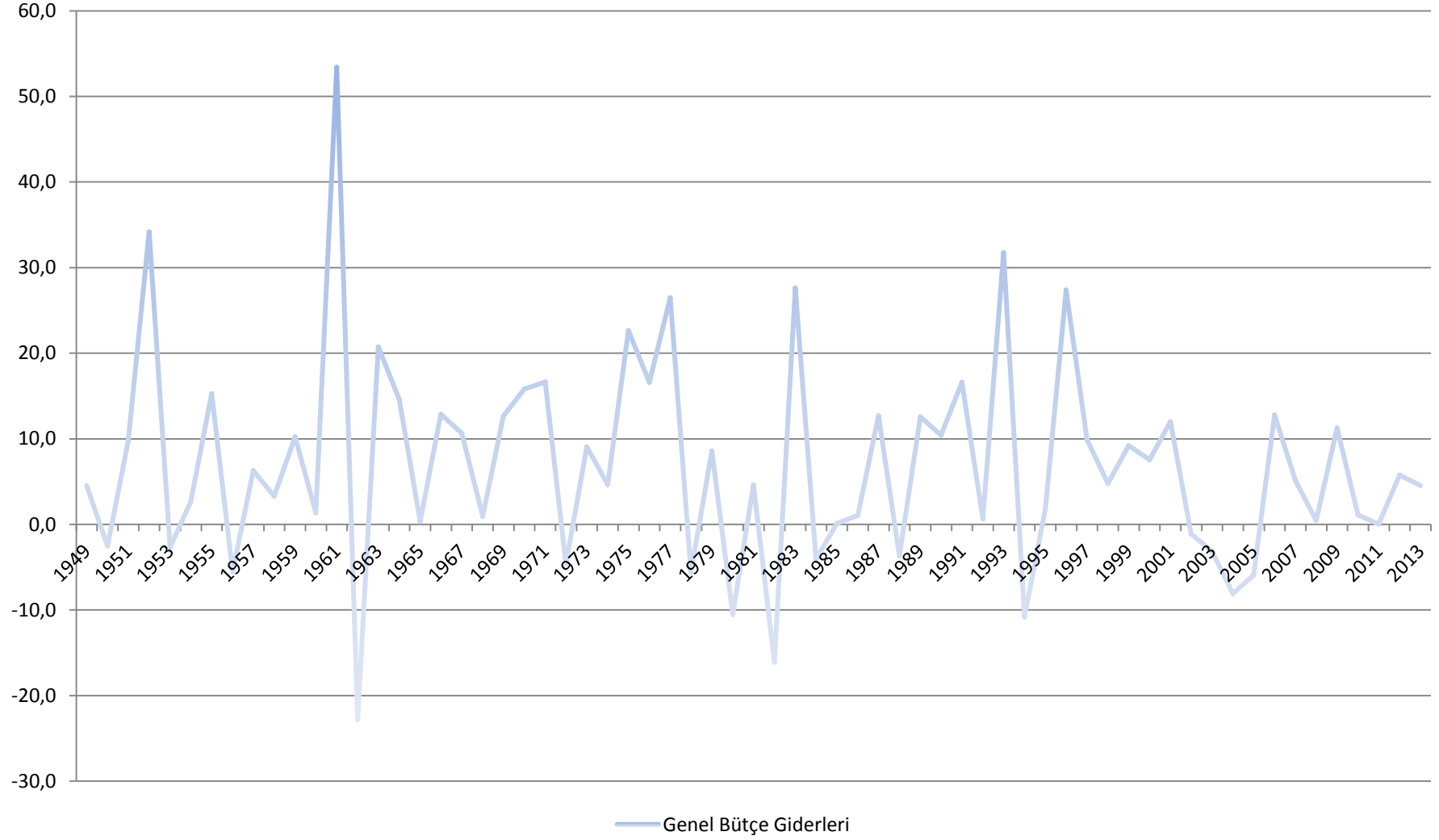
Grafik 13: Büyüme Hızı (1949-2013)

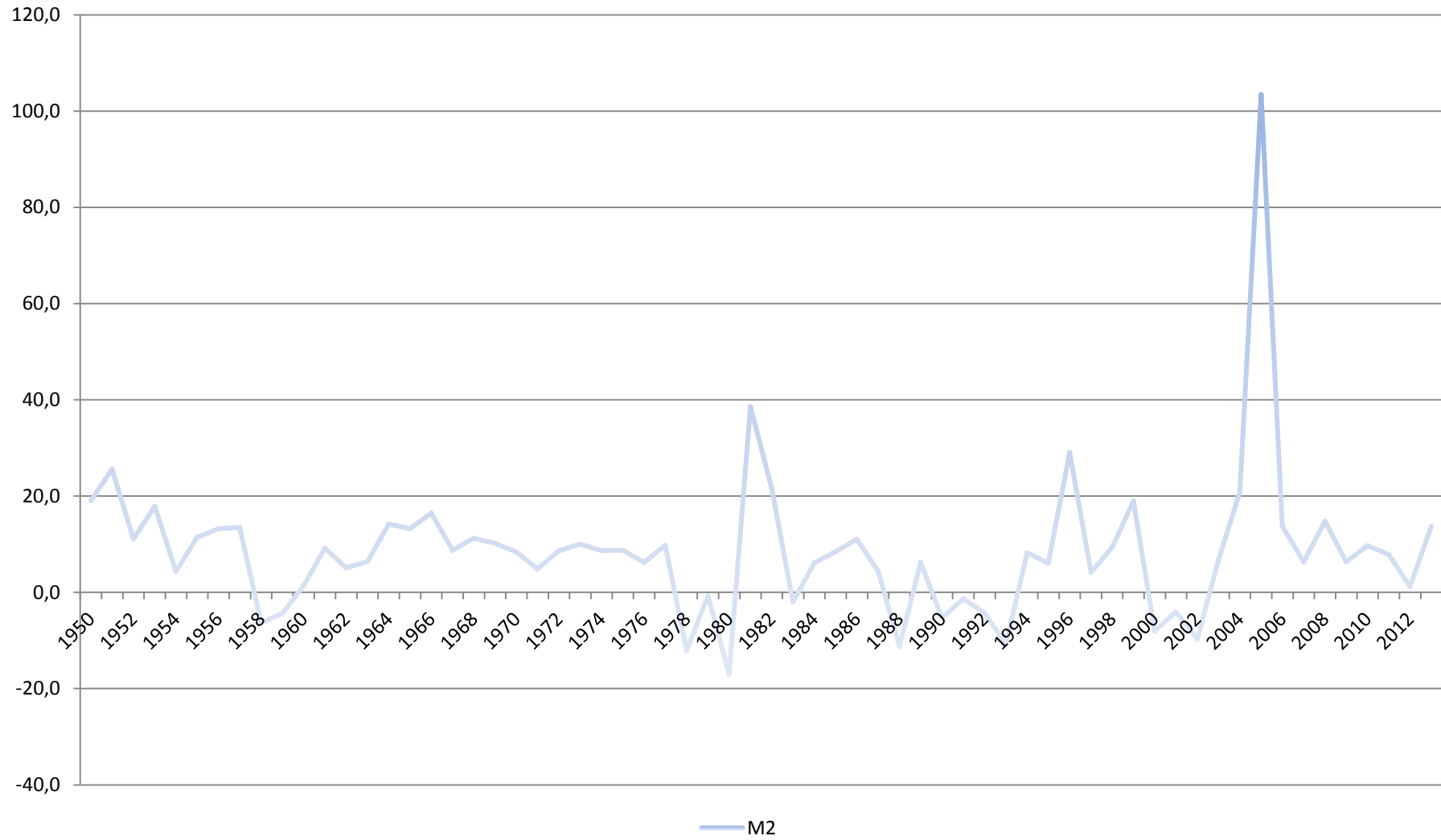
Grafik 14: Genel Bütçe Gelirleri Artış Oranı (1949-2013)

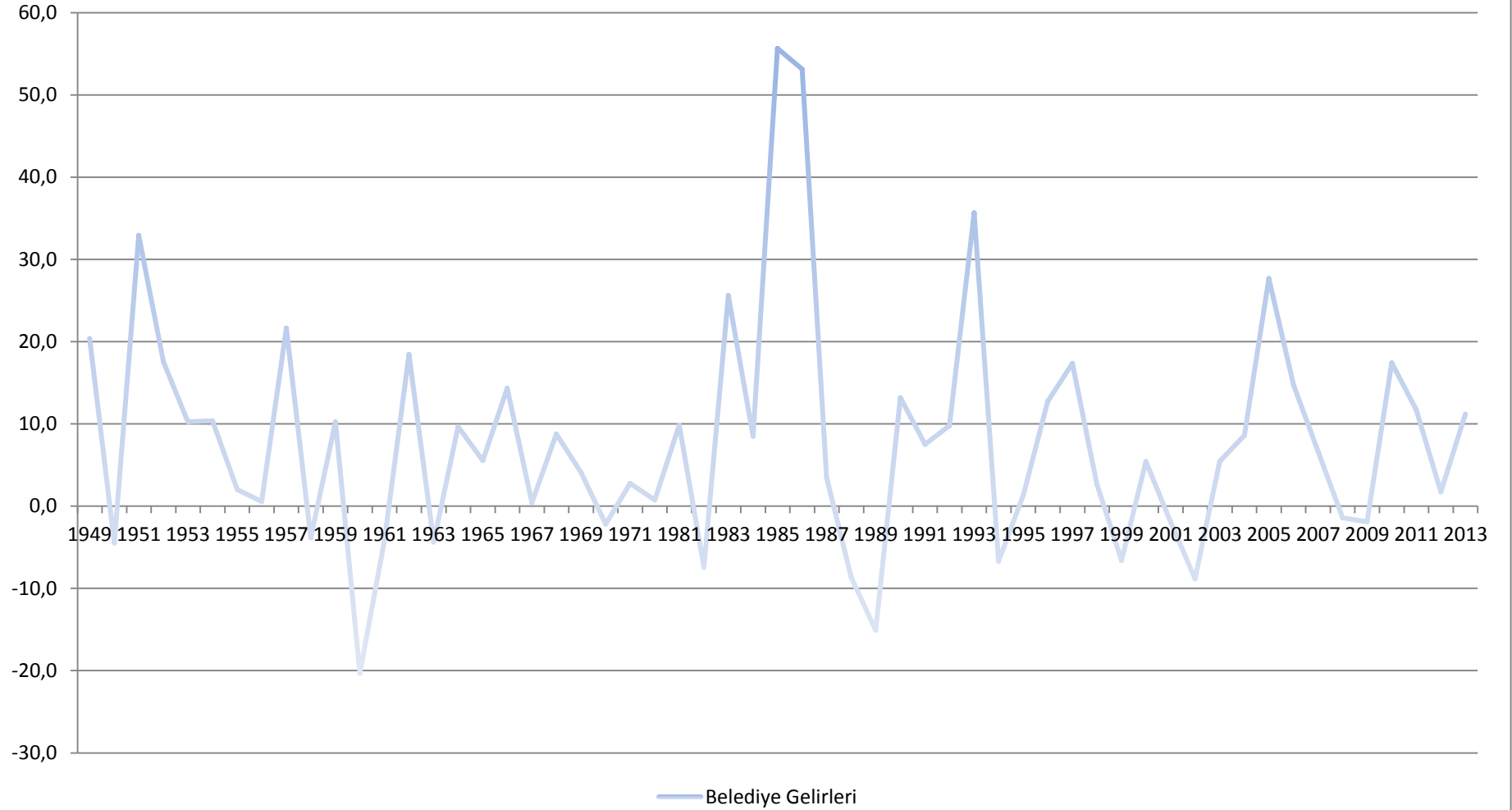
Grafik 15: Genel Bütçe Giderleri Artış Oranı (1949-2013)

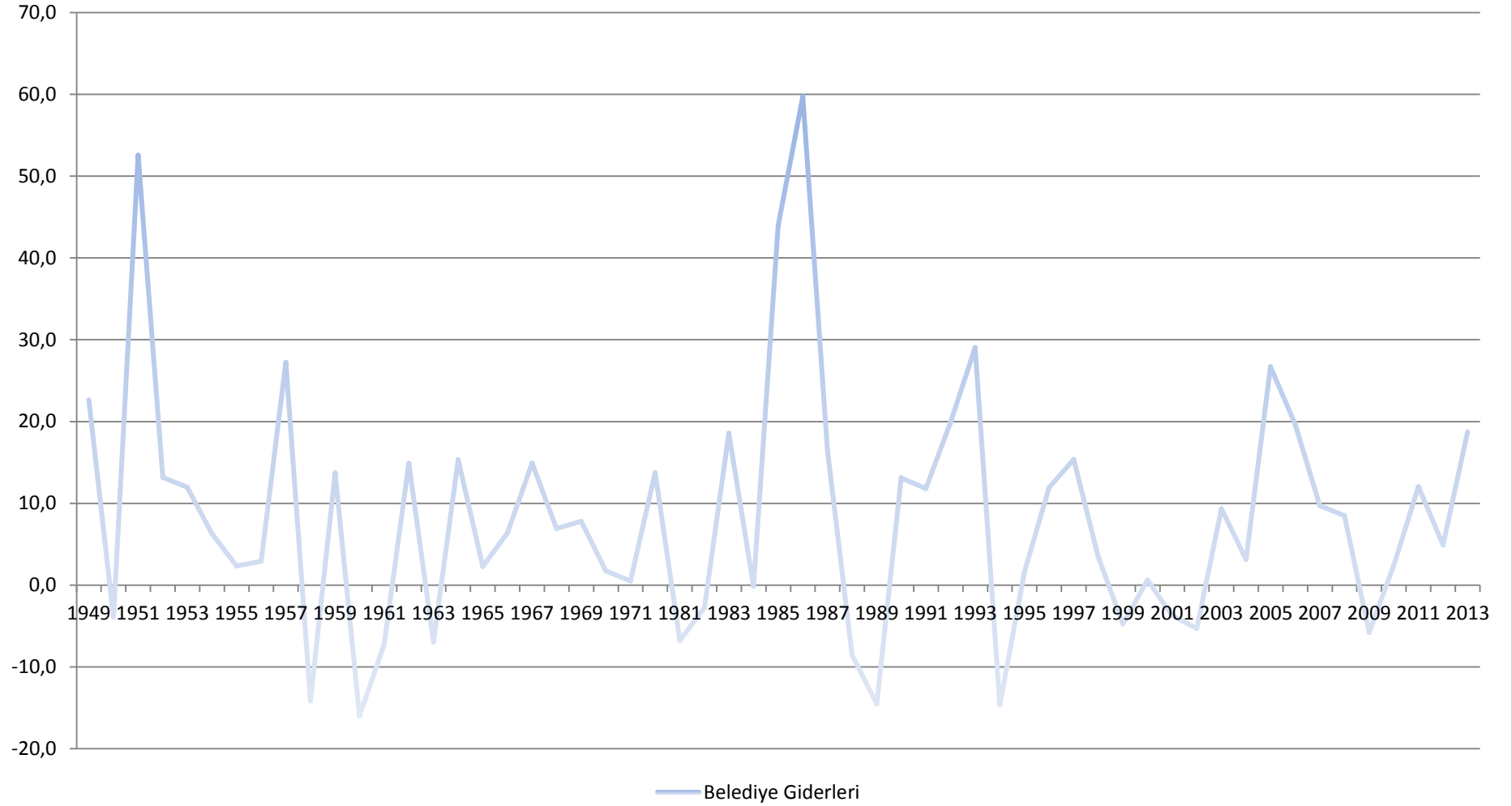
Grafik 16: M2 Para Arzı Artış Oranı (1949-2013)

Grafik 17: Belediye Gelirleri Artış Oranı (1949-2013)

Grafik 18: Belediye Giderleri Artış Oranı (1949-2013)

ÖZGEÇMİŞ

Süleyman GÖKDEMİR 1968 yılında Kıbrısçık (Bolu)'ta doğdu. İlkokulu Kıbrısçık'ta, ortaokulu Ankara'nın Beypazarı ilçesinde ve liseyi Bolu'da tamamladı. 1993 yılında Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü'nden mezun oldu. 1994 yılında Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat anabilim dalında başladığı yüksek lisans eğitimini 1997 yılında tamamladı. 1998 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat anabilim dalında doktora eğitimine başladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulunda 1998-1999 eğitim öğretim döneminde bir yıl İngilizce hazırlık sınıfı okudu ve başarıyla tamamladı. 2000 yılında askerlik görevini tamamladıktan sonra doktora eğitimine bir süre ara vermiş, serbest muhasebeci ve mali müşavirlik yapmıştır. 2010 yılında, Giresun Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak atanmış, çıkan aftan yararlanarak doktora eğitimine kaldığı yerden devam etmeye başlamıştır.

Gökdemir, halen Trakya Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır. İngilizce bilmektedir.